

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР МІЖНАРОДНОЇ ОСВІТИ
УНІВЕРСИТЕТ ПРИКЛАДНИХ НАУК ШМАЛЬКАЛЬДЕН (ФРН)
УНІВЕРСИТЕТ «ЛЮБЛІНСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» (Польща)
ВИЩА МІЖНАРОДНА ШКОЛА КОМП'ЮТЕРНИХ НАУК ТА
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ «EISTI» (Франція)
САНКТ-ПЕТЕРБУРЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ «ЛЕТІ» ІМ. В.І. УЛЬЯНОВА (РФ)
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТАДЖИКИСТАНУ (Таджикистан)
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СОЮЗУ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

**Міжнародна науково - методична конференція
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ
ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ**

м. Тернопіль, 13-16 травня 2014 р.

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

**Тернопіль
2014**

УДК 378
ББК 74
А 43

Редакційна колегія:

П.В. Ясній
А.Д. Божков
І.В. Гагаріна
Т.М. Вітенько
С.Ф. Дячук
Б.П. Ковалюк
І.Ю. Крамар
Ю.Л. Скоренький

Актуальні питання організації навчання іноземних студентів у європейському освітньому просторі : Міжнародна науково-методична конференція, 13-16 травня 2014р. – Тернопіль: Вид-во ТНТУ імені Івана Пулюя, 2014. – 230 с.

ISBN 978-966-305-060-7

У збірнику надруковані матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Актуальні питання організації навчання іноземних студентів у європейському освітньому просторі», яка відбулася 13-16 травня 2014 року в Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя за напрямками: нормативно-правове забезпечення та стандарти міжнародної освіти в Україні та Європейському Союзі; організація навчального процесу для студентів-іноземців; особливості адаптації іноземних студентів; особливості організації академічної мобільності студентів за програмами подвійних дипломів.

Для викладачів ВНЗ, науково-педагогічних працівників, аспірантів.

УДК 378
ББК 74

Відповідальність за зміст матеріалів доповідей несуть автори

ISBN 978-966-305-060-7

© Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя, 2014

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
IVAN PULUIJ TERNOPIL NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY
UKRAINIAN STATE CENTRE FOR INTERNATIONAL EDUCATION
FACHHOCHSCHULE SCHMALKALDEN
POLITECHNIKA LUBELSKA
ÉCOLE INTERNATIONALE DES SCIENCES DU TRAITEMENT DE
L'INFORMATION
SAINT PETERSBURG ELECTROTECHNICAL UNIVERSITY "LETI"
TECHNOLOGICAL UNIVERSITY OF TAJIKISTAN
TERNOPIL REGIONAL BRANCH OF THE UKRAINIAN UNION OF
SCIENTIFIC AND ENGINEERING EXPERTS

International scientific conference

**ACTUAL PROBLEMS IN INTERNATIONAL
STUDENTS TEACHING AND LEARNING
WITHIN EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA**

Ternopil, Ukraine, May 13-16, 2014

CONFERENCE BOOK

**Ternopil
2014**

УДК 378
ББК 74
А 43

Editorial board:

P. Yasniy
A. Bozhkov
I. Gagarina
T. Viten'ko
S. Dyachuk
B. Kovalyuk
I. Kramar
Yu. Skorenkyy

Actual Problems in International Students Teaching and Learning within European Higher Education Area : International scientific conference, May 13-16, 2014 – Ternopil: Publishing house of TNTU, 2014. – p. 230.
ISBN 978-966-305-060-7

Proceedings of the International scientific conference “Actual Problems in International Students Teaching and Learning within European Higher Education Area” held in Ivan Puluj Ternopil National Technical University May 13-16, 2014 on regulatory and legal framework and standards of international education in Ukraine and the European Union; learning management for international students; problems of adaptation of international students; current issues of academic mobility of students in double degree programs.

For academics, scientists and post-graduate students.

УДК 378
ББК 74

Authors are entirely responsible for the contents of their contributions.

ISBN 978-966-305-060-7

© Ivan Puluj Ternopil National
Technical University, 2014

Секція 1. Нормативно-правове забезпечення та стандарти міжнародної освіти в Україні та Європейському Союзі

Regulatory and legal framework and standards of international education in Ukraine and the European Union

В.Н. Ісаєнко, І.І. Дейнега, В.В. Тимохін

Інститут перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Україна

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

V.N. Isayenko, I.I. Deynega, V.V. Tymokhin

Institution for continuing education, National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov, Ukraine

REGULATORY SUPPORT PROBLEMS OF INTERNATIONAL COOPERATION IN HIGHER EDUCATION OF UKRAINE

На період розпаду Радянського Союзу у вищих навчальних закладах України навчалось близько 30 тисяч іноземних студентів, а через відсутність нормативно-правового регулювання механізму організації набору на навчання іноземців за часів незалежності України у 2002 н/р, на жаль, цей контингент склав усього 18 тисяч осіб.

Після підписання наказу МОН України від 12.08.2003 року № 544 «Про затвердження порядку набору іноземців на навчання та порядку видачі іноземцям запрошень на навчання в Україні» та на виконання Постанови КМУ від 05.08.98 року № 1238 «Про затвердження положення про прийом іноземців та осіб без громадянства на навчання до вищих навчальних закладів» система набору іноземців на навчання, дала можливість щорічно збільшувати первинний набір на 15-20% і досягнути вже у 2013 році показника 65-ти тисячі іноземців, які навчаються у ВНЗ України.

Слід зазначити, що визначальною у створенні механізму набору іноземних студентів була і залишається робота суб'єктів підприємницької діяльності (резидентів і нерезидентів), які забезпечують близько 80% студентів, які прибувають на навчання до ВНЗ України з інших країн світу.

У той же час продовжує існувати проблема державного регулювання діяльності цих освітніх організацій, оскільки стикаємося з дуже цікавою

ситуацією – майже всіх іноземних студентів набирають самі іноземці. Тому розширення повноважень культурно-інформаційних центрів у складі закордонних дипломатичних установ, встановлення зон відповідальності по країнах щодо проведення на систематичній основі заходів «Україна запрошує на навчання» надасть можливість, на нашу думку, значно покращити ситуацію в цьому напрямку діяльності.

Наказом МОН України від 01.11.2013р. за №1541, що зареєстрований в Міністерстві юстиції України 25 листопада 2013 р. №2004/24536 “Деякі питання організації набору на навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства” затверджено новий “Порядок організації набору на навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства” та “ Порядок видачі іноземцям та особам без громадянства запрошень на навчання (стажування) в Україні та їх реєстрації”. Відповідно до нових нормативних документів переглянуто механізм видачі іноземцям запрошень на навчання та роботу з суб’єктами господарювання. Окремі положення зазначеного вище наказу все ж потребують широкого обговорення освітньої громадськості та внесення до них відповідних уточнень та змін.

Нині питаннями організації запрошення на навчання займаються щорічно від 150 до 200 СПД, які не завжди мають відповідну фахову підготовку і не відповідають за якісний набір іноземних студентів. Альтернативою ним може бути створення за підтримки ВНЗ, регіональних центрів академічної мобільності акредитованих при МЗС, які діятимуть на постійній основі, а також обов’язкове проведення підвищення кваліфікації за програмою «Менеджмент міжнародної освіти» для СПД (резидентів та нерезидентів), які займаються набором іноземних студентів.

Однією із слабких сторін у навчанні іноземних студентів залишається навчання їх, переважно, на денній формі і практично відсутні заочна (дистанційна) та екстернатна форми навчання. Для прикладу, Франція у 16-ти колишніх колоніях в країнах Африки, забезпечила дистанційне навчання африканців на базі майже всіх діючих ВНЗ (із 9-ти ВНЗ Чаду Франція представлена дистанційно в 9 ВНЗ). Повільно також розвивається післядипломна освіта, частина якої у провідних країнах світу становить 30-35% від загального обсягу підготовки іноземців.

Підсумовуючи викладене вище, можна дійти висновку, що назріла необхідність у створенні на громадських засадах при Комітеті з питань науки та освіти Верховної Ради України Координаційної комісії сприяння розвитку міжнародної освіти України у складі відповідальних співробітників МОН, МЗС, Адміністрації державної прикордонної служби МВС, ДМС, інших зацікавлених міністерств і відомств України, завданням якої має бути вирішення існуючих проблем нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти та розширення прийому громадян іноземних держав до навчальних закладів України.

Марина Єремєєва, Ірина Кравченко, Наталя Ситник

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ», Україна

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ, ЇХ ПЕРЕБУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ДОКУМЕНТІВ ПРО ОСВІТУ

Maryna Ieremeieva, Iryna Kravchenko, Natalya Sytnyk

National Aerospace University – Kharkiv Aviation Institute, Kharkiv, Ukraine

WAYS TO IMPROVE THE INTERNATIONAL STUDENT TEACHING PROCESS ORGANIZATION, THEIR RESIDENCE IN UKRAINE AND EDUCATIONAL DEGREE RECOGNITION SPECIFICS

За останні роки чисельність іноземних громадян збільшилась. На теперішній час в ХАІ навчається близько 1500 іноземних студентів. Найбільша кількість студентів поступає до ХАІ з таких країн як Туркменістан, Індія, Шрі-Ланка, В'єтнам, Іран, Китай.

Ці показники були досягнуті завдяки таким заходам, як:

1. Розробка інформаційно-реklamних буклетів англійською мовою.
2. Ефективна робота сайту англійською, російською, арабською та китайською мовами.
3. Розвиток навчання англійською мовою (на теперішній час у ХАІ навчання англійською мовою ведеться за кожною спеціальністю на всіх факультетах).
4. Набір студентів за кордоном, насамперед з Індії та Шрі-Ланки.
5. Розвиток спільного навчання з університетами КНР та Нігерії.
6. Поліпшення умов проживання іноземців у гуртожитках.

З огляду на сказане вище можна зробити висновок, що в ХАІ є тенденція до зростання набору іноземців. Але слід враховувати вплив багатьох факторів на рішення іноземного громадянина навчатись у тій або іншій державі, в тому чи іншому навчальному закладі, а саме: вартість навчання та проживання в студентському містечку, безпека, медичне обслуговування, легкість процедур в'їзду та оформлення запрошення, легалізація перебування та виїзду після завершення навчання тощо. До приїзду іноземця в Україну він повинен пройти крізь низку складних перешкод. Процедура оформлення запрошень на навчання суттєво ускладнена та потребує багато часу. Для оформлення запрошення слід подати документи в електронний журнал обліку запрошень на навчання в Україні, а потім очікувати на рішення. Позитивне рішення, а також наявність в іноземця запрошення на навчання не гарантує отримання візи в посольстві України.

Згідно постанови Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2013 р. № 884 «Про затвердження Порядку підтвердження достатнього фінансового

забезпечення іноземців та осіб без громадянства для в'їзду в Україну тощо» ускладнена процедура в'їзду, тому що іноземець повинен підтвердити наявність достатнього фінансового забезпечення.

Як бачимо, існує низка факторів, що можуть стати на перешкоді зростання кількості іноземних студентів. Для уникнення цього можна рекомендувати спростити процедуру оформлення запрошень та процедуру в'їзду до країни.

Після прибуття в Україну і подання документів на зарахування до університету іноземні громадяни отримують посвідку на тимчасове проживання і вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період навчання.

В переліку документів, які подаються до органів ДМС, згідно Постанови КМ України № 251 від 28 березня 2012 р. зазначено, що підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання є заява іноземця, дійсний поліс медичного страхування, документ, що підтверджує факт навчання в Україні, та зобов'язання навчального закладу повідомити органи ДМС України про відрахування з такого закладу, а також квитанція про сплату держмита та фотокартки іноземця.

Однак фактично комплект документів перетворюється в особову справу з описом, в яку треба додати крім документів, що зазначені, ще й інші. Наприклад, договір доручення, який укладають студент та співробітник університету щодо подачі документів та одержання посвідки на тимчасове проживання, договір страхування відповідальності іноземців за відшкодування витрат, пов'язаних з виконанням рішення про адміністративне видворення, квитанції про сплату послуг ДМС. Органи ДМС повинні прийняти рішення про видачу посвідки за результатами розгляду заяви протягом не більш, як 15 днів з дня подання всіх необхідних документів, але повний процес виготовлення посвідок у Харківській області в дійсності триває близько 3-х місяців. У нашому регіоні навчається більш 12000 іноземних громадян, тому навантаження у роботі щодо оформленні посвідок на співробітників органів ДМС значне.

Поки іноземні громадяни очікують оформлення посвідок, вони потрапляють у складну ситуацію. За цей час закінчуються строки перебування іноземців (термін дії візи), і законних підстав для подальшого перебування на території України у них, виявляється, немає. Тому іноземцям складно пояснити компетентним органам під час перевірки документів причину відсутності посвідки на тимчасове проживання.

Одним з можливих шляхів вирішення цієї проблеми є рекомендація органам ДМС видавати іноземному студенту офіційну довідку з фотокарткою, підписом та печаткою установи на весь період оформлення його посвідки на тимчасове проживання в Україні.

Далі виникає складність, коли вже оформлену посвідку іноземному громадянину необхідно отримати особисто під розписку в міграційній службі, а паспортний документ здати, що б в ньому проставили відмітку про отримання

посвідки. За договором доручення отримання посвідки покладається на співробітника університету, але насправді іноземний студент повинен приїжджати до міграційної служби та в присутності співробітника університету розписуватися в особистій справі та отримувати посвідку. А це можливо тільки у приймальні часи (у нашому регіоні 2 рази на тиждень в першій половині дня) і заважає навчальному процесу. Спрощення бюрократичної ланки процедури оформлення посвідки дозволило би прискорити реєстрацію іноземних студентів, що в свою чергу, надало би їм змогу найскоріше приступити до навчального процесу після приїзду до України. Тим більше, що багато студентів, які планують навчатися у магістратурі або аспірантурі, вже мають ступень бакалавра. А цим студентам ще треба розпочати процедуру визнання своїх документів, що також є доволі складним процесом. Процедура визнання іноземних документів про освіту (нострифікація) проводиться у всіх країнах світу, в тому числі і в Україні. Документи про освіту іноземних громадян (атестати, академічні довідки, дипломи, сертифікати) є офіційним підтвердженням отримання знань, умінь і навичок (компетенцій) в результаті освоєння ними освітньої програми.

Нострифікацію іноземних документів в Україні проводить Міністерство освіти і науки України з метою встановити відповідність академічних та професійних прав, а також освітніх та освітньо-кваліфікаційних рівнів іноземних документів про освіту (кваліфікацію) державним стандартам освіти України. Визнання документів передбачає:

1. Перевірку автентичності поданих для визнання іноземних документів про освіту, тобто перевірку достовірності факту навчання та отримання освітнього документа.
2. Перевірку офіційного визнання навчального закладу, який видав освітній документ системою освіти країни, якій він належить.
3. Встановлення еквівалентності кваліфікації, зазначеної в іноземному документі про освіту, вимогам до освітнього або освітньо-кваліфікаційним рівням системи освіти України.

Реалізація даної процедури посилюється недоліком інформованості відповідальних осіб про структуру та зміст систем освіти іноземних держав, що збільшує термін підготовки пакету документів для подальшої подачі в Міністерство освіти і науки України.

Результатом процедури визнання може бути:

1. Визнання, на підставі якого видається Свідоцтво про визнання іноземного документа про освіту, яке підтверджує право власника документів, виданих навчальним закладом іншої держави, на продовження освіти чи працевлаштування за фахом в Україні.
2. Відмова у визнанні представленого документа про освіту, про що заявнику надсилається відповідне повідомлення із зазначенням підстав прийняття такого рішення.

Для забезпечення ефективної роботи з проведення нострифікації доцільно періодично проводити семінари за участю відповідальних осіб вищих навчальних закладів з питань вивчення нормативної бази стандартів освіти і вимог міжнародних домовленостей України та іноземних держав.

ХАІ має багаторічні традиції з підготовки іноземних спеціалістів, близько 1500 випускників-іноземців отримали дипломи про вищу освіту. Тому дуже важливо, щоб складнощі, які виникають в організації учбового процесу, умови проживання, реєстрації на території України не були перешкодою для іноземних громадян, які планують навчатися в університеті.

УДК 378.4

Богдан Ковалюк, Валерій Лазарюк

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАБОРУ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН НА НАВЧАННЯ У ВИЩАХ УКРАЇНИ

Bogdan Kovalyuk, Valeriy Lazaryuk

SOME ASPECTS OF THE ORGANIZATIONAL PROCESS OF RECRUITMENT OF INTERNATIONAL STUDENTS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

До пріоритетів інноваційного розвитку української економіки в умовах глобалізації торгових і фінансових міжнародних потоків та інтенсифікації обміну знаннями й технологіями відносять інтернаціоналізацію вищої освіти. Одним із головних завдань міжнародного співробітництва у вищих навчальних закладах України є організація набору на навчання іноземних громадян.

Упродовж останніх десяти років спостерігається збільшення кількості іноземних громадян, які навчаються в українських вищах. Україна намагається увійти в десятку країн світу, що експортують освітні послуги, за кількістю іноземних студентів. Але за отриманими коштами від наданих освітніх послуг у валютному еквіваленті Україна значно поступається країнам, з якими веде конкурентну боротьбу на міжнародному ринку. В Україні також, незважаючи на щорічне зростання абсолютного показника експорту освітніх послуг, його частка у системі міжнародних послуг в цілому залишається не значною. Просте бажання збільшити кількість студентів-іноземців не супроводжується значним ростом капіталовкладень, що направляються університетами на розвиток їхньої власної матеріально-технічної бази, а тому відсутність щорічного оновлення лабораторного і комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення дещо зменшує конкурентоздатність вищів України. Аналіз даних Державної служби статистики за останні роки показує опосередковану тенденцію зменшення

приросту кількості іноземців, які в'їжджають в Україну з метою навчання із країн далекого зарубіжжя.

Порівняння задекларованого вишами України ліцензованого обсягу для підготовки фахівців із числа іноземних громадян за базовими напрямками з кількістю іноземців, що приїжджають в Україну на навчання вперше, показує можливість збільшення прийому іноземців українськими вишами в 2–3 рази.

Серед основних факторів, які визначають ефективність набору, слід зазначити такі, як створення сприятливого середовища для навчання та побуту іноземних студентів, загальнодержавна політика залучення надійних партнерів-посередників із доброю репутацією до участі в наборі студентів до єдиної національної мережі набору іноземних громадян на навчання в Україні під керівництвом державного центру експорту освітніх послуг іноземним громадянам (за прикладом Британської Ради, Німецької служби академічних обмінів, Кампус Франс), створення та оновлення високореєтингових інформаційних ресурсів про українську освіту іноземними мовами в інтернет-мережі, спрямованої на країни потенційних замовників українських освітніх послуг, проведення презентацій, конференцій та семінарів з реклами української освіти університетськими рекрутерами за кордоном за кошти спеціального фонду університетів. Іншими словами, українським вишам необхідно забезпечити свою постійну присутність на іноземних ринках освіти в умовах жорсткої інформаційної боротьби за абітурієнта з найближчими країнами-конкурентами. Це під силу більшості національних університетів України. Вже тепер вони є незалежними регіональними центрами освіти та культури, що об'єднують товариства студентів та викладачів в єдиний освітній та науковий простір обміну знань, який не знає кордонів.

Останні два роки йде зміна нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти в Україні. Зокрема відбулись суттєві зміни в міграційному законодавстві, створено Державну міграційну службу, помінялись умови набору та зарахування на навчання іноземних громадян.

З цього року фактично докорінно змінено спосіб видачі запрошень на навчання. Міністерством запроваджено електронний журнал реєстрації таких запрошень. На даний час в освітніх колах, дотичних до підготовки фахівців із числа іноземних громадян чи їх мовної підготовки на підготовчих відділеннях, ведеться обговорення необхідності змін до наказу МОН № 1541 від 01.11.2013. Їхнє внесення дозволить обійти критичні точки процесу набору (рівні базової освіти кандидатів на навчання, їхній вік, країни походження та інше) і дозволить вибудувати ефективно-дієву систему набору та сприятливе середовище для навчання і побуту іноземних студентів.

В контексті соціально-політичної ситуації в окремих регіонах, необхідно врахувати додаткові елементи під час проведення рекламних заходів. В даному аспекті важливим є не стільки своєчасне донесення до кандидатів на навчання в Україні первинної інформації про навчальний заклад, скільки випереджувальне

виявлення проблемних ситуацій і готовність до багатоваріантних моделей навчального процесу (забезпечення гнучкого навчального графіку та кредитно-модульної системи, забезпечення академічної мобільності та створення спільних факультетів з університетами в країнах походження студентів-іноземців).

Збереження українських традицій вищої школи, їхній розвиток в європейському освітньому просторі, зокрема у фундаментальності освітнього процесу, формуванні у майбутніх спеціалістів високого рівня загальнолюдських цінностей та міжнародної взаємоповаги, за статистичними, соціологічними та експертними оцінками, разом із вдосконаленням системи набору на навчання громадян іноземних країн дозволить розвинути позитивні тенденції розвитку міжнародної освіти в Україні.

М.В. Тимохіна

Інститут перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Україна

РИНОК ПРАЦІ В МІЖНАРОДНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

M.V. Tymokhina

Institution for continuing education, National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov, Ukraine

LABOUR MARKET IN THE INTERNATIONAL EDUCATION OF UKRAINE

На сьогодні у світі в умовах глобалізації стрімко розвивається інтернаціоналізація освіти і навчання, все більше студентів навчається закордоном. За даними організації економічного і соціального розвитку «ОЕСР» в системі вищої освіти у світі за межами своїх країн навчається близько 4,1 мільйонів студентів. За різними оцінками навчальний процес цих студентів забезпечує від 200 до 250 тисяч педагогічних та науково-педагогічних працівників. Передбачається що до 2025 року кількість іноземних студентів зросте до 8 мільйонів осіб і відповідно майже вдвічі збільшиться ринок праці у викладачів які забезпечують навчальний процес.

Однією з основних проблем розвитку міжнародної освіти держави є реалізація державної кадрової політики, яка формується під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, характерних для сучасного і майбутнього. До зовнішніх факторів відносяться національно-трудове законодавство, соціальні зв'язки, стани економічної кон'юнктури, стан і перспекти розвитку ринку праці у міжнародній освіті України. До внутрішніх факторів належить: структура, цілі і стратегії системи (організації), організаційна та корпоративна культура,

кількісний і якісний склад пед. персоналу і можливість його зміни в перспективі, фінансові можливості, які визначають допустимий рівень витрат на управління персоналом, і існуючий рівень оплати праці. В реалізації кадрової політики можливі альтернативи з урахуванням реального стану економіки. Тому вибір її пов'язаний не тільки з визначенням основної мети, але й із застосуванням засобів, методів, прийомів та пріоритетів розвитку суспільства.

Державна кадрова політика розвитку міжнародної освіти України повинна бути важливою складовою загальної стратегії розвитку держави (забезпечення реалізації пріоритетних напрямків зовн. Політики) одночасно є і похідною від загальної стратегії.

Крім того, ефективна кадрова політика у міжнародній освіті має бути :

- складовою частиною розвитку держави, тобто сприяти реалізації стратегії через кадрове забезпечення;
- гнучкою, тобто з одного боку стабільною, оскільки із стабільністю пов'язані певні плани персоналу, а з іншого – динамічною, тобто коригуватися відповідно до змін економічної ринкової ситуації, зовнішніх впливів;
- економічно обґрунтованою, виходячи з реальних фінансових можливостей, що забезпечить індивідуальний підхід до персоналу.

Міжнародна вища освіта починає змінювати модель свого розвитку від елітарної до майже загальної і перетворюватися на модернізаційний фактор розвитку суспільства, виконуючи функцію акумуляції та передачі знань у світовому освітньому просторі.

Вища освіта України у 2014 році представлена мережею вищих навчальних закладів 1-4 рівня акредитації та налічує 803 заклади, з них державної форми власності 415 закладів, комунальної форми власності 221, приватної форми власності 167. Сьогодні в системі вищої освіти України функціонують 198 університетів, 62 академії, 83 інститути, 245 коледжів, 97 технікумів, 17 училищ.

Із загальної кількості вищих навчальних закладів майже 60% складає ВНЗ 1-2 рівня акредитації та 40% ВНЗ 3-4 рівня акредитації. У 2013-2014 навчальному році у вищих навчальних закладів понад 70 тисяч іноземних громадян із 146 країн світу. У майже 200 ВНЗ як мають ліцензію на право підготовки іноземців та осіб без громадянства навчальний процес забезпечують за різними оцінками понад 7 тис. педагогічних працівників, понад 1 тис. співробітників міжнародних служб.

Найближчим часом, у зв'язку з прийняттям нової редакції Закону України «Про вищу освіту», очікується відміна додаткового ліцензування на право підготовки іноземців та осіб без громадянства і у зв'язку з цим на протязі найближчих 10 років кількість іноземців, які будуть навчатися у вищих України збільшиться майже вдвічі. Відповідно вдвічі також збільшиться ринок праці. Тому сьогодні постає питання фахової підготовки фахівців, які працюють з

іноземцями, та співробітників міжнародних служб ВНЗ, які забезпечують навчальний процес.

Т.І. Вербич, О.В. Кондрашов, Л.К. Христюк

Управління Державної міграційної служби України в Тернопільській області

ПРАВИЛА ПЕРЕБУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ВНЗ ТА ОРГАНАМИ ДМС

Tomash Verbych, Oleh Kondrashov, Larysa Khrystiuk

Ternopil regional administration of State Migration Service of Ukraine

REGULATIONS FOR INTERNATIONAL STUDENTS' RESIDENCE IN UKRAINE. WAYS FOR ENHANCING THE COORDINATION OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS AND STATE CUSTOMS SERVICE OFFICE

1. Державна міграційна служба України (ДМС України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України.

ДМС України входить до системи органів виконавчої влади та утворюється для реалізації державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

ДМС України відповідно до покладених на неї завдань, зокрема :

- бере участь у межах, визначених законодавством, у вирішенні питань, пов'язаних із навчанням в Україні іноземців та осіб без громадянства;

- здійснює оформлення і видачу іноземцям та особам без громадянства запрошень для в'їзду в Україну, документів для тимчасового перебування або постійного проживання в Україні, а також виїзду за її межі, студентських квитків студентам із числа іноземців та осіб без громадянства, вилучає ці документи та проставляє в документах, що посвідчують особу іноземців та осіб без громадянства, відмітки про заборону в'їзду в Україну в передбачених законодавством випадках;

- приймає рішення про скорочення строку перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні, видворення, у тому числі у примусовому порядку, іноземців та осіб без громадянства з України, заборону в'їзду в Україну іноземців та осіб без громадянства, здійснює заходи, пов'язані з видворенням іноземців та осіб без громадянства з України;

- проводить ідентифікацію іноземців та осіб без громадянства, які втратили документи, що посвідчують особу;

- здійснює реєстрацію/зняття з реєстрації місця проживання/перебування фізичних осіб, веде відповідні реєстраційні обліки;

- здійснює відповідно до закону заходи щодо запобігання та протидії нелегальній (незаконній) міграції, іншим порушенням міграційного законодавства;

- здійснює відповідно до закону державний контроль за дотриманням законодавства у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, у випадках, передбачених законодавством, притягає порушників до адміністративної відповідальності;

ДМС України здійснює свої повноваження безпосередньо та через головні управління (управління) міграційної служби в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, управління, відділи (сектори) міграційної служби в районах, районах у містах, містах обласного, республіканського (Автономної Республіки Крим) значення.

ДМС України здійснює свої повноваження щодо виконання завдань із реалізації державної політики у сфері протидії нелегальній міграції, а також із притягнення до адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері реєстрації фізичних осіб, видачі документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство.

2. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають під юрисдикцією України, незалежно від законності їх перебування, мають право на визнання їх правосуб'єктності та основних прав і свобод людини.

Іноземці та особи без громадянства зобов'язані неухильно дотримуватися Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, інтереси суспільства та держави.

Іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну з метою навчання та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період навчання.

Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у даному випадку є заява іноземця або особи без громадянства, дійсний поліс медичного страхування, документ, що підтверджує факт навчання в Україні, та зобов'язання навчального закладу повідомити центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, про відрахування з такого закладу.

В'їзд в Україну та виїзд з України здійснюється іноземців та осіб без громадянства, які навчаються у навчальних закладах України не менш як

протягом одного року, - за паспортним документом та посвідкою на тимчасове проживання.

Реєстрація іноземців та осіб без громадянства, які в'їжджають в Україну, здійснюється в пунктах пропуску через державний кордон України органами охорони державного кордону.

Строк перебування іноземців та осіб без громадянства на території України продовжується у разі, коли вони прибули: за довгостроковою візою, якщо протягом строку дії візи з поважних причин не оформлено посвідки на постійне чи тимчасове проживання, за умови подання підтверджувальних документів – на період не більш як один місяць.

3. Для оформлення посвідки на тимчасове проживання до територіального органу ДМС України за місцем проживання іноземним студентом подаються такі документи:

1) паспортний документ іноземця (після пред'явлення повертається), з візою типу Д, якщо інше не передбачено законодавством і міжнародними договорами України, та копії сторінок паспорта з особистими даними і візою;

2) переклад українською мовою сторінки паспортного документа іноземця або документа, що посвідчує особу без громадянства, з особистими даними, засвідчений у встановленому законодавством порядку;

3) квитанції про сплату обов'язкових платежів;

4) клопотання (подання) приймаючої сторони щодо оформлення іноземцеві посвідки на тимчасове проживання, дійсний поліс медичного страхування, документ, що підтверджує факт навчання в Україні, та зобов'язання навчального закладу повідомити територіальний орган ДМС, про відрахування з такого закладу;

5) чотири фотокартки іноземця та особи без громадянства розміром 3,5 x 4,5 сантиметра (на матовому папері).

Посвідка на тимчасове проживання видається строком до одного року з можливістю його продовження щоразу на один рік на підставі заяви іноземця чи особи без громадянства та відповідних документів, які подаються до територіального органу не пізніше ніж за 15 днів до закінчення строку дії посвідки.

Посвідка на тимчасове проживання іноземним студентам видається на період навчання, який зазначається в документі, що підтверджує факт навчання в Україні.

У разі коли протягом строку дії посвідки на тимчасове проживання у документах, змінилися відомості, такі документи подаються протягом 10 днів з моменту настання таких змін до територіального органу ДМС, який видав посвідку.

У разі відсутності підстав для продовження строку дії посвідки на тимчасове проживання іноземний студент зобов'язаний в семиденний строк знятися з реєстрації місце проживання та виїхати за межі України. При цьому посвідка на тимчасове проживання передається приймаючій стороні - ВНЗ, яка зобов'язана подати її територіальному органу ДМС за місцем проживання іноземного студента протягом десяти днів з моменту зняття з реєстрації.

Нездана посвідка на тимчасове проживання вважається недійсною.

Посвідка видається іноземцеві та особі без громадянства під розписку після пред'явлення паспортного документа іноземця або документа, що посвідчує особу без громадянства, в якому на останній вільній сторінці проставляється відмітка про отримання посвідки за встановленим МВС зразком, що скріплюється печаткою.

Обмін посвідки здійснюється у разі:

- 1) зміни прізвища, імені та по батькові іноземця та особи без громадянства тощо;
- 2) установлення розбіжностей у записах (невідповідності внесених до посвідки записів записам в інших документах);
- 3) непридатності посвідки до користування (пошкодження з різних причин тощо).

Для обміну посвідки подаються:

- 1) заява, зразок якої встановлюється МВС;
- 2) паспортний документ іноземця або документ, що посвідчує особу без громадянства (після пред'явлення повертається), та його копія;
- 3) посвідка, що підлягає обміну;
- 4) квитанція про сплату обов'язкових платежів;
- 5) документи, що підтверджують обставини, на підставі яких посвідка підлягає обміну (документи, видані компетентними органами іноземних держав, підлягають легалізації в установленому порядку, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України);
- 6) дві фотокартки іноземця та особи без громадянства розміром 3,5 x 4,5 сантиметра (на матовому папері).

У разі пошкодження чи втрати посвідки іноземець та особа без громадянства може звернутися за отриманням нової посвідки в порядку, встановленому для її обміну чи продовження строку її дії, до територіального органу за місцем проживання.

Про втрату посвідки іноземець та особа без громадянства або приймаюча сторона зобов'язані негайно повідомити органів внутрішніх справ за місцем втрати та територіальному органу ДМС за місцем видачі, який інформує про це протягом п'яти днів ДМС та Адміністрацію Держприкордонслужби. Втрачена посвідка визнається недійсною та в разі її вилучення підлягає знищенню.

4. Іноземець та особа без громадянства, що отримали посвідку, повинні зареєструвати місце проживання, а в разі його зміни - перереєструвати в порядку, встановленому Законом України "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні".

Іноземні студенти, які тимчасово проживають в Україні, зобов'язані протягом десяти днів після прибуття до нового місця проживання зареєструвати місце проживання. Реєстрація місця проживання особи здійснюється в день подання особою документів. Реєстрація місця проживання за заявою особи може бути здійснена з одночасним зняттям з реєстрації попереднього місця проживання.

Для реєстрації особа подає:

- письмову заяву;
- документ, до якого вносяться відомості про місце проживання;
- квитанцію про сплату обов'язкових платежів;
- талон зняття з реєстрації (у разі зміни місця проживання в межах України);
- документи, що підтверджують право на проживання в житлі.

У разі зміни адреси житла в межах адміністративно-територіальної одиниці особа повинна письмово повідомити про це орган реєстрації протягом десяти днів.

Зняття з реєстрації місця проживання особи здійснюється на підставі:

- заяви особи;
- судового рішення, яке набрало законної сили, про позбавлення права власності на житлове приміщення або права користування житловим приміщенням, про виселення;
- інших документів, які свідчать про припинення;
- підстав для перебування на території України іноземців та осіб без громадянства;
- підстав на право користування житловим приміщенням.

Зняття з реєстрації здійснюється в день звернення особи. За заявою особи зняття з реєстрації може бути здійснено одночасно з реєстрацією нового місця проживання.

Разом із заявою особа подає документ, до якого вносяться відомості про зняття з реєстрації місця проживання.

5. Іноземні студенти, винні у порушенні вимог законодавства щодо реєстрації місця проживання, несуть відповідальність згідно із законом.

Недодержання іноземцями та особами без громадянства встановленого порядку пересування і зміни місця проживання, тягнуть за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. (ч.1 ст.203 Кодекс України про адміністративні правопорушення).

6. За оформленням запрошення може звернутися приймаюча сторона - іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають або тимчасово перебувають на території України у зв'язку з навчанням, стажуванням, роботою або на інших законних підставах та запрошують чи приймають іноземців та осіб без громадянства.

Для оформлення запрошення до територіального органу чи підрозділу ДМС України за місцем свого проживання фізичні особи подають такі документи:

1) заяву фізичної особи для оформлення запрошення іноземцю чи особі без громадянства на отримання візи для в'їзду в Україну;

2) паспортний документ (після пред'явлення повертається) та копію його сторінок з особистими даними;

3) посвідку на постійне чи тимчасове проживання (після пред'явлення повертається) та копію її сторінок з особистими даними (якщо приймаючою стороною є іноземець чи особа без громадянства);

4) копію сторінки паспортного документа іноземця або документа, що посвідчує особу без громадянства, з особистими даними особи, що запрошується, з перекладом українською мовою, засвідченим у встановленому порядку;

5) інформацію, що підтверджує наявність достатнього фінансового забезпечення для покриття витрат, пов'язаних з перебуванням іноземця та особи без громадянства на території України.

За видачу документів іноземцям і особам без громадянства про запрошення в Україну справляються обов'язкові платежі.

Територіальні органи та підрозділи ДМС України оформляють запрошення в строк, що не перевищує двадцять робочих днів з дня звернення.

Іноземці та особи без громадянства для в'їзду в Україну, перебування на території України, транзитного проїзду через територію України та виїзду за її межі до іншої держави, якщо інше не визначено законами, повинні мати кошти в 20-кратному розмірі прожиткового мінімуму на одну особу з розрахунку на місяць, встановленого в Україні на день їх в'їзду в Україну.

Якщо строк перебування іноземця або особи без громадянства в Україні становить менше або більше одного місяця, зазначена сума ділиться на середньоарифметичну кількість днів місяця (30 діб) та множиться на планову кількість днів (до цієї суми додається п'ять днів) перебування, а саме:

$$\Phi 3 = ((20 \times P_{\min}) : 30) \times (КД + 5),$$

де $\Phi 3$ — достатнє фінансове забезпечення;

$P_{\min}$ — прожитковий мінімум на одну особу з розрахунку на місяць;

КД — планова кількість днів перебування на території України.

Під час визначення достатнього фінансового забезпечення іноземця або особи без громадянства враховуються належно підтверджені фінансові зобов'язання приймаючої сторони, що запросила іноземця або особу без громадянства.

Контроль за наявністю достатнього фінансового забезпечення іноземців та осіб без громадянства для в'їзду в Україну, перебування на території України, транзитного проїзду через територію України та виїзду за її межі до іншої держави або наявності у них можливості отримати достатнє фінансове забезпечення в законний спосіб на території України здійснюється: територіальними органами або підрозділами ДМС під час продовження строку перебування на території України та під час оформлення запрошень іноземцям та особам без громадянства на отримання візи для в'їзду в Україну.

Наявність достатнього фінансового забезпечення встановлюється шляхом:

- вивчення документа, в якому зазначено суму коштів та на підставі якого можна отримати кошти в банківських установах України;
- візуального огляду платіжної картки міжнародних платіжних систем та вивчення виписки з особового банківського рахунка заявника, що підтверджує наявну суму коштів (виписка з банкомата);
- вивчення документа, що підтверджує бронювання або оплату житла та харчування в Україні;
- вивчення договору на туристичне обслуговування (ваучер);

- перевірки проїзного квитка для повернення до країни громадянської належності або країни постійного проживання, або до третьої країни з фіксованою датою.

У разі наявності достатнього фінансового забезпечення іноземцю або особі без громадянства в установленому законодавством порядку оформляється запрошення на отримання візи для в'їзду в Україну.

7. Посвідка на тимчасове проживання скасовується територіальним органом ДМС, який її видав, у разі:

1) отримання від органу внутрішніх справ, іншого органу виконавчої влади, який у межах наданих йому повноважень забезпечує дотримання вимог законодавства про правовий статус іноземців та осіб без громадянства, інформації про те, що посвідку видано на підставі неправдивих відомостей, підроблених чи недійсних документів;

2) отримання вмотивованого клопотання приймаючої сторони про скасування посвідки (у тому числі в разі звільнення іноземця та особи без громадянства із займаної посади) або припинення діяльності приймаючої сторони - юридичної особи;

3) коли іноземця та особу без громадянства засуджено в Україні до позбавлення волі;

4) коли дії іноземця та особи без громадянства загрожують національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю, захисту прав і законних інтересів громадян України та інших осіб, що проживають в Україні;

5) коли уповноваженим органом прийнято рішення про примусове повернення іноземця та особи без громадянства або їх примусове видворення за межі України;

6) інших випадках, передбачених законами.

Копія рішення про скасування посвідки на тимчасове проживання видається територіальним органом ДМС, який прийняв таке рішення, іноземцеві та особі без громадянства під розписку або надсилається рекомендованим листом таким особам і приймаючій стороні не пізніше ніж протягом п'яти днів з дня його прийняття.

У разі прийняття рішення про скасування посвідки вона підлягає вилученню та знищенню. При цьому відмітка про видачу посвідки в паспортному документі іноземця анулюється.

Іноземець та особа без громадянства протягом місяця з дня отримання копії рішення про скасування посвідки на тимчасове проживання має право на його оскарження шляхом звернення до ДМС або суду. Оскарження такого рішення зупиняє його виконання.

8. Наявність прав іноземців та осіб без громадянства прямо пов'язана із законністю їх перебування на території України, в разі порушення певних встановлених державою умов їх перебування останні несуть відповідальність, яка поділяється на загальну та спеціальну.

Загальна відповідальність полягає в тому, що іноземці, які вчинили злочин, адміністративне правопорушення, несуть відповідальність на загальних підставах, як і громадяни України.

До спеціальних видів відповідальності належать:

- відповідальність за порушення порядку перебування в Україні, транзитного проїзду через її територію;
- скорочення строку тимчасового перебування в Україні та заборона в'їзду в Україну;
- примусове повернення та видворення за межі України.

Іноземцю та особі без громадянства, які порушують законодавство України, якщо ці порушення не передбачають адміністративної або кримінальної відповідальності, може бути скорочено визначений їм строк перебування в Україні.

Такий строк може бути також скорочено, якщо в іноземця та особи без громадянства відпали підстави для його подальшого перебування в Україні.

Частиною першою статті 203 КУпАП передбачена адміністративна відповідальність іноземців та осіб без громадянства.

Порушення іноземцями та особами без громадянства правил перебування в Україні, тобто проживання без документів на право проживання в Україні, за недійсними документами або документами, термін дії яких закінчився, або працевлаштування без відповідного дозволу на це, якщо необхідність такого дозволу передбачено законодавством України, або недодержання встановленого порядку пересування і зміни місця проживання, або ухилення від виїзду з України після закінчення відповідного терміну перебування, неприбуття без поважних причин до визначеного місця навчання або працевлаштування після в'їзду в Україну у визначений строк, а так само порушення правил транзитного проїзду через територію України, крім порушень, передбачених частиною другою цієї статті, тягнуть за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

9. Нелегальний мігрант – іноземець або особа без громадянства, які перетнули державний кордон поза пунктами пропуску або в пунктах пропуску, але з уникненням прикордонного контролю і невідкладно не звернулися із заявою про надання статусу біженця чи отримання притулку в Україні, а також іноземець або особа без громадянства, які законно прибули в Україну, але після закінчення визначеного їм терміну перебування втратили підстави для подальшого перебування та ухиляються від виїзду з України.

Під термінами “примусове повернення” та “примусове видворення” слід розуміти систему адміністративно-правових заходів, спрямованих на примушування іноземців та осіб без громадянства покинути територію України всупереч їх волі і бажанню.

Пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, є державною установою, що призначена для тимчасового утримання іноземців та осіб без громадянства у разі, коли вони не виконали в установленний строк без поважних причин рішення про примусове повернення або є обґрунтовані підстави вважати, що вони ухилятимуться від виконання такого рішення та відносно них судом прийнято постанову про їх примусове видворення за межі України, або вони прибули на територію

України відповідно до міжнародних договорів про реадмісію, або не мають законних підстав для перебування на території України і підлягають примусовому видворенню за її межі.

Відповідно до Закону іноземці можуть бути:

примусово повернуті в країну походження або третю країну на підставі рішення територіальних органів та підрозділів ДМС,

або

примусово видворенні на підставі винесеної за позовом територіальних органів та підрозділів ДМС постанови суду про примусове видворення.

Примусове повернення передбачає виїзд іноземця з України за рішенням територіальних органів та підрозділів ДМС, з подальшим повідомленням протягом 24 годин про підстави прийняття такого рішення прокурора з оформленням відповідних документів, доведенням до іноземця зобов'язання про його добровільний виїзд з України у визначений у рішенні строк та здійсненням подальшого контролю за виконанням іноземцем цього зобов'язання.

З метою контролю за виконанням іноземцем та особою без громадянства рішення про примусове повернення до певної категорії осіб може застосовуватись супровід такого іноземця та особи без громадянства по території України до пункту пропуску через державний кордон.

Примусове повернення не застосовується до іноземців та осіб без громадянства, які не досягли 18-річного віку, до іноземців та осіб без громадянства, на яких поширюється дія Закону України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту".

Контроль за правильним і своєчасним виконанням рішення про примусове повернення іноземця здійснюється територіальним органом або територіальним підрозділом ДМС, який його прийняв.

У випадку невиїзду іноземця за межі України уживаються заходи щодо його розшуку та видворення у примусовому порядку.

У разі виявлення та затримання особи, яка перебуває в Україні без документів, що б посвідчували її особу, чи за недійсними документами подається адміністративний позов у якому необхідно просити суд прийняти рішення про примусове видворення, затримання та поміщення в ПТПІ іноземця.

За вище зазначеними адміністративними позовами суд приймає рішення про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства з поміщенням до пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні або без такого.

Розміщення іноземців у ПТПІ здійснюється адміністрацією такого пункту на підставі зазначеного вище рішення згідно з актом, складеним пунктом тимчасового перебування та органом/підрозділом, який доставив іноземців до пункту.

Іноземці перебувають у ПТПІ протягом строку, необхідного для виконання рішення адміністративного суду про примусове видворення, але не більше ніж дванадцять місяців.

У разі відсутності в іноземця документів, що посвідчують особу, територіальні органи ДМС, вживають заходів щодо їх ідентифікації та документування. Надсилають запити до дипломатичних представництв або консульських установ із долученням відповідних анкет та двох кольорових фотокарток на кожну особу.

Якщо в Україні відсутня акредитована в Україні дипломатична установа країни походження іноземця запити до компетентних органів відповідної країни щодо його ідентифікації надсилаються через Департамент консульської служби МЗС.

Контроль за правильним і своєчасним виконанням рішення про примусове повернення або рішення про примусове видворення іноземця покладається на керівників територіальних органів, територіальних підрозділів ДМС.

11. Діяльність злочинних угруповань, які діють у сфері нелегальної міграції дедалі частіше характеризується пошуком нових схем та механізмів організації незаконного переправлення іноземців в Україну з подальшим переміщенням останніх до країн Західної Європи.

Тому, заслуговує уваги так званий "студентський" канал (проникнення нелегалів під виглядом навчання в українських вищих учбових закладах). "Мігранти-студенти" вдаються до послуг фізичних та юридичних осіб, які оформлюють їм запрошення навчальних закладів України, на підставі яких вони одержують візу для в'їзду в Україну.

У зв'язку з цим виникає необхідність організації та здійснення спільних заходів, спрямованих на недопущення використання цієї процедури для організації каналів незаконної міграції.

Керівництвом навчальних закладів повинні вживатися заходи адміністративно-правового характеру, які будуть запобігати нелегальній міграції та попереджати скоєнню злочинів як іноземцями, так і відносно них.

Непоодинокими є випадки не своєчасного (впродовж 10 днів, у відповідності до п. 19 наказу Міністерства освіти і науки України від 01.11.2013 №1541) повідомлення ВНЗ області (ТДМУ, ТНТУ, ТНЕУ) УДМС України в Тернопільській області про іноземців, яких відраховано з ВНЗ або про тих, які відсутні по місцю проживання.

Необхідно посилити контроль керівництва ВНЗ за відповідальними посадовими особами навчальних закладів щодо своєчасного подання іноземними студентами клопотання про продовження строку посвідок на тимчасове проживання, зокрема, не пізніше ніж за 15 днів до закінчення строку дії (п.10 постанови Кабінету Міністрів України від 28.03.2012 № 251).

Передбачити можливість у контракті/договорі між ВНЗ та іноземним студентом оплати всіх витрат пов'язаних із примусовим видворенням іноземця з України.

Планувати спільні заходи щодо відвідування іноземців за місцем реєстрації, місцем навчання. Посилити контроль за своєчасним поданням іноземними студентами документів про зміну місця реєстрації, обмін паспортного документа термін дії якого закінчився, повідомлення про втрату, зіпсуття паспортного документа або посвідки на тимчасове проживання.

Розробити пропозиції та обґрунтування щодо можливості внесення змін до діючого законодавства про обов'язкове страхування іноземних студентів на випадок видворення з України.

Література

- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року,
- Конвенція про статус біженців,
- Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 року
- Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року
- Конституція України;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення;
- Кодекс адміністративного судочинства України;
- Закон України „Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства”;
- Закон України „Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту”;
- Указ Президента України від 06.04.2011 № 405 „Питання Державної міграційної служби України”.
- Постанова кабінету Міністрів України від 28 березня 2012 року № 251 „Про затвердження Порядку оформлення, виготовлення і видачі посвідки на постійне проживання та посвідки на тимчасове проживання і технічного опису їх бланків та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2002 р. № 1983”.
- Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2012 року № 150 „Про затвердження Порядку продовження строку перебування та продовження або скорочення строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України”.
- Постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2013 № 884 „Про затвердження Порядку підтвердження достатнього фінансового забезпечення іноземців та осіб без громадянства для в'їзду в Україну, перебування на території України, транзитного проїзду через територію України і виїзду за її межі та визначення розміру такого забезпечення.
- Постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2012 року № 70 „Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 року № 1110 (Про затвердження Типового положення про пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні)”.
- Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Служби безпеки України від 23.04.2012 № 353/271/150 „Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства”, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 травня 2012 року за № 806/21119.

- *Наказ МВС від 15.07.2013 № 681 „Про затвердження Тимчасового порядку розгляду заяв для оформлення посвідки на постійне проживання та посвідки на тимчасове проживання”, зареєстровано в міністерстві юстиції України 6 серпня 2013 року за № 1335/23867.*
- *Наказ МВС від 17.12.2013 № 1235 „Про затвердження Інструкції про порядок прийняття Державною міграційною службою України та її територіальними органами рішень про заборону в'їзду в Україну іноземцям та особам без громадянства”, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 11 січня 2014 року за № 25/24802.*
- *Наказ МВС від 15.11.2013 № 1104 „Про затвердження Порядку оформлення запрошень іноземцям та особам без громадянства на отримання візи для в'їзду в Україну, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 5 грудня 2013 року за № 2060/24592.*
- *Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 05.11.2012 № 1244 „Про затвердження Умов прийому до вищих навчальних закладів України у 2013 році”, затверджено в Міністерстві юстиції України 13 листопада 2012 року за № 1902/22214.*

Секція 2. Організація навчального процесу для студентів-іноземців

Learning management for international students

УДК 16, ББК 87,4.

Анатолій Довгань

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСВІТНЬО-ПІЗНАВАЛЬНІ КОЛІЗІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Anatoliy Dovgan

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

EDUCATIONAL-COGNITIVE LEARNING COLLISIONS OF INTERNATIONAL STUDENTS

Оскільки суб'єктивне мислення – характерна людям пізнавальна діяльність а об'єктивне розуміння речей становить її сутність (Гегель), то вийти за межі такої діяльності й існувати без неї ми не можемо. Щоб пізнати, або зрозуміти якесь відношення між предметами чи живими істотами, і тим паче між людьми, потрібно насамперед зосередити увагу пізнаючого на конкретному об'єкті, виокремити його подумки з відповідної сукупності наявного різноманіття відношень, що демонструються тою чи іншою навчальною дисципліною. Така зосередженість думки людини є вольовим актом. Роль волі студента-іноземця в навчальному процесі не в довільному виборі того предмета, який він хоче вивчати (чи не вивчати), а в тому, що його воля засвідчує суб'єктивне прагнення пізнавати (або не пізнавати) ті чи інші суттєві сторони реальності в нормативному чи спеціалізованому курсі, запропонованого йому відповідною кафедрою ВНЗ.

Аристотель доводив, що для розумного пізнання потрібна тверда і постійна воля. Вона діє вільно через вибір предметів пізнавальної уваги та способів пізнавальної діяльності. Однак технологія здійснення навчального процесу і відповідного навчального плану професійної підготовки студента-іноземця нерідко входить в суперечність із суб'єктивними прагненнями його волі. Однією із причин такої освітньо-пізнавальної ситуації студента-громадянина іншої країни чи навіть континенту є його освітньо-пізнавальна практика, обумовлена відповідним соціокультурним середовищем попереднього проживання і яка виконала роль конкретної матриці загальної наукової і повсякденної картини світу, сформувала відповідні уявлення про навколишній світ, з якими він прибув на навчання в Україну. Тому

невідповідність алгоритмів попередньої освітньо-пізнавальної практики студентів-іноземного походження часто входить в дисонанс із тою моделлю навчання, яка пропонується йому на теренах українського освітянського простору, що і супроводжується нестабільністю активної пізнавальної здатності його розуму. Дією студента іноземця починає керувати його суб'єктивна воля. І вона скеровує його пізнавальну увагу на ті навчальні дисципліни, які вона сама хоче обрати для вивчення і які любить саме вона. Воля студента-іноземця вступає в суперечність із елементарним здоровим глуздом, із необхідністю вивчати ті чи інші предмети, що пропонує навчальний заклад вищої освіти відповідного профілю. Воля студента постійно штовхає його на пошук тих комплексів знань, які здатні задовільнити його пізнавально-освітні потреби та зробити його щасливим і задоволеним тим, що він навчається в українському ВНЗ. Тому пропонується на старших курсах професійної підготовки студентів-іноземців практикувати вже відому українському студентству траєкторію вільного вибору навчальних дисциплін. Звісно, така технологія організації навчального процесу для студентів-іноземців в структурному та змістовному його вимірах передбачає по-новому переглянути викладачам свій професійний потенціал педагога і набувати роль не тільки ретранслятора вже існуючих та визнаних науково-освітньою громадськістю України, навчальних курсів, але й виступати в ролі виразника інноваційних освітянських технологій сучасності. Адже відомо, що привабливий для студентів-іноземців університет сьогодні – це конкурентоспроможний навчальний заклад, який надає якісні послуги компетентними викладачами, Міжнародна комісія Ради Європи розглядає поняття компетентності як загальні, ключові вміння, фундаментальні шляхи навчання, базові кваліфікації викладачів запорукою якості освіти. Для прикладу нагадаємо, що вже Кант звернув увагу на непедагогічне застосування філософії, якщо вона застосовується, щоб спотворити принципи здорового розуму. Що вже тоді говорити про професійно орієнтовані дисципліни.

З історії розвитку світової науки і освіти відомо, що викладачу складно перебороти свої патріархальні професійно-педагогічні звички, але зміна освітніх парадигм на планетарному рівні спонукає не тільки нашу країну, вищі навчальні заклади освіти, професійно орієнтовані кафедри, що здійснюють навчальний процес, але насамперед викладачів трансформуватися змістовно новими робочими програмами професійної підготовки студентів-іноземців в євроінтеграційні процеси підвищення якості модернізації освітянського простору України.

Література

1. Андрущенко В.П., Савельєв В.Л. *Освітня політика (огляд порядку денного).* / В.П.Андрущенко, В.Л.Савельєв. -К.: «МП Леся», 2010. -368 с.
2. Кант И. *Опыт некоторых рассуждений об оптимизме.* 1759 /И.Кант// Сочинения: в 6 т.- Т.2. -М.: «Мысль»,1964.-С.41-48.
3. Кленко І.В. *Філософія освіти в європейському контексті* /С.Ф.Кленко.- Полтва: ПОІППО, 2006.-328с.

Е.Д. Гуськова, Л.С. Маричереда

Одесский национальный политехнический университет, Украина

К ПРОБЛЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ УЧЕБНО - ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ НАЧАЛЬНОГО ЭТАПА ОБУЧЕНИЯ

Olena Guskova, Liudmyla Marichereda

Odessa National Polytechnic University, Odessa, Ukraine

ISSUES OF MOULDING EDUCATIONAL PROFESSIONAL COMPETENCY IN FOREIGN STUDENTS AT THE INITIAL STAGE OF STUDY

Несмотря на то, что принцип профессиональной направленности не включен в состав основных дидактических принципов, такие известные ученые русисты как О.Д.Митрофанова и В.Г.Костомаров, считают, что обучение на подготовительном факультете является «начальной ступенью профессионального образования».

В педагогической системе подготовительного факультета принцип профессиональной направленности реализуется в виде:

- учебного плана, где состав общенаучных дисциплин ориентирован на определенный профиль обучения (инженерно-технический, инженерно-экономический, медико-биологический, гуманитарный);
- отражения профессиональной направленности обучения в программе по дисциплине «Русский язык» (раздел «Научный стиль речи»);
- цели, т.е. формирования профессиональной компетенции в учебно-профессиональных ситуациях общения;
- содержания обучающих и контролирующих материалов (интерактивных форм и способов их презентации);
- целенаправленного формирования у иностранных учащихся профессионально значимых умений;
- специальной системы профориентационной работы во внеучебное время.

Анализ научных публикаций, учебно-методических рекомендаций, обучающих и контролирующих материалов кафедры, обобщение опыта преподавателей Подготовительного факультета ИПИГ ОНПУ показывает, что даже при различии профилей обучения, коммуникативные задачи в учебно-профессиональной сфере аналогичны и повторяемы, также как грамматические конструкции и модели, которые встречаются в текстах.

Такой подход позволяет корректировать задачи преподавателя языка при обучении иностранных учащихся научному стилю речи, которые заключаются в разнообразных формах тренинга языкового и речевого материала в ситуациях учебно-профессиональной коммуникации, но не в толковании терминов или

терминологических сочетаний и предметного содержания общенаучного или специального текста. Для определения содержания и объема коммуникативной компетенции в учебно-профессиональной сфере общения студентов-нефилологов, для выделения коммуникативных задач и перечня типовых (инвариантных) способов их выражения усилия русистов и предметников должны быть объединены в пользу иностранных учащихся.

Эффективность формирования учебно-профессиональной компетенции во многом зависит от наличия мотивации, поддерживаемой как русистами, так и предметниками. Содержание материалов по НРС должно включать в себя достаточные и необходимые для выражения «предметных смыслов» в учебно-коммуникативных актах грамматические формы и структуры; общепрофессиональную лексику, организованную в блоки и классифицированную по разделам с четким указанием количества лексических единиц, необходимых для усвоения на определенном этапе обучения; терминологические системы, которые соответствуют предметно-профессиональным полям.

Формой пособия, которое отвечало бы этим требованиям, по нашему мнению, может быть комплект Рабочих тетрадей (РТ) по обучению НСР, разработанных на кафедре лингводидактики ОНПУ для студентов разных профилей обучения, в который входят: Рабочая тетрадь по обучению грамматике научной речи; Тетрадь по обучению изучающему и ознакомительному чтению научно-популярных, учебно-научных текстов; компьютерные лабораторные работы по НСР; аудиокурс обучающих лекций и т.п. РТ позволяют минимизировать презентуемый материал, реализуют идею алгоритмизации введения и отработки учебного материала. На основе однозначно определяемых исходных данных путем выполнения последовательных операций/упражнений можно в сжатые сроки получить нужный результат. В Рабочей тетради четко выделены типологически однородные виды упражнений и заданий. Преимущество РТ по обучению грамматике научного стиля речи состоит в том, что грамматические конструкции вводятся поэтапно, но с некоторым опережением программы по дисциплине «Русский язык», что дает возможность подготовить иностранных учащихся к «вхождению» в предмет, так как восприятие научной информации во многом зависит от знания грамматических особенностей научно-профессиональной речи. Форма РТ максимально подвижна, мобильна. Виды заданий могут варьироваться. В РТ достаточно рисунков, схем, моделей, таблиц и т.п., опора на которые способствует формированию у учащихся навыков самостоятельной работы.

Основу РТ, как и любого пособия по НСР, составляют микротексты (в РТ по обучению грамматике) и учебно-научные частично адаптированные тексты обучающего и ознакомительного характера. Тексты ориентированы на формирование общенаучного терминологического минимума; навыков и умений письменной и устной учебно-научной и профессиональной речи;

мотивацию познавательного интереса как движущей силы учения и одного из основных мотивов речевой деятельности.

Предтекстовые и притекстовые задания составлены с учетом дидактического принципа: от имитационных и подстановочных до трансформационных, репродуктивных и продуктивных, по принципу «от простого к сложному», «от понятного к непонятному» и подчиняются определенному алгоритму, что развивает у учащихся умение выделять словообразовательные «маяки», формирует языковую догадку, активизирует мышление и создает необходимый психологический настрой при работе с текстом определенного содержания, помогает сконцентрировать внимание на определенных моментах. Большинство заданий нацелены на самостоятельную познавательно-творческую работу студентов.

Как показала практика работы по данным РТ интенсификации формирования профессиональной компетенции у иностранных учащихся значительно способствует прием схематического структурирования текста, где опорная схема – это закодированная в виде знаков, символов, образов, понятий, определений информация занятия. В опорных схемах материал представлен в вербально-графической форме по принципу вертикального изложения повторяемого материала, что активизирует мыслительную и творческую деятельность студентов. Вначале схемы составляются при непосредственном участии преподавателя, который на доске чертит/рисует «скелет» схемы, а затем при активном участии студентов, заполняет конкретным содержанием. Следующим этапом работы над текстом является его восстановление по схеме с помощью: а) различно расположенных стрелок и т.п.; б) знаков и символов; в) опорных глаголов; г) лексико-грамматических конструкций и т.п. Схема как удобная зрительная опора отражает логику рассуждения, отмечает важные моменты текста, позволяет уточнять информацию в случае необходимости и хранить информацию в «сжатом» виде.

Современные информационные технологии, в первую очередь компьютер, можно применять на всех этапах обучения: при объяснении нового материала; закреплении; повторении; контроле знаний, умений и навыков.

На кафедре разработаны компьютерные материалы по НСР для самостоятельной работы студентов. Компьютерные материалы включают в себя четыре самостоятельных обучающих блока: «Обучение произношению», «Обучение чтению», «Перевод» и «Задания». В зависимости от конкретной задачи, которую ставит перед собой студент (или перед ним ставит преподаватель), он может использовать различные обучающие блоки и возвращаться при необходимости к каждому из них столько раз, сколько потребуется для полного усвоения учебного материала.

Из опросов иностранных студентов становится ясно, что осознанно выбирают будущую профессию и могут это мотивировать, примерно 15-20% учащихся. Такой показатель слишком низок. Чтобы повысить мотивацию выбора будущей специальности, помочь осознать и выявить собственные

интересы и склонности, понять преимущества выбранной профессии перед другими, определить, хотя бы примерно, место будущей работы и род занятий, уже на начальном этапе обучения иностранных граждан проводится профориентационная работа.

Всесторонний и многофакторный процесс формирования учебно-профессиональной компетенции иностранных учащихся уже на начальном этапе обучения дает возможность повысить готовность обучаемых к достижению главной цели – успешному овладению выбранной специальностью.

УДК 351:378(338:354.1)

Дмитро Плинокос

Запорізький національний технічний університет, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРИ ЕКСПОРТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Dmytro Plynokos

Zaporizhzhya National Technical University, Zaporizhzhya, Ukraine

ACTUAL PROBLEMS OF QUALITY ASSURANCE FOR EXPORT OF EDUCATIONAL SERVICES IN THE MODERN EDUCATIONAL AREA

Експорт освітніх послуг на сьогоднішній день – важлива складова надходжень в економіку країн експортерів та показник високого ступеня розвитку країни. Сектор вищої освіти перетворюється на вагомий елемент міжнародної конкурентоспроможності країни. Саме такий підхід був покладений в основу формування Європейського простору вищої освіти «Європи знань» та визначив основні цілі Болонського процесу.

Одним з найважливіших моментів при здійсненні експорту освітніх послуг повинно стати забезпечення якості. Для цього кожному ВНЗ необхідно провести значну роботу, яка полягає в створенні та впровадженні внутрішньої системи управління якістю. Система управління якістю ВНЗ – це елемент загальної системи управління, який забезпечує якість послуг, що надаються. Сертифікація систем управління підприємств, установ та організацій будь-якої галузі здійснюється за стандартами ISO різних версій. Ці документи носять загальний характер і спираються на вісім базових принципів: орієнтація на споживача; лідерство керівництва; залучення всього персоналу; процесійний підхід; системний підхід до управління; безупинне вдосконалення; прийняття рішень на основі фактів; взаємовигідні відносини з постачальниками. Нині посилюється активність вітчизняних ВНЗ, які все більше цікавляться сучасними

підходами щодо управління якістю освітніх послуг. Проте такі випадки поки що поодинокі, тоді як даний процес вимагає масової участі.

Ми можемо виділити основні проблеми ВНЗ по забезпеченню якості при експорті освітніх послуг та напрями їх вирішення.

По-перше, впровадження в практику лідерства, як методу роботи організації, при постановці цілей ВНЗ повинен підходити до питання надання освітніх послуг з позицій завоювання лідируючих позицій в регіоні або країні. При цьому метод роботи лідера повинен бути присутній в будь-якій діяльності, забезпечення якості при цьому повинно стати одним з найважливіших аспектів праці.

По-друге, відсутність або нестійке сприйняття нової економічної парадигми світу, робота за старими стереотипами, без сучасних трансформацій. При цьому є проблема відсутності нових ідей, нової філософії при наданні освітніх послуг іноземним громадянам. Наприклад питання дистанційної освіти для іноземних громадян не піднімалося та не розглядалося багато років. Лише в 2013 році були зроблені перші конкретні кроки з впровадження цієї системи в Україні.

По-третє, відсутність постійності цілей в розвитку експорту освітніх послуг. В Україні відсутні довготермінові плани розвитку експорту освітніх послуг, вирішуються в основному проблеми, що виникають у поточному періоді, без врахування подальших перспектив, або наслідків певних дій чи бездіяльності. Актуальним, на нашу думку, є впровадження механізму постійності позитивних змін, поєднаного з довгостроковим плануванням в діяльності як університету, так і країни в цілому.

По-четверте, перехід від зовнішніх методів контролю за якістю до внутрішніх, упровадження якості на всіх етапах експорту освітніх послуг. Слід сказати, що якщо на етапі надання безпосередньо освітньої послуги є елементи контролю якості як зовнішні, так і внутрішні, то на етапі залучення студентів на навчання та запрошення в Україну часто були відсутні навіть зовнішні методи контролю якості.

По-п'яте, поступовий перехід до покращання кожного процесу планування, надання освітніх послуг. Необхідно постійно знаходити слабкі місця і враховувати їх при подальшій роботі, або взагалі ліквідувати їх. Це дозволить покращити процес в цілому, та кожен окрему складову.

По-шосте, досить важливим є питання підготовки кадрів, що задіяні в експорті освітніх послуг, підготовка кадрів відповідної кваліфікації та певної спеціалізації. Наприклад, в Росії ввели спеціалізацію в менеджменті, що орієнтує випускників на роботу з іноземними громадянами, студентами. У цьому питанні Україна набагато поступається іншим провідним країнам-експортерам освітніх послуг. В Україні майже відсутня робота та відповідне фінансування на набуття міжнародного досвіду персоналу, що задіяний в роботі з іноземними студентами. Навчання і підвищення досвіду персоналу – це одна

з найприбутковіших інвестицій у провідних країнах світу, але широко не використовується в Україні в цілому, і в багатьох ВНЗ зокрема.

По-сьоме, необхідно поступово усунути від експорту освітніх послуг навчальні заклади, які не відповідають сучасним вимогам, не дотримуються встановлених вимог до якості послуг, не бачать перспектив розвитку або не бажають розвивати цей напрям в ВНЗ. Такі учасники, в цілому, несуть негативний вплив на процес експорту освітніх послуг, погіршують імідж країни як експортера освітніх послуг.

По-восьме, необхідно не номінально, а реально дотримуватися принципів забезпечення якості при експорті освітніх послуг. Декларування принципів якості без підтвердження реальними діями не має сенсу, а показова діяльність в сучасних ринкових реаліях може навіть мати посилений негативний ефект. Питання забезпечення якості повинні стати основним принципом роботи не тільки виконавців, а, перш за все, керівництва ВНЗ.

Крім того, при здійсненні експорту освітніх послуг необхідно приділити увагу якісному складу професорсько-викладацького складу, що бере участь у підготовці іноземних студентів, відповідності викладачів сучасним вимогам та можливості працювати з багатокультурним контингентом. Показником спроможності працювати з іноземними студентами для викладачів повинна стати мобільність та знання іноземних мов. ВНЗ, який здійснює експорт освітніх послуг, повинен вимагати від професорсько-викладацького складу участі у міжнародних програмах мобільності, конференціях, стажуваннях. При цьому ВНЗ може нести лише часткові витрати, тому що більшість міжнародних програм фінансують учасників. Проблема не стільки в фінансовій площині, скільки в морально-психологічній або кваліфікаційній неспроможності професорсько-викладацького складу до участі в програмах мобільності, або у відсутності необхідної мотивації.

Крім того, особливим питанням залишається викладання іноземною (англійською) мовою; практичний досвід у викладанні іноземними мовами професорсько-викладацький склад може отримати лише маючи періоди наукового перебування за кордоном, участі у міжнародних конференціях, семінарах, зустрічах тощо. Це забезпечить якісний розвиток кадрового персоналу ВНЗ та допоможе сформувати якісний інтелектуальний та професіональний потенціал в системі вищої освіти України.

Таким чином, ВНЗ що займається експортом освітніх послуг, повинні ефективно мотивувати персонал до розвитку через міжнародну мобільність, при цьому необхідно впровадити систему економічних, організаційних, соціальних, політичних важелів. Це буде основою забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців.

Впровадження сучасних підходів до управління якістю освітніх послуг вимагає трансформації всієї системи управління вищою освітою в Україні, що дозволить забезпечити процес постійного поліпшення якості освітніх послуг, а,

отже, й конкурентоспроможності випускників ВНЗ та підсилить зацікавленість іноземних громадян вищою освітою в Україні.

УДК 378.147

Лілія Мельник

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Liliya Melnyk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

PROBLEMATIC ASPECTS OF QUALITY EDUCATION FOR FOREIGN STUDENTS

Адаптація студентів до навчання в закордонних університетах є актуальною проблемою міжнародної освіти, оскільки її значення постійно зростає у зв'язку з розвитком ідей академічної мобільності. Студенти-іноземці є важливим індикатором конкурентоспроможності української вищої школи і конкретних українських вишів як на міжнародному, так і на внутрішньому ринку освітніх послуг. У списку значимих факторів, що впливають на вибір українського вишів студентами-іноземцями – хороша якість та доступність навчання. Безперечно, найвагомішим показником конкурентоспроможності вітчизняних вишів на міжнародному ринку освітніх послуг є якість професійної підготовки іноземних студентів.

В останнє десятиліття теоретики і практики інноваційної освіти говорять про необхідність формування у фахівця не тільки певних знань і умінь, але й особливих «компетенцій», сфокусованих на здатності їх застосування на практиці, в реальній справі, при створенні нової конкурентоспроможної продукції, в різноманітних життєвих ситуаціях [2]. У результаті виникає необхідність нової якості освіти, що забезпечує комплекс компетенцій, що включають фундаментальні та технічні знання, вміння аналізувати та вирішувати проблеми з використанням міждисциплінарного підходу, володіння методами проектного менеджменту, готовність до комунікацій та командної роботи.

При підвищенні якості реалізації навчального процесу, у т.ч. для студентів-іноземців, на перше місце виходить важливість інновацій, що припускають впровадження та використання нових освітніх технологій і методик навчання, які відповідають вимогам нових освітніх стандартів і міжнародного освітнього простору. Серед них – активні методи навчання, активізація самостійної роботи студентів, постійне вдосконалення освітніх програм, впровадження нових інформаційно-освітніх технологій.

Практика свідчить, що студенти-іноземці нарікають на те, що їм доводиться вивчати багато зайвих предметів, не потрібних з точки зору майбутньої професії; що в університетах немає сучасного обладнання, не вистачає спеціальної літератури; що, читаючи лекції, викладачі не враховують особливого менталітету студентів; врешті-решт мало практичних занять, на яких здобуваються професійні навички.

Традиційно у вітчизняних ВНЗ одним з основних елементів навчання вважаються лекції, на яких студенти теж повинні працювати, а не пасивно слухати викладача. Проблема полягає у тому, іноземним студентам, як правило, не подобається конспектувати чи занотовувати текст зі слайдів при читанні лекції у режимі презентації – навіщо тратити час, якщо на практичному занятті викладач знову це буде пояснювати. Саме тому багато студентів на перше місце за значимістю ставлять практичні заняття. І це цілком природно, оскільки на цьому виді занять найлегше отримувати знання як саме на практиці вирішувати завдання, пояснюються важкі моменти теоретичного матеріалу і вся робота ведеться під керівництвом викладача. Читати класичні лекції іноземним студентам значно важче, аніж українським студентам, так як викладачеві доводиться більше працювати на дошці, більше працювати позааудиторно. Безперечно, що такі підходи ускладнюють налагодженню ефективної роботи між студентами та викладачами. Тому як альтернативу можна поєднати читання лекцій з практичним заняттям, у підсумку заняття перетворюється на якесь симбіозне утворення, свого роду спрощена лекція або ускладнене практичне заняття. Можливо, саме таке вирішення проблеми викладання матеріалу було б допустимим і обґрунтованим в університеті.

Таким чином, для забезпечення ефективної роботи викладача і студента з метою досягнення високої якості навчання студентів-іноземців у вітчизняних вишах необхідна особлива «адаптаційна» навчально-педагогічна технологія навчання іноземців. При цьому варто пам'ятати, що забезпечення якості навчання студентів створюється на всіх етапах організації та планування навчального процесу і може бути реалізовано за допомогою: формування нечисленних груп, що дозволяє застосувати індивідуальний підхід; складання розкладу занять відповідно до вимог студентів; підготовкою аудиторного фонду та навчально-методичного забезпечення у відповідності зі специфікою навчання.

Крім цього, необхідно налагодити систему навчання кадрів, які працюють з іноземцями, включаючи регулярний обмін досвідом, методикою роботи, вивчення аналогічного зарубіжного досвіду. Викладачу, який працює з багатонаціональним складом студентів, окрім мови, необхідно вивчити етнопедагогічні особливості етнічної групи тих, хто навчається.

Отож, впровадження новітніх тенденцій і підходів до модернізації навчального процесу відкриває нові можливості для вирішення актуальних завдань: підготовки компетентних фахівців; задоволення особистісних потреб

студентів-іноземців до самореалізації; розробці конкурентоспроможних, практико-орієнтованих, інноваційних ресурсів, методів і технологій навчання.

Література

1. 2009 World Conference on Higher Education: The New Dynamics of Higher Education and Research for Societal Change and Development (UNESCO, Paris, 5-8 July 2009) COMMUNIQUE

http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/ED/pdf/WCHE_2009/FINAL%20COMMUNIQUE%20WCHE%202009.pdf

2. Ефимчук О.С. Педагогические условия формирования профессионально-личностных компетенций будущих специалистов в условиях высшей школы // Высшее образование сегодня. 2012. – №2. – С. 29-33.

УДК 378.09– 054

Тетяна Довгодько

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ОПИС РІВНІВ ЗАГАЛЬНОНАУКОВОЇ ГОТОВНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ В АВІАЦІЙНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Tetiana Dovgodko

National Aviation University, Kyiv, Ukraine

LEVEL DESCRIPTION OF FOREIGN STUDENTS' GENERAL WILLINGNESS TO STUDY AT THE UNIVERSITY OF AVIATION

Загальнонаукові знання у системі підготовки іноземних студентів в авіаційному університеті мають вирішальне значення оскільки вони створюють фундамент для успішного подальшого навчання; сприяють розумінню ролі загальнонаукових (фізико-математичних, хімічних) методів у розв'язанні виробничих завдань (аналогія, узагальнення, алгоритмізація, абстрагування, перехід від абстрактного до конкретного); допомагають розвивати евристичне та прогностичне мислення; стимулюють прагнення використовувати засвоєні методи на практиці; сприяють засвоєнню узагальнених методик аналізу конкретних технічних процесів, пристроїв, без яких неможливий дослідницький підхід до своєї спеціальності. Ще одним найважливішим завданням загальнонаукової підготовки є виховання у людини здатності розуміти смисл поставленої перед нею проблеми, уміння правильно, логічно розмірковувати, володіти навичками алгоритмічного мислення. Майбутньому фахівцю авіаційного напрямку слід навчитись аналізувати, чітко виражати свої думки і т. ін., з іншого боку – необхідно розвивати інтуїцію, просторове уявлення, здатність передбачати результат тощо. Іншими словами, загальнонаукова підготовка сприяє інтелектуальному розвитку особи.

Наше дослідження було спрямовано на інтеграцію описових якісних особливостей готовності іноземних студентів до навчання в авіаційному університеті. Виходячи із певних, сформованих особистісних якостей іноземних слухачів інженерно-авіаційного профілю, а також, спираючись на відмінності у прояві компонентів готовності (адаптаційного, мотиваційно-ціннісного, процесуально-діяльнісного, змістовного) та їх критеріїв, підсистеми семантичних характеристик властивостей особи майбутнього студента авіаційного університету було поділено на три рівні його індивідуально-особистісного розвитку і інтегрували характерні ознаки їх допрофесійної компетентності, яка безпосередньо пов'язана з особливостями адаптації до освітнього середовища й навчання на мові-посереднику (нерідній мові): перший - низький; другий - середній; третій – високий.

Перший рівень (низький) характеризується недостатнім обсягом лінгвістичних та загальнонаукових базових знань. Студенти знають деякі загальнонаукові поняття, формули, закони, визначення. Засвоєний матеріал використовується в обмеженому числі ситуацій, оскільки знання не утворюють у їх свідомості цілісної фундаментальної основи. Студенти слабо відтворюють вивчений матеріал, уміють оперувати окремими науковими поняттями й методами при розв'язанні задач. Вони можуть лише відтворювати типові позначення математичних, фізичних, хімічних об'єктів. Під час перекладу вербальної інформації у знакову форму плутаються й допускають помилки. Задачі розв'язують шаблонним способом, не уміють самостійно виявляти алгоритм розв'язання задачі, не в змозі самостійно знайти помилки у своїй роботі, не уміють аналізувати отримані результати своїх дій. Потребують постійної допомоги з боку викладача. Спостерігаються намагання установити логічні зв'язки між теоретичними елементами вивченого розділу та їх практичним застосуванням. Студенти намагаються досягати успіху у засвоєнні загальнонаукової та передпрофесійної лексики. Вони усвідомлюють важливість впливу загальнонаукових дисциплін на ефективність засвоєння дисциплін технічного профілю у подальшому навчанні. Є розуміння того, що вивчення предметів природничого циклу сприяє розвитку логіки й мислення, що є необхідними для майбутнього авіафахівця-інженера, але інтерес до засвоєння теоретичного матеріалу та до між предметних зв'язків має ситуативний характер. Займають пасивну позицію, не завжди присутнє адекватне уявлення стосовно соціальної та особистісної значущості освіти, яку здобувають. Безвідповідально відносяться до засвоєння знань, важливих для майбутнього інженера. Низький рівень готовності до подальшого навчання в університеті характеризується індиферентним відношенням до навчальної діяльності та пасивністю студентів до сприйняття загальнонаукових дисциплін.

Другий рівень (середній) характеризується більш високою якістю розвитку лінгвістичних та предметних знань. Студенти знають не лише окремі поняття, теореми, формули, а й теоретичні основи кожного розділу, що вивчається в процесі загальнонаукової підготовки. Цей рівень відрізняється великим

обсягом фундаментальних загальнонаукових знань, достатніми комунікативними вміннями ІС як у навчально-професійній діяльності, так і соціально-побутовій та соціально-культурній сферах. Студенти здатні застосовувати знання вивчених математичних розділів для розв'язання міждисциплінарних задач. Але потреба використовувати отримані знання при вивченні інших дисциплін проявляється не часто, головним чином, при виконанні комплексних фундаментально-лінгвістичних інтегративних навчальних задач. Отримані знання використовують для створення нового алгоритму, що пропонує викладач, але не вміють самостійно виявляти алгоритми для більш складних задач. Самостійно та без помилок перекладають вербальну інформацію у символічну форму. Формулюють хід своїх думок на нерідній мові. Без особливих проблем виявляють алгоритм розв'язання задач простого й середнього рівня. Але не завжди можуть виявити інші, більш раціональні способи розв'язання, хоча під керівництвом викладача легко їх сприймають. Та все ж студенти впевнено досягають позитивних результатів при роботі зі стандартними завданнями та виконанні лабораторних робіт. Здатні аналізувати отримані результати. Професійна направленість при засвоєнні загальнонаукових дисциплін проявляється не завжди. Значущість професійної інженерної направленості фундаментальних загальнонаукових дисциплін ще не має глибокого особистісного сенсу. Студенти потребують постійного контролю з боку викладачів, під керівництвом яких впевнено виконують запропоновані дії. Та все ж, вони ще не чітко бачать себе у майбутньому у якості спеціалістів авіаційної галузі. Інформаційно-комунікаційна готовність проявляється в упевненості щодо необхідності застосовувати фундаментальні знання при вивченні технічних спеціальностей в авіаційному університеті. Середній рівень готовності до навчання в технічному університеті характеризується стабільною виконавчою дисципліною студентів в процесі навчання.

Третій рівень готовності (високий) можна охарактеризувати активним застосуванням фундаментальних загальнонаукових (особливо математичних) знань, умінь та навичок при подальшому навчанні в університеті. Студенти здатні здійснювати комунікативну діяльність у навчально-професійній, а в подальшому й у навчально-науковій сферах. Вони розуміють професійну значущість вивчення загальнонаукових дисциплін на підготовчому факультеті (відділенні), мають підвищену зацікавленість до використання теоретичних та прикладних задач. Студенти відрізняються активною допрофесійною позицією, чітко розуміють поставлені перед ними завдання, постійно намагаються підвищувати свій рівень. Відрізняються організованістю й самостійністю, наполегливі у навчанні, цілеспрямовано долають труднощі, здатні критично оцінювати результати своєї діяльності. Володіють загальнонауковою лексикою, можуть пояснити хід своїх думок на нерідній мові. Студенти уміють використовувати отримані знання для самостійного продукування нових знань при розв'язанні нетрадиційних передпрофесійних задач за допомогою

мисленевих умінь (аналіза, синтеза, узагальнення, аналогії і т.д.). Синтезують філософські аспекти математичних, фізичних, загальнотехнічних знань. Вільно оперують абстрактними поняттями. Легко переводять вербальну інформацію у символічну і навпаки. Вільно формують алгоритм розв'язання простих і більш складних задач і можуть знайти найоптимальніший спосіб їх розв'язку. Уміють самостійно знаходити помилки у своїх судженнях, та у судженнях інших студентів. Потребують отримання інформації, яка підвищує їх культурний рівень. Мають стійкий інтерес до міжпредметних зв'язків, що трансформується у потребу пошуку застосування математичних знань до інших наук (фізики, хімії, інформатики). Студенти високого рівня готовності намагаються знайти раціональні способи розв'язання навчальних задач самостійно, пропонують свої методи, можуть застосовувати їх в різних ситуаціях. Студенти швидко адаптуються у складних умовах, здатні подолати об'єктивні та суб'єктивні бар'єри на шляху досягнення професійних цілей.

Такими є якісні характеристики розвитку загальнонаукової готовності іноземних студентів на етапі пропедевтичної підготовки до навчання в авіаційному університеті.

УДК 004.7

Сергій Марценко

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНИХ ПРОГРАМ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Serhiy Martsenko

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL PROGRAMS IN TRAINING FOREIGN STUDENTS

Однією з потужних міжнародних програм для навчання мережевих технологій, що набула широкого використання в світі є мережева програма Академії Cisco. У 1999 році Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя приєднався до цієї програми відкривши першу в Україні мережеву академію і розпочавши навчання слухачів за напрямом «фахівець по роботі з мережами» (Cisco certified network associate CCNA). В подальшій роботі напрями діяльності були розширені за рахунок проведення підготовки до сертифікації Cisco certified network professional (CCNP).

В процесі навчання іноземних студентів за напрямом 6.050101 - комп'ютерні науки використовується багатий досвід онлайн навчання, що запропонований компанією Cisco. Навчання передбачає часткове використання

інформації з семестрів Network Fundamentals та Routing protocols and Concepts курсу CCNA. Таким чином, використовується структурований підхід до вивчення мережевих технологій, який можна охарактеризувати «від простого – до складнішого». В процесі освоєння теоретичного матеріалу студенти закріплюють його виконанням практичних та лабораторних робіт. Практичні розрахунки перевіряються за допомогою налаштувань мережевих компонентів у віртуальному середовищі запропонованому компанією Cisco. Програмний продукт Cisco Packet Tracer є потужним засобом емуляції мережевих процесів, що дає змогу ознайомитись з рішеннями запропонованими даною компанією та провести візуалізацію роботи мережі.

Складні мережеві процеси можуть бути наочно відображені за допомогою Cisco Packet Tracer у режимі Simulation або використовуючи режим Real Time можна провести налаштування мережі та виконати тестування розрахунків і прийнятих рішень. Іноземні студенти в повній мірі освоюють структуру та технології протоколу IP v4, технології поділу на підмережі та Variable Length Subnet Masking (VLSM). Побудова мережевих топологій проводиться з використанням статичної та динамічної маршрутизації. Освоюється технологія приховування приватних мереж за допомогою технології Network Address Translation (NAT). Проводиться ознайомлення з структурованими підходами до виявлення та виправлення несправностей у мережах. Вивчається набір команд для тестування мережевих з'єднань.

В результаті навчання іноземні студенти отримують основи теоретичних та практичних навиків побудови та обслуговування комп'ютерних мереж. Зацікавлені студенти можуть продовжити навчання в Центрі інформаційних технологій, що діє при ТНТУ імені Івана Пулюя для отримання можливості сертифікації за рівнями CCNA та CCNP.

УДК 004.9

Ігор Боднарчук, Ігор Баран

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

**РЕСУРСИ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН
АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ СТУДЕНТАМИ-ІНОЗЕМЦЯМИ ТНТУ
НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ "КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ"**

Ihor Bodnarchuk, Ihor Baran

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

**INTERNET RESOURCES FOR INTERNATIONAL STUDENTS OF
TNTU COMPUTER SCIENCES MAJOR STUDY IN ENGLISH**

На сьогоднішній час в Тернопільському національному технічному університеті реалізується повний цикл підготовки студентів ОКР "Бакалавр"

напрямку підготовки 6.05010101 та "Магістр" за спеціальністю 8.0501010101 "Інформаційні управляючі системи та технології".

В процесі роботи над підготовкою навчально-методичної документації для забезпечення навчального процесу студентів факультету по роботі з іноземними студентами виникало ряд проблем, котрі стосовно викладачів зводились до забезпечення студентів навчальною та методичною літературою, заняття для яких проводяться англійською мовою.

У зв'язку з цим багато викладачів, в тому числі і автори даних тез, стали використовувати систему дистанційного навчання ТНТУ на основі A-Tutor як засіб донесення до студентів-іноземців лекційного матеріалу та методичних вказівок до виконання лабораторних та практичних робіт. Джерелами змістовного наповнення дистанційних курсів для студентів з англійською мовою навчання є переклади власних розробок та використання ресурсів мережі інтернет. У цій роботі представлено огляд найбільш доступних і стабільних ресурсів мережі Інтернет, які використовуються для навчання студентів англійською мовою за напрямом 6.05010101 "Комп'ютерні науки". Для вивчення предметів блоку професійної підготовки корисними стають сайти відомих корпорацій. Серед них виділимо Microsoft, DLink, CISCO, ORACLE, а також сайти університетів США (наприклад, Массачусетський технологічний інститут). В рамках практичної діяльності авторами цих тез було використано матеріали сайтів Microsoft та міжнародної організації W3C для формування лекційних матеріалів та методичних вказівок до виконання лабораторних робіт з дисциплін "Вступ до спеціальності", "Основи алгоритмізації та програмування", "Об'єктно-орієнтоване програмування", "Організація баз даних та знань", "WEB-програмування".

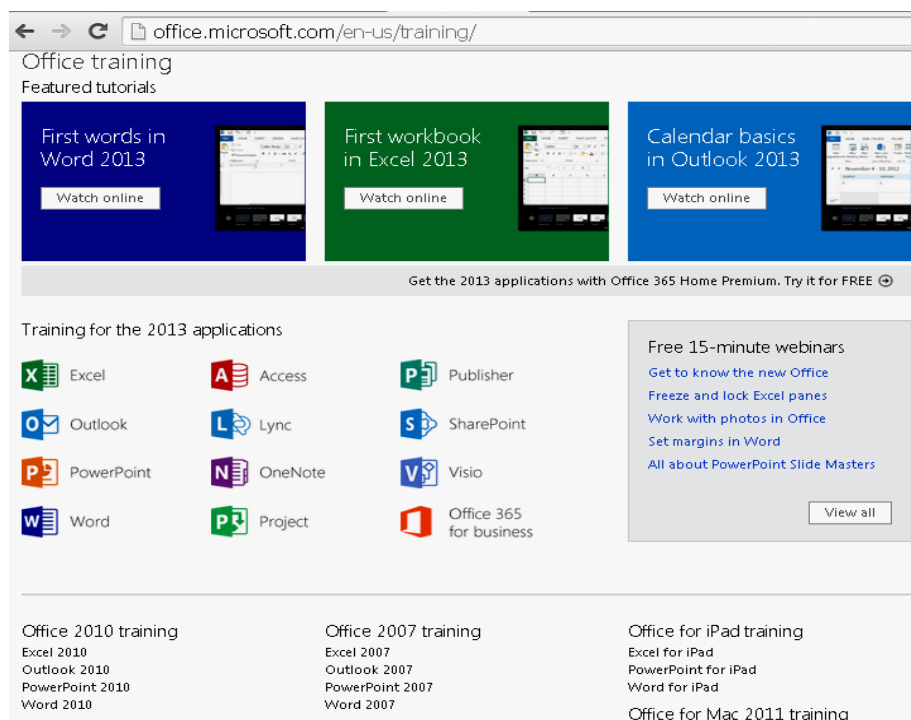

Рисунок 1 – Навчальний сайт стосовно продуктів Microsoft Office

Наприклад, для дисципліни "Вступ до спеціальності" використовувався сайт [1]. Він добре структурований за типами продуктів та їх версіями (див. рис. 1) та містить багато онлайн-матеріалів і доступних для скачування презентацій. Для вивчення основ програмування та об'єктно-орієнтованого програмування використовуються матеріали сайтів [2, 3]. Таким чином, тут студент зможе засвоїти основи програмування та вивчити основи мов C++ та Java.

Дуже корисним при вивченні WEB-програмування та баз даних буде навчальний портал організації W3C [4]. Цей ресурс надає доступ у зручній формі до різноманітних матеріалів стосовно WEB-дизайну, програмування та роботи з базами даних (див. рис. 2).

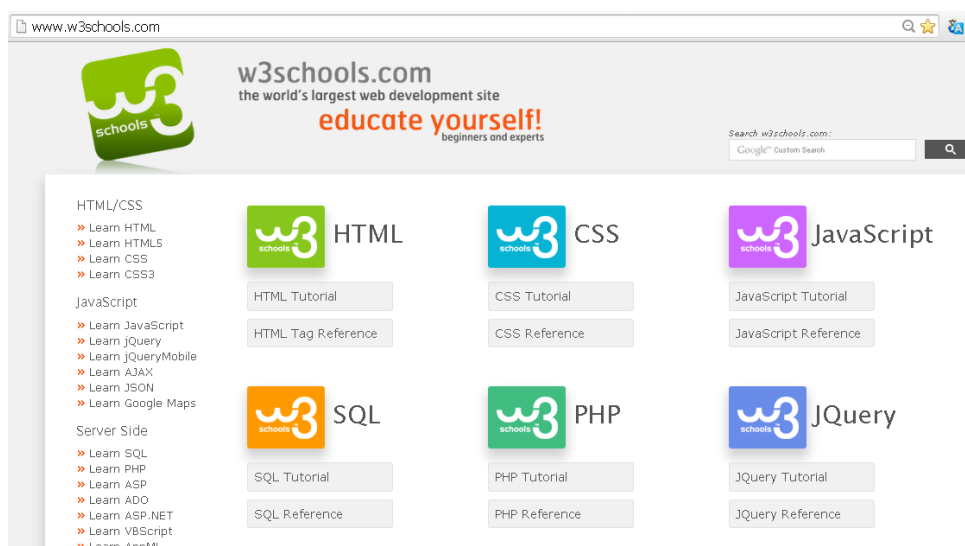

Рисунок 2 – Навчальний онлайн портал W3C.

Для вивчення баз даних також можна використовувати матеріали корпорації Microsoft [5] та MySQL [6]. Стосовно корпорації Microsoft, то на її сайті також можна знайти матеріали стосовно WEB-програмування [7].

Дуже цінним для викладачів будь-якого профілю (не тільки технічного) може бути ресурс Массачусетського технологічного університету [8]. Його цінність полягає в тому, що це не просто довідковий матеріал, як, наприклад [2, 4 – 7], а структуровані на лекційні заняття та лабораторні практикуми окремі навчальні курси.

З власної практики можна сказати, що для побудови навчальних курсів англійською мовою для студентів напрямку "Комп'ютерні науки" найбільше часто використовувались матеріали сайтів Microsoft та Массачусетського технологічного університету завдяки великому обсягу матеріалу та його добрій структуризації.

Важливим питання у зв'язку з використанням навчальних матеріалів фірм-виробників програмного та апаратного забезпечення є дотримання законодавства в області авторських прав. Авторами цих тез використовуються

тільки ті матеріали, які надаються саме для навчальних цілей і знаходяться у вільному доступі. При чому, посилання на оригінальне джерело чи його згадування завжди присутнє у матеріалі, призначеному для використання студентами.

Таким чином, у цій роботі зібрано найкорисніші ресурси мережі інтернет, які можуть служити відправними точками для наповнення дистанційних та стандартних навчальних курсів матеріалом англійською мовою.

Ресурси:

1. *Office training*. [Електронний ресурс]. – Microsoft. Режим доступу: <http://office.microsoft.com/en-us/training/> – Назва з екрана.
2. *C++ Language Reference*. [Електронний ресурс]. – Microsoft. Режим доступу: <http://msdn.microsoft.com/en-us/library/vstudio/3bstk3k5.aspx> – Назва з екрана.
3. *The Java™ Tutorials*. [Електронний ресурс]. – Oracle. Режим доступу: <http://docs.oracle.com/javase/tutorial/> – Назва з екрана.
4. *W3School online*. [Електронний ресурс]. – W3C. Режим доступу: <http://www.w3schools.com/> – Назва з екрана.
5. *SQL Server Database Engine*. [Електронний ресурс]. – Microsoft. Режим доступу: <http://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms187875.aspx>. – Назва з екрана.
6. *SQL Statement Syntax*. [Електронний ресурс]. – Oracle::MySQL. Режим доступу: <http://dev.mysql.com/doc/refman/5.0/en/sql-syntax.html> – Назва з екрана.
7. *Getting Started with ASP.NET MVC 5*. [Електронний ресурс]. – Microsoft. Режим доступу: <http://www.asp.net/mvc/tutorials/mvc-5/introduction/getting-started> – Назва з екрана.
8. *Courses | MIT OpenCourseWare | Free Online Course Materials*. [Електронний ресурс]. – MIT. Режим доступу: <http://ocw.mit.edu/courses/#electrical-engineering-and-computer-science>. – Назва з екрана.

УДК 348.147

Наталія Матвеева, Андрей Савельев

Одесский национальный политехнический университет, Украина

**ПОЭТАПНАЯ ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ДИСТАНЦИОННЫХ
ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ НА ЭТАПЕ ПРЕДУЗОВСКОЙ
ПОДГОТОВКИ**

Natalia Matveeva, Andrei Saveliev

Odessa National Polytechnic University, Odessa, Ukraine

**PHASED IMPLEMENTATION OF DISTANCE LEARNING
TECHNOLOGIES AT THE STAGE OF PRE-UNIVERSITY TRAINING**

Внедрение и апробация дистанционных форм обучения на базе современных технических средств обучения и информационных технологий возможно если:

- в вузе будет создана системная информационно-техническая среда, стимулирующая внедрение и использование преподавателями новых информационных технологий и техники;
- разработана организационная модель научно-методического и программного обеспечения использования технических средств обучения в образовательном процессе;
- организационное, программное и методическое обеспечение будет учитывать специфику учебных предметов, и соответствовать содержанию и задачам обучения иностранных студентов как на этапе предвузовской подготовки, так и на разных этапах их профессионального становления;
- будет организована превентивная общепедагогическая и методическая подготовка преподавателей к использованию современных ИКТ с учетом специфики различных учебных дисциплин.

Анализ возможностей технической базы института подготовки иностранных граждан ОНПУ и подготовки преподавателей к использованию современных ИКТ, показал, что наиболее целесообразным является путь постепенной (поэтапной) имплементации современных информационных и коммуникационных технологий и элементов дистанционного обучения в реальный учебный процесс.

Первым этапом такой имплементации может служить перевод учебных материалов с бумажных носителей информации в электронную форму представления. Целью такого перевода, как правило, служит формирование электронных баз учебного материала с обеспечением адресной доступности этих материалов определенным категориям учащихся.

Вторым этапом, служит создание отдельных элементов учебного процесса (заданий, упражнений, иллюстративного материала) обладающих некоторыми признаками интерактивности. Основной направленностью создания таких элементов служит усовершенствование очного обучения за счёт расширения возможностей аудиторных занятий и внеаудиторной работы студентов и повышение его эффективности за счет повышения мотивации учащихся.

Третьим этапом является разработка полноценных интерактивных курсов по отдельным дисциплинам, которые могли бы стать вспомогательными и заместительными очным и аудиторным формам обучения, а при достижении определенного уровня и альтернативными.

Четвертым этапом может служить реализация полноценного дистанционного обучения, как самостоятельной дидактической системы со своими целями, задачами обучения, содержанием, организационными формами, принципами, средствами, процессом обучения, нормативно-правовой, финансово-экономической, маркетинговой подсистемами.

Предпочтительность такого поэтапного внедрения определяется тем, что внедрение дистанционной формы обучения и её элементов на основе современных информационных и телекоммуникационных технологий,

перестає служити самоцелью. Это позволяет не форсировать такое внедрение, а рассматривать различные формы обучения, как своеобразные «сообщающиеся сосуды», когда развитие одной из форм позволяет усовершенствовать и другую форму.

UDC 378.1

Yuriy Skorenkyu

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

INCORPORATION OF MASSIVE ONLINE OPEN COURSES BEST PRACTICES INTO UKRAINIAN UNIVERSITY CURRICULUM

Юрій Скоренький

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗДОБУТКІВ МАСОВИХ ВІДКРИТИХ ОНЛАЙН КУРСІВ У НАВЧАЛЬНУ ПРОГРАМУ УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Quality assurance remains one of the cornerstones to the development of the European Higher Education Area (EHEA), commonly referred to as the Bologna process [1]. Leaving aside multiple misconceptions about the European higher education trends and practices accompanying education reforms in Ukraine, we would like to focus here on the newly emerging paradigm of Massive Online Open Courses (MOOCs) which has Big Bang effect on world educational market [2, 3] and has the potential to become valuable factors for national educational system improvement. This is a branch of long-standing open education movement, expansion of which is due to revolutionary web technologies and omnipresence of the Internet in the modern world. Today you can virtually attend lectures of Harvard, MIT or Stanford professors, just a few to mention of the highest ranked universities [4], without necessity of seeking for USA entry visa or paying tuition fees, travel and lodging expenses. No doubt, never before was the education global in the same sense as it is today, thanks to MOOCs offered (basically) for free by the most prominent Universities of the world. The most important for our practical academic purposes is a unique opportunity to refresh our knowledge bases, to compare our courses against the world standards and improve our educational techniques, to assure ourselves and our students that here in Ukraine they are offered as good education as they can find in the best world universities.

We have to admit that there also circulates an idea of higher education managers who open courses thus endangering traditional, brick-and-mortar universities, and Humboldtian university paradigm is approaching collapse in the same way as dinosaurs had given up the terrain to mammals. What a dino point of view, isn't it?!

In our opinion the openness is the vital necessity for both science and education, as important, as unity of these two. Paying appropriate attention to fair use of copyrighted material, using the bulk of creative commons copyright-free resources we can greatly enrich our courses and make them much more competitive. Moreover, encouraging our students to take MOOCs in their field of specialization, we create a new level of motivation for diligent learners and eliminate the barrier between post-soviet states and the developed economies.

As an educational experiment, in 2013 at Ternopil National Technical University we proposed to ukrainian students of the Information Safety major and international students of Computer Science major to join a few selected MOOCs, namely “Nanotechnology: the basics”, “Fundamentals of Electrical Engineering” at Coursera platform and “Circuits and Electronics” at edX platform as additional elements to their courses of Physics and Electronics. As a matter of fact, it would be a great exaggeration to say that this incentive has met immediate and overwhelming success. From the very beginning we realized that any substantial change of the educational trajectory requires a time span of a few full cycles to set deep roots and become a self-sustainable one. In our opinion, the decisive arguments in favor or against a particular instructional technique are the results of student assessments, which provide numerical data for quantitative analysis. For MOOCs such numerical data are available in abundance and have been analyzed in depth [2,5]. For our experiment it is too early to trace tendencies and make well-justified conclusions as the body of evidence is not enough and sufficient statistics has not been accumulated yet. Nevertheless, we would like to share some preliminary observations. At its current stage the experiment has brought the following main outcomes: slightly increased student motivation, more qualified participation during in-class discussion and some kind of ‘active-passive students’ polarization within student groups. Two main distinctions between ukrainian and international students, as expected, were found to be the language barrier more pronounced for ukrainians and greater drop rate for international students as result of more substantial initial preparedness level dispersion. We have found that the courses providing English, Arabic and Ukrainian subtitles can be used by students to study new subjects more effectively in their mother tongue but effect is greatly amplified if they take also another course in the same subject, this time in foreign language. For both student and teacher the MOOCs rich instructional inventory widens horizons for desired and attainable goals of the learning process. In particular, students who successively passed a few online courses in computer networks would be well-prepared to the programme offered by CISCO networking academy at TNTU or similar professional development courses elsewhere.

To match the EHEA principles, curricula for engineering majors are to be perpetually modified and refined to comply with the requirements of modern economy. The impetus for such modifications can be provided by reading and analyzing syllabi of leading technical universities MOOCs. Textbooks built in some MOOCs in fields of science, technology, engineering and mathematics (STEM) are

invaluable addition to the course textbooks and manuals developed and published in TNTU. One of the best developed bunches of techniques within online courses are the student assessment subsystems [5]. It is generally agreed that despite some shortcomings, automated testing tools have undisputable advantage of fast and unbiased assessment of large number of students. We personally admire the multilevel tests based on practical problems in some physics, mathematics and engineering courses at edX.org. Testing tools of e-learning management system ATutor, which is used in our University, still lacks flexibility of corresponding assessment tools of the most developed coursera.org and edX.org platforms. Nevertheless, our approach has an advantage of possibility to include necessary components and tune the LMS locally, at the University level, with willing and skilled support of our Institute for Distant Learning personnel. The flexibility of assessment process can be further improved [6] by combining three components, external propedeutic tests of specially selected MOOCs, test subsystem of LMS ATutor and traditional paper tests (which alone come with face-to-face analysis). This way the strengths of different approaches can interfere constructively to the benefit of our students. The mentioned coordinated usage of both internal and external instructional tools is to be viewed as but one level of integration [7] of national educational system and global educational structures.

Last but not the least to note, massive online open courses offered by universities not only from USA and Europe, but from all over the world foster the cultural adaptation of foreign students by developing the ability to comply with external requirements and engaging students into intensive intercultural communication.

References

1. *The European Higher Education Area in 2012: Bologna Process Implementation Report* – Brussels: Eurydice, 2012. – Available at [http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/Bologna Process Implementation Report.pdf](http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/Bologna%20Process%20Implementation%20Report.pdf)
2. Waldrop M. M. *Online learning: Campus 2.0* // *Nature*. – 2013. – Vol. 495. – p. 160-163. – Available at <http://www.nature.com/news/online-learning-campus-2-0-1.12590>.
3. *NMC Horizon Report: 2013 Higher Education Edition* – New Media Consortium, USA, 2013. – Available at <http://www.nmc.org/publications/2013-horizon-report-higher-ed>.
4. *The Times Higher Education World Reputation Rankings 2014* - Thomson Reuters, 2014. - Available at <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2014/>
5. Sandeen C. *Assessment's Place in the New MOOC World* // *Research & Practice in Assessment*, 8(1), 5-12 (2013). – Available at <http://www.rpajournal.com/dev/wp-content/uploads/2013/05/SF1.pdf>
6. Skorenkyy Yu. *Massive online open courses: effective practices – Practical aspects of distant learning seminar* – Ternopil, 2013. – Available at

<http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/1959>;

http://taltek.info/atutor_seminar2013-04_9.html [in Ukrainian].

7. Edelstein R. J., Douglass J.A. *Comprehending International Initiatives of Universities // Research & Occasional Paper Series CSHE 19.12. University of California, Berkeley, 2012.* – Available at <http://cshe.berkeley.edu/sites/default/files/shared/publications/docs/ROPS.Edelstein&Douglass.IntHEdTaxonomy.12.12.12.pdf>

УДК 378.4:004.822

Олександра Гребьонкіна

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МАТЕМАТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Oleksandra Grebonkina

Donetsk National Technical University, Donetsk. Ukraine

USAGE OF INFORMATION – COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE MATHEMATICAL PREPARATION OF FOREIGN STUDENTS

Невід’ємною частиною сучасної підготовки фахівців різних галузей стають інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Все більше в навчальний процес запроваджуються електронні форми навчання, в тому числі: електронні навчальні методичні комплекси, електронні бібліотеки, віддалені лабораторні комплекси, електронні математичні програми.

Аналіз досліджень і публікацій показав, що питанням впровадження і використання ІКТ у вищій школі займається багато науковців, зокрема: Алексєєва І.В., Башмаков І.А., Биков С.А., Вахрушева Т.Ю. [1], Загірняк М.[5], Ігнатенко В.М., Нефедченко В.Ф., Селякова Л.І., Флегантов Л.О., Яковлев А.І. [8] та ін.. Розглядаються питання формування основ інформаційної культури студентів [7], побудови і можливості використання комп’ютерних навчаючих програм, електронних курсів лекцій [2]. Проте більшість авторів сконцентрована на проблемах навчання українських студентів і ніяк не враховують специфіку роботи з іноземними студентами. Хоча робота зі студентами-іноземцями вимагає зовсім інших підходів до організації навчального процесу. Особливо це стосується викладення фундаментальних дисциплін студентам, які навчаються на технічних спеціальностях. Зокрема, при викладенні курсу вищої математики виникають певні труднощі, для подолання яких найбільш ефективно використати сучасні засоби ІКТ. Отже,

питання впровадження ІКТ в процес навчання математики студентів-іноземців є актуальним.

Зауважимо, що кількість іноземних студентів, які навчаються у ВНЗ України поступово збільшується. Одночасно поширюється географія країн, з яких вони приїжджають. Наприклад, у Донецькому національному технічному університеті (ДонНТУ) навчаються переважно студенти країн Африки (Нігерія, Ангола, Гана, Гвінея) та Азії (Монголія, Сирія, Казахстан). Проте, є і представники європейських країн (Нідерланди, Португалія, Туреччина).

Мета даної роботи – представити власний досвід використання ІКТ в процесі навчання вищої математики іноземних студентів факультету екології і хімічної технології ДонНТУ.

Відмітимо, що мова йде про студентів-іноземців, які навчаються українською мовою в групах українських студентів. Студенти-іноземці потрапляють в українські групи тільки після закінчення підготовчого відділення університету. Тому вони, як правило, добре читають і відносно грамотно пишуть українською мовою. Але навички говоріння на нашій мові розвинуті у іноземних студентів першого курсу недостатньо. Це створює складності при сприйнятті ними навчального матеріалу на слух. Особливо гостро дана проблема стоїть на лекціях. Студенти-іноземці не встигають працювати в одному темпі з українською групою. На лекціях з математики вони лише переписують формули з дошки, не слухаючи пояснення викладача, що робить навчання неефективним. Розв'язати цю проблему можна за допомогою засобів ІКТ.

Розробивши електронний курс лекцій, слід видати його іноземним студентам. Тоді вони будуть звільнені від необхідності конспектувати і зможуть зосередитися на поясненнях лектора. Студенти матимуть змогу аналізувати і порівнювати те, що чують, з навчальним матеріалом, який бачать на екрані ноутбука. Ми використовуємо демонстраційний курс лекцій [2]. Даний курс підготовлений за допомогою програми "Microsoft PowerPoint". Так як курс лекцій розрахований, в тому числі, і на студентів-іноземців, ми намагалися зважити на наступне [6]: під час створення слайдів необхідно використовувати зрозумілі шрифти (Arial, Times New Roman); кількість слайдів має бути обмежена (15-20 слайдів на лекцію); не слід перевантажувати слайди ні текстом, ні рисунками); не слід використовувати музичний супровід лекції. Досвід автора свідчить про те, що використання демонстраційного курсу лекцій у навчальному процесі помітно підвищує якість математичної підготовки студентів-іноземців і непрямо допомагає вивчати їм українську мову.

Ще однією складністю навчання вищої математики студентів-іноземців є відмінність спеціальної термінології у різних мовах. Багато математичних термінів мають інтернаціональне звучання і у символічному вигляді записуються однаково у всіх мовах. Наприклад, українською – «інтеграл», англійською – «integral», символічний запис – однаковий: $\int f(x)dx$. В той же

час, є терміни, які відрізняються назвою або формою запису. Наприклад, українською – «границя функції», англійською – «limit of function», символічний запис – однаковий: $\lim_{x \rightarrow x_0} f(x)$; українською – «дискримінант», англійською – «discriminant», символічний запис – різний: D і Δ відповідно. Такі розбіжності ускладнюють іноземним студентам розуміння навчального матеріалу. Щоб допоїти їм зорієнтуватися в поняттях і позначеннях, можна використовувати в навчальному процесі електронні підручники та довідники. Найбільш доцільним є синхронне використання підручників тих країн, з яких студенти, і українських, наприклад посібника [3]. Викладач може швидко знайти відповідний термін чи позначення, вказати студенту аналогічний метод розв'язання. Сучасні засоби ІКТ дозволяють в лічені хвилини знайти необхідні відомості, дають можливість працювати одночасно з декількома джерелами інформації. Все це сприяє підвищенню ефективності навчання математики студентів-іноземців.

Специфічною проблемою в підготовці іноземних студентів є різний рівень їхньої базової математичної підготовки. Шкільні програми з математики в інших країнах мають значні розбіжності між собою і вітчизняною програмою. Студенти з Туреччини і Монголії мають підготовку аналогічну українським студентам. Проте студенти з країн Африки значно їм поступаються. І знову на допомогу приходять ІКТ. Сучасні математичні програми (MathCAD, Maple) дозволяють швидко і ефективно надати слабко підготовленим студентам необхідну інформацію. Наприклад, при вивченні теми «Дослідження функцій» ми, в своїй практиці, постійно стикаємося з невмінням студентів-іноземців побудувати графіки елементарних функцій. За допомогою MathCAD дана проблема розв'язується за мить. Для подолання цієї ж проблеми нами розроблений посібник [4], в якому дані докладні інструкції до виконання домашнього завдання з математики.

Підводячи підсумок, можна сказати, що використання ІКТ в процесі навчання вищої математики іноземних студентів

- дозволяє нівелювати різний рівень базової математичної підготовки студентів з різних країн;
- сприяє синхронізації роботи іноземних і українських студентів на лекції;
- полегшує роботу на практичних заняттях;
- підвищує ефективність виконання студентами-іноземцями домашнього завдання;
- непрямо сприяє вивченню української мови, в тому числі математичної термінології.

Всі ці фактори, на наш погляд, підвищують якість освіти іноземних студентів в українських навчальних закладах.

Література

1. Вахрущева Т.Ю. Інтерактивні технології навчання як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів// Нові технології навчання. – 2007. – Вип. 47. – с. 64-69.

2. Гребьонкіна О.С. Досвід створення демонстраційного курсу лекцій з вищої математики для студентів факультету екології і хімічної технології// Збірник науково-методичних робіт. – Донецьк: ДонНТУ, 2013. – Вип. 8. – с. 68-74.
3. Гребёнкина А.С. Пособие по математике для иностранных студентов. – Донецьк: ДонНТУ, 2012. – Електронний ресурс [Режим доступу]: <http://library.donntu.edu.ua/books/met/cd903.zip>
4. Гребьонкіна О.С., Євсєєва О.Г., Кльоміна С.І., Савін О.І. Домашні індивідуальні завдання з вищої математики. – Донецьк: ДонНТУ, 2011. – Електронний ресурс [Режим доступу]: <http://library.donntu.edu.ua/books/met/m1837.zip>
5. Загірняк М., Чорний О. Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці фахівців технічних спеціальностей// Вища школа. – 2013. – № 1. – с. 7-19.
6. Ігнатенко В.М., Нефедченко В.Ф., Опанасюк А.С. Використання мультимедійних презентацій та електронного підручника під час викладення базових навчальних дисциплін//Нові технології навчання. – 2010. – № 63 – ч.1. – с.67-71.
7. Триус Ю.В. Комп'ютерно-орієнтовні методичні системи навчання математики. – Черкаси: Брама-Україна, 2005. – 400 с.
8. Яковлев А.И. Информационно-коммуникационные технологии в образовании// Информационное общество. – 2001. – № 2. – с.32-37

УДК 378.147

Наталія Матвеева

Одесский национальный политехнический университет, Украина

**ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ -
СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ
ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ИНОСТРАННЫХ
УЧАЩИХСЯ НА ЭТАПЕ ПРЕДУЗОВСКОЙ ПОДГОТОВКИ**

Natalia Matveeva

Odessa National Polytechnic University, Odessa, Ukraine

**INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AS A
TOOL FOR FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE
INFORMATION COMPETENCE IN FOREIGN STUDENTS AT THE
STAGE OF PRE-UNIVERSITY TRAINING**

Среди множества исследований, посвященных феноменам «информационное общество», «информационная компетенция»,

«информационная компетентность», недостаточно разработаны вопросы специфики формирования *иноязычной информационной компетенции*. Игнорируется тот факт, что иностранный язык является средством реализации информационной деятельности за пределами одного языкового сообщества. Особой трудностью является информационная деятельность в нескольких языковых сообществах одновременно. Сегодня для иностранных учащихся иностранный язык является не только средством получения образования, но и средством реализации информационной деятельности в новом для них культурном социуме, сохраняя нативные навыки.

Безусловно, на этапе предвузовской подготовки невозможно сформировать уровень иноязычной информационной компетентности иностранных учащихся, достаточный для успешной адаптации человека в новом для него социокультурном информационном обществе и эффективного решения проблем во всех сферах деятельности.

Содержание умений, входящих в состав иноязычной информационной компетенции, определяется в соответствии с коммуникативными потребностями иностранных учащихся и варьируется в зависимости от этапа, уровня, профиля и целей обучения.

Применение информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) на занятиях дисциплины «Страноведение» является одним из важнейших средств формирования умений и навыков самостоятельного приобретения знания и иноязычной информационной компетенции иностранных учащихся. Для этого необходимо определить компонентный состав иноязычной информационной компетенции применительно к этапу предвузовской подготовки иностранных учащихся и разработать комплекс упражнений, имеющий целью формирование у обучаемых иноязычной информационной компетенции как компонента коммуникативной компетентности.

Компонентный состав можно представить следующими компонентами:

ценностно-мотивационный – проявление интереса к поиску, овладению и использованию культурологической информации об Украине, способствующее расширению знаний, а в последствии и передаче суммы знаний;

техничко-технологический – использование стандартного программного обеспечения, технических устройств (компьютера, оргтехники, цифровой техники); поиск информации в Интернете; сетевое взаимодействие.

коммуникативный – использование изучаемого языка (украинского/русского) в информационной деятельности межкультурного общения;

когнитивный – знания и умения всевозможных операций с информацией, применение информации в учебной и познавательной деятельности.

Разрабатывая комплекс упражнений по формированию иноязычной информационной компетенции на материале дисциплины «Страноведение» необходимо учитывать междисциплинарность и надпредметность информационной компетенции, интегративность знаний и умений в

образовательном процессе. Формирование умений выходит за рамки отдельного учебного предмета. Если на уроках дисциплины «Информатика» учащиеся посредством изучаемого языка и приобретенных ранее нативных навыков совершенствуют и накапливают базовые знания, умения и навыки, необходимые для применения информационных технологий на данном уровне, то на занятиях дисциплины «Страноведение» закрепляются уже приобретенные навыки и умения работы с информацией с использованием ИКТ.

Комплекс упражнений включает задания, направленные

- на закрепление умений применения поисковых систем для получения требуемой информации и формирование умения выбрать нужную информацию, из предложенных ссылок поисковой системы близких по значению информации, выделить ее;
- на формирование умений применения полученной информации в учебной и познавательной деятельности;
- на создание новых информационных продуктов, с использованием освоенного и закрепленного учебного материала.

На начальном этапе обучения используются учебные материалы курса «Знакомимся с Украиной», выложенные в социальных сетях <https://www.facebook.com/historPFONPU>, <http://newsbee.com/bmax/and/statsimb>

Работу по поиску информации учащийся может выполнять online. Объем информации и количество источников информации, с которыми одновременно работает учащийся, зависят от уровня его языковой подготовки, личностных качеств, этапа обучения.

Показателем сформированности иноязычной информационной компетенции у иностранных учащихся становится создание новых информационных продуктов – это рефераты по темам дисциплины «Страноведение», обзорная работа «Знакомимся с Украиной», «Знакомимся с Одессой» и участие в викторине «Знаешь ли ты Украину?» online. Результатом такой деятельности учащегося является представление рефератов, обзорных работ в социальных сетях.

Использование ИКТ позволяет решать задачу формирования иноязычной информационной компетенции иностранных учащихся, расширяет знания по страноведческой тематике; у иностранных учащихся наблюдаются позитивные результаты - умения самостоятельно находить дополнительные знания по страноведению, анализировать и отбирать необходимую информацию; наблюдается рост числа желающих проверить свои знания в викторине «Знаешь ли ты Украину?». Сформированные умения обеспечивают деятельность учащегося по отношению к информации, содержащейся в учебных предметах, а также в окружающем мире.

УДК 378

Оксана Лясота

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Oksana Lyasota

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

CAPABILITIES OF IT TECHNOLOGIES TO INCREASE THE EFFICIENCY OF EDUCATIONAL PROCESS

Пошук шляхів підвищення якості навчального процесу, нових засобів і методів навчання сьогодні пов'язують з орієнтацією на можливість активного використання інформаційних технологій, комп'ютерної підтримки процесу навчання. Будь-яке нововведення в процесі навчання призводить до суттєвих змін у плануванні та організації навчального процесу з застосуванням сукупності методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують досягнення поставлених цілей.

При викладанні курсу «Ecology» англomовним студентам для оптимізації процесу навчання та доступності матеріалів даного курсу використовуються лекції-презентації, які є реалізовані в двох версіях: для традиційного уявлення і для дистанційного подання.

Під традиційним представленням мається на увазі читання лекції викладачем безпосередньо перед слухачами з використанням набору слайдів, які підготовлені за допомогою системи PowerPoint і демонструються в її середовищі, і роздаткового матеріалу, до складу якого входять конспект - організатор лекції зі списком базової літератури, роздруківки ключових слайдів і питання для самоконтролю.

Дистанційне представлення являє собою розміщення всіх необхідних для вивчення теми матеріалів в середовищі е-навчання університетського сайту в інтернеті. Матеріали складаються з повного тексту лекції зі списком базової літератури, всього комплексу слайдів, що представляють і ілюструють зміст лекції і питань для самоконтролю. Таке представлення матеріалу має наступні переваги: студент може скористатися необхідним матеріалом в будь-який зручний для нього час; один і той же матеріал можна вивчити кілька разів, якщо в цьому виникає необхідність (коли матеріал погано засвоєний); можливість швидкого та ефективного тестування; використання гіпертекстових посилань, що дозволяє миттєво відшукати потрібне поняття; зростання активності студентів у самостійному опрацюванні великого обсягу навчальної інформації; розвантаження викладачів від ряду трудомістких і часто повторюваних операцій за поданням навчальної інформації та контролю знань; можливість оперативно змінювати навчальний матеріал, швидко переглядати результати контролю засвоєння навчального матеріалу за різними критеріями і т.д.

Taras Mykhailovych

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

COMPUTER SCIENCE EDUCATION: TODAY AND TOMORROW

Nowadays, educational process in a modern university is getting much more diversified. Speaking about computer science in particular, we live in the age of fast-growing technological progress, involving the hardware and software development of the computing devices. Such a scientific revolution causes widening the areas of computing applications and growing the demands for their scalability. This means that lots of solutions of yesterday has become no more actual for solving the same typical present-day tasks. The traditional educational methods, as of prefetching all the courses ahead, are getting useless. The tutor must accommodate the science volatility in their particular branch to catch its best solutions in present.

Another factor is a big diversity of equipotential technologies, which can be applied to implement the same single task. Making the choice about the best technology for a particular solution of a typical task, is also lain on a tutor. This choice is a result of deep learning of the feedback from existing applications and personal experience. A bit of “sixth sense” is needed for this, when the scientific task is something really new and wasn't solved before.

All the learning can be easily done by means of mining the information via the search engines. Internet is developed enough to hold either all the needed information or the reasonable hints for its retrieval.

Thus, the tutor is no more just a narrator who keeps the planned prefetched course, but an expert who is capable of choosing the right direction of studying on-the-fly. Now the tutor has to deliver the actual information on studying technology, explain the advantages and disadvantages of each technique and develop in students a sense of choice, so they can estimate the power of different methods for solving their real tasks in future. The first step of such an education is teaching the students to optimally use the search engines in a branch of their science and to filter the useful information within the tons of articles and feedback.

UDC 004.056.53; 372.8

Andriy Lutskiv, Nestor Demyanchuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

IMPROVEMENT OF TEACHING QUALITY ON CYBERSECURITY COURSES

Rapid expansion of information technologies raised a problem of appropriate level of information security ensuring. In real life people use electronic services of private companies, pay for the services by transferring money from one virtual

account to another. This caused a great interest of intruders which try to illegally seize material resources. Intruders use different security flaws in modern hardware and software. Brightest example is the latest problem with openssl library - «Heart Bleed»[1]. Mainly this type of security issues are caused by complexity of modern systems – developer cannot predict behavior of his system in different boundary conditions and software or hardware bugs remain unnoticed. Security problems can also be caused by “back doors” which have been consciously left by developer or manufacturer [2] of information system.

Nowadays information security problems rise to the level of interstate relations. Danger of a cyber-attack is so close to military armed aggression when aggressor can destroy all infrastructure of his victim. Viruses, worms, botnets can play a role of heavy weapons or spy technologies [3] of some enemies. In this case not only private persons or forger gangs participate in this attack but also their special cyber forces of different countries.

Ukrainian national standardization procedure of information system security doesn't guarantee resilience to security attacks. Likewise attacks cannot be prevented by criminal and administrative penalties as there are gaps in Ukrainian legislation. Another important problem is an insurance of person data privacy. International companies collect personal data by social networks or other web-services for their own, and not always honest purposes. Also these collected data can be stolen by forgers and used in criminal activity.

The above mentioned facts underline importance of cybersecurity courses delivered for specialties «Computer science» and «Computer engineering». On the author's point of view modern Western education system which is imposed in Ukraine now is oriented on acquisition of practical skills and mainly educating and molding specialist in particular field. Old soviet education system was oriented on acquiring fundamental knowledge which was less practical sometimes. Main advantage of the former approach is getting ready to use specialist, main advantage of the latter is ability to think and analyze. Conversely disadvantage of the first approach is that students mainly are not able to deepen analytical thinking and understanding of underlying processes. Disadvantage of the second is resulting low practical skills of a student. Now Ukrainian higher education system is in the middle between these two systems and teaching process incorporates bad features of each system. Thus the main goal of educational process organization and planning is a combination of the best features of modern Western and old soviet education systems: training of specialists who will have the ability to invent, design and develop new ideas which constitute the background of new IT-technologies.

Authors have an experience in delivering special refresher courses on information security for international students from Vietnamese company «Hitaco»; special refresher courses on network information security for Ukrainian frontier troops; «Complex Information Security» course for students studying for master's degree and a number of courses devoted to cybersecurity. Authors participated in scientific projects dealt with parallel and distributed computing for purposes of

cryptanalysis during 2008-2013. Some principles of teaching quality improvement were presented in [4,5]. In addition to these principles a few others will be presented below:

1. *To participate in international educational initiatives* like Tempus [6]. Tempus - the European Union's Program for the University Studies is an external program of the EU that supports modernization of higher education systems in the EU partner countries and neighbouring states. Today this program is open for countries of Eastern Europe, Central Asia, Western Balkans, North Africa and the Middle East. Authors of this report are participating in project TEMPUS №543968 «Modernization of Postgraduate Studies on Security and Resilience for Human and Industry Related Domains» (short name – SEREIN) according to three year program (01.12.2013-01.12.2016). For educational institutions it is also ability to upgrade laboratory infrastructure and improve syllabus.

2. *To participate in international scientific initiatives* like Horizon 2020 [7]. Horizon 2020 is the biggest EU Research and Innovation program ever with nearly €80 billion of funding available over 7 years (2014 to 2020) – in addition to the private investment that this money will attract. It promises more breakthroughs, discoveries and world-firsts by taking great ideas from the lab to the market. Horizon 2020 is the financial instrument implementing the Innovation Union, a Europe 2020 flagship initiative aimed at securing Europe's global competitiveness. By coupling research and innovation, Horizon 2020 is helping to achieve this with its emphasis on excellent science, industrial leadership and tackling societal challenges. The goal is to ensure Europe produces world-class science, removes barriers to innovation and makes it easier for the public and private sectors to work together in delivering innovation.

3. *To participate in development and modernization of state security standards.* Every country has its own security standards which conform to international standards. Nowadays Ukrainian state security certification [8] conform to international standards just partially and generally doesn't guarantee resilience to cyber-attacks. This type of activity is associated with development of information security state doctrine.

4. *To popularize basic knowledge on cybersecurity and culture of information technologies usage.* Popularization of understanding of role of information security is problem of great importance, because it prevents the simplest attacks on ordinary citizens like electronic payment card manipulations, social engineering attacks, theft of personal data privacy and confidentiality, criminal acts with cell phones and others. Popularization can be done by holding open lectures, webinars, interviews in mass media, thematic channel on YouTube and web-sites.

References

1. *The Heartbleed Bug* [Electronic resource] Access mode: URL: <http://heartbleed.com/>
2. *MI6 and MI5 'refuse to use Lenovo computers' over claims Chinese company makes them vulnerable to hacking. The Independent.* [Electronic resource] Access

mode: URL: <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/mi6-and-mi5-refuse-to-use-lenovo-computers-over-claims-chinese-company-makes-them-vulnerable-to-hacking-8737072.html>

3. Kushner D. *The Real Story of Stuxnet*. [Electronic resource] Access mode: URL: <http://spectrum.ieee.org/telecom/security/the-real-story-of-stuxnet>

4. Луцків А. Особливості викладання спеціалізованих курсів з інформаційної безпеки / А.Луцків // Матеріали І-ї науково-методичної конференції ТНТУ імені Івана Пулюя “Актуальні питання організації навчання іноземних громадян у технічних вищих навчальних закладах України”, Тернопіль, 26-28 квітня 2012. — Тернопіль : ТНТУ, 2012. — [Electronic resource] Access mode: URL: http://www.nalabs.te.ua/publications/conf/lutskiv_thesis_inoz_stud_2012.pdf — Назва з екрану.

5. Луцків А. Підвищення якості викладання спеціалізованих курсів технологій векторних, паралельних та розподілених обчислень / А.Луцків // Міжнародна науково-практична конференція “Актуальні питання теорії та практики неперервної ступеневої підготовки фахівців в системі вищої освіти”, Тернопіль, 13-14 листопада 2012. — Тернопіль : ТНТУ, 2012. — С.247-249.

6. National Tempus Office in Ukraine [Electronic resource] Access mode: URL: <http://www.tempus.org.ua/en/tempus/what-is-tempus.html>

7. Horizon 2020. The EU Framework Programme for Research and Innovation [Electronic resource] Access mode: URL: <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>

8. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України [Electronic resource] Access mode: URL: <http://www.dstszi.gov.ua>

УДК 691.3 + 004.9

В.С. Прач, О.М. Дорофєєва, О.В. Гайдарова

Міжнародний навчальний центр Дон НМУ ім. М. Горького, м. Донецьк

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ НА УРОКАХ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ІНФОРМАТИКИ ТА ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ»

V.S. Prach, O.M.Dorofeeva, O.V. Gaydarova

International Education Centre of Donetsk National Medical University, Donetsk, Ukraine

IN-CLASS USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN DISCIPLINE “FUNDAMENTALS OF INFORMATICS AND COMPUTER ENGINEERING”

У наш час швидко відбувається процес інформатизації суспільства, що відображається в особистому, навчальному, професійному житті людини.

Сучасні технології навчання потребують від іноземних студентів володіння комп'ютером та мати відповідні знання прикладного програмного забезпечення для відвідування професійних інформаційних ресурсів, сайтів, виконання дистанційних завдань та завдань для самостійної роботи, користування електронною бібліотекою.

Впровадження інформаційних технологій в педагогічний процес довузівського етапу навчання дозволяє адаптувати іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах.

Активне використання електронних освітніх ресурсів дозволяє прискорити лінгвістичну адаптацію студентів-іноземців, придбати навички самостійної роботи, сформувати інформаційну культуру студента.

До навичок користування ІКТ відносяться: 1) базові навички (використання клавіатури, миші, принтера, операції з файлами та дисками; 2) володіння стандартним ПЗ (обробка текстів, створення таблиць, БД); 3) використання мережевих додатків (електронної пошти, Інтернету, веб-браузерів).

Мета успішного навчання студентів-іноземців дисципліни «Основи інформатики та обчислювальної техніки» в Міжнародному навчальному центрі Донецького національного медичного університету ім. М.Горького досягається за допомогою індивідуального підходу, заснованого на передових методах навчання, які включають різні види інформаційних освітніх технологій (презентаційні технології, технології контролю знань – системи для автоматизованого тестування, а також індивідуальне освоєння студентом-слухачем практичними навичками використання засобів комп'ютерної техніки та сучасних інформаційних технологій. Використовуються практичні курси Word, Excel, Access; Web-дизайн, «Навчання мультимедіа. Робота зі звуком», «Комп'ютерна графіка та дизайн»; вивчення термінології дисципліни і засвоєння лексичного матеріалу українською (російською) мовами; слухання і конспектування міні-лекцій з інформатики з використанням комп'ютерних презентацій; усна та письмова відповідь залікових та тестових завдань за кредитно-модульною системою навчання в МНЦ з інформатики (із застосуванням відповідної лексики, тестових завдань, контрольних завдань, комп'ютерного тестування і тренінгів). Залежно від рівня знань студентів довузівського етапу підготовки використовуються рівневі завдання (типи оцінювання по набору кількості балів).

Проведення лабораторного практикуму на комп'ютерах сприяє розвитку індивідуального мислення студентів, навчанню навичкам користувача ПК і периферійними пристроями, підготовці документів з використанням різних видів прикладного програмного забезпечення.

Особливою формою вивчення основ інформатики є самостійна робота студентів, яка передбачає її виконання студентами-іноземцями під керівництвом викладача – використання системи функціонування

інноваційного індивідуального навчання (електронні підручники, інтернет-ресурси, мультимедійні енциклопедії, тренажери).

Науково - методичне та програмне забезпечення курсу інформатики включає в себе:

1) програмні засоби навчального призначення: електронні підручники та лекції, предметно-орієнтовані середовища, програмно-методичні комплекси; комп'ютерні ілюстрації для підтримки різних видів занять – відеоуроки та презентації (метод ілюстрацій). Наприклад, «Інформатика», «СКБД в MS Office Access (практикум)», електронні довідники студента з інформатики, хімії, біології, фізики ; різні лінгвістичні словники, наприклад, «Сократ».

2) навчальні програми, навчальні посібники призначені для самостійної роботи студентів-іноземців, як додатковий засіб навчання. Так, на сайті МНЦ розміщені методичні вказівки для самостійної роботи іноземних студентів з основ інформатики та обчислювальної техніки, в яких для кожного заняття дана актуальність теми, визначені загальна і конкретні цілі, розглянуто теоретичні питання, основні терміни та їх визначення. Для самоконтролю знань, умінь і навичок студентів запропоновані завдання й тести, що дозволяє проконтролювати якість засвоєння знань з кожної теми.

3) мультимедійні засоби, інтерактивні CD готують студентів-іноземців довузівського етапу навчання до сприйняття лекцій російською мовою. Наприклад, електронний самовчитель по ОС Windows, Microsoft Office.

Важливими в процесі навчання інформатики є й міжпредметні зв'язки (використання навчальних програмних засобів: довідників (наприклад, медичний віртуальний 3D анатомічний атлас людини), БД навчального призначення, мультимедійних засобів, інтерактивних CD з інших наук на заняттях з інформатики): «Фраза. Навчальна програма-тренажер з російської мови - 4000 завдань»; «Біологія.1С: Репетитор»; «3D Анатомія (мультимедійна програма); «Хімія.1С : Репетитор»; «Досліди з хімії.1С: Репетитор»; «Фізика.1С : Репетитор».

Однією з нових інформаційних мультимедійних технологій і потужним технічним засобом навчання є інтерактивний програмно-технологічний навчальний комплекс на основі SMART Board.

На практичних заняттях переваги використання інтерактивної дошки ще більш яскраві. Викладач не витрачає часу на запис завдань, створення малюнків і схем на дошці. Використання барвистих заготовок та інтерактивних ресурсів, можливість переміщати й видозмінювати об'єкти, записувати послідовність дій користувачів дошки, установлювати гіперпосилання й багато інших можливостей роблять заняття продуктивними й творчими.

Застосування інтерактивного програмно-технологічного навчального комплексу на основі SMART Board дозволяє поєднати колективні форми навчання й індивідуальну перетворювальну діяльність з об'єктами вивчення, сприяє формуванню глибоких і систематичних знань, стійких і усвідомлених навичок.

Продуктивність навчання із застосуванням smart-супроводу пов'язана з тим, що:

- по-перше, навчальне середовище створюється з наочним представленням інформації в кольорі (психологами доведено, що запам'ятовування кольорової фотографії майже в 2 рази вище в порівнянні з чорно-білою);

- по-друге, використання анімації є одним із ефективних засобів привернення уваги і стимулювання емоційного сприйняття інформації (разом з тим заміна статистичних зображень динамічними доцільна лише в тому випадку, коли сутність об'єкту, що демонструється, пов'язана з процесом, динамікою, відношення яких не може передати статистика);

- по-третє, наочне представлення інформації у вигляді фотографій, відеофрагментів змодельованих процесів має більш сильну емоційну дію на людину, ніж традиційні, оскільки воно сприяє покращенню розуміння і запам'ятовування фізичних і технологічних процесів (явищ), які демонструються на екрані.

Застосування smart-супроводу і використання інформаційних ресурсів дозволить активізувати творчо-пізнавальний процес, в значній мірі підвищить мотивацію іноземних студентів та інтерес до навчання, що буде запорукою у подальшій успішній адаптації до навчального процесу в обраному ВНЗ.

УДК 42

Л.А. Джиджора

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ТА ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН СТУДЕНТАМ- ІНОЗЕМЦЯМ

L.A. Dzhydzhora

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

INFORMATIONAL TECHNOLOGIES EFFECTIVENESS IN TRAINING FOREIGN STUDENTS FUNDAMENTAL AND SPECIAL SUBJECTS

Сьогодні актуальним питанням вищої школи є вивчення основних та фахових дисциплін студентами-іноземцями. Для вирішення цієї проблеми, а також покращення навчального процесу в цілому велику увагу приділяють інформаційним технологіям.

Інформаційно-комунікаційні технології є сучасним процесом комунікації, з допомогою якої здійснюється отримання і перетворення інформації впродовж навчальної діяльності. Основу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій складає здійснення підготовки та передача інформації з допомогою комп'ютера. Використання таких технологій мають позитивний вплив не лише на процес навчання та виховання студентів, але й на форму передачі знань та методів навчання. Впровадження таких систем та технологій не лише впливає на освітні процеси, але й допомагає використовувати нові, більш ефективні засоби, які передбачають застосування телезв'язку, спеціального обладнання, різноманітного програмного забезпечення та систем обробки інформації, створення нових засобів освіти, таких як електронні підручники, освітні мережі, системи пошуку інформації у створених довідниках, бібліотеках та архівах.

Використання такої новітньої системи навчання вимагає відповідної професійної підготовки викладачів та фахівців для вмілого та ефективного використання та впровадження інноваційних систем та засобів у процес навчання оскільки сучасні інформаційно-комунікаційні технології – це величезне джерело різних технологічних ресурсів, які дозволяють не лише використовувати та забезпечувати процес спілкування, але й створювати, зберігати та керувати необхідною інформацією з допомогою радіо- та телетрансляції, комп'ютерів, Інтернету та інших мереж.

Для ефективного використання таких новітніх технологій у процес навчання, певні умови та завдання ставляться як і перед викладачем, так і перед студентами. Перш за все студенти повинні бути ознайомлені не лише із темою матеріалу, що вивчається, але і з цілями практичного застосування даної теми. Для цього завдання викладача – зосередити увагу студентів на користі та доцільності теми, що опрацьовується. Така постановка питання допомагає студентам краще запам'ятовувати матеріал, краще розбираються в деталях та особливостях даної теми, що дозволяє їм у подальшому краще застосовувати опрацьований матеріал на практиці, а особливо у невідкладних та термінових ситуаціях.

У процесі такої форми подання матеріалу у викладача, особливо того, хто навчає студентів-іноземців, виникає необхідність проконсультуватись із викладачем профільного предмету, а також опрацювати додаткову літературу для адаптації матеріалу, що подається для умов країни представниками якої є студенти-іноземці. Це має позитивний результат, оскільки вдосконалює та покращує взаємодію студентів із викладачем, підвищує довіру між ними та значно підсилює авторитет викладача.

Щоб підвищити активність студентів-іноземців, викладачу варто використовувати інтерактивні методи навчання. Ефективним способом для цього і є впровадження інформаційних технологій, а саме комп'ютерне тестування, презентації PowerPoint, різноманітні Інтернет-ресурси, аудіо- та відео-матеріали.

Отже, мотивація студентів під час вивчення дисципліни – обов'язковий елемент продуктивної співпраці викладач-студент. Студенти, які розуміють необхідність вивчення дисципліни для подальшої професійної діяльності та

становлення як особистості, старанно та активно працюють протягом аудиторних занять та під час виконання завдань з самостійної роботи.

Порівняння тем та проблемних питань із життям, враховуючи інтереси молодих людей, використання інформаційних та інтернет-технологій, надання студенту можливості продемонструвати свої вміння та навички шляхом застосування ІТ; чіткі інструкції щодо виконання завдання; наявність постійного та об'єктивного контролю з боку викладача; усунення перевантаження студентів завданнями підвищують мотивацію під час вивчення фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін студентами-іноземцями.

Варто зазначити, що робота викладача буде продуктивнішою і ефективнішою, коли він зрозуміє, що повністю перебороти опірність навчанню неможливо, і що усіх студентів вмотивувати теж нереально. Це природньо, що усі студенти по-різному сприймають процес навчання, прикладають різні зусилля для опанування тієї чи іншої дисципліни, тому змушувати їх чи силувати вчити щось, виконувати те, що їм не під силу - абсолютно неправильно. Головна місія викладача – створити творчі та гідні умови для навчання, використовуючи усі підручні засоби, особливо актуальні наразі інформаційно-комунікаційні технології.

УДК 616.31:378.147:315]-057.875-054.6

Александр Удод, Людмила Косарева

Донецкий национальный медицинский университет им. М.Горького, Украина

ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ-СТОМАТОЛОГОВ

Alexandr Udod, Ludmila Kosareva

Donetsk National Medical University, Donetsk, Ukraine

INTERACTIVE METHODS IN TEACHING FOREIGN DENTISTRY STUDENTS

Донецкий национальный медицинский университет им. М.Горького (ДонНМУ) на протяжении длительного времени активно развивает международную сферу деятельности, в том числе обучение иностранных студентов. Свыше 1700 студентов из более чем 57 стран мира в настоящее время являются студентами университета. В связи с этим, актуальной задачей для вуза является организация эффективного процесса обучения иностранных студентов, который обеспечивал бы высокое качество образовательных услуг и позволял эффективно реализовать современные концепции преподавания по выбранным ими специальностям. Эта задача является комплексной и многоплановой. Успешная адаптация иностранных студентов, как известно, непосредственно влияет на эффективность и качество их обучения в вузе. В то же время, способность студентов адаптироваться к условиям и требованиям

напрямую зависит от способности самой педагогической системы гибко учитывать интересы и потребности иностранных студентов, прибывших на обучение. Поэтому преподавателям вузов крайне необходимо акцентировать внимание на национально-психологических особенностях иностранных студентов и при разработке образовательных программ, и в период организации учебного процесса, и при планировании новых прогрессивных технологий обучения, отвечающих современным представлениям.

В настоящее время в ДонНМУ в педагогический процесс, в том числе и в группах иностранных студентов, последовательно и успешно внедряются активные и интерактивные методы обучения, основанные на формировании базовых компетенций, создающих предпосылки для самостоятельного приобретения выпускниками знаний, максимально востребованных в практике здравоохранения. Такого рода обучение построено на взаимодействии всех обучающихся, включая педагога. В отличие от активных, интерактивные методы ориентированы на более широкое взаимодействие студентов не только с преподавателем, но и друг с другом, и на доминирование обучающихся в процессе обучения. Педагог в данном случае выступает лишь в роли организатора процесса обучения, лидера группы, создателя условий для инициативы обучающихся.

Цель данной работы – анализ особенностей внедрения интерактивных методов в обучение иностранных студентов в медицинском вузе по специальности «стоматология» на предмет выявления сильных и слабых сторон, которые могут лечь в основу разработки путей оптимизации данного вида образовательной деятельности.

Из методов интерактивного обучения иностранных студентов на специальных стоматологических кафедрах наиболее широко используется кейс-метод («case studies»). На каждом практическом занятии студенты решают ситуационные задачи, посвященные различным аспектам деятельности врача-стоматолога. Студенты могут предлагать различные варианты выхода из представленной ситуации, аргументировать и активно отстаивать свою точку зрения. Значительно повышает эффективность использования ситуационных задач их визуализация: фотографии, модели челюстей, конструкции протезов, ортопедические и ортодонтические аппараты, муляжи, макропрепараты, рентгеновские снимки, результаты других дополнительных методов исследования. Использование ситуационных задач способствует формированию клинического мышления, поощряет творческие споры, стимулирует интеллектуальное развитие иностранных студентов и дает им чувство удовлетворенности от своей работы.

Близким по сути к кейс-методу является метод разбора ситуаций из практики участника. После производственной практики, которую большая часть иностранных студентов проходит у себя на родине, каждый из них на практическом занятии по специальному предмету приводит ситуации, с которыми ему пришлось столкнуться в период ее прохождения. Это интересные и необычные клинические варианты течения некоторых заболеваний, и особенности организации и оказания стоматологической

помощи в разных странах, и нестандартные ситуации деонтологического плана, то есть все то, что особенно запомнилось студенту. Эти случаи, услышанные из уст студентов, вызывают особый интерес и горячее обсуждение. Каждый предлагает свой выход из представленной ситуации. С помощью преподавателя оцениваются все из предложенных вариантов и выбирается оптимальный. Сильная сторона данного метода изучения конкретных случаев заключается в их связи с реальностью и в том, что они являются средством устранения искусственных барьеров, которые создает обстановка в учебной комнате или студенческом клиническом зале.

С целью оптимизации учебного процесса в группах иностранных студентов профильные стоматологические кафедры в своей работе используют методику «Problem Based Learning» (PBL), которая стимулирует студента принимать активное участие в изучении темы занятия путем обсуждения полученных от пациента данных и определения направлений решения поставленных задач. Внесение описания клинического случая в рабочую тетрадь помогает обобщить цели обучения и стимулирует студентов к дискуссии, тем самым способствуя развитию клинического мышления. Примерная схема проведения практического занятия такова: студент проводит опрос больного, диагноз у которого отвечает теме занятия; все студенты группы обговаривают полученные данные, определяют проблему – предварительный диагноз и начинают последовательно разрабатывать диагностический алгоритм. Преподаватель контролирует соблюдение студентами методологических подходов в решении поставленной ими задачи. Далее студенты формулируют цели – аспекты, которые требуют уточнения. Студенты свободно высказывают свое мнение, при этом учитываются все точки зрения. Преподаватель задает не прямые вопросы, дает дополнительную информацию, стимулируя развитие клинического мышления у студентов. Преподавание специальных стоматологических дисциплин с использованием методики PBL, с нашей точки зрения, позволяет оптимизировать учебный процесс, объективизировать общее представление о степени усвоения студентами материала и повысить профессиональную подготовку иностранных студентов.

Приоритетной задачей практического занятия на профильных стоматологических кафедрах является обучение практическим навыкам. Отточенные до автоматизма мануальные навыки составляют основу специальности «стоматология». Эффективность занятия по обучению навыку напрямую зависит от правильности его планирования. Во вводной части – установка цели, задачи, мотивация к использованию данного навыка, его теоретические аспекты знакомство с инструментарием и техническими средствами. Далее – демонстрация и многократный тренинг навыка. Особое значение при обучении навыку придается разбиванию его на этапы. В ДонНМУ для этой цели разработан и издан «Сборник алгоритмов стоматологических манипуляций». Студенты с помощью этих алгоритмов многократно отрабатывают каждый этап на фантомах, волонтерах, друг на друге, доводя его до автоматизма, и только после этого на больном. В заключение – обсуждение

значимости данного навыка и использование его в различных ситуациях.

С успехом на практических занятиях используется метод малых групп. Занятия проводятся по следующей схеме. В организационной части формируют малые группы. Далее проводится тестирование индивидуальной готовности к занятию, целью которого является выявление, преимущественно, знания терминологии и основных понятий темы. На следующем этапе проводится тестирование групповой готовности в виде ответов на теоретические вопросы и решения ситуационных задач. Работая в группе, студенты обговаривают вопросы и выбирают правильный ответ. Каждый может отстаивать свой вариант. В дальнейшем осуществляется отработка практических умений и навыков при лечении больных. В режиме малых групп каждый студент имеет возможность самостоятельно работать с пациентом, оценить правильность выполнения мануальных навыков коллегой, помочь тем, кто не овладел методикой. В заключительной части занятия – подведение итогов и оценивание. Занятия в малых группах, помимо приобретения специальных профессиональных навыков, позволяют сформировать у студентов целый ряд универсальных компетенций, таких, как индивидуальная и групповая ответственность, работа в команде, сотрудничество и толерантность, другие важные межличностные навыки.

Рассмотренные интерактивные методы могут с успехом применяться при обучении иностранных студентов различным стоматологическим дисциплинам для формирования ключевых профессиональных и универсальных компетенций.

УДК 37.01

Тетяна Кужда

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ” ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

Tetyana Kuzhda

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

PECULIARITIES OF TEACHING DISCIPLINE “ECONOMIC FORECASTING” TO INTERNATIONAL STUDENTS

Викладання дисциплін іноземним студентам у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя характеризується певними особливостями організації навчальної та навчально-методичної роботи, значними затратами часу на підготовку лекційних та методичних матеріалів іноземною мовою, а також проблемами пошуку шляхів підвищення інтересу іноземних студентів до навчання, закріплення їхньої позитивної мотивації до навчання.

Слід зазначити, що процес викладання дисциплін іноземним студентам передбачає розроблення не тільки робочої програми та засобів діагностики,

таких як завдань для проведення модульного, підсумкового, тестового контролю та екзаменаційних білетів іноземною мовою, а й створення системи тестування знань засобами технологій дистанційного навчання.

Проведення занять з дисципліни “Економічне прогнозування” іноземним студентам відбувається у комп’ютерному класі та починається з отримання кожним студентом роздрукованого паперового варіанту лекційного матеріалу. Оскільки навчальні комп’ютери містять українську або російську версію Microsoft Office, то викладання навчальної дисципліни потребує додаткового завантаження англійської версії необхідних програм, які є стандартним додатком до Microsoft Excel (таких як Data Analysis, Solver).

Щоб зробити заняття цікавими, підвищити ефективність навчального процесу та рівень знань студентів-іноземців, на заняттях використовуються інноваційні технології, такі як інтерактивні методи викладання та технічні засоби навчання (комп’ютерні та мультимедійні) для роз’яснення матеріалу, контролю знань, зберігання та використання навчальних матеріалів. Такі методи навчання забезпечують наступні переваги при проведенні лекційних занять: дозволяють подавати необхідну інформацію у структурованому вигляді; із усього обсягу навчального матеріалу вибирати основне та зосереджувати на ньому увагу; наголошувати на інформації, яка має прикладне значення; забезпечують можливість роз’яснення матеріалу за допомогою швидкого повернення у те місце презентації, яке є незрозумілим та викликає дискусію.

Під час лекційних та практичних занять з початкової дисципліни використовується такий інструмент інтерактивної педагогічної взаємодії як діалог, в ході якого відбувається обмін запитаннями та відповідями між викладачем та студентами. Так як викладання дисципліни “Економічне прогнозування” вимагає складання прогнозів та створення різноманітних економіко-математичних моделей, то для практичної реалізації цього процесу створено анімаційний опорний конспект, який дозволяє наочно продемонструвати розрахунки прогнозів різними методами в середовищі Microsoft Excel. Розв’язування задач економічного прогнозування студентами-іноземцями на практичних заняттях здійснюється на основі методичних вказівок та завдань до практичних занять студентів з дисципліни на основі використання Microsoft Excel, що підвищує інтерес студентів-іноземців до вивчення дисципліни. Кожен студент отримує додаткове домашнє завдання з економічного прогнозування. Як свідчить практика викладання, виконання домашніх завдань потребує перечитування лекційного матеріалу вдома, що дозволяє студенту-іноземцю вчитися не тільки на заняттях, а відновити в пам’яті попередньо прослухану інформацію.

Проведення модульного та підсумкового контролів знань включає розв’язування студентами-іноземцями тестових завдань та задач економічного прогнозування. Тестова форма контролю дозволяє оцінити теоретичні знання студента-іноземця, а розв’язування задач прогнозування економічних процесів дозволяє закріпити знання студента на практиці.

Розробка та впровадження електронного посібника, методичних рекомендацій до навчальної дисципліни, завдань для проведення модульного

тестового контролю у навчальний процес через дистанційне навчання забезпечує ряд переваг у навчанні іноземних студентів. По-перше, студент, який пропустив лекційне чи практичне заняття може ознайомитися з потрібною інформацією та виконати завдання вдома. По-друге, проведення модульного тестового контролю засобами дистанційного навчання зменшує необгрутовані претензії студентів-іноземців щодо “неправильного” оцінювання чи заниження їхньої оцінки.

В ході начального процесу особливої уваги заслуговують проблеми запізнення на заняття та невідвідування (часткового чи повного) занять студентами-іноземцями. Студенти, які пропускають заняття потребують додаткового роз’яснення матеріалу або проведення модульного тестового контролю в невідведений для цього час. При цьому більшість студентів не приходять на консультаційні заняття, а приходять тоді, коли їм заманеться. Додаткове опитування чи додаткові завдання як відпрацювання пропущених занять сприймаються як “навантаження” для студента та обмеження його вільного часу і не виконуються студентом в повному обсязі.

Впровадження системи навчання на основі застосування інструментів інтерактивної педагогічної взаємодії при викладанні дисциплін для іноземних студентів, а також забезпечення розуміння та дотримання правил освітнього процесу студентами-іноземцями є одними із способів покращення навчального процесу. Вони дозволяють впроваджувати нові та удосконалювати уже існуючі методи викладання, підвищувати ефективність навчального процесу та рівень знань студентів. Впровадження інноваційних методів значно поліпшує якість презентації навчального матеріалу та ефективність його засвоєння студентами, збагачує зміст освітнього процесу, створює умови для більш тісної співпраці між викладачем та студентом.

УДК 621.3.019

Наталія Куземко

Тернопільський державний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Nataliia Kuzemko

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

SPECIFICS OF TEACHING ELECTRICAL ENGINEERING COURSE TO INTERNATIONAL STUDENTS

Викладання електротехніки для іноземних студентів, як і інших нормативних дисциплін має ряд особливостей, що зумовлені не лише особливостями їх адаптації до навчального процесу, різним рівнем базової підготовки, зокрема з математики та фізики, але й трохи іншим методичним підходом. На жаль, на вивчення курсу відведено лише один семестр, а якщо врахувати інертність студентів під час семестру (не пунктуальність,

необов'язковість), то реальний об'єм матеріалу, який вони опрацьовують буде меншим, ніж той що за цей же семестр проходять українські студенти. Студенти також погано сприймають великі об'єми теоретичного матеріалу, тому його необхідно чергувати з практичними завданнями. Програмою курсу передбачена однакова кількість лекційних і лабораторних занять, що дає змогу відразу після проходження теоретичного матеріалу закріплювати його на практиці. Студенти із цікавістю сприймають викладений матеріал, якщо подаються конкретні практичні приклади його застосування, а також із задоволенням розв'язують розрахункові задачі. Проте, що стосується самостійної роботи, тут є певні проблеми. Студенти часто не вміють самостійно опрацьовувати матеріал, навіть при наявності спеціально розроблених методичних вказівок та адаптованих посібників, тому приходять не заняття не готовими. Стосовно проведення модульного та підсумкового контролю, то краще, коли він проводиться в тестовій формі. Це спрощує оцінювання відповідей для викладача, робить це оцінювання більш об'єктивним, а також не дає можливості студенту апелювати стосовно «занижених» балів за відповідь.

При підготовці курсу електротехніки англійською мовою необхідно враховувати також відмінності у методиці викладання та вживання термінології в українських вузах та університетах Європи і США. Оскільки студенти в майбутньому працюватимуть за межами України, то відповідно термінологія, умовні позначення елементів на електричних схемах повинні відповідати тим, які прийняті в зарубіжних країнах. Розроблені методичні вказівки по виконанню лабораторних робіт, для самостійної роботи студентів, а також лекційні матеріали повинні бути адаптовані. Застосування цих друкованих матеріалів, а також розроблених індивідуальних завдань з різних розділів курсу значно полегшує процес навчання.

УДК 514.18

Андрій Пік

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

РОЗВИТОК ТЕХНІЧНОГО МИСЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Andriy Pik

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

DEVELOPMENT OF TECHNICAL THINKING IN FOREIGN STUDENTS AT STUDYING GRAPHIC DISCIPLINES

В результаті щорічного анкетування іноземних студентів, що обрали технічні та технологічні спеціальності навчання і вивчають дисципліни, закріплені за кафедрою графічного моделювання («Нарисна геометрія», «Інженерна графіка», «Комп'ютерна графіка») встановлено, що практично всі студенти не мають початкової графічної підготовки, яка значною мірою впливає на розвиток технічного та просторового мислення необхідного у

майбутній конструкторській, технологічній діяльності майбутніх спеціалістів. Тому викладання предметів потрібно проводити в послідовності, що розвиває технічне мислення, тобто за ієрархічною схемою, яка враховує поступове зростання складності технічних завдань. Це забезпечить диференційний підхід до навчання студентів, реалізацію інтересів та творчих індивідуальних здібностей. Саме інженерна графіка, нарисна геометрія, технічне креслення є одними з перших навчальних дисциплін підготовки студентів-іноземців інженерно-технічного напрямку навчання. Отримані знання і набуті навички при виконанні і читанні проєкційних креслень вже на першому етапі навчання створюють умови для успішного вивчення інших дисциплін.

Важливою задачею викладання інженерних дисциплін є розвиток просторового мислення студентів-іноземців, тобто вміння в ході виконання графічної роботи і на основі нагромадженого запасу просторових образів створювати, конструювати нові просторові образи.

Для розвитку технічного мислення студентів-іноземців передбачено вивчення ними загальних вимог до оформлення креслення, побудова контурів зображень на кресленнях, виконання технічних креслень різного призначення.

В результаті вивчення графічних дисциплін студенти-іноземці освоюють термінологію і поняття геометричного і проєкційного креслення, вчать читати і розуміти графічні матеріали, відтворювати образи предметів, аналізувати форму і конструкцію, знайомляться з елементами моделювання і конструювання. Це в свою чергу розвиває технічне мислення, пізнавальну активність і просторову уяву. Отримані знання, набуті вміння і навички з графічних дисциплін використовуються і складають базу при вивченні конструкцій машин, агрегатів і їх систем на наступних етапах вивчення спеціальних дисциплін.

УДК 372.862, 531

Надія Гашчин, Богдан Головатий, Галина Семенишин

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТУ «ТЕОРЕТИЧНА МЕХАНІКА» ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Nadiia Gashchyn, Bohdan Holovatyy, Halyna Semenyshyn

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

PECULIARITIES OF TEACHING THEORETICAL MECHANICS TO INTERNATIONAL STUDENTS

Теоретична механіка належить до фундаментальних природничих наук і має велике значення в підготовці висококваліфікованих інженерних кадрів для України і для багатьох зарубіжних країн (Конго, Єгипет, Зімбабве, Гана, Нігерія тощо). Вона є фундаментом для вивчення таких дисциплін, як опір матеріалів,

теорія машин і механізмів, теорія пружності, теорія коливань, аеро- і гідромеханіка, теорія автоматичного управління рухомими об'єктами, теорія приладів, роботів - маніпуляторів, біомеханіка тощо.

Кафедрою інформатики та математичного моделювання забезпечується викладання курсу «Теоретична механіка» українською та англійською мовами для студентів-іноземців. В групі ІМІ-12, де викладання ведеться англійською мовою, навчаються студенти з різних африканських країн. Перші проведені практичні заняття показали різний ступінь базової довузівської освіти іноземних студентів. Рівень знань з фізико-математичних дисциплін студентів-іноземців є нижчим порівняно з українськими та суттєво відрізняється у студентів з різних регіонів. У них в більшості розвинене конкретно-наочне мислення, тому часто у таких студентів виникають проблеми у сприйнятті абстрактного матеріалу, що характерно для курсу «Теоретична механіка». Тому після подачі такого абстрактного матеріалу лектору необхідно навести достатню кількість конкретних прикладів його використання, пов'язаних з майбутньою професією випускника.

При розв'язуванні задач варто домогтися логічного формулювання ідеї розв'язку задачі самими студентами і самостійного застосування даного алгоритму для завдань базового рівня складності. У зв'язку з цим особливо важливе значення має індивідуальна робота з кожним студентом, надання їм консультацій при самостійному опрацюванні навчального матеріалу.

Після опанування даного курсу студент повинен знати основні закони і теоретичні положення теоретичної механіки, використовуючи відповідні методики і довідкову літературу, уміти знаходити реакції в'язей, накладених на тіло; зводити довільні системи сил до найпростішого вигляду; визначати положення точки у просторі у будь-який момент часу; визначати швидкість і прискорення довільної точки тіла при різних випадках його руху; складати диференційні рівняння та визначати динамічні та кінематичні характеристики руху матеріальної точки, тіла, матеріальної системи.

Врахування всіх викладених проблем та використання індивідуального підходу до кожного студента гарантовано забезпечить достатній рівень знань студентів-іноземців з даної дисципліни.

УДК 378.14

Тетяна Ємельянова

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Україна

ПРО НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Tatyana Emelyanova

Kharkiv National Automobile and Highway University, Kharkiv, Ukraine

ON WAYS OF IMPROVING THE QUALITY OF BASIC EDUCATION OF FOREIGN STUDENTS

В Європейському просторі вищої освіти Україна, володіючи потужним інтелектуальним ресурсом, з високим педагогічним потенціалом займає гідне місце. Зберігши високу якість і доступність освіти, Україна має можливість надавати освітні послуги не тільки своїм громадянам, але і громадянам іноземних держав. В європейському просторі ринок освітніх послуг для громадян іноземних держав досить широкий. Вищі навчальні заклади різних країн конкурують між собою. Підготовка іноземних студентів є одним із стратегічних факторів розвитку суспільства в галузі освітніх послуг.

Досвід навчання студентів іноземних держав в Україні виявив проблеми пов'язані з тим, що майже всі вони не підготовлені до вищої освіти в іншомовній країні і починають вивчати мову навчального середовища після прибуття, по закінченні програми довузівської підготовки слабо володіють мовою навчання. Досвід роботи з іноземними студентами виявляє особливості їх підготовки та специфіку педагогічного спілкування.

Іноземні студенти, навіть в межах однієї групи, мають різний освітній досвід і рівень підготовки з-за відмінностей в системах шкільної освіти. Тому для кожного з них вирішення професійних завдань в області досліджуваної дисципліни має свою специфіку.

Звернемо увагу на те, що рівень національної мовної підготовки (культура рідної мови) теж може створити бар'єр для якісного навчання, незважаючи на прихований потенціал багатьох із них. У цьому випадку необхідна корекція змістової та методичної складових дисциплін, які викладаються.

Крім організаційних і педагогічних проблем на якість навчання студентів-іноземців істотно впливає процес адаптації в новому середовищі. Вчені вважають, що тривалість цього процесу залежить від особистості студента і може тривати до трьох років.

Безумовно, існує безліч причин, з-за яких знижується якість навчання студентів зарубіжних держав. Викладені причини взаємопов'язані, кожна з них може опинитися в певний момент головною. Тому перераховані труднощі навчання, які відчують переважна більшість іноземних студентів на перших курсах технічних ВНЗ, потребують детального дослідження дидактиків в галузі освіти іноземних студентів.

Проблема навчання студентів - іноземців в іншомовній країні, завдання та напрямки удосконалення системи їх підготовки розробляються в основному в рамках довузівської підготовки. [1, с. 199]. Проблема навчання іноземних студентів природничих наук в технічному вузі вимагає детального дослідження. [2, с.151].

Складові навчання регламентуються системою дидактичних принципів навчання у вищій школі. [3, с. 15]. Особливий інтерес становить принцип

професійної спрямованості. [3, с. 16]. Професійно спрямоване навчання формує, розвиває, стимулює пізнавальну діяльність студентів до обраної професії.

Досвід викладання базових математичних дисциплін студентам-іноземцям у технічному ВНЗ дозволяє оцінити внесок в організацію навчального процесу іншого дидактичного принципу. Організація навчання іноземних студентів в інженерному ВНЗ висуває на перший план інший дидактичний принцип - принцип наочності.

Згідно теорії навчання нерідною мовою [2, с. 123], мова навчання, нерідна мова, виступає і як засіб комунікації, і як засіб навчально-пізнавальної діяльності. Тому доводиться враховувати рівень володіння мовою навчання і вибудовувати навчання згідно з рівнем володіння студентами мовою навчання. Необхідно застосовувати різноманітні методичні та організаційні прийоми навчання, вдосконалювати змістовну складову дисципліни. Щоб розвивати інтерес студентів - іноземців до майбутньої професії, формувати у них правильні уявлення про взаємозв'язки досліджуваних предметів, розширювати їх кругозір, підвищувати рівень пізнавальної активності і самостійності потрібні не тільки особливі прийоми навчання, але й особисті якості студентів.

Сучасна молода людина виявляється зануреним в інформаційний простір з Інтернет - технологіями, глобалізацією інформаційного простору, різноманітністю прийомів подачі інформації. Потік інформації, яким занурений сучасний молодий чоловік, надає сильний вплив, сприяє розвитку емоційно-образного сприйняття, але не розвиває логічне мислення. Молода людина звикає до візуального прийому та емоційного сприйняття інформації.

Визначаючи високу пропускну спроможність інформації органами зору, вчені - дидактики вже давно говорять про особливу роль наочності в навчанні. [4, с. 121]. Зі зміною «початкових умов» навчання повинна змінитися і технологія навчання. Тому система дидактичних принципів трансформується і перебудовується, а дидактичні принципи поширюються і оновлюються.

Зупинимось на сучасних аспектах реалізації принципу наочності і візуалізації при навчанні студентів-іноземців математичних дисциплін.

Реалізація принципу наочності історично пов'язується з використанням різних засобів навчання, що впливають на органи почуття. Підхід до наочності в навчанні математики як опори на чуттєве сприйняття може дати максимальний ефект у навчанні студентів - іноземців, які погано володіють мовою навчання. В сучасній педагогіці принцип наочності, один з найважливіших дидактичних принципів навчання, має широке тлумачення.

Базові фундаментальні компетенції формуються в технічному університеті у студентів молодших курсів. Більшість студенти-іноземці перших курсів погано володіють мовою навчального середовища, для них дидактичний принцип наочності стає основоположним принципом навчання. Ефективність принципу наочності підвищується за допомогою оптимального поєднання наочної інформації та додаткової словесної інформації. Відбір і структурування навчального матеріалу, правильний вибір форми, засобів і видів наочного уявлення здатні підвищити зорову наочність і полегшити сприйняття того чи іншого смислового фрагменту.[5].

З урахуванням особливостей розвитку та підготовки сучасних молодих людей принцип наочності можна вважати «системо утворюючим» принципу навчання студентів-іноземців в технічному університеті. Підхід до наочності у навчанні математики як опори на чуттєве сприйняття може дати максимальний ефект у навчанні студентів - іноземців, які погано володіють мовою навчання. Наочність навчання обумовлена простотою та стислістю викладу, виділенням основ досліджуваної теми. Від наочності викладеного матеріалу залежить швидкість сприйняття навчальної інформації, її розуміння, засвоєння і закріплення отриманих знань, що розвиває розумову здатність студентів, сприяє посиленню розумової активності. Це особливо важливо для студентів, які навчаються на нерідній мові, іноземних студентів.

Література

1. Сурыгин А.И. Дидактические основы предвузовской подготовки иностранных студентов в высших учебных заведениях : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08 / Сурыгин Александр Игоревич. - СПб., 2000. - 311 с.
2. Рахимов Т.Р. Ключевые компетенции преподавателя в рамках организации процесса обучения иностранных студентов в российском вузе / Т.Р. Рахимов // Вестник ТГУ. – 2012. – № 365, С.149-153.
3. Князева О.Г. Проблема профессиональной направленности обучения математике в технических вузах / О.Г.Князева // Вестник ТГПУ. – 2009. – Выпуск 9(87). – С. 14- 18.
4. Туканова Л.Е. Реализация принципа наглядности в современном педагогическом образовании: диссертация ... кандидата педагогических наук : 13.00.01 / Туканова Лариса Егоровна. - МПГУ, 2010.- 177 с.
5. Теоретические основы наглядного моделирования в процессе обучения математике. / ЯГПУ. – Центр информационных технологий обучения. – 2008. - [Электронный ресурс]. Режим доступа [http:// link1/metod/met24/node3.html](http://link1/metod/met24/node3.html) .

УДК 378.147-054.6

Наталія Блащак, Галина Козбур

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ "ВИЩА ТА ПРИКЛАДНА МАТЕМАТИКА" ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Nataliya Blashchak, Galina Kozbur

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

PECULIARITIES OF DELIVERING HIGHER AND APPLIED MATHEMATICS COURSE TO FOREIGN STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALISMS

Новітні тенденції розвитку освіти вказують на головну мету навчання не як на "наповнення" студентів багажем всіх необхідних теоретичних знань, а як

на підготовку фахівців, здатних до безперервного вдосконалення своїх професійних навичок, пошуку і реалізації нових креативних ідей розв'язання поставлених задач.

Цю мету не завжди легко реалізувати при викладанні математики, особливо студентам, основні інтереси яких не лежать у математичній площині. Нами проаналізовано шляхи досягнення цієї мети при викладанні математичних дисциплін іноземним студентам економічного напрямку. При цьому ми враховували ряд факторів, які ускладнюють засвоєння математичних знань студентами-іноземцями: недостатній рівень довузівської математичної підготовки, відсутність мотивації до вивчення "не фахових" з точки зору студента математичних дисциплін, відсутність належного методичного забезпечення іноземною мовою. Це зобов'язує викладача до перегляду методики викладання курсу та наповнюваності його окремих розділів.

На наш погляд, зміст основних математичних понять слід розкривати максимально використовуючи інтуїтивне розуміння цих понять і процесів, ілюструючи ідеї конкретними прикладами, додаючи велику кількість графіків у пояснення та приклади. Такий підхід дозволяє студентам краще бачити взаємозв'язки між змінними, покращує їхнє вміння читати та інтерпретувати графіки. Це особливо актуально для майбутніх економістів, оскільки лівова частка економічної інформації подається зараз у графічному вигляді.

Слід свідомо виключити з курсу строгі доведення теорем, застосовуючи доведення лише спрощених часткових випадків чи посилення на наглядність, геометричну інтерпретацію, тощо. Це загально прийнята тенденція. Часто в іноземних підручниках розглядаються теореми без доведень [3], або виклад строгої теорії і доведення фундаментальних теорем математичного аналізу наводяться в додатках [1,2].

Основні зусилля слід спрямувати на застосування математичного апарату в дії. Ми вважаємо, що розгляд прикладних задач дозволяє покращити мотивацію до навчання та демонструє доцільність вивчення кожної теми. Особливо це стосується задач, сформульованих на основі реальних даних (із зазначенням джерела інформації). Для цього можна скористатись іноземними економічними журналами, або готовими посібниками. Зокрема, [3] містить близько 5300 вправ, більш ніж 1900 із них прикладного характеру, причому частина з них містить реальні економічні показники, або використовує функції, змодельовані на основі реальних даних.

Слід однак наголосити, що принциповим моментом є правильно визначити широту розглядуваних задач. Завданням курсу "Вища та прикладна математика" не є розгляд складних економічних моделей, що потребують введення в розгляд великої кількості економічних термінів, понять та законів (цим повинні займатись спеціальні кафедри). В цьому курсі викладач зобов'язаний на простому та досить вузькому економічному понятійному апараті (витрати, дохід, прибуток, і т. п.) показати застосування основних математичних методів до розв'язання економічних задач.

У практичній діяльності детально висвітлюємо питання застосування похідної при розв'язуванні задач економічного змісту. Першим етапом є

висвітлення економічного змісту похідної: якщо функція описує деякий економічний процес, то її похідна виступає як швидкість зміни цього процесу за часом, або стосовно іншого досліджуваного фактора, тобто характеризує граничний його ефект (маргінальна вартість (marginal cost), прибуток і т.і.). Другим етапом є розгляд економічних задач на екстремум. Розв'язання таких задач проводимо за схемою: вибираємо незалежну змінну, складаємо функцію, яка виражає досліджувану величину через незалежну змінну, з'ясовуємо межі зміни аргументу, знаходимо шукане екстремальне значення і робимо відповідні висновки. Третім етапом є знайомство студентів із поняттям еластичності (elasticity) функції, що дозволяє досліджувати функціональні залежності між величинами. Згідно з означенням, еластичність допускає таку економічну інтерпретацію: еластичність функції – це наблизений процентний приріст функції, що відповідає приросту незалежної змінної на 1%. У задачах можна розглядати дослідження еластичності попиту відносно доходу, еластичності попиту відносно ціни, еластичності пропозиції відносно ціни.

Досвід викладання курсу для іноземних студентів засвідчує, що при такому підході покращується засвоєність матеріалу, зростає активність студентів та зацікавленість предметом.

Література

1. Gerald L. Bradley, Karl J. Smith *Calculus*. – 2nd ed. - Prentice Hall, 1999. - 1056 p.
2. Robert Alexander Adams *Calculus: Single Variable*. - 5th ed. - Addison-Wesley Longman, Incorporated, 2003. - 676 p.
3. Ronald J. Harshbarger, James J. Reynolds *Mathematical Applications for the Management, Life, and Social Sciences*. - 5th ed. - Lexington, Massachusetts: D.C. Heath and Company. 1996.- 1068 p.

УДК 54:378–057.875

Ірина Назарко, Ярослав Джур

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ З ХІМІЇ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Iryna Nazarko, Yaroslava Dzhur

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

WAYS OF KNOWLEDGE QUALITY IMPROVEMENT IN CHEMISTRY FOR INTERNATIONAL STUDENTS AT HIGHER TECHNICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Сьогодні в Україні можна отримати якісну та недорогу вищу освіту, що є привабливим для іноземних студентів. Особливо для абітурієнтів з країн Азії, Африки та Близького Сходу, де спостерігається підвищений попит на висококваліфікованих фахівців. При виборі спеціальностей серед студентів-

іноземців переважає медико-біологічний та інженерно-технічний напрям. Однак, освітні системи різних країн істотно різняться за змістом природничо-наукової підготовки, тому підготовчі факультети вишів забезпечують необхідну базову підготовку іноземних студентів згідно діючих вимог державних освітніх стандартів України.

Програму вивчення хімії на підготовчому відділенні (ПВ) Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (ТНТУ) укладено на основі навчальної програми з хімії для українських загальноосвітніх шкіл та програми з хімії для підготовчих відділень вищих навчальних закладів України. Проведений моніторинг контингенту студентів, що навчались на ПВ у ТНТУ протягом 2009-2014 рр. показав, що вони є представниками різних систем освіти, які за багатьма параметрами не відповідають рівню знань з хімії випускників українських шкіл. Тому для слухачів ПВ було введено обов'язкове діагностичне тестування, яке дозволяє: визначити рівень базової освіти та оцінити якість підготовки іноземних громадян з хімії.

Результати діагностичного контролю є невисокими (29-31%). Це пояснюється тим, що частина студентів мають лише певні залишкові знання, інша частина – взагалі не вивчали хімію в школі у своїй країні. Проте діагностичний контроль дає можливість викладачу диференціювати студентів на підгрупи за рівнем знань та інтенсифікувати навчальний процес. Проведення подальшого поточного тестування допомагає виявити прогалини у знаннях студентів та надавати індивідуальну адресну допомогу.

Основна мета викладання дисципліни «Хімія» на ПВ ТНТУ – підготовка іноземних слухачів до навчання у вищих навчальних закладах України, а саме:

- систематизація знань, здобутих на батьківщині, ліквідація прогалин шкільної освіти, зумовлених розбіжністю у національних та українських загальноосвітніх програмах з хімії;
- вивчення хімічної термінології українською мовою, засвоєння лексичного матеріалу і конструкцій, які властиві науковому стилю мовлення;
- опанування мовою хімії як засобом одержання наукової інформації в обсязі, який забезпечує: вільне читання і розуміння текстів підручників з хімії українською мовою; слухання і конспектування лекцій з хімічних дисциплін у загальному потоці з українськими студентами; усне і письмове складання іспитів з хімії українською мовою;
- формування сучасних уявлень про природничо-наукову картину світу, поглиблення знань про ті явища і закони хімії, які використовуватимуться під час вивчення хімії та інших дисциплін у вишах.

Хоча вивчення базових дисциплін, згідно навчального плану, починається у II семестрі після вивчення української мови, проте студенти мають певний мовний бар'єр. Це не дозволяє студентам сприймати *лекції* з хімії у їх традиційному викладі, тому робота, в основному, зводиться до механічного конспектування інформації та формул, які записані на дошці. Для підвищення якості та полегшення засвоєння предмету нами пропонуються конспекти лекцій з використанням опорних схем, таблиць, рисунків, а також такі різновиди роботи у лекційному зошиті, як:

- помітки на полях (? – якщо інформація незрозуміла; ! – якщо інформація важлива; + – якщо інформацію потрібно знайти додатково; е – якщо інформацію потрібно знайти в інтернеті тощо);
- посилання на англomовні (франкомовні) електронні підручники з хімії (іноземці надають перевагу електронним носіям інформації);
- робота зі словником (студенти вдома зі словником після розгляду кожної теми у лекційному конспекті проводять дублювання незрозумілих понять англійською (французькою) мовами);
- створення власного словника хімічних термінів на базі основних понять, законів та формул на різних мовах, що дозволить мобілізувати хімічні знання, пришвидшити засвоєння термінології та ефективніше використовувати час на практичних і лабораторних заняттях.

Під час *практичних занять* проводиться постійне спілкування зі студентами, що дозволяє опановувати не лише хімію, але й розширювати запас слів з української мови. На практичних заняттях пропонуються різні форми завдань і задач, проводиться їх диференціація та індивідуальний підбір. Підвищити продуктивність роботи студентів на занятті можна й за допомогою системи індивідуальних завдань та завдань у формі гри.

Ефективність засвоєння курсу хімії значною мірою залежить від змісту та підготовки *лабораторних занять*. Для студентів-іноземців нами підібрані безпечні, яскраві та цікаві досліди, які сприяють розвитку хімічного мислення, формуванню прийомів дослідницької діяльності, розвитку навичок роботи з речовинами і приладами. Лабораторні роботи проводяться у зручному для студентів темпі, що сприяє кращому осмисленню методики виконання роботи. Задовільні результати дослідів викликають масу позитивних емоцій, що підвищує мотивацію студентів до навчання.

Таким чином, виконання практичних завдань та лабораторних робіт відіграє не лише методологічну, але й соціально-психологічну роль, оскільки допомагало студентами краще засвоювати нерідну мову.

Вивчення курсу «Хімія» завершується складанням заліку та екзамену. Успішне складання іспитів зі всіх передбачених навчальним планом дисциплін дозволяє випускникам ПВ стати абітурієнтом будь-якого вузу України. Проте більшість з них стають студентами ТНТУ. Зокрема, на факультеті «Машинобудування та харчових технологій» студенти-іноземці продовжують вивчення спеціалізованих курсів хімії в групах українських студентів.

Навіть після закінчення підготовчого відділення у студентів-іноземців все ж виникають певні труднощі у подальшому навчанні, пов'язані з мовним бар'єром. Для їх подолання застосовуються різні прийоми: спільна робота в групах з українськими студентами; консультації кращих студентів групи; індивідуальні додаткові заняття; листування електронною поштою, ведення словника нових термінів тощо. Досвід роботи автора показує, що такі прийоми активізують діяльність студентів-іноземців і сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Для підвищення якості підготовки студентів-іноземців у технічному вузі нами виділені та проаналізовані наступні чинники, які ускладнюють засвоєння

знань з хімії. До них можна віднести:

- відмінності у змісті шкільних програм різних країн;
- низький рівень базової хімічної підготовки;
- несформованість мотивації до вивчення хімії;
- відсутність навичок конспектування та самостійної навчальної діяльності;
- посилене емоційне сприйняття результатів своїх відповідей на заняттях;
- низький рівень культури навчальної праці: пропуски занять без поважних причин, систематичне запізнення на заняття, слабкий рівень підготовки до занять, невиконання домашніх завдань.

Для усунення вказаних чинників і покращення навчальної та виконавчої дисципліни серед студентів-іноземців нами запропоновано низку рекомендацій:

- підвищення базового рівня хімічної підготовки;
- навчання в малокомплетних групах (10-12 студентів);
- підготовка необхідного методичного забезпечення українською та рідною для іноземних студентів (англійською, французькою) мовами;
- використання інноваційних технологій при проведенні лекційних, практичних та лабораторних занять;
- організація належного систематичного контролю засвоєння матеріалу та об'єктивної оцінки знань;
- доповнення рейтингової оцінки додатковими балами (за відсутність запізнь, активність під час занять, виконання домашніх завдань).

Отже, підвищення якості освіти потребує змін в організації та змісті пропедевтичної підготовки іноземних студентів, видання навчально-методичних посібників, українсько-англійського та українсько-французького словників хімічної термінології, постійного підвищення кваліфікації викладачів, які працюють з даною категорією студентів, створення умов для розвитку дистанційного навчання. Тільки при такому комплексному підході можна забезпечити належну якість підготовки випускників підготовчого відділення іноземних громадян до вступу у вищі навчальні заклади України технічного чи іншого профілю.

УДК 378.147

Богдана Млинко, Михайло Фриз

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПРОБЛЕМИ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Bogdana Mlynko, Mykhailo Fryz

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

PROBLEMS OF EDUCATIONAL PROCESS FOR FOREIGN STUDENTS

Тернопільський національний технічний університет уже не перший рік є активним учасником міжнародного ринку освітніх послуг. Вигоди для

університету при цьому пов'язані перш за все із розширенням контингенту студентів, покращенням фінансового становища та підвищенням рівня конкурентоспроможності навчального закладу, можливостями культурного та наукового обміну з представниками інших країн, зростанням мотивації щодо вивчення іноземних мов викладачами та студентами університету та можливостями спілкування з їх носіями та ін. Крім того необхідність викладання іноземним студентам англійською мовою здатна сприяти залученню до навчального процесу сучасних освітніх методик, апробованих передовими зарубіжними університетами, зокрема інформаційних технологій в освіті, систем дистанційного навчання, використання сучасної англомовної літератури та ін. На нашу думку, це сприяє також підвищенню якості освітніх послуг і для українських студентів.

Разом з тим, освітня діяльність стосовно іноземних студентів має цілу низку особливостей та проблем, які необхідно враховувати у навчально-виховному процесі.

Серед них виділимо, наприклад, особливості базової підготовки студентів-іноземців. Ми викладаємо дисципліни напряму комп'ютерні науки (обробка сигналів та зображень, теорія автоматизованих систем контролю та управління, системи масового обслуговування), які передбачають наявність у студента відповідної базової підготовки з вищої математики. Незважаючи на те що усі студенти на початкових курсах навчаються за одною програмою, рівень знань з математики виявляється в результаті дуже різним (деякі з них мають достатній рівень підготовки та диплом африканського ВНЗ, а інші – не розуміють основних понять).

До регіональних особливостей можна віднести схильність африканських студентів до більш повільного навчання і засвоєння нових понять. Крім того більшість студентів мало працюють самостійно, незважаючи на сучасні можливості доступу до навчальної англомовної літератури через мережу Internet.

До організаційних проблем, що суттєво впливають на якість навчального процесу можна віднести властиву іноземним студентам непунктуальність, звичку невчасно приходити на заняття або й не приходити взагалі. Інколи для цього є й причини, які видаються об'єктивними, наприклад, коли заняття проводяться в темну пору доби.

УДК 371

Юрій Нікіфоров

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ІЗ ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ФІЗИКИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Yuriy Nikiforov

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

EXPERIENCE OF TEACHING PHYSICS IN ENGLISH FOR INTERNATIONAL STUDENTS

Незважаючи на те, що програми і робочі плани для англомовних студентів складаються у відповідності до програм з фізики для підготовки бакалаврів відповідних напрямів українською мовою, викладання такого курсу має ряд відмінностей. Це пов'язано як із початковим рівнем підготовки студентів, що навчались в різних країнах і різних по якості навчання навчальних закладах, так і їх психологією, відношенням до навчання, бажанням при недостатній підготовленості отримати вищий бал, самовпевненість в своїх знаннях при невисокому реальному рівні і т.д. Існують відмінності в стилі викладання фізики в різних країнах, що обов'язково необхідно враховувати самому викладачу. Виявилось, що найбільш слабкою ланкою в початковій підготовці є вміння розв'язувати задачі: для більшості – це рівень підстановки при підказці, де шукати в конспекті або підручнику необхідну формулу. Тому однією із важливих завдань викладача є підвищення інтересу до цього важливого напрямку засвоєння курсу, користуючись відомим принципом – від простого до все більш складного. В нашому випадку це – вказівка конкретних сторінок із раніше підготовлених нами власних посібників англійською мовою, що включають, крім теоретичного матеріалу і циклу лабораторних робіт, приклади розв'язування задач із поступовим переходом до більш складного матеріалу, включаючи й індивідуальні завдання. При цьому помічено, що основна маса студентів намагається отримувати чисельну відповідь в задачі самостійно, що можна використати для підсилення їх інтересу при виконанні практичних завдань. Слід відмітити, що до виконання лабораторних робіт і здачі теорії по них іноземні студенти відносяться найбільш відповідально. Тому важливо на практичних заняттях враховувати це, підбираючи для розв'язування задач аналогічного спрямування. Ефективність викладання, як і рівень знань, перевіряється на модульних тестових контролях, які студенти відвідують без окремого нагадування, тому що звикли до даної форми контролю ще до навчання в університеті.

На закінчення вважаю необхідним відмітити, що, на мій погляд, викладання курсу для іноземних студентів – один із ефективних способів підвищення власного професійного рівня з предмету, який викладаєш.

УДК 373.5

Оксана Сіткар

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

**КУРС ФІЗИКИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СЛУХАЧІВ ПІДГОТОВЧОГО
ВІДДІЛЕННЯ: МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ**

Oksana Sitkar

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

COURSE OF PHYSICS FOR INTERNATIONAL ATTENDEES OF PREPARATORY DEPARTMENT: AIM, OBJECTIVES AND PROBLEMS

Однією з тенденцій розвитку сучасної освіти є його інтернаціоналізація, яка виражається у збільшенні кількості студентів, які здобувають освіту за межами рідної країни. розширення підготовки іноземних фахівців є свідченням авторитету країни, надання освітніх послуг на міжнародній арені становить для неї вагомому економічну та соціальну значимість. Даний факт обумовлює необхідність організації системи додаткової допомоги та підтримки студентам з-за кордону. Найбільш складним періодом в отриманні освіти за кордоном вважається етап довузівської підготовки, що обумовлено широким колом завдань, які повинні бути ним вирішені. Слухачі за короткий термін повинні пройти курс адаптації та опанувати ряд важливих курсів, серед яких: мова, математика, фізика, хімія, інформатика та інші.

Курс «Фізика» для іноземних громадян підготовчого відділення має на **меті:** опанування слухачами наукових фактів і фундаментальних ідей, усвідомлення ними суті понять і законів, принципів і теорій, які дають змогу пояснити перебіг фізичних явищ і процесів, з'ясувати їхні закономірності, характеризувати сучасну фізичну картину світу, оволодіти основними методами наукового пізнання і використати набуті знання в практичній діяльності; підготовку слухачів до сприймання та розуміння лекцій та практичних занять у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації з фізико-математичних дисциплін українською мовою.

Завданням даного курсу є:

- сформуувати в слухачів базові фізичні знання про явища природи, розкрити історичний шлях розвитку фізики;
- сформуувати в слухачів алгоритмічні прийоми розв'язування фізичних задач та евристичні способи пошуку розв'язку проблем;
- спонукати іноземних громадян - слухачів до критичного мислення, застосовувати набуті знання в практичній діяльності, для адекватного відображення природних явищ засобами фізики;
- заповнити прогалини у знаннях іноземних слухачів, що зумовлені розбіжністю між національними та українськими загальноосвітніми програмами з фізики;
- навчити іноземних слухачів фізичної термінології у межі програми українською мовою шляхом повторення вже знайомого їм матеріалу;
- ознайомлення з особливостями запису одиниць вимірювання фізичних величин на теренах СНД;

- підготувати іноземних громадян - слухачів до складання іспитів українською мовою.

В зв'язку з цим в методиці вчення фізики іноземними слухачами мають бути вирішені наступні питання.

1. Необхідно удосконалити існуючу програму з фізики для іноземних слухачів, для цього проаналізувати значущість елементів вмісту вчення для майбутньої діяльності іноземних громадян як студентів українського вузу і для їх професійної діяльності.

2. Необхідно визначити місце і роль учбової мотивації при вивченні фізики іноземними слухачами.

3. Необхідно розробити програму та методику формування учбової мотивації у іноземних слухачів підготовчих факультетів в процесі вивчення фізики. Розробка повинна включати уточнення узагальнених і конкретизованих цілей вчення, відбір вмісту вчення, конструювання учбового процесу, створення системи діагностики досягнення цілей вчення.

Програма з фізики повинна ґрунтуватися на системному підході до викладання предмета, що дозволяє поглибити знання слухачів підготовчого відділення з основних понять фізики, фізичних величин та фізичних законів, розвивати логічне мислення слухачів, підготувати їх до освоєння курсу фізики і самостійної роботи над учбовою літературою.

Під час навчання студентів-іноземців фізиці нерідною мовою обов'язково необхідно враховувати рівень знання мови навчання, використовувати адаптовані для студентів-іноземців методичне забезпечення.

Особливості конкретного профілю навчання (інженерно-технічний чи медико-біологічний) вимагають включення до курсу фізики додаткових питань, які пояснюють суть хімічних, біологічних, агробіологічних та інших процесів, і спрямовані на розв'язання практичних питань у різних галузях діяльності.

Оскільки підготовче відділення для іноземних громадян є первісною підготовкою майбутніх першокурсників до навчального процесу в вищому навчальному закладі, то дуже важливо організувати навчальний процес на підготовчому відділенні таким чином, щоб звести до мінімуму всі можливі труднощі, які можуть виникнути у студентів надалі.

УДК: 537.8 (07) (043)

Віктор Кульчицький

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СЛУХАЧІВ ПІДГОТОВЧОГО ВІДДІЛЕННЯ

Viktor Kulchytsky

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

SETTINGS IN LEARNING MATHEMATICS FOR INTERNATIONAL ATTENDEES OF PREPARATORY DEPARTMENT

На основі Державного стандарту базової і повної середньої освіти нами розроблена робоча програма для організації навчання математики у слухачів підготовчого відділення факультету по роботі з іноземними студентами з урахуванням особливостей фізичного та фізико-технічного профілів.

Мета курсу математики для слухачів підготовчого відділення – вивчення української математичної термінології та понятійного апарату, формування культури логічного мислення; узагальнення, систематизація та підвищення теоретичного рівня набутих у середній загальноосвітній школі знань; вдосконалення умінь та навичок їх практичного застосування; підготовка слухачів до складання випускного та вступного іспиту з математики.

Досягнення зазначеної мети забезпечується виконанням таких **завдань**:

1) оволодіння слухачами підготовчого відділення українською математичною термінологією та понятійним апаратом в усній та письмовій формах, системою математичних знань, навичок і умінь, потрібних у повсякденному житті та майбутній професійній діяльності, достатніх для успішного оволодіння іншими освітніми галузями знань;

2) формування у слухачів підготовчого відділення наукового світогляду, уявлень про ідеї і методи математики, її ролі у пізнанні дійсності, усвідомлення математичних знань як невід'ємної складової загальної культури людини, необхідної умови повноцінного життя в сучасному суспільстві;

3) інтелектуальний розвиток особистості, передусім розвиток у слухачів підготовчого відділення логічного мислення і просторової уяви, алгоритмічної, інформаційної та графічної культури, пам'яті, уваги, інтуїції;

4) формування на українській мові математичних понятійних та термінологічних компетентностей у слухачів підготовчого відділення.

У робочій програмі та курсі математики для слухачів підготовчого відділення ми ставимо перед собою такі **завдання**:

1) Систематизувати і узагальнити відомості про натуральні, дійсні та ірраціональні числа, вдосконалити обчислювальні навички; виконувати математичні розрахунки (дії з числами, представленими в різних формах, дії з відсотками, наближені обчислення тощо), раціонально поєднуючи усні, письмові, інструментальні обчислення;

2) Розширити відомості про звичайні та десяткові дробі, відсотки, сформувані міцні навички виконання арифметичних дій над звичайними дробами;

3) Продовжити формувати на наочно-оперативному рівні уявлення про основні геометричні фігури та їх властивості, навчити обчислювати

геометричні величини за формулами, ознайомити слухачів з поняттям задачі на побудову та навчити розв'язувати найпростіші задачі на побудову;

4) Повторити і привести в систему відомості про рівняння, корені рівняння, розв'язування рівнянь, навчити розв'язувати задачі за допомогою рівнянь; ввести поняття системи двох лінійних рівнянь з двома змінними, навчити розв'язувати систему двох лінійних рівнянь з двома змінними різними способами; повторити означення модуля числа, ввести його властивості;

5) Ввести поняття функції, області визначення і області значення функції, способи задання функції; розглянути функції, зазначені в програмі, їхні графіки та властивості; навчити аналізувати графіки функціональних залежностей, досліджувати їхні властивості; використовувати властивості елементарних функцій при аналізі та описанні фізичних процесів, залежностей;

6) Ввести поняття числової послідовності, означення арифметичної та геометричної прогресій, нескінченно спадної геометричної прогресії, вивести формули n -го члена та суми перших n членів арифметичної та геометричної прогресій, суми нескінченно спадної геометричної прогресії, навчити розв'язувати вправи і задачі на застосування вивченого матеріалу;

7) Повторити, привести в систему і розширити відомості про геометричні фігури в просторі та навчити зображати геометричні фігури, встановлювати і обґрунтовувати їхні властивості; застосовувати властивості фігур при розв'язуванні задач; вимірювати геометричні величини, які характеризують розміщення геометричних фігур (відстані, кути), знаходити кількісні характеристики фігур (площі, об'єми).

8) Повторити і розширити основні відомості про тригонометричні функції, ввести основні тригонометричні тотожності та навчити застосовувати їх до виконання тотожних перетворень, повторити поняття тригонометричного рівняння та нерівності, навчити розв'язувати найпростіші рівняння і нерівності та окремі види тригонометричних рівнянь, що зводяться до найпростіших;

9) Ввести означення логарифма числа, довести основні логарифмічні тотожності та властивості логарифмів. Ввести означення показникової та логарифмічної функцій, розглянути їхні графіки, властивості; Розглянути способи розв'язання показникових рівнянь, нерівностей (та їх систем);

10) Виконувати тотожні перетворення алгебраїчних, показникових, логарифмічних, тригонометричних виразів при розв'язуванні різних задач (рівнянь, нерівностей, їх систем, задач із застосуванням тригонометрії);

11) Розглянути задачі, що приводять до поняття похідної, на основі їх узагальнення ввести означення похідної, розглянути її механічний і геометричний зміст. Навчити слухачів обчислювати похідні з використанням формул та теорем. Розглянути застосування похідної до дослідження функцій на зростання, спадання, знаходження найбільших і найменших значень функцій; володіти методами математичного аналізу в обсязі, що дозволяє досліджувати властивості елементарних функцій, будувати їх графіки і розв'язувати прості прикладні задачі фізичного змісту;

12) Ввести поняття первісної, невизначеного інтегралу, визначеного інтегралу та його фізичного та геометричного змісту; вивчити основні

властивості та навчити обчислювати визначені інтеграли; використовувати визначений інтеграл для обчислення площ плоских фігур та об'ємів тіл; навчити розв'язувати найпростіші диференціальні рівняння;

13) Розпізнавати проблеми, які можна розв'язати математичними методами, формулювати їх українською математичною термінологією, досліджувати та розв'язувати ці проблеми, використовуючи математичні знання та методи, інтерпретувати отримані результати, оцінювати похибку обчислень, застосовувати математичні моделі при вивченні фізики та інших навчальних предметів (інформатики, хімії);

14) Логічно мислити (аналізувати, порівнювати, узагальнювати і систематизувати, класифікувати математичні об'єкти за певними властивостями на українській математичній термінології); володіти алгоритмами; користуватися джерелами математичної інформації, самостійно її відшуковувати, проаналізувати та передати інформацію, подану в різних формах (графічній, табличній, знаково-символьній) українською мовою.

Відповідно до ступеня оволодіння зазначеними знаннями і способами діяльності у робочій програмі виокремлюються такі рівні навчальних досягнень слухачів підготовчого відділення з математики:

I - початковий рівень, коли у результаті вивчення навчального матеріалу слухач підготовчого відділення називає на українській мові математичний об'єкт (вираз, формули, геометричну фігуру, символ), але тільки в тому випадку, коли цей об'єкт (чи його характеристика) запропонована йому безпосередньо; за допомогою вчителя виконує елементарні завдання.

II - середній рівень, – слухач повторює інформацію, операції, дії, засвоєні ним у процесі навчання на українській мові, здатний розв'язувати завдання за зразком.

III - достатній рівень, – слухач володіє українською математичною термінологією та самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, вміє виконувати математичні операції, загальні методи і послідовність яких йому знайомі, але зміст та умови виконання змінені.

IV - високий рівень, – слухач вільно володіє українською математичною термінологією та понятійним апаратом, здатний самостійно орієнтуватися в нових для нього ситуаціях, складати план дій і виконувати його, пропонувати нові розв'язання, тобто його діяльність має дослідницький характер.

Оцінювання якості математичної підготовки слухачів підготовчого відділення з математики здійснюється в двох аспектах: *рівень володіння українською математичною термінологією та теоретичними знаннями*, який можна виявити в процесі усного опитування, та *якість практичних умінь і навичок*, тобто здатність до застосування вивченого матеріалу під час розв'язування задач і вправ. Оцінювання здійснюється в системі тематичного контролю знань, коли бали виставляються за вивчення окремих тем, розділів та під час атестації.

УДК 378.134

Олена Ярмоленко, Людмила Горчинська

Вінницький національний технічний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МОВИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕНІ У ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Olena Yarmolenko, Ljudmila Horchinska

Vinnitsia National Technical University, Vinnytsia, Ukraine

PECULIARITIES OF TEACHING THE SPECIFIC PURPOSE LANGUAGE AT THE PREPARATORY DEPARTMENT OF TECHNICAL UNIVERSITIES

Основним завданням при навчанні іноземних студентів у вузах України є забезпечення знаннями, уміннями та навичками в різних видах мовної діяльності, необхідними для опанування спеціальністю на базі української мови. Тому, виходячи зі змісту навчальної діяльності за фаховими дисциплінами і потреб студентів, навчання слуханню/письму як підвиду мовної діяльності пов'язується з вивченням наукового стилю мовлення.

Проблеми навчання іноземців мови спеціальності перебували в центрі уваги багатьох методистів упродовж всієї практики викладання мови навчання як іноземної. Існує точка зору, згідно з якою починати навчання спілкування в навчально-професійній сфері доцільніше лише у 2 семестрі, оскільки на цей час іноземні студенти вже опанували українську мову в обсязі базового курсу.

Вже з перших тижнів навчання студенти отримують лексико-граматичний мінімум, необхідний для успішної роботи на заняттях з профільюючих дисциплін, що сприятиме зняттю труднощів, які виникають під час введення загальноосвітніх дисциплін.

У програмі вивчення мови на підготовчому відділенні навчально-професійна сфера спілкування представлена окремим розділом. А навчання читання спеціальної літератури, конспектування друкованих текстів та запис міні-лекцій є одним з видів навчальної діяльності при вивченні мови спеціальності.

Метою навчання на початковому етапі є оволодіння навичками у всіх видах мовної діяльності. Отже, серед знань щодо навчання мови спеціальності на підготовчому відділенні можна виділити три основні:

- 1) навчання читання текстів за фахом;
- 2) навчання аудіюванню лекцій;
- 3) навчання конспектування прочитаного та запису зі слуху.

У програмі вивчення мови на підготовчому відділенні учбово-професійна сфера спілкування представлена окремим розділом. А навчання читання спеціальної літератури, конспектування друкованих текстів та запис міні-лекцій є одним з видів навчальної діяльності при вивченні мови спеціальності.

При вивченні будь-якої наукової дисципліни можна виділити декілька рівнів для групування об'єктів вивчення. Ми виділяємо, наприклад, такі: загальне поняття про предметні науки, що вивчаються; якісна характеристика предмета; класифікація і віднесення предмета до класу; видові різновиди предметів; характеристика предмета по складу; характеристика процесів, характерних для досліджуваних предметів; взаємозв'язок і взаємозалежність явищ, досліджуваних даною наукою; характеристика предметів за їх властивостями; характеристика методів вивчення й опису предметів і явищ та інші. На цій основі текстовий матеріал попередньо обробляється і розподіляється по складності та обсягу.

Крім того, при навчанні читання враховується аспект формування умінь, тому що саме уміння забезпечують включення студента у спілкування.

Розміри текстів, що читаються, від заняття до заняття збільшуються, а їх лексико-граматичне наповнення ускладнюється.

Навчаючись на підготовчому відділенні, студенти мають отримати навички запису лекції та конспектування прочитаного.

Конспектування з листа, як відомо, у іноземних студентів викликає труднощі виділення основної інформації і її перетворення. Ця робота не настільки обмежена в часі і при визначених зусиллях може бути виконана. Результатом процесу читання і переробки інформації в даному випадку стає зменшення її обсягу, а також запам'ятовування, якщо такі прийоми, як аналіз, синтез, абстрагування й узагальнення, добре сформовані й освоєні на достатньому рівні.

Навчання запису інформації зі слуху на початковому етапі вводиться після ввідно-фонетичного курсу при навчанні мові спеціальності в курсі «Науковий стиль мови».

Формування навичок і умінь конспектування проводиться поелементно, з поступовим ускладненням завдань.

Вправи, зв'язані з формуванням навичок, необхідних при конспектуванні, вводяться поступово.

Навчання конспектуванню проводиться, в основному, на текстах посібників технічного профілю.

На початку навчання головним чином відпрацьовується правильність написання нових слів і слово блоків та швидкість їх написання.

Паралельно проводиться навчання аудіювання наукових текстів з виконанням текстового завдання визначити хибні і справедливі положення, наявність-відсутність інформації в прослуханому тексті.

Як відомо, основні труднощі ведення запису конспекту нерідною мовою визначаються:

- невідповідністю темпу мови особи, що говорить і того, хто слухає;
- недостатньо розвиненою слуховою і зоровою мовною пам'яттю;
- недостатньою швидкістю читання про себе;
- слабкою автоматизованістю навичок письма.

Перша і третя труднощі усуваються в процесі традиційних занять з мови і спілкування в умовах мовного середовища. Друга і четверта обумовлюють комплекс вправ по навчанню конспектування.

Нами використовуються наступні типи вправ:

1. Словниковий диктант (не тільки перевірка засвоєння лексичного матеріалу, але і тренування графічної моторики, формування автоматизму в написанні слів). Словникові диктанти проводяться у ввідному курсі НСМ (4-8 тижні навчання). У диктантах використовується тільки знайома лексика, що сприяє засвоєнню слів слуховою, зоровою і моторною пам'яттю.

2. Письмові відповіді студентів на усні питання викладача:

а) позитивні відповіді, що відтворюють лексику питання без трансформації.
б) негативні відповіді, що відтворюють лексику питання з заміною окремих слів чи граматичних форм.

в) відповіді з наростаючою кількістю слів у питанні.

г) відповіді з частковою трансформацією структури питання.

3. Диктант на словосполучення (5-8 словосполучень) з дворазового пред'явлення. В міру засвоєння відмінково-прийменникової системи використовуються не тільки слова у вихідній формі, але й у словозміні:

а) словосполучення іменника і прикметника;
б) словосполучення іменника і присвійного, означального і невизначеного займенників;

в) сполучення дієслова з безприйменниковим керуванням іменника;

г) сполучення дієслова з прийменниковим керуванням іменника.

4. Фразовий диктант. Цей вид роботи розвиває слухову мовну пам'ять, що особливо важливо при навчанні запису лекцій.

5. Вільний диктант - це перехід від дослівного запису до конспектування пропонованого тексту. При роботі над цим видом вправ необхідним є сформованість навичок звукового аналізу чужої мови. Крім того, студенти повинні вміти змінювати структуру фрази, спрощувати її за рахунок відкидання надлишкової інформації. На перших заняттях такого виду роботи ми використовуємо невеликий текст (60-70 слів), що диктується абзацами два рази. Фіксація тексту по абзацах допомагає перебороти труднощі перенесення уваги з аудіювання на запис і навпаки.

Після відпрацювання таких текстів вводяться більш складні, обсягом 90-120 слів, що студенти слухають 2-4 рази і відтворюють з опорою на план.

У 2 семестрі в процесі навчання мови спеціальності ми виділяємо окремі заняття для навчання запису зі слуху. Далі студенти з зоровою опорою на план слухають текст, побудований на знайомій лексиці, що пред'являється один раз, що наближає студентів до реальних лекційних умов. Сприйняття полегшується за рахунок повторів інформації у варіативному оформленні, використанні схем, таблиць. На останніх тижнях навчання, коли студенти вже в достатній мірі володіють навичками письма, ми проводимо навчання скорочення слів і використання загальноприйнятих скорочень.

Таким чином, описана система вправ навчання читання текстів та запису зі слуху і конспектування прочитаного дозволяє сформулювати основні уміння в різних видах мовної діяльності, що будуть розвиватися у процесі навчання на основному етапі навчання і, в кінцевому рахунку сприятиме активізації включення студентів у сферу учбово-професійного спілкування, а також наступному вивченню мови спеціальності з позицій системно-комунікативного підходу.

Таким чином, організація навчального процесу на підготовчому відділенні, яка передбачає концентричне подання навчального матеріалу, з урахуванням міжпредметної координації в умовах єдиного мовного освітнього середовища, що дозволяє підвищити ефективність навчання студентів мови спеціальності і може використовуватися для всіх інших напрямків підготовки студентів.

Література

1. Варава С.В. *Задачі та структура ввідно-предметного і основного курсов по научному стилю на підготовчому факультеті* / С.В.Варава, В.І.Груцяк // *Теоретические и методические основы обучения иностранных студентов: материалы Всерос. науч.-метод. конф., посвящ. 45-летию Рос. ун-та дружбы народов.-М.: Изд-во РУДН, 2005.- С. 66-70*

2. Варава С.В. *Когда нужно начинать обучение языку специальности иностранных студентов?* /С.В. Варава // *Технологии обучения русскому языку как иностранному и диагностика речевого развития: ХУП Междунар. науч.-практ. конф.: тез.докл.- Минск: БГМУ, 2007. – С. 135-138*

3. Груцяк В.І. *Про формування єдиного мовного освітнього середовища на підготовчому факультеті для іноземних громадян* / В.І.Груцяк // *Нові технології навчання. – 2008. – Вип. 52. – С. 53-59*

УДК 811.161

Леся Назаревич

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

Lesya Nazarevych

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

PECULIARITIES OF TEACHING UKRAINIAN TO INTERNATIONAL STUDENTS

Здійснення фахової підготовки іноземних громадян – непросте завдання, адже при вступі у навчальний заклад такі студенти не розмовляють

українською мовою. Тому вивчення мови є підґрунтям професійної підготовки за обраною спеціальністю, а сама мова – засобом отримання освіти.

Мета курсу «українська мова як іноземна» полягає у формуванні високого рівня мовної компетентності у розмовно-побутовій, професійній і науковій сферах комунікації; підвищенні загальнокультурного та інтелектуального рівнів особистості. Основні завдання курсу дисципліни полягають у тому, щоб:

- вибудувати у студентів мовленнєві уміння і навички;
- сприяти засвоєнню норм літературної мови як основи культури усного й писемного спілкування;
- спонукати їх відтворювати і створювати тексти залежно від комунікативної ситуації;
- сформуванню вміння правильно і логічно висловлювати свої думки в різностильовій комунікації;

Специфічною особливістю навчального курсу «українська мова як іноземна» є орієнтація на досягнення комунікативно-професійної компетентності, достатньої для осмисленого опрацювання прочитаної інформації, запам'ятовування нових слів, висловлювань, граматичних закономірностей побудови української мови. Окрім того, адаптувати весь навчальний матеріал до індивідуального сприйняття кожного студента, що надалі допоможе закласти фундамент для можливості проживання в Україні та здобуття вищої освіти, дасть можливість розширити світогляд іноземних громадян, сприятиме їхньому кращому порозумінню і зближенню з українськими ровесниками.

Методика викладання української мови як іноземної перебуває на стадії становлення, тому перед кожним викладачем-мовником постають актуальні завдання: розробити методологічну базу дисципліни «українська мова як іноземна», за короткий проміжок навчити студентів читати та розуміти прочитане, запам'ятовувати нові слова, фрази, правила, граматичні закономірності побудови української мови. У ході навчального процесу необхідно змодельовати картину українського світу, який би іноземні студенти сприймали осмислено.

Тому вважаємо, що поряд із традиційними принципами навчання (науковості, гуманізації, доступності, систематичності, мотивації, наочності (презентації) необхідно впроваджувати й новаторські принципи: образних асоціацій, мобільності, розподілу інформації, фантазування та інші.

УДК 318.14

Микола Прадівляний, Олеся Присяжна

Вінницький національний технічний університет, Україна

**АУДІЮВАННЯ ЯК АКТИВНИЙ ВИД МОВЛЕННЄВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК
ІНОЗЕМНОЇ (ДОСВІД ВИКЛАДАЧІВ ВІННИЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)**

Mykola Pradivlyannyi, Olesya Prisyazhna
Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Ukraine

LISTENING AS ACTIVE TYPE OF LINGUISTIC ACTIVITY IN TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE (TEACHERS' EXPERIENCE AT VINNYTSIA NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY)

Більшість країн світу прийшли до висновку про необхідність формування особистості, яка володіє не лише рідною мовою, а й багатьма іншими, що, в свою чергу, буде свідчити про її полікультурну спрямованість. Сьогодення України вражає: «Ми швидкими кроками йдемо до Європи, європейської освіти та європейських методів викладання».

На цей момент в Україні проживають представники понад 100 різних національностей. Багато з них використовують українську мову як мову-посередник для спілкування. Вони намагаються вивчити її якомога краще з різних причин. Найголовнішою серед яких є навчання, тобто отримання вищої освіти у начальних закладах нашої країни.

Українська мова стає другою рідною мовою для студентів з Європи, Північної та Південної Америки, Азії, Африки – представників майже усіх континентів світу. У зв'язку з цим нагальною проблемою для методистів є вивчення та вдосконалення основних методів викладання української мови як іноземної. Викладачів-мовників хвилює питання, як швидше, ефективніше, різноманітніше та цікавіше подати іноземним студентам навчальний матеріал. Викладання української мови є не легким завданням. Саме тому постійно розробляються нові методи, прийоми, форми навчання української мови як іноземної, створюються нові концепції.

Під час вивчення української мови як іноземної викладачі ВНТУ використовують різні методи та прийоми. У цій статті ми детальніше розповімо про такий метод як аудіювання.

У методиці викладання іноземної мови аудіювання вважали пасивним видом мовленнєвої діяльності. Лише завдяки дослідженню американських вчених Дж. Ашера, і С. Крашена [1], ідеї яких лягли в основу популярних сучасних методик вивчення іноземних мов (розуміння – досягнення – перед відтворенням // comprehension – before – production), аудіювання стало активним видом мовленнєвої діяльності.

Процес формування умінь аудіювання передбачає такі три програми:

1. Аудіювання під час введення нового матеріалу, коли особливо інтенсивно формуються звукові образи нових мовних елементів. У цій програмі значна увага приділяється не тільки розумінню почутого, а й усвідомленому сприйманню фонетико-акустичних особливостей цих мовних одиниць.

2. Аудіювання як елемент діалогічного мовлення. Ця програма є попутною у плані формування вмінь говоріння і фактично обумовлена необхідністю: без аудіювання не буває спілкування.

3. Аудіювання як спеціальний різновид іншомовних вправ, тобто як спеціальна програма. Йдеться про слухання мовлення вчителя або диктора, яке включає як діалоги різних осіб, так і монологічні єдності (розповіді, читання оповідань тощо).

В основі акту аудіювання лежить навчально-мовленнєва ситуація. Предметом її є зміст аудіюваного тексту, а комунікативне завдання виражає мету слухання. Це вузлові компоненти, які визначають спілкування. Аудіюванню, як і будь-якому іншому мовленнєвому актові, передують усвідомлення і прийняття потреби у ньому [2].

У практиці викладання української мови як іноземної в українських ВНЗ навчання аудіюванню як складової частини навчального процесу для нефілологів ніколи не вважалося пріоритетним завданням. Як показує досвід, спеціальні заняття з формування та розвитку умінь і навичок у цьому виді мовленнєвої діяльності найчастіше проводять на підготовчих факультетах, оскільки вважають, що саме на початковому етапі вивчення мови необхідне добре сприйняття мовлення на слух.

Під час аудіювання виникають і мовні труднощі. Наприклад, лексичні труднощі виникають тому, що збільшується словниковий матеріал, зокрема з'являється велика кількість наукової та технічної лексики, у тексті можуть бути фразеологічні звороти, а деякі слова вживаються у переносному значенні. Щодо граматики, то ці труднощі можуть бути пов'язані з граматичними моделями або з синтаксичними конструкціями.

Як зазначає Дж. Браун [3], аудіювання на лекціях за спеціальністю передбачає конспектування тексту (письмо), потім читання записів – як підготовка до практичних занять чи семінарів, і нарешті – говоріння, тобто відповідь на семінарському занятті, заліку чи іспиті. Тобто багатоцільовий характер аудіювання на лекціях за спеціальністю дає змогу охарактеризувати цей тип аудіювання як такий, який сприяє інтеграції всіх видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання.

Отже, фактори, що сприятимуть розумінню та засвоєнню іноземної мови на слух (мова йде про лекцію) набудуть такого вигляду:

1. Фактор того, хто говорить:

- один (лектор);
- (в ідеалі) мовлення сповільнене, виразне;
- (в ідеалі) лектор не має акценту.

2. Фактор слухача:

- „німий свідок”, який записує основні положення лекції;
- (в ідеалі) йому цікава тема розмови;
- (в ідеалі) глибоко розуміє зміст почутого, вникає в лекцію.

3. Фактор тексту:

– усний взірець наукового чи науково-популярного стилю;
– передбачає наявність у студента когнітивного образу (спеціальні наукові знання, які він здобув раніше).

4. Фактор візуальної підтримки:

– залежно від спеціальності може бути присутнім (діаграми, таблиці, малюнки) чи відсутнім.

Для викладача української мови як іноземної під час аудіюванні важливо, враховуючи вищезазначені фактори, організувати заняття так, щоб воно максимально імітувало лекцію за спеціальністю. Важливим моментом є те, що викладач повинен навчати студентів вмінно слухати. Тому Дж. Браун вважає, що „правила слухання” мають бути зведеними до таких пунктів [3]:

1. Студент повинен вміти розпізнавати ключові слова.
2. Звертати увагу на невербальні засоби вираження думки (міміка, жести, інтонація).
3. Зіставляти те, що він почув, з когнітивними образами, тобто образами, які вже існують у свідомості завдяки життєвому чи мовному досвіду.
4. Намагатися здогадатися про значення слів, які він добре не почув або які є новими чи незрозумілими.
5. Формулювати те, що він почув (письмово чи усно) простими та зрозумілими реченнями.
6. Слухати з метою вловити головну думку.

Щоб вдало використати метод аудіюванні на занятті, викладач повинен чітко побудувати задачі для аудіювання, які передбачають такі кроки [4]:

1. Вибір предмета аудіювання, тобто тексту для аудіювання. За формою тексти можуть бути різними: бесіда двох або кількох осіб про цікаві події або факти, оповідання, уривки прози, казки тощо. Але незалежно від форми (діалогічна або монологічна) всі матеріали для аудіювання повинні бути цікавими, інформативними, мати чіткий логічний стрижень.

2. Формулювання комунікативного завдання, яке виражає мету аудіювання. Воно має бути конкретним і передбачати власну участь студента у розв'язанні завдання. Такий варіант, як "Прослухайте текст і постарайтесь зрозуміти його зміст", не можна вважати вдалим. Водночас комунікативне завдання має бути компактным і лаконічним, щоб, слухаючи текст, студенти змогли утримати його формулу в оперативній пам'яті й відповідно діяти. З практичних міркувань доцільно навести тут кілька прикладів завдань:

- 1) придумайте заголовок до тексту;
- 2) виберіть картину, яка відповідає змісту прослуханого (пропонується 2—3 картини, близькі за змістом, одна з яких повністю відповідає тексту);
- 3) вкажіть на три розбіжності між змістом тексту і малюнка;
- 4) перелічіть дійових осіб, про які йдеться в тексті;
- 5) складіть усно характеристику головної дійової особи;
- 6) висловіть своє ставлення до події (факту, вчинку тощо);

- 7) з'ясуйте, які з названих якостей властиві герою оповідання (на дошці дається список слів, які означають позитивні та негативні якості людини);
- 8) зобразіть на аркуші паперу описану в тексті ситуацію (зовнішність героя тощо);
- 9) визначте причину або наслідок праці (вчинку, факту тощо);
- 10) доведіть достовірність або недостовірність описаного факту;
- 11) дізнайтесь, в якому місці (коли, чому тощо) трапилась описана подія;
- 12) з'ясуйте, скільки в тексті тверджень, які не відповідають дійсності (дається текст про подію, яку студенти добре знають тощо).

Вибір комунікативного завдання залежить від характеру тексту, етапу навчання і т. ін.

3. Визначення підтримки акту аудіювання. Ознайомившись з текстом, викладач складає і пропонує студентам список слів або словосполучень — з поясненням. Особливої уваги тут потребують власні імена, які також потрібно записати на дошці.

Сприйняття і розуміння мовлення безпосередньо залежить від низки чинників, які характеризують навчальний матеріал і режим аудіювання. З урахуванням їх поступово ускладнюються умови аудіювання, що становить основний зміст спеціальної програми. Це, зокрема:

1. Тривалість звучання пропонованих текстів. Чим довший текст, тим важче виділити в ньому основне й утримати його в пам'яті. Навчання аудіювання починається з найкоротших текстів, які поступово збільшуються.

2. Наявність у тексті нових (незнайомих) слів. Здебільшого для аудіювання пропонують легкі матеріали. Велика кількість нових слів може ускладнити розуміння змісту. Почавши з текстів, які не містять незнайомих слів, викладач поступово включає й такі, в яких трапляються окремі незнайомі слова. Згідно з програмою, тексти для аудіювання можуть містити до 3 % незнайомих слів.

3. Спосіб пред'явлення тексту. Звичайно текст для аудіювання подається з голосу викладача або іншої особи (у супроводі жестів і міміки або без них), а також у звукозапису (з поясненнями або без них). Найлегшим є текст, прочитаний викладачем, а найважчим — звукозапис без попередніх пояснень. Варто зауважити, що розуміння мовлення у звукозапису передбачено вимогами програми.

4. Наявність (чи відсутність) зорових опор, які уточнюють зміст почутого. Йдеться про аудіювання, що супроводжується показом картин, діафільму, кінофільму тощо. При наявності зорових опор розуміння тексту значно полегшується.

5. Одноразовість чи багаторазовість презентації. Неодноразове повторення тексту дає можливість студентам адаптуватись до мовного матеріалу і голосу, а це полегшує сприймання тексту. Проте більше двох разів один текст слухати недоцільно. Нерозуміння його свідчить про невдалий вибір тексту — надто важкий для певної групи.

Зрештою, зловживати багаторазовим прослуховуванням не варто: якщо під час аудіювання формується вміння розуміти чуже мовлення з першого

пред'явлення, то багаторазовість прослуховування суперечить кінцевій меті, й остання взагалі може не реалізуватись.

Аудіювання можна полегшити або ускладнити і за рахунок деяких інших чинників, зокрема [5]:

1) граматичної складності речень (довгі та конструктивно складні речення сприймаються важче, ніж прості й короткі);

2) характеру мовлення (зазвичай, монологічне, де зміст нерідко уточнюється натяками, інтонацією, специфічними мовними засобами тощо).

Кожний із цих факторів, що зумовлюють сприймання і розуміння мовлення, на різних етапах тренування повинен виступати як одна трудність. Одночасне нагромадження кількох з них ускладнює сприймання.

Немає чітких рецептів, як часто викладач повинен пропонувати студентам завдання на аудіювання. Це залежить і від обсягу завдань, і від потреб самих студентів. Зважаючи, що тією чи іншою мірою процес засвоєння механізму аудіювання відбувається постійно, можна вважати нормою, якщо викладач вдається до спеціальної програми на кожному третьому уроці. Послідовність роботи може бути такою [6]:

1. Хорове опрацювання нових слів і словосполучень, які трапляються у тексті, пояснення їх значення і запис на дошці. Бажано, щоб навіть для слабших студентів їх було не дуже багато.

2. Введення студентів у ситуацію (презентація задачі). Комунікативне завдання добирається з урахуванням мовних можливостей і зацікавлень студентів та виходячи із змісту тексту.

3. Процес слухання тексту і виконання завдання.

Текст озвучує сам викладач або диктор (як диктор іноді може записуватись і сам викладач).

На особливу увагу заслуговує питання темпу подачі тексту. Прийнято вважати, що він повинен бути нормальним. З цим можна погодитись, але не варто випускати з уваги, що проговорювання студентами тексту в паузах має наближатися до природного темпу мовлення. Між тим відомо, що то в багатьох студентів темп говоріння ще дуже низький і що в силу цього створюється певний розрив між потребою сприймання і можливостями проговорювання. Це зумовлює певні психологічні труднощі сприймання. Щоб уникнути їх і забезпечити оптимальні умови для розуміння тексту, потрібно, залишивши темп проговорювання речень нормальним, дещо збільшити паузи між ними.

4. Контроль прослуханого. Він повинен займати якнайменше часу й охоплювати водночас якнайбільшу кількість студентів. А тому його доцільно здійснювати у письмовій формі.

Письмовий контроль не повинен перетворюватись на письмову роботу. Це означає, що завдання повинні передбачати лаконічні однозначні відповіді, в яких можна обмежитись одним словом ("вчора", "у лісі", "синій" тощо), плюсом чи мінусом (+, -), визначенням "правильно", "неправильно" або вказівкою на номер правильної відповіді (вибір з кількох варіантів).

Під час здійснення контролю доцільно пам'ятати, що нераціонально контролювати рецептивний вид мовленнєвої діяльності за допомогою більш складного — репродуктивного (переказ або відповіді на запитання), бо в цьому разі складність може бути викликана не розумінням тексту, а самим висловлюванням за ним.

Потрібно пам'ятати, що, організовуючи аудіювання, викладач постійно опиняється перед фактом неоднакових можливостей студентів. Для одних пропонуваній ним текст виявиться надто легким, а інші не зможуть виконати завдання. У такому разі викладач змушений давати завдання диференційовано. Якщо він працює в лінгафонному кабінеті, то може поділити студентів на дві групи за рівнем встигання і пропонувати паралельно кожній з них посилене завдання. Різної складності тексти подаються двома каналами — з двох аудіозаписів. Складність регулюється як довжиною, так і мовною структурою тексту. Крім того, слабшій групі можна повторити текст 2-3 рази.

Незалежно від умов роботи складність завдання може регулюватись складністю комунікативного завдання та обсягом мовної підтримки.

У всіх випадках викладач повинен уникати надто важких завдань.

Отже, навчання аудіювання на матеріалі мови за спеціальністю передбачає імітацію лекції за спеціальністю з конкретним мовним матеріалом та засвоєння цього матеріалу для активного використання. Нове бачення освіти має на меті створення мотиваційного середовища для студентів у процесі вивчення української мови як іноземної. Тому, на сьогоднішній день, викладачам потрібно постійно вдосконалювати власні знання про методи навчання іноземних мов, впроваджувати у власну викладацьку практику новітні освітні концепції та йти в ногу з часом. Саме використання інноваційних технологій навчання іноземних мов дає змогу створити на занятті природне середовище, допомагає розбудити творче начало студентів, розвиває їхнє мислення і формує у них вміння, необхідні для сучасного суспільства. При цьому змінюється парадигма навчання, більше уваги приділяється формуванню навичок та вмінь самостійно здобувати знання в умовах дослідницької діяльності.

Література

1. Nunan D. *Second Language Teaching and Learning*. – Boston, 1999.
2. Бим И.Л. О преподавании иностранных языков на современном этапе / И.Л. Бим, Н.П. Каменецкая // *Иностранные языки в школе*. – 1995. – № 3. – С. 6–11.
3. Brown G. and G. Yule. *Teaching and Spoken Language*. – Cambridge, 1983.
4. Зимняя И.А. *Педагогическая психология : учебник для вузов ; изд. второе, доп., испр. и перераб.* / И.А.Зимняя. – М. : Логос, 2001. – 384 с.
5. Елухина М. У. *Основні труднощі аудіювання і шляхи їх подолання // Загальна методика навчання іноземних мов: Хрестоматія. М.: Російську мову, 1991.*
6. Саутова Т.А. *Обучение аудированию как одному из видов рецептивной деятельности* / Т.А. Саутова // *Вектор науки ТГУ*. – 2012. – № 2(9). – С. 271–273.

УДК 811.161

Наталія Гавдида

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Nataliya Havdyda

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

ACTUAL ISSUES OF EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL SUPPORT IN TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Вивчення української мови іноземцями, які приїхали здобувати освіту у ВНЗ України, є невід'ємною складовою освітнього процесу. Враховуючи той факт, що методологія викладання української мови як іноземної на сьогоднішній день розроблена недостатньо, особливо актуальним постає питання методичного забезпечення студентів підручниками, посібниками, тестовими завданнями. Тому перед науковцями, які працюють у цій царині, стоїть непросте завдання: збагачувати навчально-методичну базу.

Опанування будь-якої іноземної мови відбувається у кілька етапів, на кожному з яких важливим є підбір як лексичного, так і граматичного матеріалу. На жаль, лексичний мінімум української мови розроблений ще недостатньо, хоча це намагались зробити Зайченко Н.Ф. та Воробйова С.А. у посібнику «Практичний курс української мови: усне мовлення» [1].

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя розпочав підготовку іноземних студентів у 2007 році (спеціальності – «менеджмент організацій» та «інформаційні управляючі системи та технології»). Підручників з української мови як іноземної у бібліотеці не було. Тому на перших порах користувались методичними матеріалами української діаспори Канади [6, 7] та Англії [5]. У процесі роботи вивчали передовий досвід київських, вінницьких та львівських колег, працювали над розробкою власного методичного забезпечення.

На особливу увагу заслуговує посібник доцента кафедри української та іноземних мов ТНТУ імені Івана Пулюя Назаревич Л.Т. «Практичний курс української мови. Професійне і ділове мовлення з дисципліни: «Українська мова як іноземна», зорієнтований на англомовних іноземців, які вже опанували базово-елементарний рівень. Ця методична розробка є складовою частиною навчального комплексу для студентів з-за кордону, які здобувають освіту в нашій країні. Посібник Назаревич Л.Т. може застосовуватись як для навчання під керівництвом педагога, так і для самостійної роботи.

Однією з найактуальніших проблем сучасної методики викладання української мови як іноземної на сьогоднішній день залишається питання розробки засобів контролю рівня знань студентів. Вважається, що найефективнішою формою контролю іншомовної компетенції є тестова система вправ, яка забезпечує наочне бачення матеріалу. Такий вид роботи потребує напруженої розумової праці студентів, що реалізується за допомогою психологічних процесів аналізу, синтезу, ідентифікації, порівняння тощо.

Тому значну увагу викладачі кафедри української та іноземних мов приділяють підготовці тестових завдань із української мови як іноземної, які розміщено у системі дистанційного навчання ТНТУ імені Івана Пулюя. Навчально-тренувальні тестові завдання спрямовані на виявлення рівня теоретичних знань та практичних умінь і навичок як студентів-іноземців денної форми навчання, так і слухачів підготовчого відділення.

Вдале групування мовного матеріалу забезпечуватиме систематизоване повторення студентами вивченого раніше. Зокрема, тестові завдання з найпоширеніших тем «Вітання. Форми вітань», «Знайомство», «Моя сім'я», «Моя кімната», «У лікаря», «Наш університет», «Покупки» та ін. допоможуть іноземцям об'єктивно оцінити рівень своєї мовленнєвої компетенції, виявити прогалини в знаннях і вміннях.

Розроблені тестові завдання охоплюють також такі важливі розділи курсу «Українська мова як іноземна» як орфографія, лексика, морфологія, синтаксис та пунктуація, що, безумовно, сприятиме системному опрацюванню мовного матеріалу та допоможе ефективно проконтролювати рівень знань і вмінь студентів-іноземців.

Отож, питання навчально-методичного забезпечення процесу викладання української мови як іноземної дотепер залишається актуальним, все більше потребуючи теоретичних знань та практичного досвіду викладачів. Адже інтерес іноземців із різних куточків планети до української мови постійно зростає.

Література

1. Зайченко Н.Ф., Воробйова С.А. *Практичний курс української мови для іноземців: усне мовлення*. – К.: Знання України, 2008.
2. Назаревич Л.Т., Гавдида Н.І. *Граматика української мови (для студентів-іноземців)*. – Тернопіль: Вид-во ТНТУ імені Івана Пулюя, 2013. – 146 с.
3. Назаревич Л.Т. *Практичний курс української мови. Професійне і ділове мовлення з дисципліни «Українська мова як іноземна»*. – Тернопіль: Вид-во ТНТУ імені Івана Пулюя, 2013. – 248 с.
4. Назаревич Л.Т. *Практичні завдання з української мови як іноземної (для студентів II курсу)*. – Тернопіль: Вид-во ТНТУ імені Івана Пулюя, 2013. – 24 с.
5. Olena Bekh, James Dinglej. *Ukrainian: A complete cours for beginners*. – London, 1997.
6. *Ukrainian, conversational & grammatical: Level I* / G. Duravetz. – Toronto Ukrainian Teacher's Committee, Ontario Modern Language Teachers Association –

Toronto, 1977.

7. Ukrainian, conversational & grammatical: Level II / G. Duravetz. – Toronto Ukrainian Teacher's Committee, Ontario Modern Language Teachers Association – Toronto, 1993.

УДК 373+4 УКР (07)

Ірина Василенко

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

РОЛЬ ЛЕКСИКО-КОМУНІКАТИВНИХ ЗАВДАНЬ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Iryna Vasylenko

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

ROLE OF LEXICAL AND COMMUNICATIVE TASKS IN STUDYING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Метою вивчення української мови як іноземної є формування в іноземних студентів комунікативної компетентності шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань з мови навчання, опанування всіх видів мовленнєвої діяльності та набуття певного соціального досвіду.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- формування в іноземних студентів мотивації вивчення української мови;
- забезпечення гармонійного розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання і письма);
- формування комунікативних умінь;
- опанування найважливіших функціональних складових мовної системи з урахуванням особливостей фонетичної і граматичної системи української мови;
- соціально-культурний розвиток особистості.

Вміння говоріння вдосконалюється за допомогою завдань, призначених для роботи у парах чи малих групах. Ці вправи можуть бути пов'язані з текстами, фотографіями або ілюстраціями. Але вправи у групах спрямовані не тільки для розвитку мовленнєвих вмінь. Розв'язуючи граматичні завдання, також часто пропонуємо використовувати роботу в міні-групах.

Граматичний матеріал варто подавати як у формі вправ для говоріння, так і письмових вправ. Відповідно до принципів нейролінгвістичного програмування (НЛП, англ. *Neuro-linguistic programming*), важливою також є індивідуальна робота студента з новим граматичним матеріалом. Але перед поясненням готових правил, студенти пробують самостійно сформулювати їх. Звертають увагу на різні способи засвоєння знань: зорові, слухові, кінестетичні. Різноманітність вправ повинна відповідати різним потребам студентів. Студентам, які надають перевагу самостійній роботі, пропонуємо читання

Міжнародна науково-методична конференція «Актуальні питання організації навчання іноземних студентів у європейському освітньому просторі», Тернопіль, 13-16 травня 2014 р.

текстів і вправи для закріплення вивченого матеріалу. Ті, які люблять колективну роботу, мають можливість працювати в парах та міні-групах.

Комунікативна компетентність іноземних студентів повинна ґрунтуватися на здатності встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, на певній сукупності знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування. Для досягнення запланованої мети ми пропонуємо наступні завдання, які можна використати, і на початку заняття, і на закінчення.

ПОЧУВАЮСЯ ЯК ... Кожен із студентів, закінчуючи це речення, повинен зробити порівняння, наприклад, “Я відчуваюся, як кіт, який спить на даху ...”. Після висловлення речень всіма студентами, група пригадує собі, хто і що по черзі говорив.

ФОТОГРАФІЇ. Викладач приносить фотографії, які стосуються теми заняття, студенти мусять їх описати або написати в групах асоціації, пов’язані з цими фотографіями.

ГРАМАТИКА. Студенти, поділені на групи, пишуть список, наприклад, дієслів недоконаного виду. Потім викладач збирає картки від окремих груп і передає їх іншим групам. Тепер студенти повинні провідміняти ці дієслова в теперішньому / минулому / майбутньому часі або дописати до них форми дієслів доконаного виду. Схоже завдання можна зробити з іменниками: студенти пишуть на картках список іменників, потім викладач збирає картки, передаючи їх іншим групам, завдання яких, наприклад, погрупувати іменники за родами або дібрати до них прикметники відповідного роду.

ГРУПА ЩЕ НЕ ЗНАЄ, ЩО ... Викладач роздає кожній особі по одній малій картці, на котрій студенти повинні закінчити речення “Група ще не знає, що ...”, записуючи на них правдиву інформацію про себе. Потім викладач збирає всі картки, тасує їх і зачитує вголос записані на них відповіді. Завдання групи полягає у тому, щоб відгадати, хто є автором прочитаного речення. В грі також може брати участь викладач.

ІСТОРІЯ. Викладач роздає студентам по одній, дві або максимально три карточки, потім кожен студент пише на карточці довільне слово (найкраще, щоб це було слово, вивчене на занятті). Після цього викладач збирає карточки, тасує їх і роздає групі. Кожен студент повинен скласти речення зі словом з карточки, однак є умова – речення мусить бути логічним продовженням речення, придуманого попереднім студентом. Можна також впровадити обмеження, що, наприклад, історію складаємо в теперішньому / минулому часі або текст повинен містити якнайбільше форм родового відмінка.

ІМЕНА. Викладач записує на дошці імена студентів друкованими літерами одне під другим. Завдання студентів полягає у тому, щоб знайти якнайбільшу кількість слів, які можна скласти з цих літер. Комбінація цих букв може бути горизонтальна, вертикальна або по діагоналі. Варто визначити час на це завдання, наприклад, 5 хвилин.

ВЕРБАЛЬНІ ЧЕРГИ. Викладач просить студентів сказати по черзі по одному слові, яке асоціюється їм з темою заняття, наприклад, їжа, одяг, житло,

спорт, погода, покупки. Кожен студент повинен повторити слова, сказані попереднім студентом, а тільки тоді додати своє слово.

КОРЕКЦІЯ ПОМИЛОК. Викладач записує на дошці речення з типовими помилками, які найчастіше повторюються в домашніх завданнях або на заняттях, а потім просить студентів відкоректувати їх, виставляючи бали за правильно знайдену та виправлену помилку.

КУБИК. Студенти кидають кубик. Вони повинні скласти стільки речень на тему: Що ти любиш робити? Чого не любиш робити? Що ти робив / робила минулого року / вчора? й т. ін., скільки їм випаде очок на кубики.

АСОЦІАЦІЇ. На початку заняття студенти, заздалегідь поділені на групи, пишуть на картках асоціації, пов'язані з запропонованою темою, наприклад, хобі, житло, робота, заняття та професії, погода тощо. Можна порекомендувати групам, щоб вони збирали лексику в зазначених категоріях: іменники, прикметники, дієслова й т. ін.

ШВИДКИЙ ДИКТАНТ. Можна зробити невеликий диктант, наприклад, п'ять речень, у яких вживаються слова або граматичні форми, вивчені на занятті.

ДОБЕРІТЬ СЛОВО. Перша особа говорить слово, а наступна повинна подати інше, яке б починалося на останню літеру попереднього слова. Якщо певна буква / букви часто повторюються, то можна використовувати передостанню літеру.

ФОРМУВАННЯ ЗАПИТАНЬ. Кожен студент записує на картці три питання на запропоновану тему. Потім картка передається далі і потрібно вголос дати відповіді на ці запитання. Картки можна також перетасувати, щоб студенти могли вибирати їх самостійно.

На нашу думку, комунікативну компетенцію слід розглядати як здатність іноземних студентів розуміти та відтворювати українську мову не тільки на рівні фонологічних, лексико-граматичних і країнознавчих знань та мовленнєвих умінь, а й відповідно до різноманітних цілей та специфіки ситуації спілкування. Вважаємо, що для мовленнєвого спілкування недостатньо лише знати систему мови на всіх її рівнях, володіти правилами породження речень, сконструйованих відповідно до граматичних норм, але й необхідно, крім того, адекватно завданням і ситуації спілкування здійснювати свій вплив на співрозмовника і відповідно до цього вживати мовленнєві висловлювання.

Література

1. Богданов В.В. *Коммуникативная компетенция и коммуникативное лидерство* / В.В. Богданов // *Язык, дискурс и личность*. – Тверь, 1990. – С. 26-31.
2. Зайченко Н.Ф. *Практичний курс української мови для іноземців : усне мовлення* / Н.Ф. Зайченко, С. А. Воробйова. – К.: Знання України, 2008. – 324 с.
3. Ніколаєва С. Ю. *Методика викладання іноземних мов в середніх навчальних закладах* / С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2002. – 346 с.

Людмила Новицька

Підготовче відділення для іноземних громадян «Компіс» при Національному університеті «Львівська політехніка», Україна

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Liudmyla Novytska

Preparatory Department for Foreign Citizens «KOMPIS» at Lviv Polytechnic National University, Ukraine

CHALLENGES IN TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Щороку збільшується кількість іноземних студентів, що приїжджають в Україну здобувати спеціальність і вивчати українську мову в літніх школах та на різноманітних курсах, особливо на теренах Західної України.

Але у викладанні української мови і предметів українською мовою виникає низка проблем, кількість яких, на жаль, не зменшується, а збільшується. Ми українці, які так палко захищаємо і плекаємо українську мову, переходимо на збільшення кількості груп, в яких студенти на основних факультетах здобувають спеціальність англійською мовою. Це б не дуже дивувало, якби це відбувалося у вишах Східної чи Південної України, але ця тенденція спостерігається у вишах Західної України.

Чому це відбувається? Цьому можна знайти дуже просте пояснення: у межах підготовчого факультету викладачі не в змозі підготувати студентів до навчання українською мовою на перших курсах у вишах України. Це відбувається тому, що щороку зменшується кількість фахівців з української мови як іноземної і фахівців, що здатні викладати предмети українською мовою.

Проблему підготовки фахівців з української мови як іноземної треба вирішувати централізовано, на рівні Міністерства освіти і науки України.

Викладачі, які не здатні фахово викладати українську мову як іноземну, відповідно не в змозі укласти методичні матеріали належного рівня для забезпечення навчального процесу. За справу викладання української мови як іноземної беруться зараз звичайні викладачі української мови. Як показав наш досвід, без володіння методиками викладання української мови як іноземної, заняття не досягають мети, і що ще прикріше, призводять до нерозуміння і несприйняття матеріалу іноземними студентами.

Методика викладання іноземної мови була започаткована ще у часи класичних мов – грецької, а згодом латинської, які були мовами міжнародного спілкування. Розвиток методики як науки мав свої злети і падіння, що було зумовлено потребами суспільства. Багато мовознавців у різні часи займалися проблемами викладання іноземних мов і пропонували свої методики. Наприклад,

ще у 17 столітті найвідоміший вчитель і методист цього періоду чех Ян Амос Каменський у період з 1631 по 1658 опублікував низку книжок про свою методику навчання іноземних мов. Її основні положення:

- використовуйте імітацію замість правил для навчання мови;
- заставляйте ваших учнів повторювати за вами;
- починайте з обмеженого вокабуляру;
- навчайте учнів читання та говоріння;
- навчайте мови через картинки (наочність).

Саме Каменський вперше висловив ідею про необхідність навчання використання мови, а не її аналізу й будови.

У методиці навчання іноземних мов виділяють загальну і спеціальну. Загальна методика займається вивченням закономірностей та особливостей процесу навчання будь-якої іноземної мови. Спеціальна методика досліджує навчання конкретної іноземної мови з урахуванням мовних і мовленнєвих особливостей рідної мови. І цими двома аспектами методики викладання іноземної мови повинні володіти викладачі, які беруться викладати українську мову як іноземну. А щоб оволодіти цими методиками потрібне відповідне навчання викладачів, яке майже відсутнє в Україні. На жаль, немає розвитку і спеціальна методика, яка б досліджувала мовні й мовленнєві особливості української мови.

У своїй доповіді ми не ставили за мету зробити історичний експурс у розвиток методики викладання іноземних мов. Це окремий курс, який мав би викладатися протягом як мінімум семестру. Нашою метою було привернення уваги до існування цієї науки. Невирішення однієї проблеми тягне за собою низку інших проблем.

Щоб викладати будь-яку науку необхідне методичне забезпечення. Звичайно, викладачі намагаються методично забезпечити курс, який вони викладають. Але, якщо викладач не володіє методикою викладання української мови як іноземної, чи в змозі він укласти методично грамотне забезпечення викладання? На нашу думку, відповідь на поверхні. Немає фахівців, немає відповідного методичного забезпечення і, як наслідок, у вишах України іноземці здобувають спеціальність англійською мовою.

Виникає інше питання: а чи фахово вони її здобувають? Після закінчення підготовчого факультету, студент подає документи на навчання в англійську групу. Але ж наш досвід показує, що студенти, які приїжджають до нас здобувати спеціальність здебільшого з африканських чи азійських країн, і рівень володіння англійською мовою у них переважно низький. Ніхто не переймається і тестуванням, щоб визначити рівень володіння англійською мовою. Як наслідок, іноземні студенти здобувають освіту в Україні, яка не відповідає європейським стандартам.

У Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя відбувалася Всеукраїнська науково-методична конференція «Актуальні питання організації навчання іноземних громадян у технічних вищих навчальних

Міжнародна науково-методична конференція «Актуальні питання організації навчання іноземних студентів у європейському освітньому просторі», Тернопіль, 13-16 травня 2014 р.

зкладах України». Представники майже усіх технічних вузів брали у ній участь. Були дуже цікаві доповіді деканів, здебільшого основних факультетів. І було дуже прикро почути, що на основних факультетах вишів Іванофранківщини і Тернопільщини більшість студентів здобуває спеціальність англійською мовою. І доповідачі – викладачі вишів – презентували свої доробки у викладанні предметів англійською мовою.

Усьому цьому є пояснення. У межах підготовчого факультету, окрім курсу вивчення української мови повинен паралельно викладатися курс наукового стилю мовлення. Перед вводом будь-якої природничої дисципліни, як мінімум за 2 тижні, вводиться курс наукового стилю мовлення, який допомагає іноземним студентам уникнути труднощів у сприйнятті тієї чи іншої технічної дисципліни. Ми ознайомилися з роботою багатьох підготовчих і основних факультетів, і зробили висновок, що тільки поодинокі виші вводять у навчання науковий стиль мовлення.

На підготовчому відділенні для іноземних громадян «Компіс» при національному університеті «Львівська політехніка» було укладено низку посібників і словників з викладання наукового стилю мовлення. Ми і далі працюємо над цією проблемою, тому що усвідомлюємо, що іноземні студенти приїхали до нас здобути певну спеціальність і українська мова є інструментом для здобуття цієї спеціальності. Але, щоб студент фахово здобув цю спеціальність, необхідно займатися таким аспектом методики викладання іноземної мови як науковий стиль мовлення, з метою надати допомогу студенту увійти без остраху в розуміння матеріалу предмета. Та, на жаль, одиниці вишів усвідомлюють важливість цієї проблеми. Адже будь-яку граматичну категорію чи частину мови, наприклад, іменник і прикметник та їхні особливості відмінювання можна вивчати на матеріалі мови спеціальності, наприклад, у випадку навчання економічної спеціальності, використовуючи наступні словосполучення: економічний спад, економічний ресурс, економічний аналіз, економічна система, економічна діяльність, економічна модель, економічна ефективність, економічна організація, економічна свобода, економічна захищеність, економічна теорія, економічна політика, економічна роль, економічне зростання, економічне середовище, економічне дослідження, економічні ресурси, економічні закони, економічні цілі, економічні успіхи, економічні процеси, економічні реформи, економічні коливання.

Наведений лексичний мінімум допомагає викладачам у підготовці до занять і полегшують студентам засвоєння матеріалу спеціальності.

Плідно ми працюємо і над проблемами методики викладання української мови як іноземної. До попередньо виданих двох частин вправ ми уклали третю частину, яка містить систематизацію таких важливих тем, як :

- дієслова;
- уживання дієслів з часткою –ся і без неї;
- дієслова руху;
- сполучники та сполучні слова.

Вправи третьої частини можуть використовувати студенти та викладачі не тільки підготовчих факультетів, а і перших курсів основних факультетів з метою систематизації чи повторення програмного матеріалу з української мови підготовчого факультету.

УДК 48

Наталія Юрик , Марія Зяйлик

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗАСВОЄННЯ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ, ЯКИЙ ВИКЛАДАЄТЬСЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

Natalia Yuryk, Maria Zaylyk

ASSIMILATION IMPROVEMENT OF LECTURE MATERIAL TAUGHT IN UKRAINIAN FOR FOREIGN STUDENTS

Проблема підготовки висококваліфікованих іноземних фахівців у вищих навчальних закладах України вимагає розробку нової стратегії і тактики усього навчального і виховного процесу. Зміна пріоритетів, цінностей та філософії вищої школи на основі Болонської системи навчання вимагає нових підходів та методик викладання, зокрема тих предметів, які викладаються на українській мові. Недостатній рівень знання української мови у іноземних студентів призводить до появи не тільки мовного макро і мікробар'єру, але й, не рідко, до різних стресових ситуацій як у студентів, так і у викладачів. У свою чергу, останні можуть виникати як під час пояснення лекційного матеріалу, так і в процесі його засвоєння.

На наш погляд основний акцент повинен ставитися не стільки на рівень володіння мовою навчання, скільки на поєднання двох чинників, а саме: методика викладання дисципліни і прагнення студента отримати та засвоїти знання. Методика викладання лекційного матеріалу, який подається студентам-іноземцям залежатиме від специфіки навчальної дисципліни, її профільної орієнтації, можливості використання технічних засобів, програмного забезпечення тощо.

За своєю сутністю лекція виступає і як організаційна форма навчання – специфічний спосіб взаємодії викладача і студентів, у межах якого реалізується різноманітний зміст і різні методи навчання, і як метод навчання – монологічний виклад навчального матеріалу в систематичній і послідовній. Однією з особливостей лекції є можливість викладача викласти у логічно систематизованій формі великий обсяг навчальної інформації. При цьому подача матеріалу повинна сприяти активізації уваги, мислення студентів,

збуджувати інтерес і внутрішню активність думки, створювати умови для подальшого більш глибокого і самостійного вивчення начального матеріалу за конспектом лекцій, підручником, посібником тощо. І що саме головне – під час слухання лекції у студентів-іноземців формується уміння слухати і усвідомлювати побачене і почуте. Саме тому в лекції викладач повинен відобразити найголовніше, істотне із великого потоку різної інформації, спрямувати студента на виділення найважливіших питань лекції. Поряд з цим лекція має стати основою для подальшої самостійної роботи. Вона повинна відігравати виховну і розвиваючу роль в процесі взаємодії викладача і навіть того студента, який слабо володіє українською мовою, розвивати інтерес і любов до науки, творчі здібності, інтелектуальну й емоційно-вольову сферу особистості, сприйняття, пам'ять.

Пропонуємо при викладанні дисциплін українською мовою для іноземних студентів використовувати наступні види лекцій: консультативна лекція доповнює і уточнює матеріал основної, висвітлюючи розділи курсу, що викликають серйозні труднощі при самостійному вивченні; інструктивна лекція, яка проводиться з метою організації наступної самостійної роботи слухачів щодо засвоєння матеріалу на практичних, лабораторних заняттях; лекція за принципом зворотного зв'язку поєднує пояснення з активним залученням студентів; комбінована лекція – це читання лекції з демонстрацією дослідів, ілюстрованого, аудіо- і відеоматеріалу; багатоцільова лекція оснований на комплексній взаємодії окремих елементів: подача матеріалу, його закріплення, повторення і контроль; лекція-брифінг, структура якої є наступна: повідомлення лектора – питання студентів – відповіді лектора; лекція-анкета. Цей вид роботи трудомісткий і нелегкий для лектора, але досить ефективний, оскільки зразу включає студентів в роботу, дає можливість з'ясувати власні погляди на ті чи інші аспекти лекції. При виборі такого виду лекції від лектора вимагається швидкість мислення, ерудованість, додаткові зусилля при підготовці лекційного матеріалу.

Незважаючи на вибір виду лекції викладач повинен пам'ятати, що всі факти, приклади, цифри, доводи, коментарі мають відповідати меті лекції і вести до розкриття її основних ідей. Фактичного матеріалу в лекції повинно бути порівняно небагато – рівно стільки, скільки необхідно для розуміння суті питання студентами. Поряд з цим потрібно пам'ятати, що в лекції є певні слабкі сторони, які обмежують її можливості в управлінні пізнавальною діяльністю іноземних студентів: відносно менша активність студентів, ніж в інших видах навчальних занять, неможливість індивідуального підходу в умовах часового обмеження, існування різного рівня знання писемної та розмовної української мови, складності зворотного зв'язку тощо.

З метою подолання даних слабких сторін та удосконалення процесу опрацювання та засвоєння лекційного пропонуємо для іноземних студентів введення реферативної форми як виду учбової діяльності, що дозволить самостійно розвивати не тільки письмові, але й отримати додаткові усні мовні

навики при захисті рефератів. Реферативна форма дозволить реалізувати принцип комунікативності, тобто спрямованості навчання української мови та її удосконалення на вирішення реальних завдань, які поставлені студентам; сформувати і розвинути у іноземних студентів навики та уміння конспектувати наукові та публіцистичні тексти, з тим, щоб підготувати їх до написання дипломних робіт. Слід також відмітити, що більш ефективною і продуктивною для іноземних студентів буде робота під безпосереднім керівництвом викладача щодо надання рекомендацій в якості орієнтуючої основи дій для написання будь-якої індивідуальної роботи. Сподіваємося, що запропоновані рекомендації зможуть усунути ті перешкоди і складності, які виникають при проведенні лекцій та практичних занять іноземним студентам, не зважаючи на мову, якою вони викладаються.

УДК 371

Марія Дутка

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У НІМЕЧЧИНІ

Mariya Dutka

Ternopil Ivan Puluja National Technical University, Ukraine

PECULIARITIES OF FOREIGN STUDENTS EDUCATION IN GERMANY

Німеччина – поряд зі Сполученими Штатами Америки й Великою Британією – належить до найпривабливіших країн у світі для навчання іноземних студентів. Огляд Британської ради, здійснений нещодавно, вивів Німеччину на перше місце в рейтингу 11 найбільших учасників ринку надання послуг у сфері освіти для іноземних студентів.

Кількість іноземців серед випускників німецьких ВНЗ постійно зростає. Адже ВНЗ Німеччини, по-перше, мають бездоганну репутацію і високий сучасний рівень надання освітніх послуг, по-друге, пропонують можливість безкоштовного навчання. Інтерес українців до навчання в Німеччині залишається високим і продовжує зростати. У 2012 року українські студенти посідали тут шосте місце поміж усіх студентів-іноземців. Найбільше українців цікавлять економічні науки, право, інженерні науки, германістика, міжнародні відносини. Хто бажає навчатися у Німеччині, той може вибрати серед більш ніж 16 000 навчальних програм та спеціальностей.

Серед усієї розмаїтості ВНЗ Німеччини особливе місце займають університети, яким притаманне гармонійне поєднання старих університетських традицій і сучасних досягнень в науці і техніці. Старі класичні університети

(Universität, скорочено Uni), у тому числі технічні (Technische Universität) відзначаються широким вибором предметів і передбачають серйозну теоретичну підготовку. Всі вони керуються старим гумбольдтським ідеалом, який передбачає єдність дослідницької та викладацької діяльності. Технічні університети надають великого значення фундаментальним дослідженням. Дев'ять провідних технічних університетів Німеччини об'єдналися в «ініціативу ТУ9». Ці університети звертають особливу увагу на міжнародну співпрацю і координують свої численні пропозиції щодо навчання для іноземних студентів.

Поряд з класичними університетами сьогодні в Німеччині з'являється все більше й більше вищих навчальних закладів, які роблять акцент на міждисциплінарному навчанні та тісному зв'язку теорії і практики. Це, наприклад, університети прикладного напрямку (Fachhochschulen), а також різні спеціалізовані ВНЗ, включаючи педагогічні (Pädagogische Hochschulen), теологічні (Hochschulen in kirchlicher Trägerschaft), музичні, художні, кінематографічні (Hochschulen für Künste, Musikhochschulen) тощо. Спортсменів, журналістів і лікарів готують як на відповідних факультетах університетів, так й у декількох спеціалізованих навчальних закладах (Sporthochschulen, Medienhochschulen тощо).

В університетах прикладного напрямку можна здобути професії в таких областях, як інженерна справа, сільське господарство, економіка, менеджмент тощо. Навчаються тут 3-4 роки, передбачений рік стажування, великого значення надається безпосереднім зв'язкам з фірмами та підприємствами. На частку Fachhochschulen припадає значний відсоток іноземних студентів.

Основний принцип вищої освіти Німеччини – „академічна свобода“, що передбачає свободу викладання і свободу навчання. Перша полягає у самостійному виборі викладачем змісту і методики викладання, друга – у самостійному виборі студентами кола навчальних дисциплін та певній автономізації навчального процесу від контролю з боку адміністрації навчальних закладів. Студенти можуть обирати не тільки предмети, але й викладачів, яким будуть складати екзамени, тему для написання магістерської або дослідницької роботи.

У ВНЗ Німеччини може вступити кожен іноземець за умови виконання певних умов допуску до навчання. Для вступу українцям не потрібно здавати вступні іспити, але необхідно закінчити як мінімум два курси денної або чотири курси заочної форм навчання на батьківщині. Важливою умовою є також відмінне володіння німецькою мовою, котре потрібно підтвердити в ході здачі іспиту. Це може бути TestDaF (Test Deutsch als Fremdsprache) або іспити Інституту ім. Гете, включаючи Zentrale Oberstufenprüfung (ZOP), Kleines Deutsches Sprachdiplom (KDS) і Großes Deutsches Sprachdiplom (GDS). Існує також можливість здати мовний тест DSH безпосередньо в тому ВНЗ, в який студент вступає. Іноді потрібно здати кваліфікаційний іспит (Feststellungsprüfung), що включає й перевірку мовних знань.

Багато іноземних студентів навчаються спочатку на підготовчому відділенні університету - у так званому Studienkolleg. Такі відділення є при багатьох університетах. Навчання тут безкоштовне і триває два семестри. Передумовою для навчання є завершення одного року навчання в українському ВНЗ та володіння німецькою мовою на рівні B1. Мовна й навчальна підготовка в Studienkolleg орієнтована на обрану студентом спеціальність і підрозділяється на наступні напрямки: T-Kurs (технічні дисципліни, математика, природничі науки), M-Kurs (медицина, фармацевтика, біологія тощо), W-Kurs (економіка й соціологія), G-Kurs (гуманітарні й суспільні науки, мистецтво, германістика), S-Kurs (всі мовні дисципліни, крім германістики). Наприкінці другого семестру здається кваліфікаційний іспит.

Для того, щоб підвищити інтерес іноземних абітурієнтів до навчання у Німеччині, введено міжнародні бакалаврські, магістерські та аспірантські програми, мовою викладання яких є англійська мова.

Для іноземних студентів у Німеччині є ціла мережа соціальної та фахової підтримки. Це, насамперед, відділ по роботі з іноземними студентами (Akademisches Auslandsamt), що займається питаннями подання заяви на навчання, допуску і наданням консультацій, та Студентська організація (Studentenwerk), що займається питаннями розміщення, харчування та соціальних послуг.

Через те, що навчання у ВНЗ Німеччини здебільшого безкоштовне, самі вони, як правило, ніяких стипендій не надають. Проте цілий ряд стипендіальних програм для студентів, випускників ВНЗ, аспірантів та молодих науковців з України пропонують DAAD (Німецька служба академічних обмінів) урядові і неурядові організації, низка різних дослідницьких закладів і фондів Німеччини.

Німецька служба академічних обмінів (DAAD) проводить особливо велику роботу щодо залучення до навчання та проведення досліджень у Німеччині іноземних студентів і молодих вчених, підвищенню мобільності німецьких студентів та інтернаціоналізації ВНЗ. Кожен третій студент з Німеччини проводить частину свого навчання за кордоном, адже міжнародний досвід, зважаючи на глобальні виклики, став сьогодні особливо важливою кваліфікацією. Як зазначає президент DAAD Маргрет Вінтермантенль: „Нам потрібні молоді люди з доброю освітою, які розуміють інші культури“.

Інтернаціоналізація ВНЗ Німеччини та зростання академічної мобільності студентів в цілому дають можливість студентам-іноземцям брати участь в різноманітних навчальних або навчально-дослідницьких програмах, отримати якісну європейську освіту по обраному напрямку підготовки, набутти професійного досвіду роботи у період проходження практики на закордонному підприємстві або під час стажування в науковій лабораторії, розширити свої знання у всіх областях європейської культури, удосконалити рівень володіння іноземною мовою.

Все це можуть отримати студенти і завдяки системі подвійного диплому. Учасники програми двох дипломів навчаються за узгодженими двома університетами навчальними планами. Програма навчання у двох країнах побудована таким чином, що у німецькому ВНЗ студенту перезараховують виконання навчальних планів на батьківщині, а в Україні до індивідуального плану навчання включають ті дисципліни, які він вивчав у Німеччині. Навчання за програмою двох дипломів дає можливість студенту упродовж усього періоду навчання у ВНЗ провчитись один або більше семестрів у німецькому навчальному чи науковому закладі, де готують фахівців за цією ж спеціальністю, із зарахуванням дисциплін (кредитів) та періодів навчання.

Зрозуміло, що здобуття другого диплома — це й додаткове навантаження для студента. Проте після складання всіх необхідних іспитів студент отримує диплом на батьківщині та диплом німецького ВНЗ, що значно підвищує шанси успішно працевлаштуватись як на ринку праці України, так і країн ЄС.

УДК 378.1

Олена Ковальчик, Олена Кареліна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПОЛЬЩІ

Olena Kovalchyk, Olena Karelina

Ternopil Ivan Pulyuj National Technical University, Ukraine

SPECIFICS OF HIGHER EDUCATION IN POLAND

Вища освіта Польщі має більш ніж 600-річну історію. Перший університет був створений в 1364 році завдяки старанням польського короля Казимира III Великого. Краківська академія, заснована за прикладом академій в Болоньї і Падуї, стала другим після Празького університету вищим учбовим закладом в Центральній Європі [2, с.4]. У XVI – XVII сторіччях відкрилися університети у Вільно (1578 р.) і Львові (1661 р.), які тоді належали Польщі. У Варшаві університет діє з 1816 року, політехнічний інститут – з 1826 року.

Періодами значного розвитку вищої освіти у Польщі стали довоєнні і післявоєнні роки XX століття, проте перша модель освіти була німецькою, а друга – радянською. При соціалістичному ладі державна вища освіта була безкоштовною. До недержавного сектора відносився Люблінський католицький університет, який був чи не єдиним недержавним крупним закладом освіти у всьому колишньому «соцтаборі».

Після падіння комуністичної системи в 1989 році наступила трансформація устрою і насамперед у сфері суспільних послуг, таких як освіта. При проведенні в Польщі комплексної реформи всієї системи освіти було взято до уваги [3, с.1]:

- відсутність адаптаційних здібностей системи освіти, що діє, до темпів і об'ємів цивілізаційних і суспільних змін;

- відсутність рівних шансів в доступності освіти на кожному його рівні і низький процентний показник молодих людей, які здобувають середню і вищу освіту;

- невідповідність професійного навчання швидким змінам потреб в ринковій економіці.

Прийнята на початку 1990-х років модель вищої освіти Польщі передбачала виокремлення двох її основних рівнів: а) трирічна або чотирирічна освіта першого ступеня, після якої присвоюється звання ліценціата; б) освіта другого ступеня, частіше дворічна, яка дає право на одержання диплома магістра; (до сьогодні в Польщі її називають повною вищою освітою).

Як свідчать польські джерела, адаптація до цієї моделі тривала понад 10 років. І дворівнева вища освіта показала свою ефективність при одночасній гнучкості. Аналогічна європейська модель вищої освіти діє у США, Канаді і Австралії.

Система вищої освіти в Польщі динамічно розвивається. Протягом останнього десятиліття створено більше двохсот нових вищих учбових закладів, а чисельність студентів зросла з 350 тисяч до майже 2 млн.[2, с.6].

Польща має 11 державних університетів класичної моделі, 15 технічних університетів, 6 академій економіки, 11 медичних академій тощо.

Процес створення приватних вишів, що почався в 1991 році, з'явився відповіддю на насущні потреби в області вищої освіти. Приватні вищі учбові заклади стимулювали до конкуренції державні виши, що вплинуло на підвищення якості навчання в останніх і дало поштовх реформі по приведенню цих вишів до стандартів американського «університету-підприємства» [2, с.6].

Структура навчання у вищих учбових закладах Польщі включає наступні рівні [2, с.7]:

- вища професійна освіта (3-4 роки навчання) – випускники отримують ступінь ліценціата або інженера;

- магістрат (5-6 років) – випускники відповідно до профілю навчання отримують ступінь магістра або рівнозначну;

- додатковий магістрат (2-2,5 року) для фахівців з вищою професійною освітою. Випускники отримують ступінь магістра або рівнозначну;

- аспірантура (3-4 року) – приймаються фахівці з вищою професійною освітою із ступенем магістра. Аспірантура дає можливість отримання наукового ступеня кандидата наук;

- післядипломні курси (1-2 року) – для дипломованих випускників вищих учбових закладів всіх типів.

Виші ведуть навчання на денних, заочних, вечірніх відділеннях, а також екстерном. Основною формою є навчання на денному відділенні.

В даний час можна виділити два типи вишів:

1. вищі учбові заклади університетського типу, що пропонують навчання в області гуманітарних, технічних, медичних, економічних, педагогічних дисциплін, художньої творчості і військової справи. Університети практично

автономні у всіх питаннях внутрішньої і зовнішньої діяльності, що включають відкриття нових факультетів або спеціальностей;

2. вищі учбові заклади, що ведуть підготовку фахівців в певних професійних областях.

Навчальний рік складається з тридцяти тижнів (приблизно, по тридцять годин навчань кожна) і розділений на два семестри: зимовий семестр складається з 15 тижнів занять і зимової екзаменаційної сесії; літній семестр також складається з 15 тижнів занять і літньої екзаменаційної сесії; один місяць під час літніх канікул, як правило, відводиться на професійну практику.

Учебний графік встановлюється вищим учбовим закладом. Викладання ведеться у формі лекцій, практичних і лабораторних занять, семінарів і співбесід. Права і обов'язки студента, пов'язані з учбовим процесом, регулюються статутом конкретного вишу.

Студенти складають іспити по кожному предмету окремо. Заліковим періодом є семестр або навчальний рік. Щоб завершити семестр (або рік), студент зобов'язаний здати заліки і екзамени зі всіх предметів, що є в учбовому розкладі, і отримати по ним оцінки не нижчі, ніж «задовільно». Студент також зобов'язаний пройти практику, передбачену учбовим планом, і отримати залік.

Кожен ВНЗ встановлює свою шкалу оцінок, закріплену в статуті. Найбільш поширена наступна схема: відмінно (5); дуже добре (4+ або 4,5); добре (4); вельми задовільно (3+ або 3,5); задовільно (3); незадовільно (2).

Польські ВНЗ окрім наведеної вище шкали оцінок поступово вводять Європейську систему трансферу кредитних пунктів (ECTS). Щоб успішно здати семестр або весь навчальний рік необхідно набрати відповідно від 30 до 60 пунктів [1, с.10].

Для отримання диплома про закінчення вищого учбового закладу необхідно: отримати заліки по всіх предметах, практичних і лабораторних заняттях, передбаченим учбовим планом, і скласти всі іспити, встановлені для кожного напрямку навчання; здати в строк дипломну роботу і отримати за неї позитивну оцінку; скласти дипломний іспит.

Випускники можуть отримати наступні ступені:

- *ліценціат* – ступінь, який привласнюється після придбання вищої професійної освіти при терміні навчання 3-3,5 року;

- *інженер* – ступінь, що свідчить про характер професійної підготовки, яка привласнюється після придбання вищої професійної освіти в області техніки, сільського господарства або економіки при терміні навчання 3,5-4 року;

- *магістр і рівнозначні* ступені, що свідчать також про кваліфікацію і спеціалізацію: магістр мистецтва, магістр-інженер, магістр-інженер архітектури, лікар, лікар-дантист або ветеринарний лікар – надаються після закінчення повного спеціалізованого курсу магістрату терміном 5-6 років. Ступінь магістра можна також отримати після закінчення додаткової 2-2,5-річного магістрату, курс якого можуть пройти фахівці з дипломом про вищу професійну освіту.

Випускники вищих учбових закладів, що продовжили навчання в аспірантурі (*аспірантура* існує на багатьох факультетах державних вищих

учбових закладів) або займаються науковою діяльністю, можуть захистити дисертацію з метою отримання наступних наукових ступенів:

- *кандидат наук* – науковий ступінь, який надається випускникові аспірантури, що успішно склав кандидатські іспити, підготував і захистив кандидатську дисертацію;

- *доктор наук* (використовується назва *doktor habilitowany*) – науковий ступінь, який надається кандидатові наук, що має особливі наукові або творчі досягнення, представив докторську дисертацію і що успішно її захистив.

Вчене звання *професора* надається за рішенням президента Республіки Польща [2, с.9].

Література

1. Касьянова С. Система освіти Польщі в рамках реалізації Болонського процесу / С. Касьянова // *Освіта і управління*. – 2005. – Т. 8. – № 3-4. – с. 207-213.

2. Высшее образование в Польше // *Сборник Министерства национального образования и спорта Республики Польша*. – Варшава. – 24 с.

3. Polish Know How Foundation // *Warecka 4/6, 00-040 Warsaw, Poland*.

Диалло Исса Садио

Негосударственная общественная организация «Африканский Совет в Украине»

ОСОБЕННОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ АФРИКАНСКИХ СТРАН

Issa Sadio Diallo

Nongovernmental Organization “African council in Ukraine”

PECULIARITIES OF EDUCATIONAL SYSTEM IN AFRICAN COUNTRIES

Во все времена производство, распространения, распределения продуктов и услуг, обновление знания и повышение квалификации являются катализаторами сдвигов цивилизации. Знание, практические навыки и умение передаются через образование. Этот принцип, хотя и с трудом, но практикуется в Африке.

По словам одного африканского мудреца, писателя Амаду Хампатэ Бах: **«В Африке, если один старик умирает, это равносильно сгоревшей библиотеке!»**. Т.е. по традиции, знания и умения передавались устно, а старики, как источники этих знаний, обладали феноменальной памятью. Знание передавались от отца к сыну, от бабушки к внуку, от поколения к поколению методом наблюдения и рассказов. Амаду Хампатэ Бах был одним из тех, кто собирал или коллекционировал рассказы стариков западно-африканского региона и делал сборники, из которых многие в наши дни узнают о традициях и обычаях предков, как и чем они жили. Письменность существовала, но среди

очень узких кругов, ревностно хранилась и передавалась и не имела массового характера до появления ислама и, позже, миссионеров.

Можно ли сказать, что образовательные системы африканских стран являются наследством от колониализма?

Колонизация африканских стран – это болезненная история с глубокими и иногда тяжёлыми последствиями. Конечно, образовательная система тоже подвергалась влиянием этих больших переживаний, которые изменили коренным образом ход истории развития африканского континента. До появления первых завоевателей-колонизаторов традиционное воспитание, которое включало в себя физическое, интеллектуальное и духовное развитие, играло роль образовательной институции. Эта такая форма коллективного образования и воспитания, где приобретение опыта, навыков и практических знаний проводится устно, путем наблюдения. Дети получают опыт, обучаются среди ровесников своего поколения от отцов, в среде обитания, наблюдая, работая, играя. Это первоначальное образования было изменено сначала миссионерами, а затем колонизаторами.

Нужно заметить, что Испания, Португалия, Франция, Великобритания, Германия (до Второй Мировой Войны) были колонизаторами африканского континента, но основными являлись Франция и Великобритания и именно они навязали свое видение образования.

Разнообразие территориального выбора.

Образование, в зависимости от территории, является вопросом спроса и предложения. Но изначально Франция и Великобритания сделали выбор территории по своему усмотрению: Великобритания приняла коммерческую стратегию и почила себе страны Африки с сильной экономикой. В то же время Франция, завоеывая новые земли, захватила сравнительно более слабые и бедные африканские страны. Более влиятельные британские колонии были изначально более восприимчивыми к образованию. Спрос и требование к образованию у этих народов были сильными и к тому же, в интересах колонизатора было обучать и подготавливать оперативную рабочую силу.

После разделения Африки, колонизаторы провели разные образовательные политики. Эти различия проявлялись в большинстве случаев через взятую позицию относительно государства или церкви.

Британская система управления не была прямой и признала (практиковала) децентрализованную систему образования. Колониальная администрация не изменяла и не нарушала традиционную структуру, наоборот, она взяла за основу и обосновалась на уже существующих миссионерских школах для распространения азов образования. Это позволило ей снижать расходы, связанные с функционированием системы образования. После первой мировой войны государство частично забрало себе полномочия церкви. Отныне, государство контролирует образовательную систему через субсидирования школ, где обучают по государственной программе. По содержанию образования, колонизаторы разрешили даже использовать местные языки, диалекты, обучая при этом до уровня базового образования школьных программ, а так вводя экзамены, построенные по британскому образцу.

С французской стороны была применена ассимилятивная политика, т.е. обитатели Африканских колоний должны были стать французскими гражданами. Через школу французские ценности внушали под государственным контролем, миссионерские школы без поддержки французского государства исчезали одна за другой. В отличие от британской политики, в французской системе местные вожди племен были отречены от их функций, а на их местах поставили новую элиту, подготовленную французской школой. Была установлена очень элитизированная и избирательная система, где наградой за образование является гарантированное место работы в колониальной администрации. Уроки давались исключительно на французском языке и согласно со строгим указанием государства. Такая система образования не была открытой для массового развития.

Образование через миссионеров.

Великобритания выбрала миссионерские школы как основную силу. Государство предпочитало оставить образовательную миссию миссионером, а само занялось управлением и наведением порядка. Франция адаптировала другую политику, с 1905 г. разделены церковь и государство, также и в образовательной системе. Поэтому, в африканских колониях наблюдалось две системы (государственная и миссионерская). Школа под руководством государства сосуществует с доколониальными миссионерскими школами, но под государственным контролем. Те школы, которые не сотрудничают с государством, исчезают; таким образом, более чем 2/3 школ закрылись. Такую позицию Франции по отношению к миссионерскими школами можно связать с тем, что среди стран-колоний было много мусульманских. Государство решило просто закрывать миссионерские школы в этих странах.

Последствие колониальной системы образования.

После получения независимости, из африканских стран колониальная образовательная система исчезла не сразу и совсем не бесследно.

В Сенегале (как и в других французских колониях) культ элиты оставил глубокие корни: доступ к образованию для сельских детей оставался ограниченным. Даже если можно заметить развития формальных и неформальных секторов экономики, в целом, экономическое благосостояние простого народа не заметно из-за избирательности школьных программ.

В Уганде (как и в других британских колониях) существуют сильные взаимодействия и взаимосвязи между колониальным образованием и уровнем экономических достижений народов. Массовое образование позволило увеличить и улучшить производительность сельского хозяйства, повысить заработную плату и благосостояние народов страны. Фермеры, которые получили базовое образования в школе, смогли внедрить навыки для улучшения результатов фермерской культуры через правильное употребление удобрений и пестицидов. Фермер, после 4-х классов базового школьного образования достигает на 7% лучших результатов, чем тот, кто не учился.

«Настоящее понимается под тенью прошлого»

Африканская образовательная система построилась через свое колониальное прошлое. Но несмотря на различие британской и французской

моделей, позитивная связь, которая существует между ними, способствует развитию в экономическом и образовательном плане. С одной стороны, колониальная образовательная система служила обогащению африканских образовательных систем, но с другой стороны, к сожалению, разрушила традиционную африканскую образовательную систему и африканскую культуру.

В 1960-е годы, множество африканских стран получили независимость и начали строить собственную образовательную систему, согласно требованиям времени и обстоятельств.

В 1961 г. император Эфиопии пригласил в Аддис Абабу африканских министров образования для определения общей политики в сфере образования.

В Сентябре 2000 г. руководители 189 стран мира адаптировали (в ООН) декларацию тысячелетия и выбрали год 2015 как год подведения итогов реализаций «целей тысячелетия для развития»

Цель № 2 этой декларации касается базового образования: «Обеспечить (завершенную) начальную школу для всех до 2015 г. Дать всем детям, мальчикам и девочкам, по всему миру возможность закончить начальную школу». В Африке, этой цели достигают далеко не все к 2015г. По словам Директора Ассоциации Развития Образования в Африке, такие страны как Ботсвана, Южно-Африканская Республика, Алжир, Острова Маврикий, Сейшельские Острова, Тунис и Кения смогут достичь цели №2.

Система Образования

В большинстве африканских стран образовательная система характеризуется следующими этапами:

Детский сад начинается с трех лет ребенка, на 2 года обучения.

1 – Начальная школа – 6 лет обучения с 6-7 лет, заканчивается сдачей экзамена.

2 – Средняя школа – 3 года обучения, в конце сдается экзамен (Бреве), от сюда некоторые поступают в лицей, другие могут вступать в профессиональную школу,

3 – Лицей – 3 – 4 года обучения, завершается экзаменом на степень бакалавра. Далее можно поступить либо в университет или институт, высшие школы.

4 – Университет – 4 года обучения – заканчивается защитой диплома (специалиста, магистра).

Во всех африканских странах обучение возможно в государственных и частных учебных заведениях.

Образовательная система африканских стран уверенно совершенствуется и стремится отвечать на вызовы современного мира, мира высоких технологий, глобализации, борьбы против бедности. В каждой стране на сегодняшний день существует множество начальных школ, средних школ, лицеев, университетов, высших школ, научно-исследовательских центров и институтов, высококвалифицированных кадров образования, относительно нормальное финансирование и огромное желание жить счастливо, благодаря приобретаемым, через образовательную систему, знаниям и умением.

Секція 3. Особливості адаптації іноземних студентів

Problems of international students adaptation

УДК 378.14: 37.011.32: 376.74 (043.2)

Ольга Тіщенко

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Olga Tishchenko

National Aviation University, Kyiv, Ukraine

FOREIGN STUDENTS' ADAPTATION STRATEGIES FOR STUDIES AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Входження особистості в нове соціокультурне середовище пов'язане зі зміною звичних моделей поведінки, переосмисленням дійсності і засвоєнням ціннісних орієнтацій іншої культури. Цей процес супроводжується вирішенням багатьох проблем і конфліктів, які виникають через незнання мови, брак знань про особливості поведінки в новому суспільстві, неприйняття місцевих звичаїв та традицій.

Коли людина опиняється в проблемній ситуації, вона може обрати один з двох варіантів дій: зі збереженого в довготривалій пам'яті власного арсеналу адаптивних стратегій вибрати ту, яка найбільшою мірою відповідає даній ситуації, або виробити нову стратегію, якщо ситуація сталася з нею вперше.

Більшість іноземних студентів не мають досвіду проживання в іншій країні, вперше опиняються далеко від рідного дому, батьків і друзів, тому процес їхньої адаптації пов'язаний з виробленням нових стратегій поведінки.

Адаптивна стратегія – це динамічна психічна структура, яка включає в себе:

- захисний адаптивний механізм або комплекс подібних механізмів;
- установки на використання даного механізму або комплексу механізмів в певних ситуаціях;
- узагальнений образ тих типових ситуацій, в яких дана стратегія забезпечує адаптованість особистості [2, 264].

На вибір стратегії адаптації іноземного студента впливають внутрішні (психологічні властивості індивіда, його досвід проживання в іншій країні) та зовнішні (умови проживання і навчання, ставлення місцевого населення) фактори.

На основі трьох якостей (контактність, активність, спрямованість), важливих для взаємодії особистості і соціального середовища, Н. Мельникова виділила 8 стратегій індивідуальної поведінки:

- активна зміна середовища;
- активна зміна себе;
- вихід з середовища та пошук нового;
- уникнення контактів з середовищем і занурення у свій внутрішній світ;
- пасивна репрезентація себе;
- пасивне підпорядкування умовам середовища;
- пасивне очікування зовнішніх змін;
- пасивне очікування внутрішніх змін [1, 28].

Поєднання стратегій, спрямованих на активну і одночасну зміну себе і навколишнього середовища, має найбільший адаптивний ефект, що дозволяє досягти високого рівня адаптованості. До помірного рівня адаптованості призводить такі моделі поведінки: зовнішнє пристосування суб'єкта навчання до освітнього середовища, що не викликає внутрішньо-особистісних змін; вихід з середовища; пасивне очікування зовнішніх і внутрішніх змін. Низький рівень адаптованості проявляється у відмові суб'єкта від взаємодії із зовнішнім оточенням і зануренні у свій внутрішній світ.

У дослідженні рівня адаптації особистості виділяють два основних критерії: зовнішній і внутрішній. Під результатом зовнішньої адаптації розуміється досягнення бажаної поведінки в середовищі, що проявляється в ефективності, компетентності, успішності, зовнішньому благополуччі. Зовнішній критерій визначає пристосованість, відповідність вимогам середовища. Для іноземного студента характерне відвідування занять, активна робота на парах, виконання домашніх завдань, участь у позанавчальній діяльності в університеті, поява дружніх відносин з вихідцями з інших країн та місцевим населенням, уміння орієнтуватися в населеному пункті. Внутрішній критерій відображає загальний психічний стан, комфорт, соціальне самопочуття. Він пов'язаний з можливістю задоволення індивідуальних потреб, самовираженням, збереженням внутрішніх енергетичних ресурсів, відсутністю напруження і тривоги. Іноземець почуває себе комфортно і впевнено в студентському середовищі, він не боїться висловлювати власну думку, відстоювати свої інтереси, демонструвати здібності.

Високий рівень адаптованості характеризується задоволенням вимог середовища і індивідуальних потреб особистості, однак таке поєднання досягається нелегко. У більшості випадків особистість схильна орієнтуватися або на внутрішній, або на зовнішній критерій, обираючи при цьому відповідні стратегії поведінки.

Індивідуальний вибір поведінкових стратегій досить обмежений. Хоча кожній людині знайомі всі вісім типів поведінки, найчастіше використовуються одна-дві стратегії з восьми. Поєднання стратегій в індивідуальній поведінці визначає стиль адаптації особистості.

На відміну від конкретних способів (тактик) поведінки, стратегії адаптації тісно пов'язані з кінцевою метою поведінкового акту. Говорячи про стратегії, ми абстрагуємося від конкретних форм і способів поведінки, акцентуючи увагу на кінцевій меті – досягненні певного рівня адаптованості іноземного студента.

Література

1. Мельникова Н.Н. *Диагностика социально-психологической адаптации личности: [учебное пособие]* / Мельникова Н.Н. – Челябинск: Изд-во ЮУрГУ, 2004. – 57 с.
2. Налчаджян А. А. *Психологическая адаптация: механизмы и стратегии* / А. А. Налчаджян. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Эксмо, 2010. — 368 с.

УДК 42

Жанна Баб'як

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ВИБОРУ КРАЇНИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ

Janna Babiak

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

EFFECTIVENESS OF TRAINING AS A FACTOR OF CHOOSING THE COUNTRY OF STUDY BY FOREIGN STUDENTS

Управління якістю вищої освіти як термін належить до процесу оцінки якості, який сконцентрований на внутрішній оцінці якості вишу або програми. Це сукупність заходів, які регулярно здійснюються в системі або на інституціональному рівні, щоб забезпечити якість вищої освіти і поліпшити її в цілому. Цей термін охоплює всі заходи щодо здійснення політики, спрямованої на підвищення якості через її планування, контроль, забезпечення якості та механізми її підвищення. Управління якістю вищої освіти пов'язане з певним набором операційних методів і дій, які розробляють та використовують для того, щоб виконати вимоги, що пред'являються до якості. Контроль за якістю передбачає моніторинг процесу і виключення з нього певних причин, що викликають незадовільні наслідки.

Поняття якості освіти охоплює викладання, науково-дослідну роботу, керівництво та управління ВНЗ, здатність задовольняти потреби іноземних студентів. Якість на рівні з ціною є одним із провідних чинників, що впливає на вибір країни прямування іноземним студентом. ВНЗ повинен проводити вхідний контроль якості знань іноземного абітурієнта, що прибув на навчання, визначити рівень його підготовки та можливість отримувати освітні послуги у вищому навчальному закладі. Необхідно звернути увагу на процес відбору кандидатів на навчання. У багатьох країнах світу існують свої особливості в системах освіти і не кожний диплом дає право вступати до вищих навчальних закладів своєї країни. В Україні, не дивлячись на багаторічний досвід роботи з іноземними студентами, досі не були розроблені та

доведені до ВНЗ та фірм-посередників критерії оцінки документів, що подаються до вишу. Таким чином для забезпечення якості освітніх послуг для іноземних громадян повинна стати методика визнання кваліфікацій, що отримані іноземним студентом на Батьківщині. Завдання викладача — навчити, допомогти, підготувати, сформувати нове творче покоління. Проблема полягає в тому, як організувати навчальну діяльність, щоб студенти не лише поглинали потік інформації, що подається викладачем, але й розуміли, оцінювали цю інформацію. Педагогічні умови відіграють при цьому вирішальну роль. Особистість студента-іноземця, розуміння його як індивідуальності є запорукою успішної організації навчально-виховного процесу в умовах українського освітнього простору. Врахування особливостей студентів-іноземців і створення сприятливих педагогічних умов — запорука ефективної підготовки майбутнього конкурентоспроможного покоління. Зміст освіти має орієнтуватись на забезпечення розвитку і самовизначення особистості студента-іноземця. Високоморальний та глибокодуховний викладач при цьому відіграє неабияку роль, впливаючи на розвиток і становлення індуума, і тільки характером можна створити «характер».

УДК 378

Наталія Константюк

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Nataliia Konstantiuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

EDUCATION OF FOREIGN STUDENTS AT HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF UKRAINE

Вища освіта завжди була одним з важливих пріоритетів у суспільстві, саме завдяки вищій освіті зберігається та захищається належний рівень культури всієї нації, відбуваються конструктивні зміни. Вища освіта є рушійною силою зростання національної економіки, та інструментом для реалізації суспільних устремлінь.

Однак на сучасному етапі розвитку досить поширеним явищем стає мобільність студентів у здобутті вищої освіти, що зумовлює збільшення кількості іноземних громадян в Україні. Наша країна посідає дев'яте місце в світі за кількістю іноземців. Багато іноземних студентів обирали освіту в Україні через позитивну репутацію, успадковану українськими університетами від вищих навчальних закладів СРСР, в поєднанні з порівняно низькою вартістю навчання. На рисунку 1 зображено динаміку чисельності іноземних студентів, які навчалися у вищих навчальних закладах України у 2006-2013 роках.

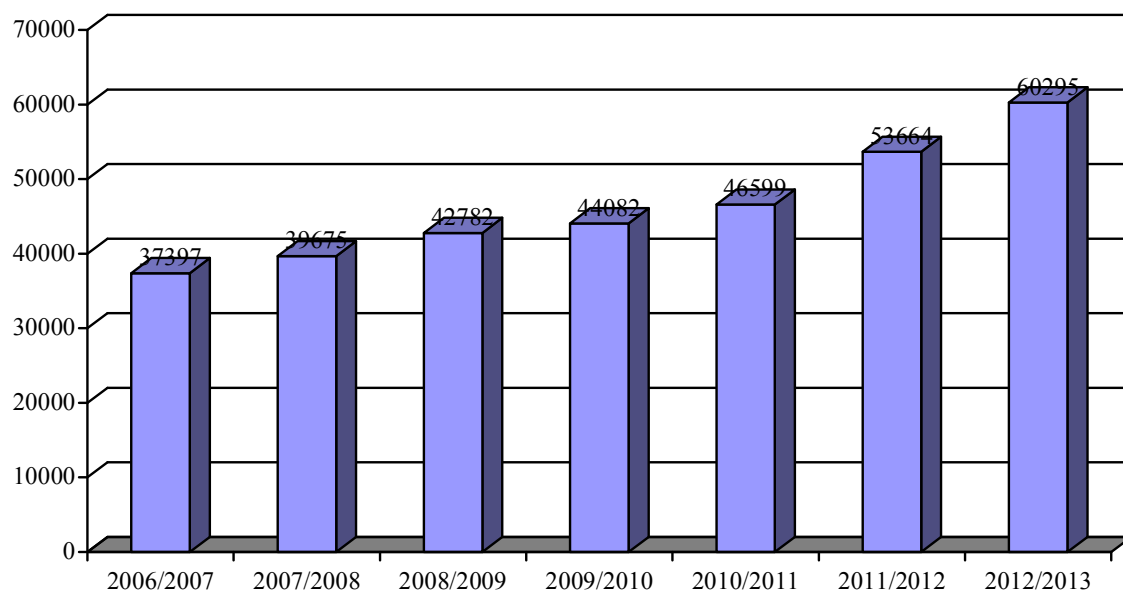

Рисунок 1. Динаміка чисельності іноземних студентів, які навчалися у вищих навчальних закладах України у 2006-2013 роках [2].

Збільшення потоку іноземних студентів позитивно відображається на доходах нашої країни та вишів, котрі приймають цих студентів. На рисунку 2 відображено обсяги фінансових надходжень від навчання іноземних студентів за аналогічний період.

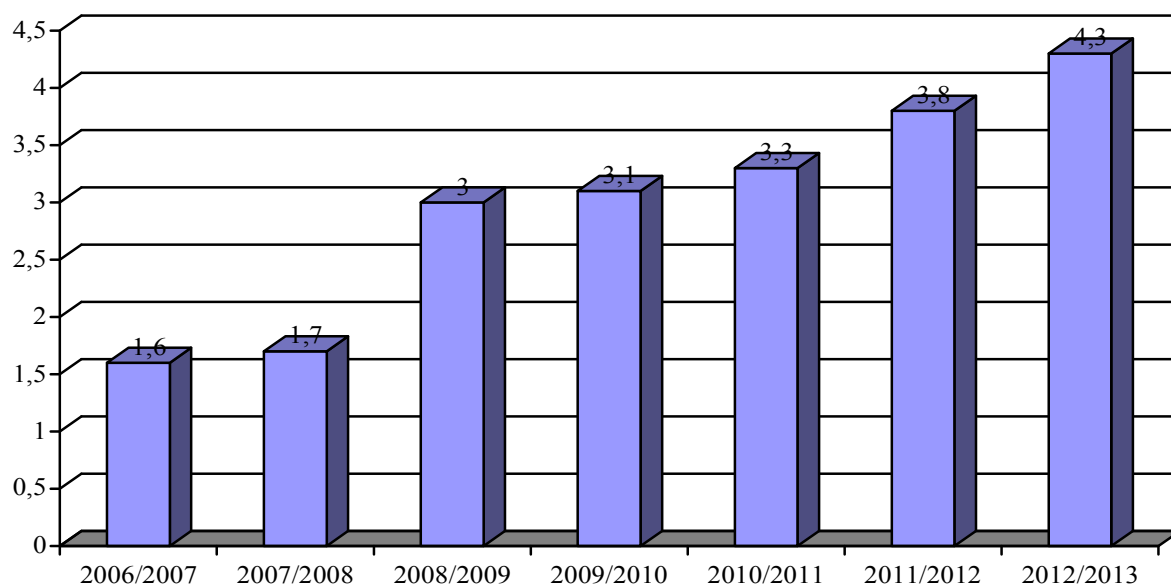

Рисунок 2. Обсяги фінансових надходжень від навчання іноземних студентів в Україні у 2006-2013 роках (млрд.грн.) [2].

Отже, українські вищі навчальні заклади мають можливість зайняти достойне місце на міжнародному ринку освітніх послуг, тим самим забезпечивши себе альтернативними видами доходів, враховуючи недостатнє бюджетне забезпечення. Що саме заважає нашим вишам посісти не дев'яте місце в світі за кількістю іноземних студентів, а хоча б увійти в першу п'ятірку? Це питання адаптації іноземних студентів в Україні та у виші.

Поняття адаптації студентів до навчання у ВНЗ було предметом дослідження таких науковців, як Г. Александров, Т. Алексєєва, Н. Бордовська, О. Орехова, П. Просецький, А. Реан, С. Розум, І. Ширяєва та ін., які по-різному розуміли її: як процес активного пристосування й вольової реалізації засвоєних норм та цінностей в умовах конкретної ситуації; пристосування особистісних якостей до умов цього ВНЗ і формування на цій основі нових соціально та професійно значущих якостей, що забезпечують реалізацію особистісного потенціалу студента [1, с.28]; активне творче пристосування студентів до умов вищої школи, у процесі якого в них формуються вміння й навички організації розумової діяльності, здібності до обраної професії, раціональний колективний та власний режим праці, дозвілля й побуту, система роботи з професійної самоосвіти та самовиховання професійно значущих якостей особистості [4, с.21]; процес активного пристосування студентів до навчально-виховного середовища ВНЗ, що включає оволодіння знаннями, уміннями й навичками, новими формами та методами навчальної роботи, залучення до нових видів пізнавальної й наукової діяльності, засвоєння нових соціальних норм, звичаїв, традицій, вимог колективу, нових побутових умов життя в студентському гуртожитку з урахуванням особливостей національної культури, цінностей, норм [3, с. 116].

Щодо етапності процесу адаптації студентів до навчання у виші, то І. Симаєва виділяє такі етапи адаптації студентів:

- фізіологічна (близько 2 тижнів);
- психологічна (до 2 місяців);
- соціально-психологічна (триває до 3 років) [5].

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що адаптація особистості до навчання у ВНЗ – складний, довготривалий, динамічний процес. Адаптація студента до умов ВНЗ охоплює всі сфери студентського життя: входження в студентське середовище; засвоєння основних норм інтернаціонального колективу, виробленн я власного стилю поведінки; формування стійкого позитивного ставлення до майбутньої професії, подолання мовного бар'єру, зростання відчуття академічної спільноти.

Література

1. Алексєєва Т.В. Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.01/ Т.В. Алексєєва ; КНУ ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 204 с.

2. Динаміка чисельності іноземних студентів, які навчалися у вищих навчальних закладах України у 2006-2013 роках // Урядовий кур'єр. – 29 серпня 2013, – [Електронний ресурс] / Режим доступу:

<http://ukurier.gov.ua/uk/articles/inozemci-dedali-chastishe-obirayut-dlya-navchannya/>

3. Орехова Е.Ю. Особенности процесса адаптации студентов коренных малочисленных народов Севера, ханты и манси, к учебно-воспитательной деятельности в вузе / Е.Ю. Орехова // Психолого-педагогические науки : Вестник Поморского государственного университета. – 2006. – № 6. – С.115–121.

4. Просецкий П.А. Психологические особенности адаптации студентов нового приёма к условиям обучения в вузе / П.А. Просецкий. – Минск : Слово, 1996. – 85 с.

5. Симаева И.Н. Динамика эмоционально-чувственного состояния личности в процессе адаптации к деятельности / И.Н. Симаева. – Калининград : Радуга, 2002. – 267 с.

УДК 378

Тетяна Королюк

Тернопільський національний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОСНОВЫ АДАПТАЦИИ ИНОЗЕМНЫХ СТУДЕНТОВ У ВУЗАХ

Tetyana Korolyuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

FOUNDATIONS OF INTERNATIONAL STUDENTS' ADAPTATION AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Адаптаційні можливості є предметом вивчення низки наук, включаючи всі гуманітарні та медико-біологічні науки. Проте загальноприйнятого визначення поняття адаптації немає. Слово «адаптація» (від лат. *adapto* – пристосування) виникло в біології для позначення процесу пристосування будови і функцій організму (особин, популяцій, видів) до умов навколишнього середовища. З філософсько-соціологічної точки зору, адаптація – атрибут будь-якої живої істоти, який проявляється щоразу, коли в системі його взаємовідносин з середовищем життєдіяльності виникають важливі зміни. Оскільки і людина, і середовище постійно змінюються, адаптація виявляється фундаментальною основою існування.

Основними факторами адаптації іноземних студентів до навчального процесу у наукових працях дослідників визначено: 1) соціально-психологічні, тобто вибір навчального закладу, мотивація до навчання, здібності, наявність досвіду, навичок; 2) психолого-педагогічні, які являють собою загальну підготовленість до професійного навчання, суб'єктну позицію студента у навчальній діяльності й орієнтацію на особистісно-професійний саморозвиток; характер спрямованості та рівень професійної діяльності викладача, його здібності до навчання студентів; 3) індивідуально-особистісні, до яких

належить рівень освіти, мовної та мовленнєвої підготовки, мотивація на здобуття освіти, комунікабельність тощо.

У наукових дослідженнях виділяється три види адаптації іноземних студентів: фізіологічна, психологічна та соціальна. Як стверджують дослідники, незважаючи на відмінності між даними видами адаптації, в реальності, переплітаючись, вони виявляються окремими аспектами єдиного процесу. Під фізіологічною адаптацією розуміють сукупність фізіологічних реакцій, що лежать в основі пристосування організму до зміни навколишніх умов та спрямована на збереження відносної постійності його внутрішнього середовища [1]. Психологічна адаптація визначається активністю особи. Найчастіше під нею розуміють адаптацію особи до соціальних проблемних ситуацій, звикання індивіда до нових умов зовнішнього середовища із затратами певних сил, взаємне пристосування індивіда і середовища [2]. Соціальна адаптація визначається, як: 1) процес формування і розвитку соціальної активності особи, соціальних, соціально-психологічних і біологічних механізмів регуляції її життєдіяльності [3]; 2) приведення індивідуальної і групової поведінки у відповідність з пануючою в цьому суспільстві, класі, соціальній групі системою норм і цінностей [1]; 3) підсумок процесу зміни соціальних, соціально-психологічних, морально-психологічних, економічних і демографічних стосунків між людьми, пристосування до соціального середовища [2].

У дослідженні Р. Бейкера і Б. Сірика розглядаються три складові студентської адаптації: академічна, психологічна і соціальна [4]. Академічна адаптація — ставлення студентів до академічної роботи, рівень мотивації студентів виконувати роботу, задоволеність навчальною програмою. Соціальна адаптація — залучення в соціальну активність, взаємовідносини з одногрупниками, відчуття приналежності до групи, задоволеність соціальним середовищем. Психологічна адаптація включає в себе емоційний стан, почуття тривожності, реакцію студентів на стрес.

В інших наукових працях є така класифікація адаптації: соціокультурна соціально-психологічна, педагогічна [5]. Так, соціокультурна адаптація — це процес взаємодії представника іншої культури та життєвого середовища, набуття основних норм та зразків нової дійсності. Соціально-психологічна адаптація передбачає вступ іноземного студента в систему міжособистісних стосунків, налагодження взаємовідносин в групі, формування особистої поведінки в ній. Педагогічна адаптація пов'язана із засвоєнням норм та правил професійного середовища, пристосуванням до характеру, змісту та умов організації навчального процесу, формуванням у студентів навичок самостійної навчальної та наукової роботи. Наведені види адаптації перебувають у тісному взаємозв'язку та доповнюють одна одну.

Дослідження етапів процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі серед науковців містить різну кількість та послідовність етапів. Так, І. Н. Сімаєва у своїй праці визначає фізіологічний етап (близько 2 тижнів), психологічний етап (до 2 місяців) та соціально-психологічний етап (триває до 3 років) [6]. Як видно з часового проміжку, процес адаптації триває

майже увесь період навчання студента. П. О. Просецький виділяє такі етапи адаптації студентів: передадаптація, дезадаптація, реадаптація, десадаптація [7]. На етапі передадаптації відбувається пристосування до майбутніх, уявних ситуацій, становлення психологічної установки на адаптацію. Дезадаптація – це відвикання особи від звичних умов, в яких вона перебуває. Рееадаптація відображає перехід від одних, колись нових, а тепер звичних умов. Десадаптація – це етап, на якому настає неадаптованість особи, нездатність її пристосуватися до нових умов середовища.

На основі проведеного аналізу взаємозалежності між факторами та проявами адаптації Т. В. Алексєєва виділяє такі етапи: передадаптація, адаптування, постадаптація. Стадія передадаптації характеризується низьким рівнем комфортності та емоційним тонуом, домінує стратегія поведінки суперництва, конфліктність. Адаптування починається ефектом «обманутих сподівань», розчаруванням у професії. Стадія постадаптації характеризується остаточним оформленням індивідуального стилю навчальної діяльності, звуженням інтересів за рахунок кристалізації професійних інтересів, сформованим колом спілкування і визначенням соціальної ролі [8].

М.І. Вітківська та І.В. Троцук вважають, що до етапів адаптації іноземних студентів у ВНЗ включаються: входження в студентське середовище; засвоєння основних норм інтернаціонального колективу, вироблення власного стилю поведінки; формування стійкого позитивного ставлення до майбутньої професії, подолання мовного бар'єру, зростання відчуття академічної спільноти [9].

У процесі адаптації іноземні студенти частково сприймають нове соціокультурне середовище, зберігаючи при цьому етнічну самоідентичність. Крім того, спостерігається і позаособистісна адаптованість, коли в процесі навчання набуваються професійні знання, вміння і навички. Для успішної адаптації необхідним є прояв активної позиції, яка повинна бути не лише у викладача, а й у студента. Наукові дослідження свідчать про взаємозв'язок рівня уявлення студента про професію та рівня його ставлення до навчання: чим менше студент знає про професію, тим нижче у нього позитивне ставлення до навчання.

Література

1. Витенберг Е. В. Социально-психологические факторы адаптации к социальным и культурным условиям : автореф. дисс. ... канд. психол. наук / Е. В. Витенберг. – СПб, 1994. – 37 с.
2. Налчаджян А. А. Социально-психическая адаптация личности / А. А. Налчаджян. – Ереван, 1988. – 69 с.
3. Кджанян М. Г. Проблемы социальной адаптации личности : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филос. наук : спец. 09.00.01 / М. Г. Кджанян. – Ереван, 1982. – 23 с.
4. Baker R. W. Measuring Adjustment to College / R. W. Baker, B. Siryk // *Journal of Counseling Psychology*. – 1984. – № 31(2). – p. 179–189.
5. Блинова Т. А. Особенности преподавания информатики на русском языке как иностранном в информационном обществе для стран со слабым

информационным уровнем в области алгоритмизации и программирования / Т. А. Блинова, А. В. Новиков, Н. Н. Руднова // Профессионально направленное обучение русскому языку иностранных граждан: сб. материалов Международной научно-практической конференции. – 2010. – Т. 1. – С. 38–46.

6. Симаева И. Н. Динамика эмоционально-чувственного состояния личности в процессе адаптации к деятельности / И. Н. Симаева. – Калининград : Радуга, 2002. – 267 с.

7. Просецкий П. А. Психологические особенности адаптации студентов нового приёма к условиям обучения в вузе / П. А. Просецкий. – Минск : Слово, 1996. – 85 с.

8. Алексєєва Т. В. Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.01 / Т. В. Алексєєва ; КНУ ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 204 с.

9. Витковская М. И. Адаптация иностранных студентов к условиям жизни / М. И. Витковская, И. В. Троцук // Вестник РУДН. – Серия Социология. – 2004. – №6–7. – С. 267–283.

УДК 378. 14

Ольга Іваноньків

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

АДАПТАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Olga Ivanonkiv

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS TO STUDYING PROCESS AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

Важливою передумовою забезпечення ефективності навчально-виховного процесу іноземних студентів є врахування особливостей їхньої адаптації до соціально-культурного середовища в Україні. Початок навчання в українському вищому навчальному закладі пов'язаний із цілою низкою проблем, оскільки іноземний студент повинен не лише навчитись ефективно організовувати свою навчальну діяльність в умовах вишу, а й пройти складний процес адаптації в новому соціально-культурному середовищі, вивчити мову та набути навичок міжкультурного спілкування.

З перших днів присутності у вищому навчальному закладі України студенти-іноземці потрапляють у незвичне мовне та національне середовище, до якого їм необхідно якнайшвидше адаптуватися. Адаптація сприяє підвищенню якості та рівня навчання, оволодіння знаннями, вміннями та навичками, що дозволяє підвищити якість підготовки фахівців.

Вступ іноземних студентів у систему міжособистісних взаємин, налагодження взаємовідносин у групі та у вищому навчальному закладі в цілому та формування особистої поведінки можна віднести до соціально-психологічної адаптації, а засвоєння норм та правил професійного середовища, пристосування до характеру, змісту та умов організації навчального процесу, формування навичок самостійної навчальної та наукової роботи – до педагогічного аспекту адаптації.

Іноземні студенти, які вивчають дисципліни англійською мовою, не мають можливості швидко оволодіти українською мовою, що значно ускладнює адаптаційний процес в Україні. Вони не можуть без сторонньої допомоги вирішувати повсякденні проблеми, які потребують спілкування з місцевим населенням і спілкуються лише з тими, хто говорить англійською мовою. У перші місяці перебування в Україні іноземні студенти знайомляться з аспектами культури і набувають першого досвіду пристосування до нового соціального середовища. У цей період зав'язуються дружні стосунки з іншими іноземцями, особливо зі студентами старших курсів, які вже декілька років навчаються в Україні, що полегшує процес адаптації. Тому першочерговим завданням для іноземних студентів є адаптація до умов та особливостей вітчизняного соціально-культурного та освітнього середовища.

Під час роботи з іноземними студентами у викладачів виникає низка проблем:

- мовний бар'єр, оскільки в групі навчаються студенти з різним рівнем володіння англійською мовою, зокрема франкомовні студенти та студенти з Таджикистану, в яких рівень знання англійської мови є недостатнім для повного опанування матеріалу;

- слабка підготовка з профільних та спеціальних дисциплін, наприклад, математики, що уповільнює процес сприйняття та розуміння розв'язання задач, виникають проблеми з проведенням розрахунків при аналізі діяльності підприємств, використанням та розумінням формул, побудовою різних графіків та діаграм.

- відчутна різниця між формами та методами навчання в українському виші та відповідними елементами навчання у вищій школі в рідній країні студента.

- відсутні навички самостійної роботи. Частина студентів не вміє і не виявляє бажання працювати з джерелами інформації, аналізувати великий обсяг інформації, використовувати бібліотечний фонд університету чи Інтернет-ресурси для підготовки домашнього завдання, додаткового матеріалу, написання рефератів чи доповідей. Часто мотивування студентів отримати позитивну оцінку під час підготовки додаткової теми з предмета, що не розглядалась на лекції, у формі реферату чи доповіді не завжди дає бажаний результат.

Процес засвоєння матеріалу значно спрощує наявність у студентів-іноземців посібників курсу лекцій англійською мовою. Лекційні матеріали дозволяють підготуватися до лекції, повторити нові терміни, основні визначення, що сприяє підвищенню ефективності засвоєння теоретичного матеріалу, спрощує розуміння дисципліни. Важливу роль у навчальному

процесі відіграє система Atutor, де викладач, щоб спростити домашню роботу іноземним студентам, розміщує весь теоретичний та практичний матеріал з предмета. Допомога та підтримка іноземних студентів перед викладанням нової теми або розділу – це те, до чого необхідно прагнути при організації навчального процесу.

Кращому сприйняттю нового матеріалу під час лекційних занять допомагає використання мультимедійного проєктора, де на слайдах можна відтворити найголовніші поняття та визначення із нової теми, а також наочно подати це у вигляді таблиць, графіків та діаграм. Такий підхід є об'єктивною та сучасною вимогою ефективного проведення лекційних курсів.

Під час навчання у вищому навчальному закладі іноземні студенти стикаються з різними проблемами. Отже, викладачам, які працюють зі студентами першого курсу, необхідно враховувати проблеми первинної адаптації. На цьому етапі студенти часто не розуміють вимог, які перед ними ставляться, порушують правила внутрішнього розпорядку, дезорієнтовані в часі, тому систематично запізнюються на заняття. Викладачам необхідно у доступній формі донести до іноземних студентів усі вимоги і правила, яких дотримуються у даному навчальному закладі.

Певні навички організації власного навчання та побуту в Україні, володіння основами української мови і певними знаннями про місцеву культуру можна віднести до другого етапу адаптації іноземних студентів в Україні, що дає їм змогу більш ефективно спілкуватись і в університетському середовищі, так і поза ним. Знання цінності та світогляду, розуміння потреб та поведінки українців, здатний передбачати їхні дії, достатнє, для спілкування, володіння мовою, вміння слухати, визначати важливість предметів, бажання виконувати домашнє та готувати додаткове завдання, вибирати основне з поміж усього поданого матеріалу і чітко висловлювати свою думку – це третій етап процесу адаптації. Під час організації роботи з іноземними студентами необхідно враховувати ці етапи, тривалість яких залежить від індивідуальних особливостей студента та його соціального досвіду.

Для успішної адаптації іноземних студентів необхідно будувати навчальний процес, враховуючи географічні, економічні, національні, історичні, культурні та релігійні фактори, що впливають на систему освіти.

Адаптацію слід розглядати як комплексну педагогічну програму, успішність якої визначається багатьма критеріями, що дозволяє покращити якість навчання студентів-іноземців та досягнути бажаних результатів навчання з найменшими негативними наслідками.

Отже, для прискорення третього етапу процесу адаптації іноземних студентів та досягнення бажаних успіхів у виховному та навчальному процесі іноземним студентом викладачеві необхідно враховувати вік, релігійну, соціальну та інші приналежності студентів, надавати самостійність у пошуку та підготовці нового додаткового матеріалу, стимулювати мотиваційну сферу, створювати практичні ситуації, що максимально наближені до реальності, для зацікавлення іноземного студента до вивчення тієї чи іншої дисципліни, піднімати питання тих тем, які цікаві конкретній аудиторії, об'єктивно

оцінювати результати самостійної роботи студентів із урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, зацікавлювати та формувати пізнавальну потребу у іноземних студентів. Студенти-іноземці, які вже мають досвід перебування та навчання за кордоном швидше пристосовуються до навчання і життя в Україні.

Позитивно впливає на адаптацію іноземного студента у вищому навчальному закладі ділове та емоційне входження в колектив, насичене громадське життя в студентському середовищі, активна участь в загально-університетських заходах – таких як підготовка спільних свят, наукових конференцій, спортивних змагань, музичних фестивалів.

Отже, адаптацію іноземних студентів в Україні необхідно розглядати як комплексну програму, успішність якої визначається багатьма параметрами та критеріями, що значно підвищують якість навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах та дозволяє їм отримати відповідну професійну кваліфікацію.

УДК 378.14

Ірина Котовська

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Iryna Kotovs'ka

Ternopil Ivan Pulyj National Technical University, Ukraine

ISSUES OF ADAPTATION OF INTERNATIONAL STUDENTS TO STUDYING PROCESS AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

Політичні та економічні зміни, що відбулись в Україні за останнє десятиліття, внесли свої корективи щодо співробітництва нашої країни з іноземними державами. Зміни торкнулися й системи освіти. Система вищої освіти України проходить етап реформації та інтеграції до європейського простору, який передбачає активну співпрацю, обмін досвідом з вищими навчальними закладами країн світу, а також залучення до навчання іноземних громадян. За роки незалежності України рейтинг українських освітніх послуг на світовому рівні зростає, збільшується кількість іноземних громадян, які приїжджають для навчання у вищих навчальних закладах України. Прагнення збільшити кількість іноземних студентів, що навчаються в Україні, є зрозумілим, оскільки іноземні студенти – це не лише важливе джерело доходів українських ВНЗ, але вони також позитивно впливають на економіку України в цілому. Співпраця та тривалий процес навчання вимагає розробку не тільки засад навчального процесу, який би повністю відповідав світовим стандартам

вищої освіти, а й системи адаптації іноземних громадян до нового оточення, українського суспільства, культури, релігії, світогляду українського народу.

Актуальність дослідження адаптаційного процесу іноземців полягає перш за все в тому, що приїхавши у нову для себе країну, вони відчують певні труднощі на перших етапах свого життя в Україні. Можна виділити низку причин виникнення цих труднощів, а саме: відсутність мовних навичок, необхідних для професійного і побутового спілкування, складність соціальної та культурної адаптації в українському середовищі, відсутність методик, які б забезпечували адекватну соціалізацію іноземців в українському суспільстві. Отже, іноземні громадяни, що приїждять до України, неминуче повинні пройти складний адаптаційний процес.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури засвідчує, що в сучасній науці накопичено вже чималий обсяг доробок, які присвячені дослідженню проблеми адаптації людини в різних сферах її життєдіяльності, сутність і природа адаптації розглядається достатньо широко і різноманітно (Б.Г. Ананьєв, В.Г. Асєєв, Ф.Б. Березин, В.П. Зінченко, М.О. Іванова та ін.). Така велика кількість наукових праць ще раз підтверджує, що феномен адаптації є предметом дослідження фахівців різних галузей наукових знань.

Результати емпіричних досліджень в області адаптації показали, що існує низка чинників, які мають суттєвий вплив на процес адаптації:

- рівень освіченості індивіда (доведено, що успішно адаптуються молоді, високоінтелектуальні та високоосвічені люди);
- рівень особистісних властивостей людини (це повинні бути люди екстравертного типу, пріоритетними для яких є загальнолюдські цінності, люди, які вміло збережуть свою культурну ідентичність і з розумінням та повагою ставитимуться до норм, традицій, звичаїв нової культури);
- готовність особистості до змін, які її очікують, сформованість мотивації до адаптації (психологічно краще переживають зміни люди, які свідомо, добровільно прагнуть бути включеними в чужу групу. Індивіди, які готові до змін, опинившись в полікультурному суспільстві, як правило, частіше контактують з місцевим населенням, що зменшує рівень їхнього культурного шоку).

Адаптація є загальнонауковою проблемою і охоплює всі сторони життя людини. Можна виокремити складові, ключові елементи складного адаптаційного процесу:

- соціальна адаптація – пов'язана з ознайомленням із державним устроєм України, законами України, які стосуються іноземців, системою охорони здоров'я;
- культурна адаптація – стосується вивчення історії та культури, звичаїв та традицій України;
- лінгвістична адаптація – включає в себе інтенсивний курс вивчення української мови;
- інформаційна адаптація – передбачає створення або формування необхідного інформаційного забезпечення, наприклад, сайтів, розроблених для іноземців;

- психофізіологічна адаптація – полягає у пристосуванні до нових умов життя, оскільки доведено, що здоров'я людини змінюється у зв'язку з постійними змінами стану довкілля тощо.

Проте, попри наявність багатьох складових процесу адаптації, найскладнішим та наймасштабнішим її елементом для іноземних студентів в Україні є подолання мовного бар'єру. Якщо для студентів з пострадянських країн такої проблеми майже не існує, то для студентів з далекого зарубіжжя українська мова є дуже складною, важкою для запам'ятовування та вимови. Засвоєння елементарних навичок спілкування українською мовою займає велику кількість часу та зусиль.

Проблема адаптації іноземців до нового для них мовного, соціального і культурного середовища є актуальною не тільки для України, а й для всіх країн, в багатьох з яких впроваджені та успішно діють програми соціальної адаптації іноземних громадян.

Проте слід зазначити, що кращій адаптації студентів-іноземців до нового соціокультурного середовища сприяють дві групи факторів: ті, які залежать від студента і викладача. З боку студента важливими є: належний рівень базової підготовки, рівень знань української мови, індивідуальна здатність до навчання, особливості національного менталітету. Викладач, у свою чергу, повинен бути компетентним у викладанні свого предмета, володіти мовою спілкування і певними особистими якостями. Лише у такій співпраці можливо досягнути хороших результатів.

UDC 378.14

Mykola Pradivlyannyi, Olena Takul

Vinnitsia National Technical University, Vinnitsia, Ukraine

ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS IN VINNYTSIA NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY

The phenomenon of adaptation is one of the most important and most typical phenomena of social life in the XXI century. Nowadays the internationalization of higher education highlights the issue of adaptation of foreign students staying in an unusual society and foreign country.

The problems of internationalization of higher education in Ukraine are closely related to the problems of international students' adaptation to the living and studying conditions of a new linguistic-cultural environment. Solving these problems will be of strategic importance for strengthening the position of Ukraine in the international education market.

S. Vorozhbit understands adaptation to studying in universities as a complex, dynamic process driven by the interaction of subjective and objective socio-psychological, mental, physiological and physiological factors [1]. V.I. Slobodchikov emphasizes that adaptation to studying in universities is a complex multidimensional

students' joining the new system of requirements, new team and new environment [2].

M Vitkovska and I. Trotsuk distinguish social adaptation as an individual adaptation to the group and the entire students' community; understanding of legal requirements to staying in high school; meaningful acceptance of rules, morality and culture; adaptations for staying in a hostel [3].

Most researchers make the following classification of adaptation: socio-cultural adaptation, social and psychological adaptation, pedagogical adaptation [4].

Sociocultural adaptation is the interaction of the active representative of other culture and environment, the process of gaining the essential skills and knowledge, mastering the basic standards and samples of new environmental reality, the so-called phenomenon of "entering the culture" [5].

The socio-psychological adaptation refers to the foreign students entering the system of interpersonal relationships, establishing relationships within the group and forming personal behavior.

The pedagogical aspect of adaptation is associated primarily with assimilation of the rules and regulations in professional environment, adapting to nature, content and conditions of the educational process, the formation of students' skills of independent learning and research.

Regarding the adaptation of international students studying at the university, the researchers focus on different technologies - the use of theories, means and methods of training activities at the university, i.e. combination of methods, means and forms of training aimed at achieving the instructional goals.

The analysis of scientific achievements in this field can identify the main technologies that are used by universities for adapting the foreign students. These, first of all, are lectures, talks and coaching. However, they provide for more mechanical adjustment of foreign students to a new culture or society.

L. Kohis focused on four traditional approaches to acquiring new skill and knowledge about culture and society in which they live and study:

- *educational approach* is carried out by reading books about the new culture, traditions, habits and customs of its inhabitants;
- *orientation* that involves familiarization with the new social environment, its basic ideas and values through the use of manuals, called "cultural cookbook.";
- *instruction* that emphasizes the possible problems and some aspects of adaptation to a new environment;
- *training* that provides a practical and directly focused interaction with representatives of the new culture [6].

An interesting approach was made by O. Orekhova. This approach revealed the effectiveness of adaptation measures: collective creativity, individual sessions with mastering the skills of self-education and self-education in group training sessions, frontal talks, tours, museum excursions, discussions and training [7].

As a special method of educational activities, the educational accompanying of foreign students includes a system of organizational, diagnostic, educational and developmental activities.

Not only foreign student must be prepared for entering a new learning environment, but the environment itself must be prepared to accept a student as well. Thus, pedagogical accompanying is a basic condition for the successful adaptation of foreign students to study at the university, the implementation of which should be provided for by various departments of higher educational institutions both individually and in a group form.

Staying in the environment with different culture, the mismatch of education systems in different countries are due to the intense process of adaptation of foreign students at all levels: psychological, socio-cultural, domestic, climatic, social, psychological, and linguistic. And each of these levels is associated with great mental, emotional, intellectual and physical burdens. Due to this perspective there is a possibility of combining the tasks of adaptation and teaching Ukrainian language to foreigners, creating language learning tools and necessary conditions for the rapid adaptation of an individual to unfamiliar linguocultural environment.

Observations showed that foreign students are choosing such Ukrainian cities that have prestigious universities with a good reputation in the country, the cities that are situated not far from the capital, the cities that are a typical for Ukrainian culture and traditions, the cities with rich cultural and historical traditions. All these requirements are met by the city of Vinnytsia, and that is why since 1979 Vinnytsia National Technical University has been recruiting and training foreign students from over 28 different countries.

The main category of people who stay in contact with foreign students – members of university administration, representatives of the Department for Foreign Students - make up a friendly informal environment with foreign students.

Educational events held in Vinnytsia National Technical University like poetry readings, concerts, exhibitions, tasting national cuisine, readers' contests and Ukrainian culture experts competitions, sports, etc. promote the education of each foreign student who is willing to participate in the dialogue of cultures, cherish world civilization and their own national culture. The most revealing and important are the Students' Day and the Native Language Day, which are attended by both Ukrainian and foreign students.

The preparatory department pays much attention to extracurricular activities: discussion of the educational process, student life and leisure; trips with a purpose of instilling respect to the country, city, people and their history, traditions and culture; evenings, literary soirees.

The teachers do their best to involve foreign students into Ukrainian national and cultural traditions by the means of extracurricular activities, provide assimilation of elements of Ukrainian culture by social and cultural activities. These include group training and holidays, visiting museums, historical sites and explanation of some ritual actions.

The teachers of preparatory department conduct individual and group conversations about the rules of living in Ukraine, staying in the dormitory, studying at Vinnytsia National Technical University, the passport regime and others. Typically, the supervisor informs and advises students in sufficient detail on all the matters which occur, especially at the beginning of their staying in Ukraine.

References

1. Vorozhbit S. *Problemi zagalnoi ta navchalnoi adaptaciyi studentiv // Socialna psihologiya : Ukrayinskij naukovopraktichnij zhurnal*. - 2007. - N 4. - S. 87-96. [in Ukrainian]
2. Slobodchikov V.I., Mirzayanova L.F. *Uprezhdayushhaya adaptaciya kak osobaya obrazovatel'naya deyatelnost' prepodavatelej vuza // Pedagogika*. - 2008. - N 6. - S. 68-73. [in Russian]
3. M.I. Vitkovskya, I.V. Trotsuk. *Adaptacia inozemnyh studentiv do umov zhyttia. Visnyk RUDN, seria Sociologia*, 2004, № 6-7. [in Ukrainian]
4. Blinova T.A., Novikov A.V., Rudnova N.N. *Osobennosti prepodavaniya informatiki na russkom yazyke kak inostrannom v informacionnom obshchestve dlya stran so slabym informacionnym urovnem v oblasti algoritmizacii i programmirovaniya. / Professionalno napravlennoe obuchenie russkomu yazyku inostrannyx grazhdan: Sb. materialov mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii*. — M., 2010. T. 1. S. 38—46. [in Russian]
5. Dovgodko T. *Osoblivosti pidgotovki studentiv-inozemciv ta ix psixologo-pedagogichna adaptaciya u naukovomu seredovishhi vishnix navchalnix zakladiv // Realizaciya tradicionnyx metodov i poisk innovacij v processe podgotovki inostrannyx studentov v sovremenном vysshem uchebном zavedenii: Materialy mezhdunarodnoj nauchno-metodicheskoy konferencii*. - Harkov : NTU "HP", 2008. — 362. [in Ukrainian]
6. Kohis L. R. *Four Traditional Approaches to Developing Cross-cultural Preparedness in Adults / Kohis L. R. // International Journal of Intercultural Relations*. — 1987. — № 11. — P. 26 — 32.
7. Orekhova E.Y. *Osobennosti processa adaptacii studentov korennyx malochislennyx narodov Severa, xanty i mansi, k uchebno-vospitatelnoj deyatelnosti v vuze / E.Y. Orekhova // Psixologo-pedagogicheskie nauki : Vestnik pomorskogo gosudarstvennogo universiteta*. — 2006. — № 6. — s.115—121. [in Russian]

UDC 37.062.3

Iryna Kramar

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

THE FEATURES OF EXTRA-CURRICULAR ACTIVITIES IMPACT ON THE ADAPTATION PROCESS OF TNTU FOREIGN STUDENTS

In modern conditions of society development it is quite important to establish an optimal balance between academic and non-academic activities in higher educational establishments. This is due to academic activities combined with non-academic

(extracurricular) ones could be seen as some factors of ensuring the students academic success. In addition, extracurricular work improves the adaptation process to studying conditions in higher educational establishments. This problem is especially important when it comes to the foreign students adaption.

At the beginning of 21st century this aspect has received a new impetus to study it due to the increased export of educational services (one of the priority areas of higher education), the internationalization of education and therefore it requires further research.

The optimal balance between the problems of studying and education has been a fundamental problem of pedagogy at different times. In particular, the famous psychologist K. Ushinsky thought that the leadership role should be given to education, not studying. He noted that without spiritual personal development all the actual knowledge of the particular studies are not useful and can even harm the individual and his/her environment [1].

The Law of Ukraine "On Higher Education" (Chapter VII; Article 41) states that educational process provides the ability to: obtain individual knowledge and skills in humanities, social, natural and technical sciences, intellectual, moral, spiritual, aesthetic and physical personal development [2].

Educational work with foreign students is related to the organization and participation in activities aimed at:

- reducing difficulties of adaption process;
- increasing motivation to study;
- improving the quality of studying;
- improving student educational achievements and discipline etc.

Extracurricular activities at TNTU are fulfilled in such areas as:

- 1) educational and scientific work;
- 2) organizational work;
- 3) civic and legal student education;
- 4) artistic and aesthetic work;
- 5) intellectual and spiritual education;
- 6) physical education and healthy lifestyle promotion.

Taking active part in the organization of extracurricular activities with foreign students of Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University I have noticed some features of this type of work with foreigners:

1. It is known that the adaptation period of Ukrainian freshmen takes one semester – up to the first session. But it takes much more time for foreign students to go through the adaptation process. Therefore, it is considered to affirm the importance of educational work in the foreign students' adaptation not only for freshmen, but also for students of senior courses.

2. "Cultural shock" – is a concept introduced by K. Oberg to point out the state of acute anxiety of the person caused by the unfamiliar social norms and social

cues. However, it should be noted that not all freshmen feel the “cultural shock”. First of all, it depends on the information which they’ve got about Ukraine and its culture before coming here, and how this knowledge corresponds to the reality after arrival in the host country. Secondly, even if the reality confirms the information they had before, the readiness (and willingness) to accept the reality varies greatly.

3. Duration of the adaptation process depends also on the personal qualities of each student. It can take from one month up to couple of months depending on the individual. Such personal qualities as friendliness, ability to respond quickly to the environment changes, a desire to learn a new culture and work with new people – are those personal qualities which play a very important role in the adaptation process. In addition, being involved in extra-curricular activities helps to raise the students self esteem. There are many students that feel worthless or that there is nothing they are good at. Students struggle with self esteem, and these activities are a way that they can build self esteem. Everyone wants to find something that they are really good at, and extra-curricular activities provide them with a way that they can get involved in something and really shine, giving their self esteem a boost.

Besides that, according to the information mentioned by students themselves, one of the factors that accelerates the adaptation process and facilitates socialization is the fact of having Ukrainian friends. In addition, it helps in linguistic adaptation and in getting known a new culture. To be a member of those organizations where also ukrainians work help to have Ukrainian friends. Foreign students of TNTU are members of such organizations as the European Youth Parliament (EYP, representatives from Ukraine), Global African Dialogue (GADO, Ukraine), “Students for Liberty” (USA), CACTUS (Community Action Ukrainian Style, Ukraine).

4. Passivity to participation in extracurricular activities. But here we are talking about two categories of students: the first one is passive because there is really no desire to participate in any activities not depending on what they will be about; the second one can be passive at the beginning because of fear or other people judgement but become active later. It is equally important to identify students who belong to each of these two groups. Because, if the first category remains passive throughout the period of study, the second one just needs extra work with them to be involved in the activities. Thus, the second category can become active after proper work to be done with it.

5. Senior students play a very important role in involving freshmen to various cultural activities. They give a proper example to freshmen, telling them about the importance of participation in different kinds of work at the university and not only telling but also being a role model showing what benefits it gives to students.

6. Self-organization. It is the undeniable fact that there are people who are active in social work regardless the country of residence been changed. In dealing with such students the main attention should be focused on future cooperation and supporting their work in a new environment. Thus, one of the foreign students of

TNTU is the founder of the International Students Forum which works successfully in Ternopil. The purpose of this organization is active youth intellectual and spiritual development and support. The Forum holds regular conferences, summits, meetings concerning main issues in social development, attracting new students to its activities.

Another example of students self-organization is national associations foundation such as Nigerian Students Association, Association of Congolese students, Association of Students from Cameroon. These organizations also enable first year students adaptation, help students in solving problems that arise during studying at the university, held various activities to support student cohesion in Ukraine, the development of cross-cultural interaction.

7. In most cases it is observed a tendency that students who are successful in studying are also successful and active in extra-curricular activities. They understand the relation between these two types of work: to study and get good marks, and to take part in other non-academic events. The relation is in the fact that a “good student” means that a student, besides having “A’s” and “B’s”, also participates in non-academic events, because the latter makes it possible the spiritual and personal development of students; forms necessary conditions to gain such personal features as team-work, creativity, confidence, hard-working and others – which will be useful in future life. In addition, it looks good “participation in non-academic events” on job applications and shows admissions officers and employers that such candidates are well-rounded and responsible.

8. Extracurricular activities also teach students how to communicate with different people, how to deal with each other which will be a good experience in future when they will have to communicate with new people and break down the barriers between people. And from the other side, students will be able to explore their physical, creative, social, political, and career interests with like-minded people. They will find friends, as trying something different may bring them in contact with people they didn't know who share their interests and curiosity.

So as we can see involving students to participate in various university activities contributes to their self-actualization and self-confidence in a new social environment and consequently to higher results directly in studying.

References

1. *Гуманізація та гуманітаризація професійної освіти: Науково-методичний збірник.* / АПН України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. / І.А. Зязюн (ред.). – К., 1996. – 160 с.
2. *Закон України “Про вищу освіту”* // Законодавчі акти України з питань освіти: За станом на 1 квітня 2004 року / Верховна Рада України; Комітет з питань науки і освіти / І. Р. Юхновський (ред.-упоряд.). Офіційне видання. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – С. 168-221. Режим доступу: // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14/page3>.

УДК 378.1

Олена Літвінова, Дмитро Топорець

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ», Україна

ЗАХОДИ З АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У НАЦІОНАЛЬНОМУ АЕРОКОСМІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ М.Є. ЖУКОВСЬКОГО «ХАІ»

Olena Litvinova, Dmytro Toporets

ACTIONS FOR ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS AT NATIONAL AEROSPACE UNIVERSITY "KHARKIV AVIATION INSTITUTE"

Мобільність студентів та їх навчання в іноземних закладах не є новою світовою практикою, але досі східний регіон Європи, зокрема Україна, досить повільно брали участь в цьому академічному процесі. Однак двадцять перше сторіччя ознаменувалося значним зростанням кількості іноземних студентів, які зацікавлені навчатися в українських вишах. Це обумовлено, перш за все, широкою навчальною базою, відмінними академічними програмами, загальним устроєм українських університетів, які можуть конкурувати з навчальними закладами Європи та Америки завдяки складу досвідчених викладачів та порівняно невисоким цінам за навчання. Усі ці фактори сприяють щорічному збільшенню іноземних студентів. Але з таким активним зростанням іноземців, які навчаються в українських вишах, виникають різноманітні перешкоди та проблеми, які необхідно вирішувати. Не враховуючи досить складного процесу оформлення іноземців в Україні, одним із найактуальніших питань є їхня адаптація в лінгво-культурному просторі країни. Саме такі заходи з адаптації іноземних громадян описані нижче.

Першою перешкодою, з якою стикаються іноземці, приїхавши до України, звісно є мовний бар'єр. Студенти не з країн СНД неспроможні оформити документи, дізнатися розклад занять, зробити покупки, оскільки, на жаль, переважна більшість наших співвітчизників не володіє англійською мовою, яку можна вважати *лінгва франка* в даному контексті. Через це виникає багато проблем як навчального, так і соціального характеру. Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (ХАІ) усвідомлює ці проблеми, тому намагається вирішувати їх таким чином. Перш за все, деканат з підготовки іноземних студентів зацікавлений наймати молодих фахівців з обов'язковим знанням англійської мови з принаймні середнім рівнем знань. Це вирішує питання з оформлення документів, оскільки співробітники ХАІ спроможні пояснити усю процедуру оформлення та зарахування до університету. Однак це не виключає проблему з орієнтуванням студента у вільний від занять час. Для цього відділ міжнародних зв'язків ХАІ прийняв рішення залучити до роботи з іноземцями українських

студентів, а саме таких, що навчаються на кафедрі прикладної лінгвістики. Такий захід дозволяє прискорити процес звикання іноземним студентом до лінгво-культурних реалій та знизити стрес від перших тижнів перебування в іншій країні. Українські студенти допомагають іноземцям ознайомитися з загальними правилами та положеннями, проводять екскурсії містом, знайомлять з історією та культурою України. Такі заходи сприятимуть подальшому звиканню до життя в Україні та швидшій соціалізації. В майбутньому ХАІ сподівається створити базу українських студентів нашого університету, завдяки якій іноземні студенти можуть знайти собі «друга» через офіційну сторінку університету або соціальні мережі ще до приїзду до України.

Після перших місяців, коли іноземці вже звикли до перебування в Україні в культурологічному аспекті, виникає необхідність їхньої мовної адаптації. З перших днів навчання усі іноземці повинні відвідувати заняття з української або російської мов, але необхідно, щоб практика навичок спілкування відбувалася не тільки в аудиторії, а й поза нею. Тому деканат з підготовки іноземних громадян щорічно організує конференцію для іноземних студентів. Головною вимогою участі в конференції є виступ з доповіддю українською або російською мовами. Студенти готують доповіді під керівництвом досвідчених викладачів-філологів. Під час конференції студенти мають змогу практикувати набуті знання, доповідаючи, відповідаючи на питання та готуючи питання до доповідачів. Ще раз хочемо зауважити, що весь захід відбувається українською та російською мовами.

Ще одним важливим фактором адаптації іноземців в Україні є їхня соціалізація. Заходи, спрямовані на таку адаптацію, також існують в нашому університеті. ХАІ заохочує іноземних студентів брати участь в різноманітних культурних та спортивних заходах, таких як талант-шоу, конкурси краси, спортивні змагання з різних видів спорту. Іноземні студенти вже неодноразово ставали призерами цих різноманітних конкурсів та змагань. Це сприяє їхньому зближенню з українськими студентами, іноземці мають змогу брати активну участь в житті університету, тим самим відчувати свою важливість.

Однією з найбільш цікавих форм мовної та культурної адаптації іноземців до перебування в Україні є вивчення ними народних традицій. Цей курс можна додати до курсу мовної підготовки або включити до програми літніх або зимових шкіл та стажувань. Пропонується декілька варіантів формування курсу вивчення народних традицій України:

- 1) за календарем
- 2) за соціально-побутовими подіями
- 3) за прикметами, повір'ями та висловами
- 4) за фольклором
- 5) за побутовими умовами

Під вивченням традицій за календарем мається на увазі ознайомлення студентів зі святом, що припадає на цей день календаря, історією свята,

прикметами, традиційними символами свята, сучасним стилем святкування тощо.

При формуванні курсу культури за соціально-побутовими подіями пропонується якомога детальніше та яскравіше ознайомити студентів з обрядами та ритуалами, що супроводжують ці події в Україні: народження, відвідини новонародженого та породіллі, хрестини, перше причастя, святкування дня народження, заручини, весілля, поховання та інше. Треба донести до слухачів історію виникнення обряду, його зміст та символіку, а також еволюцію обряду з плином часу.

Прикмети, повір'я та вислови також є невід'ємною частиною українського фольклору. Їх дуже багато, тому рекомендується структурувати вивчення цього матеріалу відповідно до природних явищ, днів тижня, флори і фауни, їжі та побутових речей. Вивчення цього розділу культури допомагає іноземному студенту удосконалити мовні навички через багаторазове повторення окремих слів, що відносяться до погоди, назв рослин та тварин, одягу, взуття тощо. Це також дозволяє удосконалити знання відмінків мови через ретельний розбір речень, що описують прикмету чи повір'я.

Українській фольклор можна поділити на дві групи: поетичний та прозовий. Ці дві групи, у свою чергу, діляться на підгрупи для більш результативного засвоєння мовного матеріалу студентами:

1) поетичний фольклор:

- народні пісні, що пов'язані з побутом, особистим та родинним життям людей, історією країни,
- народні пісні, що пов'язані зі святами та обрядами;

2) прозовий фольклор:

- казки: про тварин; чарівні; побутові,
- легенди,
- перекази.

І, нарешті, говорячи про вивчення студентами-іноземцями української культури за побутовими умовами, маємо на увазі, передусім, вивчення житлових традицій. Оскільки оселя є одним з найважливіших частин життя людини, цей розділ культури потребує докладного розгляду. Для полегшення сприйняття предмету, що викладається, виділяємо такі групи:

- 1) типи та підтипи житла за географічною ознакою
- 2) архітектура садиби та присадибної ділянки
- 3) інтер'єр житла
- 4) житлові обряди та ритуали
- 5) символіка житла

Наразі проблеми адаптації іноземних студентів до культурного та мовного середовища приймаючої країни є дуже актуальними, бо успішне навчання й інтелектуальний розвиток молодшої людини залежить певною мірою від того, наскільки комфортно вона почувається у повсякденному оточенні. А для цього треба знати не тільки мову країни перебування, але й розуміти її народ, культурну спадщину та історію.

УДК 378.035.09

Оксана Абрамчук, Людмила Горчинська

Вінницький національний технічний університет, Україна

ПОЗААУДИТОРНА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА РОБОТА З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ У ВНЗ

Oksana Abramchuk, Lyudmila Gorchinska

Vinnitsia National Technical University, Vinnytsia, Ukraine

EXTRACURRICULAR EDUCATIONAL WORK WITH INTERNATIONAL STUDENTS AT UNIVERSITIES

Важливе місце у навчально-виховному процесі посідає залучення студентів-іноземців до масових заходів інституту, університету. Позааудиторні виховні заходи сприяють поглибленню знань студентів-іноземців з історії та культури українського народу, його традицій, розумінню національних поглядів, переконань та почуттів, відповідної поведінки. Важливість значення масових заходів у тому, що вони охоплюють переважну більшість студентів, мають емоційний взаємовплив.

Найбільш масовими бувають загально-університетські вечори, присвячені Дню університету, Дню факультету, Дню студента, Дню міжнародної студентської солідарності, Дню науки. Також проводяться читацькі конференції, тематичні вечори, вечори запитань і відповідей, тижні з різних навчальних предметів, зустрічі з видатними людьми, конкурси, олімпіади, фестивалі, виставки тощо. Важливо, що такі заходи проходять у атмосфері особистої причетності до обговорюваних проблем. Студенти-іноземці разом із українськими студентами виступають організаторами й учасниками: готують виставки, демонструють фільми. Мета такої роботи – довести, що їх університет (група, курс) – найкращий, викликати повагу до свого навчального закладу.

До Дня рідної мови проводяться тижні української мови, у межах яких відбуваються вікторини на краще знання української мови та літератури. Питання вікторини допомагають іноземним студентам продемонструвати знання української мови й рівень володіння культурою мовлення.

Ефективною формою виховання є читацькі конференції. Форма проведення таких заходів для студентів першого курсу наближається до бесіди, під час якої студенти висловлюють своє ставлення до творів, читають напам'ять уривки, інсценують, переглядають фільми. Старшокурсники виступають з доповідями, повідомленнями. Найбільшу зацікавленість виявляють студенти до таких творчих особистостей, як Г. Сковорода, зокрема його філософії серця; Т. Шевченка та його різнобічних талантів; Георгія Вороного та його математичної спадщини та ін.

Вечори запитань і відповідей закликають до діалогу між фахівцями й охочими знати відповіді на проблеми, які їх хвилюють. Зустрічі з лікарями, знайти вирішення проблем, пов'язаних із здоров'ям ("Як подолати залежність

від шкідливих звичок – куріння, алкозалежності, наркоманії”). Провідні фахівці знайомлять молодих людей із всесвітніми інформаційними технологіями, з новітніми світовими досягненнями у цій галузі, науковими дослідженнями, розробками наукових лабораторій навчальних закладів.

У формі літературно-музичних композицій проводяться заходи з популяризації імен видатних українців (“Поезія Л.Українки”, “Наш земляк М.Коцюбинський”, “Син неба І.Сікорський” та.).

Культпоходи на театральні вистави, особливо класичного репертуару (“Наталка-Полтавка”, “Запорожець за Дунаєм”, “Мазепа”, “Поминальна молитва”, “Маруся Чурай”), відвідування концертів в обласній філармонії (“Український романс”, український джаз, камерний хор “Дзвін”) не лише знайомлять студентів з різними жанрами мистецтва, але й формують естетичні смаки.

Бесіда – найбільш уживаний діалогічний метод. Теми для бесід: про національних героїв, про сучасні народні традиції, про пріоритети сучасної молоді та ін.

Для надання виховній роботі емоційного характеру використовується яскравий фактичний матеріал – зустрічі з ветеранами війни, праці, ученими, письменниками, поетами, художниками, громадськими діячами. Особливо емоційними ці зустрічі є тоді, коли видатні люди є земляками студентів або викладачами і співробітниками університету. Необхідно акцентувати увагу іноземних студентів на питаннях про внесок нашої країни у світовий розвиток науки, культури, різних галузей виробництва.

Важливу роль у позааудиторній виховній роботі відіграють дискусії – як спонтанні, викликані суспільними подіями, повідомленнями ЗМІ, так і спеціально організовані, до яких ретельно готуються. Під час дискусій формується культура мислення й культура мовлення, логіка студентів, виявляються їхні інтелектуальні здібності, відбуваються зміни поглядів на суспільні явища, переоцінка цінностей, а разом з тим вони замислюються над своєю життєвою, громадянською позицією.

Виставки творів образотворчого мистецтва посідають особливе місце у виховному процесі, що зумовлено їхньою специфікою. Зором сприйняті статичні образи живопису, графіки, скульптури, найбільш чітко фіксуються пам’яттю молодшої людини, сприяють формуванню в неї почуття прекрасного, адекватного ставлення до дійсності, розвивають естетичні уподобання.

“Круглі столи” зазвичай збирають молодих людей, які не обмежуються власною думкою у пошуках істини. Заздалегідь визначаються тема для обговорення та коло питань. Учасники демонструють свої знання теми й перспективи її розвитку. Обговорювані теми: “Моральність наукових відкриттів”, “Культура особистості і культура мовлення” розглядаються у різних аспектах: загальнолюдські і національні духовні цінності, моральні цінності сучасної молоді та ін.

Творчий потенціал студентів найбільш реалізовувався у гуртках за інтересами, провідними завданнями яких є: виховання фізично й морально

здорової людини; засвоєння моральних цінностей, ідеалів, літератури, мистецтва, преси, радіо і телебачення.

Природні здібності студентів розкриваються у творчій праці, набуті навички вдосконалюються. Свідченням цьому є участь у концертах й виставках, публікації у часописах університету, міста, спортивні та концертні виступи. Така робота сприяє ознайомленню та взаємообміну культурними традиціями, звичаями, обрядами, етичними нормами, естетичними смаками українського народу і народів світу.

Пізнавальними для студентів є мандрівки історичними місцями України за маршрутами: історико-архітектурні пам'ятки м. Києва, м. Львова; ландшафтний парк "Софіївка" в м. Умань; історико-архітектурні пам'ятки багатьох національних культур у м. Кам'янець-Подільський; історико-архітектурні пам'ятки м. Вінниці.

Еколого-краєзнавча діяльність (подорожі, екологічні табори, товариства) дозволяє студентам не лише знайомитися з природою регіону, а й брати участь у заходах із озеленення приуніверситетських територій, створення куточків природи біля гуртожитків.

Отже, групові форми виховання є найбільш доступними, так як не вимагають особливих умов для їхньої організації і проведення, а також досить ефективними за умови кваліфікованого педагогічного керівництва. Основні вимоги до групових заходів: створення колективів, тобто людей, об'єднаних спільною метою (студентські групи, гуртки за інтересами та ін.) і соціально значимою спільною діяльністю (товариства, команди, союзи, об'єднання), що дозволяє впливати на формування почуття взаєморозуміння, взаємодії, взаємодопомоги, відповідальності; педагогічне управління студентським колективом, яке здійснюється з урахуванням виховної мети у поєднанні з особистими інтересами студентів, їхньою професійною та громадською орієнтацією. Найголовніша мета таких заходів – взаємообмін культур, зміцнення інтернаціональних почуттів.

УДК 378.147:378.18|057.875–054.6

Катерина Жолудєва, Юліана Шакович, Тетяна Виставкіна

Міжнародний навчальний центр ДонНМУ ім. М.Горького, Донецьк, Україна

ЩОДО МІСЦЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Kateryna Zholudeva, Yuliana Shakovych, Tetyana Vystavkina

International Education Centre of Donetsk National Medical University, Donetsk, Ukraine

ON IMPORTANCE OF EDUCATIONAL PROCESS AT THE INITIAL STAGE OF FOREIGN STUDENTS TRAINING

Згідно з вимогами навчально-виховного процесу на підготовчих факультетах вишів України робота педагогів має бути спрямована на

формування в іноземних громадян знань, умінь і навичок у тому обсязі, що забезпечує їхнє подальше успішне оволодіння обраною спеціальністю, а також на створення необхідних умов щодо найшвидшої адаптації іноземців у новому соціально-культурному середовищі.

Важливе місце у Міжнародному навчальному центрі Донецького національного університету імені Максима Горького (далі МНЦ) нарівні з навчальним процесом посідає організація та проведення виховної роботи, що має системний характер.

До виховної роботи у МНЦ залучається широкий спектр заходів, що спрямовані на ознайомлення і прийняття студентами соціально-правових норм України, пристосування до нових кліматичних умов, адаптацію до української освітньої системи, знайомство із правилами поведінки у громадських місцях та проживання в гуртожитках університету, попередження негативних явищ соціального характеру, ознайомлення з культурою та традиціями України тощо.

З метою попередження негативних явищ соціального характеру протягом навчального року у Центрі постійно проводиться профілактична та роз'яснювальна робота серед студентів: бесіди, рейди-перевірки, у ході яких студентам роз'яснюються їхні обов'язки щодо дотримання санітарно-гігієнічних норм і правил проживання у гуртожитку. Значна увага приділяється профілактиці шкідливих звичок серед студентів, техніці безпеки тощо.

Протягом кожного навчального року проводиться позааудиторна робота з іноземними студентами щодо питань:

- взаєморозуміння, взаємоповаги та позитивної налаштованості представників різних націй;
- поваги до культурних, національних та релігійних традицій народів світу;
- встановлення толерантних міжособистісних стосунків у студентському середовищі.

Наприклад, уже традицією в МНЦ стало відвідування Донецького обласного дитячого будинку «Малютка» в межах благодійної акції до Дня Святого Миколая.

Протягом року відбуваються кулінарні фестивалі національних страв російської, української, арабської, азербайджанської, ліванської, намібійської кухні.

Студенти із задоволенням беруть участь у конкурсі на кращу стіннівку, присвяченому Дню гумору.

Великий обсяг інформації найрізноманітнішого характеру отримують іноземні студенти після відвідування виставкових залів, музеїв, експозиційних центрів тощо.

Також щороку традиційно проводяться «Шевченківські читання», що мають на меті вивчення і популяризацію спадщини Великого Кобзаря. У 2014 році цей захід набув особливого значення в зв'язку з 200-річчям ювілеєм із дня народження Тараса Шевченка. Найвідоміші поетичні твори та уривки з поем Т.Г.Шевченка прозвучали з вуст іноземців з Йорданії, Гани, Туркменістану, Туреччини, Узбекистану та Нігерії як російською мовою, так і рідною мовою поета. Студенти мали змогу відчути та зрозуміти живе слово видатного сина

українського народу та ознайомитися з його непростим життєвим шляхом, духовними й мистецькими шуканнями та здобутками.

Отже, система виховної роботи у Міжнародному навчальному центрі Донецького національного університету ім. М.Горького відповідає задачам морального, естетичного, превентивного та трудового виховання. Участь іноземних студентів у навчально-виховних заходах розширює коло їх спілкування, попереджає міжкультурну інтерференцію, формує етнічну толерантність, прискорює соціокультурну та психологічну адаптацію на початковому етапі навчання.

Виховна робота сприяє подоланню мовних труднощів, входженню іноземців у новий історико-культурний простір, нову сферу суспільних, міжособистісних та групових взаємин й визначає пристосованість особистості до певного соціального середовища тому вона є невід'ємною та значущою складовою навчального процесу у МНЦ.

УДК 378.68+378.14-054.6

Надія Ремезовська

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

**НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНА ТА АДАПТАЦІЙНА РОБОТА З
ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ І СЛУХАЧАМИ ПІДГОТОВЧОГО
ВІДДІЛЕННЯ УДПУ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

Nadiya Remezovska

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Ukraine

**EDUCATIONAL PEDAGOGICAL AND ADAPTATIONAL WORK
WITH INTERNATIONAL STUDENTS AND PREPARATORY
DEPARTMENT ATTENDEES OF PAVLO TYCHYNA UMAN STATE
PEDAGOGICAL UNIVERSITY**

Підготовка іноземних громадян, передусім, пов'язана з вирішенням проблем їх адаптації до нових умов навчання і життя, оскільки разом зі вступом до ВНЗ вони потрапляють в незвичне для них соціальне, мовне і національне середовище, до якого їм належить адаптуватися.

Враховуючи освітнє середовище, навчально-виховна й адаптаційна робота побудовані на таких видах діяльності:

здійснення всебічного аналізу особливостей контингенту іноземних студентів у психологічному, фізіологічному, етнічному, етичному, правовому та інших аспектах;

пред'явлення іноземним студентам чітких вимог як до суб'єкта й об'єкта навчання й виховання;

створення належних умов для мовної, психологічної, моральної, правової адаптації до умов перебування й навчання в Україні.

Організація успішної адаптації сприяє інтеграції іноземців в студентське середовище, підвищує якість та рівень навчання, забезпечує мотивацію в оволодінні знаннями, вміннями і навичками, що дозволяють значно підвищувати якість підготовки фахівців. Саме тому одним з провідних напрямів діяльності з іноземними студентами є організація адаптаційної роботи як на підготовчому відділенні, так і на основних факультетах, суть якої зводиться до надання, перш за все, психологічної допомоги і занурення у культурне середовище, кардинально відмінне від звичного.

Під час адаптації іноземців до нових умов проживання і навчання, важлива роль належить знайомству з особливостями культури і побуту українського народу, вивчення народних традицій України. У цьому ключі особливої ваги набувають заходи, спрямовані на оптимізацію цього процесу, соціалізацію іноземців та їх інтеграцію в український соціум.

Ознайомлення з мовою, культурою і побутом українців є невід'ємною складовою навчання іноземців в УДПУ імені Павла Тичини. Щоб досягнути всю красу і глибину українського слова, культури і традицій, іноземних студентів запрошували відвідати тематичні заходи і залучали до культурно-освітницької діяльності на рівні з українськими.

Задля реалізації поставленої мети студентів-іноземців залучають до активної участі в загальноуніверситетських, факультетських і міських заходах. Важливу роль в адаптації до нового соціального середовища відводиться куратору групи, в якій навчаються іноземні студенти. Від його особистих та педагогічних якостей напряму залежить успішність іноземних громадян у навчанні й у новому студентському колективі. Робота кураторів в УДПУ проводиться цілеспрямовано на залучення іноземців до активної участі в громадському, науковому і культурному житті ВНЗ.

Одним із основних завдань в процесі адаптації є подолання культурного шоку і почуття самотності в новій культурі. Визначення умов для позитивного розвитку відносин з новим соціумом мінімізує негативне сприйняття нової культури і служить рушієм до активного включення студента в громадське життя і діяльність вишу.

Організація навчальної роботи з іноземними громадянами має свою специфіку. Основою якісної фахової підготовки іноземних студентів є високий рівень мовної компетенції, оскільки розуміння мови викладання – це першооснова в процесі навчання. Саме тому надзвичайна увага мовній підготовці приділяється в процесі навчання іноземних громадян як на підготовчому факультеті, так і на основних факультетах.

Проте викладання мови має багато невирішених питань, зумовлених низкою чинників, серед яких нерозробленість достатньої кількості методик викладання української мови як іноземної, невідповідність кількості і якості підручників з української мови для іноземців потребам навчання відповідно до профілю і напрямку підготовки.

Задля вирішення вище зазначених питань на особливу увагу заслуговує створення окремих підручників для іноземних громадян, адаптування програми «українська мова» до комунікативних потреб і мовних можливостей іноземних студентів, адаптування текстів за відповідною спеціальністю, доповнення посібників словниками нових термінів, розробка передтекстових і післятекстових вправ, внесення елементів наочності для швидкого засвоєння нових термінів.

З метою забезпечення якісної підготовки іноземних громадян УДПУ звертає особливу увагу на вивчення мови. Вирішення вище означених проблем прямо залежить від категорії іноземців, які вивчають українську мову у вищих навчальних закладах, напряму підготовки, спеціальності, етапу навчання, комунікативної потреби, існуючої бази знань. Іноземні студенти, які вивчали російську мову до вступу у ВНЗ і володіють нею на належному рівні, досить швидко здійснюють входження до української мови, спираючись на знання, навички та вміння з російської мови. Значно більших зусиль і великої професійної майстерності потребує робота з іноземними студентами, які попередньо пройшли нетривалий елементарний курс вивчення української (російської) мови. Велика увага приділяється індивідуальній роботі викладачів з такими іноземними студентами, а також організації самостійної роботи студента з підручниками і посібниками.

З метою підвищення рівня підготовки іноземних громадян необхідно створювати відповідні умови для оптимізації цього виду діяльності, розглядати питання організації навчально-виховного процесу у комплексі з адаптаційною роботою, що, в свою чергу, дасть змогу підвищити якість навчання й дозволить іноземним громадянам отримати відповідну професійну кваліфікацію.

UDC 316.6

Victoria Kukharska

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

CULTURAL AWARENESS AS A KEY COMPONENT OF CULTURAL ADAPTATION

It's happening already all over the globe that we need to understand how one another's cultures affect individuals' behaviors and perceptions. As the dynamics of culture is changing, knowledge and understanding of cultural awareness can be a powerful tool in the 21st century, managers who have intercultural communication skills to build strong teams will be in high demand.

Cultural awareness is a way of thinking and viewing the world. It means understanding, respecting and successfully interacting with those whose world views, value, behaviour, communication styles, customs and practices are different than one's own. In other definition cultural awareness is characterized as developing sensitivity and understanding of another ethnic group. This usually involves internal

changes in terms of attitudes and values. Awareness and sensitivity also refer to the qualities of openness and flexibility that people develop in relation to others. Cultural awareness must be supplemented with cultural knowledge. It is the foundation of communication and it involves the ability of standing back from ourselves and becoming aware of our cultural values, beliefs and perceptions. Cultural awareness becomes central when we have to interact with people from other cultures.

Becoming aware of our cultural dynamics is a difficult task because culture is not conscious to us. Since we are born we have learned to see and do things at an unconscious level: we take everything we grow up with all the values, the history, the do's and don'ts for granted and normal. The starting point for discovering a different culture is identifying your patterns of behaviour and beliefs. Sometimes we have to step aside of our cultural boundaries in order to realize the impact that our culture has on our behaviour. Then we realize the differences, and if we manage to keep an open mind we will be able to see the positive and negative sides on both concepts and only then take the best part from both and try to integrate it into your life.

Misinterpretations occur primarily when we lack awareness of our own behavioural rules and project them on others. In absence of better knowledge we tend to assume, instead of finding out what behaviour means to the person involved. Projected similarities could lead to misinterpretation as well. When we assume that people are similar to us, we incur the risk that they are not. Then we might act inappropriately. It is safer to assume differences until similarity is proven.

Cultural diversity could be a source of problems, in particular when the organization needs people think or act in a similar way. Diversity increases the level of complexity and confusion and makes agreement difficult to reach. On the other hand, cultural diversity becomes an advantage when the organization expands its solutions and begins to take different approaches to problem solving. Diversity in this case creates valuable new skills and behaviours.

There are several levels of cultural awareness that reflect how people grow to perceive cultural differences.

1. My way is the only way (people are all the same). At this stage, people are aware of their way of doing things, and their way is the only way, they ignore the impact of cultural differences because of the conviction that we all hold the same values and beliefs.

2. I know their way, but my way is better (cultural differences exist, but my culture is the best). At this level, people realize that differences in cultural norms, values, customs and beliefs exist, however, they are seen as less desirable than their own or even threatening. People still consider their way of doing things is the best one and they tend to defend their own culture by ignoring, minimizing others or reducing their significance because cultural difference is perceived as source of problems.

3. My way and their way (other cultures are of value and I can learn from them). At this stage, people are aware of their own way of doing things and others' ways of doing things, and they chose the best way according to the situation. They realize that cultural differences can lead both to problems and benefits, recognize the complexity

and richness of other people's cultures, and are willing to use cultural diversity to create new solutions and alternatives.

4. Our way (more than one cultural frame of reference exists). This final stage brings people from different cultural background together for the creation of a culture of shared meanings. People dialogue repeatedly with others, create new meanings, new rules to meet the needs of a particular situation.

It should be noted that cultural awareness is not only a key component to business corporations and effective managers, it also refers to all spheres of our life and educational establishments are not exceptions. From the earliest times universities were not only the higher educational establishments for receiving knowledge in various branches of science, they were also centers for forming all-around cultural personalities with high moral and cultural values. The word "university" itself is derived from the Latin *universitas magistrorum et scholarium*, which means "community of teachers and scholars". Early modern university humanist professors always focused not only on the ability of students to write and speak with distinction and to interpret classical texts but also to live honorable lives. In 1963 the Robbins Report on universities in the United Kingdom concluded that such institutions should have four main objectives essential to any properly balanced system: "instruction in skills; the promotion of general powers of the mind so as to produce not mere specialists but rather cultivate men and women; to maintain research in balance with teaching, since teaching should not be separated from the advancement of learning and the search of truth; and to transmit a common culture and common standards of citizenship". (Anderson Robert, "The idea of University today", March 2010)

Every educator knows that there are many variables or individual learner differences: age, gender, anxiety, aptitude, motivation, personality, ethnicity, religion, learning styles, strategies and other factors. Moreover, the process of adaptation itself is a two-way street: it's not enough to teach the subject itself even taking into consideration individual approach to this or that student, teachers must understand how awareness about different cultures can improve interaction in a multicultural environment, identify the barriers to effective cross-cultural communication, use cultural skills to engage and interact successfully with international students.

Cross-cultural communication is important for a wide range of staff who have contact with international students in many different contexts. As well as an ability to communicate across cultures it contributes to the well-being of the students and allow those who work with international students (student advisers, administrators, secretaries, receptionists, attendants, canteen and security staff) to feel more confident when dealing with issues arising from cultural differences. The task of every educational establishment is to understand how cultural awareness about different cultures can improve interaction in a multicultural environment; to identify barriers to effective cross-cultural communication; to increase cultural awareness among those working with international students by introducing short-term programs customized for specific audiences and countries that can provide them with the skills to engage, communicate and interact more effectively and confidently with international students

Quite a number of difficulties stand between us. But the more we learn about the life of the peoples of different countries today, their concerns and aspirations, the sooner we will have a better understanding of one another. Increasing cultural awareness in our corporate culture can help avoid misunderstanding, keeping in mind the following cultural awareness strategies can assist us in creating well informed teams that keep unchecked cultural tension to a minimum or handle conflicts that arise in positive ways without escalation to an HR issue. But history has shown that real changes, fundamental social changes may take decades or even centuries to become culturally established. Because of the speed of technological change and pace of modern life, we expect all changes to come quickly, yet perhaps this is unrealistic expectation. More patience will be required for the vital adaptation work to be done.

УДК 37.01

Ольга Мосій

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ЕТИКИ МІЖНАЦІОНАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Olga Mosiy

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

SHAPING OF UNIVERSAL HUMAN VALUES AND ETHICS OF FOREIGN STUDENTS INTERNATIONAL COMMUNICATION

Збільшення кількості студентів, що приїхали навчатися в Україну з Нігерії, Конго, Камеруну, Марокко, Індії, Таджикистану та інших країн, актуалізує проблему етики міжнаціонального спілкування. Яскрава вираженість певних норм кожної зі сторін міжкультурної взаємодії може призвести до формування негативних стереотипів, виникнення «синдрому настороженості», і навіть, до міжкультурних конфліктів. З іншої сторони, міжнаціональне спілкування дає людині більше можливостей для отримання знань про особливості своєї та інших етнічних груп, сприяє розвитку міжнаціонального розуміння і формуванню комунікативних навиків.

Зміст поняття “етика міжнаціонального спілкування” включає: симпатію, дружелюбність і повагу до представників різних національностей, розуміння і прийняття етнічної самобутності, звичаїв і традицій різних народів, їх функціональної значущості; прояв зацікавленого ставлення до життя, культури представників інших етнічних колективів; відбиття емоційно-позитивного ставлення до них у власній поведінці при безпосередньому і опосередкованому спілкуванні.

Теоретична і практична функції етики міжнаціонального спілкування – сприяти інтеграції націй, народностей країни, зміцненню їхньої дружби і співробітництва, виховуючи такт і взаємоповагу людей різних національностей.

Культурний консерватизм, нестача знань про інші народи, відсутність досвіду міжнаціонального спілкування може привести до незадоволеності людей, яка переноситься на національний ґрунт. Здатність до міжнаціонального спілкування у студентів треба розвивати шляхом ефективного виховання, профілактики і перевиховання.

Ефективність виховання етики міжнаціонального спілкування студентів залежить від комплексного використання різних методів і засобів. Вихідним моментом повинно стати формування у студентів емоційно-позитивного ставлення до національного різноманіття у студентському середовищі. Найефективнішим засобом є спілкування студентів різних національностей. Воно може відбуватись у формі: 1) тематичних вечорів; 2) днів національних культур; 3) інформаційних годин; 4) засідань постійно наявного клубу, факультативу, об'єднання за інтересами, дослідницьких груп; 5) знайомства з літературою, історією, художнім мистецтвом інших народів; 6) участі у спортивних змаганнях; 7) круглих столів, у ході яких здобувається досвід вирішення проблем, пов'язаних з особливостями взаємодії в полікультурному середовищі, і які спрямовані на формування культури спілкування; 8) участі у художній самодіяльності, знайомство з фольклором інших народів; 9) розвиток студентського і педагогічного туризму, орієнтованого на міжнаціональні контакти; 10) організації зі студентами практикумів з конфліктології, культури, комунікацій, проведення ігор, тренінгів, які формують досвід міжкультурних комунікацій і безконфліктного вирішення протиріч.

Виховною роботою серед студентів у тій чи іншій формі повинні займатися всі викладачі. Важливо, щоб навчальний матеріал відображав унікальні самобутні риси культур світу, що дозволяють відчувати свою причетність до певної спільноти, самоідентифікуватися, і разом з тим розкривав у культурах народів спільні елементи традицій, їх взаємозалежність та необхідність взаємоповаги країн і народів у сучасних умовах. Причому такий навчальний матеріал не повинен містити елементів ідеології тієї чи іншої релігії, акцентувати увагу на перевагах чи недоліках політичних систем різних держав та їх суспільного укладу.

Педагогічний колектив також покликаний створити у вищій психологічно комфортну обстановку взаємодії студентів і педагогів, щоб забезпечити адаптацію студентів-іноземців до нових умов, до змін соціальних норм, з метою профілактики соціальної напруги.

Головними рисами і критеріями високої культури міжнаціонального спілкування є:

- усвідомлення і визнання пріоритету загальнолюдських цінностей над груповими;
- розуміння необхідності досягнення балансу міжнаціональних інтересів, гармонізації загальнолюдських і національних інтересів;
- турбота про долю «малої вітчизни» і всієї планети;

- гордість за приналежність до рідної країни і до людського роду;
- розуміння необхідності трудитись на благо своєї нації;
- знання рідної мови, мови інших народів;
- прагнення і сприяння розширенню взаємозв'язків своєї нації з народами світу;
- постійний інтерес до культури свого народу і надбань світової культури;
- дружелюбність і тактовність у стосунках з іншими народами;
- нетерпимість до проявів шовінізму і расизму.

Таким чином, в процесі виховання симпатії і дружби між ровесниками, поваги до людей різних національностей вирішують й інші важливі завдання морального виховання. Така робота спрямована на становлення соціально-моральних якостей особистості і, перш за все, гуманних, загальнолюдських цінностей.

UDC 378.14

Iryna Berezovska, Nataliya Zagorodna, Tochukwu Udeh

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

ADAPTATION OF ZIMBABWE AND NIGERIA STUDENTS TO THE EDUCATIONAL SYSTEM IN UKRAINE

Nigerians, being the major part of the TNTU international student community, play a pivotal role in many international organization programs in the University. Zimbabwean students also constitute a significant part of the international student population at TNTU. Their educational basis greatly influences their ability to continue studies at the university level. Thus, it is reasonable to consider the specifics of the education system in Zimbabwe and Nigeria while educating these students at TNTU.

Zimbabwe has two Ministries of Education. One of them is the Ministry of Primary and Secondary Education (MoPSE) which is responsible for the secondary education. Zimbabwe inherited the British system of education. Zimbabwean education system consists of 7 years of primary and 6 years of secondary schooling before students can enter university within the country or abroad. Students sit for the General Certificate of Education, Ordinary Level after four years of secondary education. This examination is equivalent to the Cambridge University General Certificate at ordinary level. The core subjects are math, science, English, history, Shona/Ndebele languages, and practical subjects. In government schools in the high-density urban townships and in the rural areas, students are restricted in their options and usually are only given the opportunity to take 8 or 9 subjects. Elite private schools often allow and encourage students to take up to 12 or 13 subjects for "O" level exams. To receive a passing "O" level certificate a student needs to pass at least five subjects including English language with a mark of "C" or higher.

After 'O' level successful students can proceed to do a two-year General Certificate of Education Advanced Level cycle. The number of A level places is

currently limited. At the Advanced "A" level, students choose among science, commercial and art subjects to study for the fifth and sixth years. The vast majority of students take three subjects at "A" level, with a few very gifted students opting for four subjects. In addition, many A level students take "English for Communication", a challenging exam that assesses English academic writing proficiency through essays on current affairs. However, Zimbabwean students are allowed into universities outside Zimbabwe on the strength of their General Certificate of Education – Ordinary Level examination results.

The educational system of Nigeria is quite unique compared to some other African Nations, including Zimbabwe. Education in Nigeria is the shared responsibility of the federal, state and local governments. The Federal Ministry of Education plays a dominant role in regulating the education sector, engaging in policy making, curriculum development and ensuring quality control. However, the federal government is more directly involved with tertiary (higher) education than it is with school education, which is largely the responsibility of state (secondary) and local (primary) governments. Education in Nigeria is provided by public and private institutions.

According to Nigeria's National Policy on Education (2004), basic education covers education given to children 3-15 years of age, which includes pre-primary programs (ages three to five), and nine years of formal (compulsory) schooling consisting of six years of primary and three years of Junior Secondary. Post-basic education includes three years of Senior Secondary education in either an academic or technical field. Continuing education options are provided through vocational and technical schools.

Nigeria operated on a 6-3-3-4 system, which could be sub-divided as follows: Primary School – 6 years; Junior Secondary School – 3 years; Senior Secondary School – 3 years; University First Degree – 4 years

Under the new Universal Basic Education (UBE) system of 9-3-4, which replaced the former universal primary education scheme of 6-3-3-4, new one has nine years of compulsory and uninterrupted schooling. This is followed by three years of Senior Secondary Schooling. Until 2006 entry to Junior Secondary education was based on the Common Entrance Examination, but now the admission is automatic.

Students take the Senior Secondary Certificate Examination (SSCE) at the end of grade 12 (end of Senior Secondary education). The Senior Secondary Certificate (SSC) is awarded to successful candidates. The certificate lists all subjects in which the student is successful. The SSCE replaced the West African GCE O and A levels in 1989, although those examinations are still available to students who wish to take them (see above).

The SSC is issued by one of the examination boards: the West African Examination Council (WAEC) or the National Examination Council (NECO). An average grade of credit/satisfactory level (C6) or better is required for access to public universities; however some require higher grades for admission. The standards of the two examinations are essentially the same. Students register for a maximum of nine and a minimum of seven subjects, which must include mathematics and English.

A student must get at least a C (C4, C5 or C6) in English and four other courses relevant to his or her major in order to sit for the University Tertiary Matriculation Examination. A student applying for admission to study medicine, computer science or accounting, for instance, will be required to have minimum a C in mathematics as well as in English, whereas a student applying for a program in history will not necessarily require a C in mathematics.

Table 1 – Grading System for WAEC and NECO

GRADE	SCORE	RATINGS	REMARKS
A1	75 – 100	5	EXCELLENT
B2	70 – 74	4	VERY GOOD
B3	65 – 69	3	GOOD
C4	60 – 64	2.75	CREDIT
C5	55 – 59	2.50	CREDIT
C6	50 – 54	2.00	CREDIT
D7	45 – 49	1.50	PASS
E8	40 – 44	1.00	PASS
F9	0 – 39	< 1.00	FAIL

Annually, an average of 1.5 million students take the Unified Tertiary and Matriculation Examination (UTME) for entrance into Nigerian universities, polytechnics and colleges of education. For example, in 2011, 40 percent of the students who sat for the UTME made the minimum cut-off grade of 200 (out of 400) for entry into Nigerian universities. The other 60 percent tend to go to their second and third choice categories of institutions—polytechnics and colleges of education. Many Nigerian students also apply to institutions abroad.

To summarize this, we need to say that both Nigerian and Zimbabwean students are qualified to be enrolled for further studies in foreign universities.

However, Nigeria Education system is rather different compared to Ukrainian Education System. For instance, TNTU follows the European Credit Transfer System (ECTS) and uses the following grading system.

Table 2 – Ukrainian Grading System at Universities

GRADE	SCORE	RATINGS	REMARKS
A	90 – 100	5	EXCELLENT
B	82 – 89	4	VERY GOOD
C	75 – 81	4	GOOD
D	67 – 74	3	SATISFACTORY
E	60 – 66	3	PASS
FX	35 – 59	2	FAIL
F	0 – 34	1	FAIL

In order to help the Nigerian students to be acquainted with the Ukrainian Grading System, the University Administration should explain this process in details to the students in the orientation period to avoid misunderstanding during the grading process. We would also like to recommend the administrators to put more efforts in assessment process in our university. Some policies should be drafted by the Administration, to help the students work hard in order to be able to cope and meet

new challenges of the world. TNTU teachers are working hard but students' output is not the only thing consistent with teachers' efforts and expectations.

We also believe that during the enrollment, students should be given a field-specific test with proper assessment. Their performance will determine whether they will take a basic preparatory class before entering their main field of study or moving directly to their field of interest.

Professors should also establish a policy that will limit plagiarism. The Internet is an open market to students. Some of teachers import questions directly from the Internet without modifying them and this makes the student to look for the solution for the same problems. Students no longer make use of their brain and thought pattern. We need to encourage students to be creative and productive who will think out of their brain box in order to make our world a better place. The Ternopil National Technical University can be among the leading universities in the country that will help translate students' potentials to limitless possibilities.

UDC 378+7+9+42

Liudmyla Moroz

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

ON TEACHING IN CULTURALLY DIVERSE SETTINGS

In today's increasingly global and diverse settings, the ability to function effectively in multicultural situations is important for employees, managers, educators and organizations.

Undergraduate and postgraduate international students at Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University represent a broad range of educational, cultural and linguistic backgrounds. This cultural diversity is an exciting development with tremendous pedagogical potential, but it also poses real and significant challenges to faculty.

Teaching involves different kinds of interactions and requires an unusually high level of cultural nuance. Many teachers teaching students from a culture other than their own (whether at home or abroad) find that in order to teach effectively, they must adjust much more to their students than they ever anticipated. Teaching approaches that worked in one cultural context may not necessarily work in another.

As members of a culture – and participants in its educational system – we implicitly learn a set of patterned behaviours (e.g. how to behave in the classroom, how to interact with authority figures) and unconscious beliefs and assumptions (e.g. what constitutes meaningful learning, appropriate teacher and student roles). When teachers' and students' assumptions and expectations differ significantly – and are not reconciled – they may lead to frustrations and tensions that interfere with effective learning and successful and satisfying teaching.

Clearly, successfully bridging cultural differences in the classroom requires "cultural intelligence" (CQ). CQ does not involve mastering a set of specific rules for each culture. Rather, it requires that teachers develop a flexible set of skills, including

the ability to listen and pay attention, reflect on the meaning of underlying behaviour, seek out relevant information and advice, and adapt resourcefully. It also requires being aware of, and willing to challenge, one's own cultural assumptions [6].

Anthropologists and sociologists have heated debates about who originated the idea of culture, and they argue about how to define it. Most agree with James Clifford's [3] statement that culture "is a deeply compromised idea I cannot yet do without."

While culture is a powerful force in all of our lives, its effects are sometimes difficult to recognize because...

- Culture is invisible to its members. Culture is like water in a goldfish bowl: to the fish, it's normal and natural. It's only when you're outside the medium that you notice it.

- Much of culture is below the surface. While some aspects of culture are visible (e.g. food, eating habits, gestures, music, clothing, use of physical space, order of worship, art), much of culture operates below the surface on the level of values, beliefs, and expectations.

- Cultures are dynamic. Cultures can and sometimes do change rapidly. Thus, cultural analyses are always aimed at a moving target.

- Cultures are heterogeneous. Cultures are not uniform and differences within cultures (based on class, ethnicity, region, gender) are sometimes profound.

- Cultures overlap and intersect. National cultures exert a powerful influence, but so do generational, disciplinary, and institutional cultures, and their effects are difficult to disentangle.

- Individuals within cultures differ, and bring different personality traits to bear on any cross-cultural interaction [6].

Undoubtedly, culture is complex. It is multi-layered and multifaceted. Several metaphors are used to try to make the notion of culture more accessible. Some [3] compare culture to a sport that runs by a certain set of rules. If you don't know the rules behind soccer, you can feel clueless watching a bunch of players kicking a ball around. But when you understand the rules of offside, unfair tackling, and ball handling, the game makes sense. Another way of describing culture is to see it as the software that runs the programmes of our thoughts, speech, and actions. Others [4] have compared culture to an onion with its many layers. As one layer is peeled, another layer lies beneath, waiting to be discovered. These metaphors powerfully address the complexity of culture. In these complexities lies the challenge that teachers face.

All students, regardless of their cultures or special circumstances, are entitled to a quality education so that they can become productive, contributing global citizens. Education, in a sense, enables people to transcend social, physical, economic, or cultural barriers to pursue their dreams. Increasingly diverse classrooms provide a venue for students to learn to embrace cultural differences and eliminate the barriers of racism, sexism, and prejudice.

Teaching across cultures can be challenging and responsibility for doing so effectively rests primarily with individual teachers but never with them alone. Institutions have a responsibility to provide teachers with access to specialized

support; programme teams need to collaborate and design programmes where developing students' skills and knowledge of intercultural learning are shared. Teachers have a responsibility to access ideas, advice and expertise and to use them effectively to improve student learning.

According to Australian Learning and Teaching Council data on learning and teaching across cultures [1-2], good teaching across cultures:

- focuses on students as learners;
- respects and adjusts for diversity;
- provides context-specific information and support;
- facilitates meaningful intercultural dialogue and engagement;
- is adaptable, flexible and responsive to evidence;
- prepares students for life in a globalized world.

It is helpful for faculty to be aware of cultural differences and sympathetic to the challenges students face in adjusting to them.

However, being sympathetic to and aware of cultural differences does not require faculty to lower their standards or apply a different set of performance criteria for international students than for other students. Faculty have the right – indeed the obligation – to set and maintain standards for the behaviours they expect in class (e.g. active student participation in discussion) and the performance they expect on assignments (e.g. a particular organizational structure in writing). Instead of lowering or altering standards to accommodate international students, researchers of Eberly Center for Teaching Excellence and Intercultural Communication Center [5] suggest using the following pedagogical practices:

1. Make your expectations explicit.
2. Model the kinds of work you want your students to do.
3. Represent the material in multiple ways.
4. Give students ample opportunities to practice applying the knowledge and skills you want them to acquire, and provide feedback to guide the development of new skills.
5. Provide varied opportunities for student-student and student-faculty interaction.

Thus, through studying the cultural backgrounds of their students, teachers can learn to avoid some of the problems that surface each day. Effective teachers help students make personal connections between their current cultural and academic experiences and the world outside the classroom. Lifestyle, gender, religious, language, and socioeconomic status differences should be discussed and respected in an intellectually honest way.

References

1. *Good Practice Principles in Practice: Teaching Across Cultures*. – October 2013. – 9 p. – Available at <http://www.ieaa.org.au/documents/item/125>
2. Leask B., Wallace J. *Good Practice Report: Learning and Teaching Across Cultures*. – Strawberry Hills: Australian Learning and Teaching Council, 2011. – 51 p. – Available at http://www.olt.gov.au/system/files/resources/GPR_Learning_and_Teaching_Across_Cultures_Leask_2011.pdf

3. *Livermore D.A. Cultural Intelligence: Improving Your CQ to Engage Our Multicultural World.* – Michigan: Baker Academic, 2009. – 287 p. – Available at http://books.google.com.ua/books?id=Mrfu47MxtjMC&pg=PA79&hl=uk&source=gs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false

4. *Pratt-Johnson Y. Communicating Cross-Culturally: What Teachers Should Know* // *The Internet TESL Journal.* – Vol. XII, No. 2, February 2006. – Available at <http://iteslj.org/Articles/Pratt-Johnson-CrossCultural.html>

5. *Recognizing and Addressing Cultural Variations in the Classroom: A Guide for Faculty.* – Carnegie Mellon. – 29 p. – Available at <http://www.cmu.edu/teaching/resources/PublicationsArchives/InternalReports/culturalvariations.pdf>

6. *Teaching Across Cultures.* – Available at <http://eberly.cmu.edu/teaching-across-cultures/teaching-approaches>

УДК 378.4

Галина Крамар

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПОЗИТИВНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ

Halyna Kramar

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

POSITIVE ASPECTS OF FOREIGN STUDENTS STUDYING IN UKRAINE

В останні роки в Україні спостерігається тенденція до нарощування контингенту іноземних студентів. Як спадок Радянського Союзу у перші роки незалежності їх набирали, в основному, великі університети декількох мегаполісів. Через 10-15 років до них долучились інші вищі заклади освіти. Як і раніше, найбільш запитаною є медична освіта. Однак, в останні роки українські вищі пропонують підготовку фахівців в галузі економіки, техніки, ІТ-технологій.

В умовах складної демографічної ситуації, значного відтоку українських абітурієнтів закордон, підготовка фахівців з числа іноземних студентів для університетів, незважаючи на проблеми і труднощі, є певним освітнім проривом, який має значні позитивні моменти. Деякі з них окреслено нижче.

В першу чергу, зростає кваліфікація і рівень володіння іноземною мовою науково-педагогічних працівників, які задіяні у навчальному процесі. Це є необхідною умовою академічної мобільності викладачів, розширює для них можливості брати участь у різноманітних освітніх та наукових програмах.

По-друге, якісна освіта, що надається у вишах України є важливим фактором зростання престижу не лише окремого університету, але і держави в цілому. Однак, на відміну від навчання в СРСР, нерідко для іноземних

студентів диплом бакалавра, отриманий в українському університеті, є лише значно дешевшою, ніж у розвинених країнах світу, сходиною у процесі здобуття освіти. Для завершення навчання і отримання диплома магістра чимало випускників-бакалаврів обирають інші, більш престижні університети світу. Ця проблема теж має дві сторони – з одного боку, дипломи університетів України не є гарантією успішного працевлаштування випускників на світовому ринку праці, з другого боку – якість підготовки фахівців в Україні є достатньо високою, оскільки дає можливість студентам без проблем продовжувати навчання в інших вишах.

По-третє, іноземні студенти, які навчаються в Україні, як правило, є активною частиною народів своїх держав. Зокрема, випускники і студенти Тернопільського національного технічного університету ім. І.Пулня є членами молодіжного Європарламенту, представляють свої національні спільноти у різноманітних європейських і світових громадських організаціях тощо. Повертаючись у свої країни, вони стають місцевою елітою.

По-четверте, покращується фінансова стабільність університетів, у яких навчаються іноземні студенти, їх конкурентоздатність на ринку надання освітніх послуг і поступове перетворення в університети європейського типу.

УДК 378. 14

Наталія Суховенко

ДВНЗ «Криворізький національний університет», Україна

ПРОБЛЕМИ АДАПТУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ

Natalia Sukhovenko

Kyryvyi Rih National University, Kyryvyi Rih, Ukraine

FOREIGN CITIZENS ADAPTATION PROBLEMS AT INITIAL STAGE OF THEIR STUDY

Престиж вищої освіти в Україні залежить від багатьох чинників, зокрема від високої якості підготовки майбутніх фахівців як для України, так і для країн Азії, Африки та Латинської Америки.

Потрапляючи в Україну, до нового соціального середовища, іноземні громадяни проходять складний адаптаційний шлях, оскільки юнаки й дівчата є носіями своїх національних традицій, звичок, світогляду, виховані в іншому законодавчому та релігійному просторі.

Важливі аспекти роботи з іноземними студентами з'ясовано в дослідженнях З. Бакум, Н. Кравцової, Т. Мелкумової, Н. Ушакової та ін.

Нове лінгвокультурне оточення, інша освітня система потребують інтенсивної адаптації на кількох рівнях: психологічному, кліматичному,

фізіологічному, соціокультурному, побутовому, мовному. Ці чинники створюють стресову ситуацію.

Психолог Г. Тріандіс пропонує 5 етапів процесу адаптації: 1) «медовий місяць»; 2) психологічні труднощі; 3) «критична» стадія; 4) часткова адаптація; 5) повна адаптація.

Слід указати й на чинники, що, з нашого погляду, ускладнюють адаптацію:

- відмінність у культурній і релігійній сферах;
- непристосованість іноземців до нових побутових умов;
- адаптація до кліматичних умов;
- етнічна неоднорідність суспільства.

Особам, які працюватимуть з іноземними громадянами, з перших днів перебування іноземців слід ретельно ознайомитися з індивідуальними відомостями про особу іноземного громадянина (місце народження, країна його походження, родина, отримана освіта на батьківщині, віросповідання тощо). Не менш важливо навчити іноземну молодь дотримуватися законів гуртожитку, єдиних правил проживання для всіх. Це складний період адаптації, у якому немає дрібниць, протягом якого закладаються підвалини перебування іноземців в Україні на найближчі 6 років.

Саме викладачі допомагають іноземним студентам оминати негативні моменти адаптації, прискорити процес психолого-педагогічного занурення, розкрити світогляд іноземної молоді, сприяти естетичному вихованню в новому для них суспільстві, пристосуватися до змін життєвого устрою, продуктивно організувати навчальний процес, познайомитися з цікавим молодіжним оточенням і подолати ностальгічні настрої. Адже викладачі університету – носії країнознавчих знань – адаптують іноземних студентів підготовчого факультету до сприйняття інформації про новий лінгвокультурний пласт не лише на заняттях, а й у позааудиторній роботі.

Така робота може бути дуже різноманітною: прогулянки містом, зустрічі з цікавими людьми, відвідання фотовиставок, вернісажів студентів факультету мистецтв, участь у спортивних змаганнях, різних конкурсах, концертах і низці екскурсій, наприклад, під гаслом «Кривий Ріг – моє місто!».

Усім цим заходам передуює копітка попередня робота (організаційна, лексична, просвітня). І тільки тоді, коли викладач відчує, що він і студенти – одна команда, партнери, які готові конструктивно співпрацювати задля отримання нових позитивних знань, вражень, цікавих відкриттів, можна проводити захід.

Особливою популярністю з-поміж студентів-іноземців підготовчого факультету користуються екскурсії.

Так, наприклад, у Кривому Розі цікаво відбувається екскурсія в геолого-мінералогічному музеї. Напередодні екскурсій викладачі на заняттях вивчають необхідну лексику, якою буде послуговуватися екскурсовод. Перекладач залучається для пояснення професіоналізмів.

Іноземних громадян вражають цікаві колекції, які зібрано з різноманітних родовищ багатьох країн світу. Студенти дуже швидко знаходять мінерали зі

своїх країн і починають розповідати про поклади корисних копалин на батьківщині. Монолог екскурсовода перетворюється на полілог студентів, викладачів і співробітників музею.

Отже, мова – той чинник, який зменшує відстань між власною країнознавчою інформацією іноземного студента й новою лінгвокраїнознавчою інформацією, яку вони отримують в Україні. Новий тренд Кривого Рогу – промисловий туризм. У межах цього проекту «Кривий Ріг – рудна скарбниця півдня України» (шахти, кар'єри та гірничо-збагачувальні комбінати), «Кривбас вчора, сьогодні, завтра» (сучасний краєзнавчий музей-галерея, 3-D формат), «Кривий Ріг – місто руди й металу» (металургійний комбінат, машинобудівні та рудоремонтні заводи), «Місто довжиною в життя» (автобусна екскурсія від північного до південного кордону міста). Є у Кривому Розі надзвичайний підземно-наземний метротрем понад 20 км довжиною, який має 9 станцій і розв'язує транспортну проблему міста.

Під час подорожі містом студентів вражають старі промислові зони, які з плином часу природа та дбайливі жителі перетворили на мальовничі ландшафти з цікавим рослинним і тваринним світом. Старі гранітні кар'єри заповнили підземні води й утворилися техногенні водоспади та штучні озера, які нагадують гірські. Іноземці мають змогу ознайомитися з особливим статусом міста – індустріальної столиці, залізрудного серця України. Це місто, яке вражає й не залишає байдужим.

Знання, отримані на екскурсії, візуально доповнюють іноземцям інформацію про наше місто, його давнину й сьогодення та професійно зорієнтовують студентів-іноземців щодо вибору майбутньої спеціальності.

Отже, означені проблеми дають підстави вважати адаптацію одним із вагомих чинників успішного здобуття знань іноземними громадянами.

UDC 37.062.3

Tamunomiebaka Dibi

Ternopil Ivan Pulyk National Technical University, Ukraine

CHALLENGES AND FACTORS INFLUENCING INTERNATIONAL STUDENTS' SOCIAL ADAPTION

Higher education has become an increasingly competitive sector. The number of countries that are actively involved in international student recruitment has grown considerably. Given the growing international competition between countries for international students, it has become increasingly important to gain a better understanding of the problems of international students' adaption.

The growing pool of international students has resulted in increased competition because of the money they bring to institutions and to the countries that recruit them. That is why it is necessary to critically look after what foreign students are up to in terms of social adaption.

What characterize international students from other sojourners are the academic goal and school environment. During cross-cultural adaptation processes various challenges they may face, such as finding living commendations, learning the academic culture and different education system, making new friends and developing a new social support system.

However, the most salient challenge for international students is to make a successful intercultural transition as quickly as possible and still remain focused on their academic mission. When failing in adapting to a new culture, international students may suffer both psychologically and physically, such as sleepiness, appetite disturbance, indigestion, physical exhaustion, homesickness, depression, disorientation, and feelings of isolation and alienation.

The adaptation problems vary among different international students and several factors have been indicated that influence their adaptation process, such as demographic factors, (age, gender, marital status, country of origin), individual factors (prior international experience, predictor knowledge, language competence students' goals, personality characteristics, such as self-efficacy, extroversion, sensitivity, flexibility, assertiveness), contextual factors (availability of resources, social support network, size of community, racial and ethnic diversity on campus). Those factors could also give insights to assist facilitate the cross-cultural adaptation process of international students. For example, host countries could provide social support network and international students could establish their goals and improve language ability.

In conclusion; to solve the mystery behind the social adoption of foreign students when it comes to organizational and educational activity, the higher institution should be able to inculcate various activities that maybe compulsory for foreign students to take part in as that could determine their progress in the system. Having an International club could go a long way in helping International students to achieve most of their goals. The club could be responsible for sports, tourism, information, counseling, government aids and student union government. In-depth analysis should be done as this topic is vital to the development of an institution. It is important to note that an institution policy governing foreign students is based on the countries educational system. Learning is complex, simple solutions are not realistic. Adaption is a process and should be considered as such.

UDC 37.062.3

Tochukwu Udeh

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

PROBLEMS OF INTERNATIONAL STUDENT ADAPTATION

Adaptation to a new culture (sometimes referred to as “culture shock”) is one of the common problems facing International Students studying abroad. This is not only common to human beings but to every living organisms in general. The survivability of an individual depends on how comfortable she/he adapts to his or her environment. When students migrate abroad to study there are lots of factors to consider in this

journey to an unknown environment. They are not fixed and they often find themselves in one of those stages. These include:

1. Honeymoon stage in the beginning, when you are excited by the novelty of the situation and you know little of how things work in the new culture.
2. Disenchantment stage when you face the realities of the new culture.
3. Beginning resolution stage when you try new behaviors in order to fit into the culture.
4. Effective functioning stage when you become comfortable in the new culture.

These processes differ from one person to another based on the individual's personality. However, as a foreign student I had similar problem when I travelled for study abroad. But, I have always learnt that everything teaches and these are the common exigencies of life, and we have to face it, provided we are living for study in a foreign country. So, in my own perspective and experience I can summarize the problems facing international students' adaption in the following sub-headings:

1. Language Problem.
2. Financial Problems.
3. Health.
4. Subjective attitude to international students.
5. Reluctance to participate in school and class activities.
6. Administrative incompetency in handling students matter.
7. Psychological, physical and Emotional Disorders.
8. Lack of Motivation and Incentives.
9. Culture.
10. Learning System.
11. Starting Life all over again.
12. Transport System.

In conclusion, I believe that the solutions to the problems are not far-fetched. The parties involved must work hand-in-glove to see that cultural integration is promoted.

УДК 378

Геннадій Онищенко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

РОЛЬ НАРОДНИХ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ У МОВНІЙ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Gennadiy Onyshchenko

Oles Honchar Dnipropetrovsk National University, Ukraine

THE ROLE OF THE UKRAINIAN FOLK TRADITIONS IN THE FOREIGN STUDENTS' LANGUAGE ADAPTATION

Як відомо, сьогодні до України прикута особлива увага всієї світової спільноти. В умовах зростаючої євроінтеграції, коли українська вища школа

має якомога швидше поринути у світовий освітній простір, необхідно формувати, закріплювати та поширювати позитивний імідж вітчизняної освіти на ринку освітніх послуг, особливістю якого є висока конкуренція.

Саме з цієї причини проблема ефективної та якісної підготовки студентів-іноземців в українських вищих навчальних закладах посідає перше місце серед інших не менш важливих питань. Одне з них пов'язано з процесом адаптації іноземних студентів до мовного, соціокультурного та освітнього середовища України. Вивченню та аналізу цього питання приділяють увагу багато науковців, наприклад Скрипник І. М., Шевченко Т. І., Сорокіна С. І., Блінова Т. А., Вітковська М. І., Рибаченко Л. І. та ін. На їхню думку, адаптацію необхідно розглядати як комплексну програму, реалізація якої обумовлена багатьма параметрами та критеріями, що суттєво підвищують якість навчання іноземних студентів та дозволяють їм отримати високу професійну кваліфікацію.

З перших днів присутності в українському виші студенти перебувають у незвичному соціокультурному, мовному, національному середовищі, до якого їм необхідно адаптуватися в найкоротший термін. Успішна мовна адаптація, яка є частиною загальної соціокультурної адаптації, сприяє швидкому включенню студентів-іноземців у навчальний процес, підвищує якість та рівень навчання, забезпечує високу мотивацію оволодіння знаннями, вміннями та навичками, що дозволяє значно підвищити якість підготовки фахівців.

Проблема взаємозв'язку мови та культури набуває особливої актуальності при входженні іноземних студентів у соціально-культурний простір України. Дуже часто ситуація ускладнюється наявністю двомовності і перед студентами виникають труднощі у засвоєнні та вивченні двох слов'янських мов (російської та української), що дуже близькі одна до одної. Але поліпшити та прискорити навчання саме української мови можна завдяки пізнанню національних реалій, українських народних традицій. Далеко за межами України відомі наші цікаві й самобутні традиції, але при всьому вони є досить різноманітними і поширеними. Українські традиції – складова нашого повсякдення, це жива та вельми цікава народна спадщина, яка формувалася багато століть. До того ж, ми вміємо берегти духовну наступність і добре знаємось на рідних українських звичаях і традиціях. Студенти-іноземці відразу помічають головну закономірність: традиції в Україні тісно пов'язані з побутовим, календарним та релігійним життям, що цілком природно.

Саме тому, для іноземних студентів, які навчаються у Дніпропетровському університеті імені Олеся Гончара, фахівці кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців розробили програму ситуативного практикуму, яка передбачає цілу низку позааудиторних заходів, спрямованих на оптимізацію мовної та соціокультурної адаптації. Наприклад, організовані регулярні краєзнавчі екскурсії містом та за його межі (Петриківка, Умань, острів Хортиця тощо), під час яких студенти мають чудову нагоду відвідати країнознавчі музеї, ознайомитися з народними традиціями,

особливостями української кухні, незвичними для них рецептами, скуштувати суто українські смачні страви та поспілкуватися у теплій дружній атмосфері. Спільно зі студентськими органами самоврядування для студентів-іноземців регулярно організовуються заходи, стилізовані під народні традиційні свята, наприклад, вечорниці, святкування на Масляну, Різдво. Слід зауважити, що серед українських студентів, що вчаться разом з іноземцями, завжди знаходяться охочі, які раді поділитися з гостями України веселими українськими звичаями, запросити їх, подарувати неймовірно красиві власні вироби (обереги чи вишитий рушник, вишиванку), або пригостити смачною обрядовою їжею – млинцями, кутею, пасками. Студенти-іноземці з великим задоволенням беруть участь у міжуніверситетських конкурсах народної української пісні або читців-декламаторів, концертах, зустрічах з колективами художньої самодіяльності, фестивалях (наприклад, у традиційному фестивалі «Подай руку дружи!»).

Саме у такому невимушеному спілкуванні та розширеному культурному полі значно швидше відбувається мовна та культурна адаптація студентів-іноземців, а культурознавчі заходи сприяють вдосконаленню та закріпленню мовних навичок.

УДК 378+4Укр+39

Олеся Штанюк

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

РОЛЬ ВИВЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ФОЛЬКЛОРУ У СПРИЙНЯТТІ ЧУЖОРІДНОЇ КУЛЬТУРИ

Olesya Shtanyuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

THE ROLE OF STUDYING OF NATIONAL FOLKLORE IN THE PERCEPTION OF A FOREIGN CULTURE

Звернення до фольклорних образів, сюжетів, художніх засобів – невід’ємна риса кожної національної культури. Значення фольклорного компонента саме для африканської культури залишається стрижневим.

Варто наголосити, що специфіка власне африканського фольклору полягає в його прагматичній програмі релігійно-етичного спрямування, а також в особливій комунікативній значущості. Як тисячолітня форма зберігання історичної пам’яті, фольклор для африканських культур залишається основою місіонерської форми пропаганди традиційної спадщини (спостереження У. Далгат), на що вказують численні сучасні обробки народних казок, а також творів за мотивами традиційної поезії. Фольклор залишається спільним знаменником усієї африканської культурної традиції. Саме тому розгляд елементів української народної творчості при навчанні мови та вивченні

культури українського народу є вкрай важливим. Зіставляючи українські казки, оповідання, пісні, чи навіть прислів'я або приказки з власними, африканець краще розуміє і сприймає прочитані чи почуті фольклорні тексти. Водночас, чужа культура «лише в очах іншої культури розкриває себе повніше та глибше» (М. Бахтін)

Сприймаючи будь-який текст, читач бере до уваги нову інформацію, вимальовує у своїй уяві цілісну картину зображуваного, оскільки «текст, з одного боку, передбачає зразок компетентності, що приходить, так би мовити, з позатекстового простору, але, з іншого боку, витворює таку компетентність за допомогою самих лише текстуальних засобів» (У. Еко). Однак в нашому випадку для адекватної рецепції такого тексту африканцем важлива проблема перекладу образної системи мислення європейця, а в даному випадку саме українця, оскільки адекватне прочитання українського народного тексту потребує дещо іншого, неафриканського «естетичного досвіду, що співвідноситься з іншою культурною традицією» (О. Киченко). Оскільки читач інтерпретує текст, опираючись також на власні знання та досвід, відбувається «інтерференція національних образів світу» (Г. Гачев), коли африканський світогляд накладається на європейський, відтак африканець інтерпретує європейський текст переважно з власної позиції. Таким чином, у прочитанні текстів європейської літератури, а особливо, фольклорних текстів, африканці зіштовхуються з рядом інших проблем, зумовлених з комунікативним значенням численних тропових форм, що функціонують у таких текстах, що потребують відповідного пояснення та додаткової уваги.

Разом з цим, поза нашою увагою не може залишитися й типологічна схожість багатьох африканських казкових сюжетів зі світовою, зокрема, слов'янською традицією (наприклад, африканська легенда про птахів і черепаху нагадує українську казку «Пан Коцький»). Зіставлення слов'янських казок з африканською міфологією та фольклором важливе для їх розуміння реципієнтами-представниками іншого народу. Перегукування на рівні мотивів, образів є свідченням не лише типологічних сходжень, але й паралельного руху процесів у різних національних культурах, засвідчуючи, що на різних континентах різні цивілізації могли аналогічно сприймати та інтерпретувати явища природи та світоутворення. Цей момент головно сприяє усвідомленню чужого та незнайомого, іншого та інакшого через подібні образи. Пізнаючи в персонажах казок подібні риси рідної фольклорної традиції, добре розуміючи духовний сенс національних народних свят, сприймаючи розповідь про таємничі та містичні сили, незвіданий та незнаний простір, читач іншої культури завдяки цьому виявляється здатним наблизитись до змістовного потенціалу тексту.

Отже, фольклорний первень виступає тим фактором, що може гарантувати виникнення необхідних точок дотику у сприйнятті українських народних текстів та української культури загалом представниками інших культур.

УДК 378.013.42.091.212-054.6

Олена Білик, Аліна Борисова, Тамара Ульянова

Харківська державна академія культури, Харківський державний університет
харчування і торгівлі, Харківська державна академія дизайну і мистецтв, Україна

ЕТНОГРАФІЧНІ НАВЧАЛЬНІ ВІДЕОФІЛЬМИ ЯК ЗАСІБ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Olena Bilyk, Alina Borysova, Tamara Ulyanova

Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv State University of Food Technology and
Trade, Kharkiv State Academy of Design and Arts, Kharkiv, Ukraine

ETHNOGRAPHIC TRAINING VIDEOS AS A TOOL FOR INTERNATIONAL STUDENTS' SOCIOCULTURAL ADAPTATION

Зміни в системі вищої освіти України, перехід до кредитно-модульної системи навчання передбачають нові підходи до змісту підготовки іноземних студентів у вищих навчальних закладах нашої країни. Основним завданням професійної освіти іноземних громадян є створення умов для розвитку їхньої професійної культури, для гармонізації інтелектуальної та емоційної сфер особистості, соціалізації та соціальної адаптації в контексті культурно-історичної парадигми сучасної освіти.

Проблема соціальної адаптації досліджувалася в різних наукових сферах: філософсько-соціологічні аспекти адаптації вивчали О. Бондаренко, Л. Буєва, М. Свиридов, Л. Шпак; психологічні розглядали Б. Ананьєв, І. Кряжева, С. Розум; соціально-педагогічні розкрито у працях О. Безпалько, І. Зверєвої, А. Мудрика, А. Рижанової, С. Савченка, С. Харченка. Проблема соціальної адаптації іноземних студентів висвітлена у працях таких науковців, як Дж. Бенкет, Дж. Беррі, К. Оберг, Г. Алєєва, М. Вітковська, О. Суригін, Н. Філімонова, Л. Рибаченко, Т. Язвинська, Д. Порох, Дін Сінь, Ху Жунсі та ін.

Однак питання ролі навчальних відеофільмів етнографічного змісту в процесі соціокультурної адаптації іноземних студентів спеціально не розглядалося.

Ураховуючи вищезазначене, метою дослідження є вивчення можливостей етнографічних навчальних відеофільмів стосовно підвищення ефективності процесу соціокультурної адаптації іноземних студентів.

У педагогічних дослідженнях, присвячених адаптації іноземних студентів, соціокультурну адаптацію розглядають як складову їхньої соціальної адаптації. Так, Ху Жунсі, вивчаючи педагогічні умови адаптації китайських студентів до культурно-освітнього середовища ВНЗ, виокремлює соціокультурну, соціально-психологічну та дидактичну адаптації іноземних студентів, зазначаючи при цьому, що «соціокультурна адаптація передбачає формування в китайських студентів сукупності уявлень про елементи базової культури українського суспільства, систему його цінностей та норм поведінки, а також культуру та традиції вищого навчального закладу» [3, с. 10].

Успішність соціокультурної адаптації іноземних студентів залежить від особливостей освітньо-культурного середовища ВНЗ, яке покликане забезпечити сприятливі умови для активного входження іноземного студента до нового соціуму, набуття ним базових елементів нової культури, встановлення продуктивної міжкультурної комунікації, а також має у своїй структурі значний спектр освітніх ресурсів, серед яких особливо актуальними нині вважаються мультимедійні засоби, складовою яких є різноманітні відеоматеріали, зокрема й етнографічного змісту. На нашу думку, процес соціокультурної адаптації іноземних студентів буде значно ефективнішим, якщо залучати до навчальної діяльності відеоматеріали етнокультурного змісту.

Базовим філософсько-методологічним підґрунтям використання таких навчальних матеріалів у процесі мовної підготовки іноземних студентів є теорія «діалогу культур» М. Бахтіна – В. Бібілера, згідно з якою культури індивідуумів, особистостей, соціальних груп, народів, історичних епох, країн вступають між собою в діалогічне спілкування, безперервно взаємодіють, одночасно взаємозбагачуючись та взаємодоповнюючи одна одну[1, 2].

Цілеспрямований відбір навчальних матеріалів етнографічного змісту, що відображують соціальну й комунікативну специфіку української культури, сприяє формуванню у свідомості студентів образів та понять, що належать до фонових знань, які в подальшій міжкультурній комунікації будуть реалізовуватися в текстах, що ними іноземні студенти послуговуються в міжособистісному спілкуванні. Продемонструвати реальні соціокультурні ситуації й прокоментувати їх в умовах навчання допомагає робота з відеофільмами, орієнтованими на етнографічну культуру.

Концепція використання відеофільмів як засобу навчання іноземної мови стала активно розроблятися з середини 90-х рр. XX ст. разом із розвитком культурологічної науки й збільшенням ролі медіа-засобів в освітньому процесі. Вивчення можливостей відео у лінгвокраїнознавчій підготовці іноземних студентів, а також з'ясування особливостей відеотекстів етнокультурологічного змісту дає підстави стверджувати, що навчальні відеофільми мають усі необхідні можливості для формування соціокультурного контексту освітнього середовища вищого навчального закладу, і, відповідно, можуть реалізовуватися в освітньому процесі як один із засобів соціокультурної адаптації іноземної студентської молоді. На нашу думку, використання навчальних відеофільмів, які містять інформацію щодо етнографічної культури українців, може певним чином сприяти адаптаційним процесам іноземних студентів, що в свою чергу, матиме позитивний вплив на підвищення якості підготовки у ВНЗ України фахівців для зарубіжних країн, адже кінцевою метою іншомовної освіти в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу є реальне культурне збагачення особистості, набуття нових культурних знань, якостей, рис, які поступово стають частиною особистісної культури.

Оскільки сучасний освітній процес в українській вищій школі в цілому недостатньо забезпечений навчальною відеопродукцією етнокультурного змісту, спільними зусиллями творчого колективу, до якого увійшли викладачі та студенти Харківської державної академії культури, Харківського державного

університету харчування і торгівлі, Харківської державної академії дизайну і мистецтв започатковано створення циклу навчальних відеофільмів етнокультурного змісту «Українська культура очима іноземних студентів». Нині творчим колективом підготовлені такі навчальні етнографічні відеофільми: «Українська народна архітектура», «Україна – Китай: діалог культур», «Таємниці української кухні». Представлена у відеофільмах інформація має соціокультурне значення та адаптаційний потенціал, оскільки у цих відеоматеріалах розкривається логіка народної культури, у доступній формі представлено традиції, звичаї українського народу, що має суттєвий виховний вплив на особистість іноземного студента. Зазначені відеофільми використовуються в процесі мовної підготовки іноземних студентів і мають позитивний вплив не лише на формування мовленнєвих умінь та навичок іноземних студентів, але й виступають дієвим засобом їхньої соціокультурної адаптації.

Створення циклу етнографічних навчальних відеофільмів та використання їх в освітньому процесі зумовило аналіз методичних напрацювань щодо використання відеоматеріалів під час мовної підготовки іноземних студентів. На підставі вивчення теоретичних доробок щодо зазначеної проблеми та практичного досвіду роботи з навчальними відеофільмами етнокультурного змісту в аудиторії іноземних студентів у процесі їх мовної підготовки нами була розроблена певна система такої роботи, а також підготовлені навчально-методичні матеріали, покликані підвищити ефективність навчальної діяльності. На наш погляд, сучасна інтеграція етнічної культури й освіти має значний потенціал щодо соціокультурної адаптації іноземних студентів. Саме традиції народної культури встановлюють подібність й розбіжності її представників як всередині, так і за межами певної культурної спільноти, стають способом існування народної пам'яті.

Отже, для успішної соціокультурної адаптації в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу України іноземному студенту до системи своїх знань необхідно включити факти української культури, використовувати їх в ситуаціях спілкування, діяти відповідно до засвоєної інформації. На нашу думку, саме використання етнографічних навчальних відеофільмів в освітній діяльності сприятиме ефективності адаптаційного процесу іноземних студентів.

Викладене вище не вичерпує всіх аспектів аналізованої проблеми. Перспективою подальших досліджень вважаємо вивчення медіа-освітніх можливостей навчальних відеофільмів етнокультурного змісту в аудиторії іноземних студентів.

Література

1. Бахтин М. М. *Естетика словесного творчества* / М. М. Бахтин — М. : Искусство, 1986. — 445 с.
2. Библер В. С. *Диалог. Сознание. Культура (идея культуры в работах М.М. Бахтина)* / В.С. Библер. // *Одиссей. Человек в истории: исследования по социальной истории и истории культуры*. — М. : Наука, 1989. — С 21 — 59.
3. Ху Жунсі. *Педагогічні умови адаптації китайських студентів до*

культурно-освітнього середовища вищих навчальних закладів України : автореф. дис. ...канд. пед. наук 13.00.05 – соціальна педагогіка / Жунсі Ху. — Луганськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2014. — 20 с.

UDC 378.14

Nataliia Marynenko

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

TEACHER'S ROLE IN THE FOREIGN STUDENTS' ADAPTATION TO EDUCATIONAL PROCESS IN UKRAINE

From the very first days of the foreign students' presence in Ukrainian universities they are faced to unfamiliar socio-cultural, linguistic and national environment to which they must adapt quickly. Successful adaptation facilitates fast inclusion of foreign students into the educational process, increases the quality and standard of education, motivates to master knowledge, abilities and skills that can significantly improve the quality of training. Therefore, the priority for the foreign students is to adapt to the features and conditions of our domestic educational environment [1].

Some researchers consider the pedagogical aspect to be the most important among all other directions of education as it simplifies other aspects of adaptation and students become more confident. For successful adaptation of foreign students it is needed to implement the educational process taking into account factors that affect the education system: geographic, economic, national, historical, cultural and religious ones that are specific to each nation. Of course, taking into account all these factors requires some level of the teachers training, their self-education and relevant knowledge.

Does the process of adaptation depend on teacher? Definitely, yes. What may teachers do in order to make the students' adaptation process easier? A lot.

Teaching in English differs much from doing the same in Ukrainian and for Ukrainian students. Teachers should be aware they work with people who have studied before under another system of education. Of course, coming to any country abroad requires adaptation to another socio-cultural, linguistic, economic environment etc. But coming to study abroad has its own specific features I'd like to point out.

There is a difference between the methods and approaches of teaching in Ukrainian universities and the ones at the foreign students' home countries. Some students have no independent work skills, can't work with sources of information, analyze large amounts of information, work with graphs etc. A very important problem in our country is the lack of scientific literature and handbooks in English. This makes the teachers to develop their own materials to be introduced to students

taking into account the syllabuses, experience and requirements of domestic education and combining these with the practice of universities abroad.

While analyzing problems of adaptation we should pay attention to features of teaching in multinational groups where there is a contact between two or more cultures and students speak different languages (English, French, Russian etc.). To make the process of study and communication in such groups effective teacher has to involve all the students into discussions, to mix them for problems-solving and accomplishment of some projects. Students have to feel that they are a part of a group where mutual cooperation, understanding, help and support are welcomed and appreciated at least during the classes.

The rules and processes of assessment, testing and examination are to be explained. Student should clearly understand what he/she has to do in order to pass the exam or credit and what assignments are to be accomplished during the term. The assessment should be objective and based on the standards approved by the Ministry of education and science of Ukraine and according to the university rules. While assessing at the classes or at exams teachers should keep in mind that students possess different academic abilities. That's why students should be differentiated and motivated by marks during their process of study and at its end. This will give them sense of fairness and be a good incentive for their further endeavors. Academic achievements motivate students to resolve other social and cultural issues and problems, as they reinforce the main goal of the foreign students' staying in Ukraine. Those students who don't perform outstanding also should be encouraged by our faith in them. Any individual work performed by students should be taken into account.

Teaching economics to students of engineering specialties requires another approach to this process as these students are reluctant to all non-technical disciplines. That's why I always start the lecture with explaining how and where the students may apply the given information and it's practical implementation at existing enterprises if available.

For the educational process to become effective the teacher must also consider the age, religious, social and other affiliation of students, to wonder what topics are of great interest to the audience and to develop the cognitive needs of foreign students.

It's very important for teachers to come to class where happy and satisfied students are ready to study. We devote a part of our lives to teaching that's why we can't be indifferent to what is going on during the classes. We also experience a lot from our students as it's impossible to ignore the differences in our mentalities. It's never late to study and it makes the process of foreign students' adaptation easier and more pleasant when we ask about their cultures, explain some Ukrainian customs and traditions to them, discuss differences that occur. Students make us think about some things we didn't have a clue before. It was so fun to find out about the concept of "African time", to taste food of different nationalities, to watch the meetings of foreign students that are held according to their national traditions, to participate in some extra-curricular activities initiated and held by foreign students of different countries (e.g. European Youth Parliament, International Students Forum, Global

African Dialogue), to observe how Muslims are fasting during Ramadan and to look at foreign students wearing Ukrainian national clothes.

It is always great to hear that students are proud to be the ones of TNTU, alumni are thankful for the knowledge obtained, missing our university and Ukraine and are also willing to come and visit us again.

Of course, it is impossible to make all students happy, as all of us are individuals with our own nature, beliefs and attitudes. But we, teachers, have to do our best in helping students to adapt to a new environment.

References

1. Білоус О. А. Адаптаційні проблеми іноземних студентів інженерного профілю [Електронний ресурс] / О. А. Білоус // Вісник психології і педагогіки: Збірник наук. праць. – К., 2012. – Випуск 7. – Режим доступу: http://www.psyh.kiev.ua/Білоус_О.А._Адаптаційні_проблеми_іноземних_студентів_інженерного_профілю.

УДК 4(Укр.)+378

Наталія Кара

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

МОВНА АДАПТАЦІЯ СЛУХАЧІВ-ІНОЗЕМЦІВ ПІДГОТОВЧОГО ВІДДІЛЕННЯ У СОЦІАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ

Nataliia Kara

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

LINGUAL ADAPTATION OF INTERNATIONAL ATTENDEES OF PREPARATORY DEPARTMENT IN SOCIAL ENVIRONMENT

Наприкінці XX ст., коли активізувалися міжнародні контакти, вищі України створили взаємовигідні умови для підготовки іноземців із різних регіонів світу, які виявили бажання освоїти медичну, технічну, економічну, авіаційну та інші справи. Робота в Україні з іноземцями – це молодий напрям діяльності у вишах, який потребує актуалізації дослідження питань розвитку навчальної методики: 1) викладання української мови як іноземної; 2) виховання іноземних громадян; 3) обміну досвідом усіх працівників вишів, які займаються з іноземцями навчально-виховною роботою.

Доволі великий потік іноземців в Україну для навчання, на нашу думку, пов'язаний із такими чинниками: 1) невисокою ціною за навчання і проживання, порівняно з іншими державами; 2) можливістю отримати фахову освіту англійською мовою або ж, принаймні, непогано знаною англійською для арабо- чи франкомовних студентів; 3) нагодою продовжити наступний рівень фахового навчання в Україні, оскільки в своїй державі, з тих чи інших причин, багатьом іноземцям це не вдається. Впродовж останніх років спостерігається, що загальноосвітній рівень підготовки багатьох іноземців на батьківщині бажає

бути кращим. Працюючи із слухачами-іноземцями на підготовчому відділенні, бачимо і іншу проблему: нерідко до нас потрапляють іноземці, відраховані з різних вишів за неуспішність, але, які вже частково володіють розмовною українською чи російською мовами; чимало слухачів, потрапивши на підготовче відділення, в майбутньому планують навчатися на Сході України, де домінує російська мова.

Українська мова має в Україні статус державної, і вона має бути предметом серйозного вивчення іноземцями, які приїхали сюди, і для соціальної адаптації, і для продовження навчання у вишах. Нажаль, лише певний відсоток слухачів-іноземців із великим задоволенням беруться за вивчення української мови, хоча розуміють, що будь-яку мову потрібно розглядати у зв'язку із соціумом, у якому вона функціонує, бо саме через мову відображається світосприйняття. Тому і викладачі української мови, і викладачі інших дисциплін, що ведуться українською мовою, повинні зацікавити й допомогти адаптуватися іноземцям в нашій державі, практично оволодіти українською мовою як засобом спілкування. Адже, опинившись в незнайомій країні вперше, не розуміючи мови, іноземні громадяни губляться. Їх лякає незнайомий комунікативний простір, незрозумілі вивіски, складно порозумітися в університеті, в гуртожитку, тому наше завдання — допомогти зорієнтуватися в багатьох ситуаціях, розуміти основні необхідні надписи в транспорті, в лікарні, в гуртожитку, на вокзалі, в магазині і т.д. А головне — навчитися: 1) розуміти українську мову; 2) розмовляти нею, освоївши необхідний мінімум загальнонавчаних висловів, слів, які обов'язково стануть їм у пригоді; 3) читати; 4) писати українською.

Для виконання цих завдань використання репродуктивного методу, результатом якого є запам'ятовування і відтворення інформації в стінах аудиторії, не є достатньо ефективним, оскільки не в повній мірі розвиває творчі здібності. У роботі з іноземцями необхідно використовувати проблемні методи навчання і забезпечувати навчання іноземних студентів відповідно до світового рівня. Досвід роботи з іноземцями показує, що ефективність засвоєння матеріалу у різних формах (лекцій, практичних) в аудиторії є досить низьким, хоч і необхідним на перших тижнях викладання української мови як іноземної. У світлі стрімких змін у суспільстві та у зв'язку зі зміною вимог до людини як фахівця повинні змінюватися зміст, методи і форми освітнього процесу. Тому головним завданням навчання є не копіювання та репродукування матеріалу, а розвиток навичок творчої самостійної роботи, формування, вміння аналізувати, модифікувати отриманий матеріал, продукувати щось нове. Технологія використання проблемного навчання в роботі з іноземцями полягає у використанні системи методів, які шляхом розв'язування проблемних завдань в різних ситуаціях формують у слухачів-іноземців пізнавальні інтереси та мислення. Для того, аби іноземцям оволодіти українською мовою на рівні першого середнього рівня, лексичний мінімум якого становить 2300-2400 одиниць, що забезпечить спілкування у межах тематичного та інтенціонального мінімумів, потрібно, використовуючи проблемні методи навчання, після стислого схематичного подання теоретичного мовного матеріалу в аудиторії

більшу частину занять проводити за межами аудиторії. Основне місце необхідно відводити комунікативним вправам, діалогам в просторових проблемних ситуаціях (на вокзалі, на пошті, в банку, в парку, в музеї, в транспорті, в театрі, на ринку, в магазині, в гуртожитку, в університеті, в школі і т.д.), в результаті чого іноземці отримують знання не у готовій формі, а опановують їх у процесі розумової, практичної діяльності, що викликає у них неабиякий інтерес як у теоретичному, так і у практичному аспектах. Навчання та спілкування в соціумі стимулює навчальний процес і активність іноземців, а послідовне і цілеспрямоване створення викладачем пошукових ситуацій для іноземців проходить шляхом осмислення іноземцями мовного матеріалу, їх самостійної активної діяльності. При цьому необхідна постійна взаємодопомога викладача в діалогічному спілкуванні в соціумі. Таким чином відбувається формування пізнавальної активності та психологічної установки на подолання мовленнєвих труднощів. Діяльність викладача полягає в керуванні організацією активного пізнання реалій іноземцями. Варто також залучати іноземців і до певних виховних заходів, екскурсій, організації концертних програм і як спостерігачів, і як учасників; організовувати відвідування різних заходів, де можна спілкуватися з носіями української мови (зі школярами, з українськими родинами, з людьми різних професій і т.д.); давати їм можливість доторкнутися до українства.

Мовна адаптація іноземців передбачає цілий спектр підходів до заохочення оволодіння українською мовою. Теоретичний матеріал в аудиторії потрібно подавати стисло, схематично, обов'язковим елементом якого є словниковий коментар із зрозумілою іноземцям мовою щодо наголосу, вимови, відмінювання, вживання прийменників і т.п. в українській мові, бо фахові інтереси слухачів–іноземців не пов'язані з лінгвістикою. Саме тому граматичний матеріал потрібно подавати у спрощеному вигляді, підбирати прості та зручні для запам'ятовування мовні конструкції, які допоможуть запобігти мовному бар'єру між іноземцями і українцями, закладати міцну основу в оволодінні базовим словниковим запасом. Основне місце відвести практичним комунікативним вправам, діалогам в «просторі» в українських реаліях з носіями української мови; засвоювати, крім літературної мови і діалектну лексику, з використанням прислів'їв, приказок, загадок; вивчати українську мову через вивчення української народної і сучасної пісні, що сприяє концептуальному засвоєнню мови. Практичні виходи з іноземцями в «простір» дають змогу планомірно вивчати, засвоювати, використовувати мовні моделі, добирати найпростіші, найдоступніші мовні вирази, закріплювати вивчений матеріал, що дає добрі результати у вивченні української мови як іноземної на підготовчому відділенні.

Література

1. *Державний стандарт з української мови як іноземної / укл. Ніколаєва Н. С., Бондарєва Н.О., Дем'янюк А.А. – У 5 ч.- I середній рівень(Б 1).- ч. 3. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012. – 36 с.*

2. Пассов Е.И. Концепция коммуникативного иноязычного образования (теория и ее реализация). Методическое пособие для русистов / Е. И. Пассов, Л.В. Кибарива. – СПб: «Златоуст», 2007. – 200 с.

3. Новикова Ю.М. Історія української культури: Українознавство. Українська етнокультурна: навч. посіб. для студентів технічних ВНЗ усіх спеціальностей денної і заочної форм навчання / Ю.М. Новикова; за заг. ред. канд. філол. наук. проф. І.Є.Намакитанської. – Донецьк: Світ книги, 2012. – 150 с.

4. Українсько- англо- російський ілюстрований фразеологічний словник / укл.: І.Є.Намакитанська та ін.- Донецьк, 2007. – 268 с.

5. Шумейко Н. Країнознавчий аспект у викладанні української мови та формування комунікативної культури в іноземних студентів / Н. Корженко// Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Вип. 3. – Львів, 2008. – С.323-324

6. Палінська О. Крок- 1(Рівень А1- А2)Українська мова як іноземна: Книга для студента / Олеся Палінська, О.Туркевич.- Львів: Артос, 2011. – 100 с.

7. Самусинко О. Проблемні методи навчання в лінгвоукраїнознавчому курсі української мови для студентів – іноземців / Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2013. Випуск 8. С.286- 297.

УДК 37.06

Наталія Бажанова

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПІЗНАННЯ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Natalia Bazhanova

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

COGNITION OF UKRAINE AS THE TOOL FOR SOCIALIZATION OF FOREIGN STUDENTS

Відповідно до законодавства України метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, забезпечення кваліфікованими працівниками, спеціалістами.

Освіта в Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної самосвідомості, взаємоповаги між націями.

Тому з перших років навчання ВНЗ мають стати і для українських, і для іноземних студентів не тільки вищою професійною школою підготовки висококваліфікованих фахівців, а й центром їхнього духовного збагачення та виховання.

Соціалізація іноземних студентів у інонаціональному середовищі – це, перш за все, лінгвістична та психологічна адаптація. Саме вони створюють фундамент, на якому можуть бути засвоєні цінності професії та надбання нової культури. Негативне та неприязне ставлення до іншої культури знижує ефект засвоєння цінностей професійних. Тому, крім ретельної лінгвістичної підготовки, виші мали б приділяти велику увагу якомога тіснішому зближенню іноземних та українських студентів, взаємному збагаченню різних культур. Іноземців необхідно залучати до активної участі у громадському і культурному житті навчального закладу: до діяльності в студентських об'єднаннях і клубах, художній самодіяльності, волонтерському русі, спортивних змаганнях, студентському самоврядуванні, як безпосередньо, так і через свої земляцтва. Фундаментом виховної роботи педагогічного колективу та адміністрації повинна бути глибока повага до національної гідності іноземних громадян, національної свідомості, їхніх релігійних почуттів, особливостей традицій та культури. Наприклад, відзначати свята державного значення країн Африки чи Таджикистану. Ставитись із повагою до релігійних свят іноземців, надавати можливість їх відзначати.

Педагогічний колектив та адміністрація ВНЗ мають докладати максимум зусиль щодо ґрунтовного знайомства іноземної молоді з історією України, культурою та духовністю, виховання почуттів поваги і любові до країни в якій вони навчаються. Наприклад, проводити для іноземців різні семінари на задану тематику спільно з українськими студентами.

Важливим досвідом подолання лінгвістичного бар'єру для іноземних студентів може стати запровадження екскурсій та екскурсійних турів нашим краєм, що допоможе іноземним студентам пізнати всю красу України та її національні традиції.

Згадані фактори допоможуть налагодити добрі стосунки між студентами інших національностей, виховати повагу до народу та країни, у якій вони навчаються, дасть можливість іноземцям виробити певні правила поведінки, що загальноприйняті в нашій державі, а це у свою чергу зменшить тенденції ксенофобії та расизму, а також конфліктів у студентському середовищі на міжнаціональному та релігійному ґрунті.

УДК 378.011

Тетяна Винник

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

СОЦІАЛЬНА ФАСИЛІТАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Tetyana Vynnyk

Ternopil Ivan Pulyuj National Technical University, Ukraine

SOCIAL FACILITATION OF FOREIGN STUDENTS

Інтернаціоналізація сучасного освітнього простору актуалізує проблему адаптації іноземних студентів до навчання в умовах вищої школи іншої

держави. Як свідчить статистика, приблизно двоє зі ста тих, хто навчається у вищих навчальних закладах у світовому масштабі, є іноземними студентами. Найбільший контингент іноземних здобувачів освіти у США, Канаді, Австралії, Франції, Німеччині, Великобританії. До України щорічно на навчання приїждить понад 40 тис. студентів з різних країн світу. Зважаючи на перманентну тенденцію до зближення держав і націй, зокрема, у освітньому контексті, слід зазначити, що залучення студентів з-за кордону у нове культурно-навчальне середовище потребує налагодження комунікативних зв'язків як шляхом виконання вимог системи освіти іншої країни, так і дотримання соціокультурних умов. Ефективним способом адаптації іноземних студентів до умов життя в іншій країні, на нашу думку, є соціальна фасилітація.

Фасилітація (від англ. facilitate – допомагати, полегшувати, сприяти) – це організація процесу колективного вирішення проблем у групі, керованій фасилітатором (ведучим, головуючим, а у ВНЗ – куратором, деканом). Соціальна фасилітація – посилення енергії, підвищення активності, домінуючих реакцій індивіда, полегшення його діяльності в присутності групи (разом краще!). Уперше це явище було виявлено французьким науковцем Ш. Фере наприкінці XIX ст., а науково зафіксовано – в дослідженнях американського психолога Н. Трипплетта (США, 1898), який, спостерігаючи за велосипедистами, встановив зростання швидкості їх руху у присутності інших учасників велозмагань, детерміноване, на думку науковця, зокрема, такими факторами як очікування оцінки та конкуренція. Завданням соціальної фасилітації власне в освітньому процесі є активізація навчальної роботи студентів внаслідок посилення у них домінуючих реакцій – експресивності мови, висловлювання власної точки зору, виникнення асоціацій, генерування критичних ідей.

Таким чином, вважаємо, що адаптація іноземних студентів до незнайомого оточення, менталітету, культури, світобачення, звичаїв та традицій можлива шляхом такого психологічного феномену як соціальна фасилітація, що, в свою чергу, передбачає ефективну організацію міжособистісного спілкування іншомовних студентів в академічній групі, гуртожитках, на відкритих заходах у ВНЗ, комунікації з викладачами як на заняттях, так і за межами університету (під час екскурсій, відвідання музеїв, театрів, тематичних вечорів, днів національної культури тощо). Такий підхід, на нашу думку, сприятиме не лише активізації навчання, а й слугуватиме приводом для удосконалення іноземними студентами комунікативних вмінь та навичок через діалог із присутніми на заняттях «сторонніми» людьми – носіями мови та культури.

УДК 796.015.132-057.875

Ігор Казмірчук

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ВИХОВНИЙ ФАКТОР АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Igor Kazmirchuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

PHYSICAL TRAINING AS ORGANIZATIONAL AND EDUCATIONAL FACTOR OF INTERNATIONAL STUDENTS' ADAPTATION AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

Фізична культура є однією із взаємопов'язаних ланок системи вищої професійно-педагогічної освіти і виступає могутнім засобом відновлення психічних і фізичних сил студентів-іноземців, допомагає впоратися із проблемами комплексного стрес-фактора, пов'язаного із проживанням у новому соціально-психологічному середовищі, ускладненому мовним бар'єром і необхідністю адаптуватися до навчання в університеті.

Однак практики недооцінюють питання адаптації, пов'язані з фізичною активністю іноземних студентів, а це важливо, бо саме в ній (фізичній активності) містяться резерви підвищення ефективності процесу адаптації.

Адаптивна фізична культура повинна бути для іноземних студентів обов'язковою навчальною дисципліною, особливо на початковому етапі навчання, так як вона стимулює позитивні реакції в системах і функціях організму, формує необхідні рухові координації, фізичні якості та здібності, спрямовані на життєздатність, розвиток й адаптацію організму іноземних студентів до комплексного стрес-фактора. Адаптивна фізична культура передбачає широке використання способів і методів фізичної активності, яка є основою адаптації особистості до нових умов освітньої діяльності.

Методологічною основою адаптивної фізичної культури є неспецифічний вплив фізичного тренування, що полягає у підвищенні стійкості організму студентів-іноземців до низки несприятливих факторів: незвичного клімату, психологічного стресу, розумового навантаження, гіподинамії, гіпоксії, перегрівання, охолодження та інше.

У більшості систем освіти іноземних держав, молодь яких приїжджає навчатися в Україну, фізичне виховання – це дисципліна, яка включена у робочий план вищого навчального закладу. Однак у проведенні занять з фізичної культури у ВНЗ різних країн є суттєві відмінності. Зокрема, основною особливістю є те, що студенти діляться за статевою ознакою і вчать окремо один від одного. Програма з фізичного виховання різна для юнаків і дівчат. Юнаки займаються в основному ігровими видами (футбол, баскетбол, крикет).

У всіх навчальних планах вищих навчальних закладів України, зокрема у ТНТУ, фізичне виховання є обов'язковою навчальною дисципліною. Разом із тим, більшість ВНЗ фізичному вихованню відвели роль факультативних занять або зовсім відмовилися від нього. Зауважимо, що для підготовчих факультетів, де найбільш гостро стоять проблеми адаптації, фізичне виховання від початку віднесено до розряду факультативних дисциплін.

До проблем, що виникають у викладачів фізичного виховання у процесі роботи зі студентами-іноземцями, можна виокремити такі:

- недостатнє володіння українською або російською мовою. Студенти, як правило, тільки до завершення третього курсу розширюють свій словниковий запас і починають активно використовувати набуті знання, спілкуються із викладачем;

- відчутна різниця між формами та методами навчання в українському виші та відповідними елементами навчання у вищій школі батьківщини студента.

Протягом останніх років у ТНТУ студентам запропоновано програми занять фізичною культурою і спортом на підставі ретельного вивчення особливостей попередньої підготовки. Береться до уваги й те, що 1 – 2 курси – це особливий період для усіх студентів, тим паче для іноземців.

Слід зауважити, що загальна фізична підготовка, стійкість до різних захворювань іноземних студентів ТНТУ першого року навчання значно нижча, ніж українських. Загальновідомо, що стан здоров'я суттєво впливає на освітні успіхи студентів. Спостереження за успішністю слухачів підготовчого відділення ТНТУ переконливо показує, що молоді люди, які відвідують заняття з фізичної культури, як правило, мають значно більші успіхи в навчанні, легше переносять навчальні навантаження, більш комунікабельні, менше хворіють.

На факультеті по роботі з іноземними студентами ТНТУ із студентами-іноземцями проводиться серйозна спортивно-масова робота, організовуються спортивні свята, змагання з міні-футболу, волейболу, плавання, настільного тенісу, легкої атлетики та інших видів спорту. У виші є усі необхідні сприятливі умови, щоб заняття з фізичної культури проводилися на належному професійно-організаційному рівні – потужна спортивна база, басейн, тренажерний, гімнастичний та інші зали, досвідчений педагогічний колектив, сучасна організація фізичного виховання студентів.

Тому для іноземних студентів, а особливо для слухачів підготовчого відділення, необхідно ввести адаптивну фізичну культуру як обов'язкову навчальну дисципліну. Тоді, відповідно до наявної в університеті системи організації фізичного виховання, іноземні студенти, які пройшли медичний огляд і за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи, повинні займатися в групах СМГ (спеціальна медична група) або ЛФК (лікувальної фізкультури), а студенти, які не мають відхилень у здоров'ї, в групах за вибраним видом спорту, за спеціально розробленими адаптивними програмами.

Таким чином, підсумовуючи, можна зазначити, що для адаптації іноземних студентів засобами фізичної культури необхідно:

- здійснювати підбір засобів фізичної культури, виходячи з інтересів і потреб студентів;
- варіювати зміст, засоби і форми занять фізичною культурою;
- систематично, протягом усього навчального року здійснювати психолого-педагогічний контроль розвитку студентів;
- контролювати функціональний стан організму іноземних студентів;
- в процесі адаптації на заняттях фізичною культурою і спортом частіше використовувати ігрову діяльність та змагальний метод роботи зі студентами;

- забезпечувати психологічний комфорт кожному студентові у процесі занять фізичною культурою та спортом;
- забезпечувати адекватність засобів і методик занять фізичними вправами функціональному стану організму студентів;
- здійснювати індивідуальний підхід при реалізації занять фізичною культурою;
- використовувати рейтингову систему оцінювання в навчанні студентів-іноземців;
- поєднувати заняття в залі із заняттями на свіжому повітрі при дотриманні гігієнічних норм і вимог особистої гігієни;
- забезпечувати взаємовідносини студентів та викладачів на основі співпраці, співтворчості, стимулювання активності студентів і забезпечення цим відчуття психологічної захищеності;
- виключати виникнення відчуття страху перед невдалою дією;
- визначати дозування психологічних і фізичних навантажень на заняттях фізичною культурою і оцінювати студентів у процесі фізичного виховання на основі диференційованого підходу;
- здійснювати контроль фізичної підготовки і функціонального стану організму на основі приросту індивідуальних показників у контрольних вправах [1, с. 50].

Отже, організація успішної адаптації іноземних студентів сприяє швидкому включенню їх у студентське середовище, полегшує процес навчання та виховання. Система фізичної культури у вищих навчальних закладах України, вирішуючи оздоровчі, освітні та виховні завдання, сприяє адаптації студентів-іноземців до навчально-професійної діяльності.

Викладачам, що ведуть заняття з фізичного виховання із іноземними студентами, необхідно знати і враховувати етнокультурні особливості традицій іноземців, а також запозичувати позитивний досвід їхніх національних систем оздоровлення. У роботі з іноземними студентами, які ведуть активний спосіб життя, мають стійкі фізкультурно-спортивні інтереси та потребу їх задовольняти, вимога Болонської системи освіти – перенесення основної роботи з аудиторних на самостійні форми, може бути реалізована без особливих застережень.

Література

1. Королинская С. В. Некоторые проблемы адаптации иностранных студентов английского отделения НФаУ / С. В. Королинская // *Физическое воспитание студентов*. – 2011. – № 4. – С. 48 – 51.

УДК: 616-092.-12-057.87

Ярослав Курко, Ангеліна Галіздра, Андрій Теплий

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ДО УМОВ НАВЧАННЯ ТА ПРОЖИВАННЯ В УКРАЇНІ

Yaroslav Kurko, Angelina Galizdra, Andriy Teplyy
Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

PSYCHOPHYSIOLOGICAL PECULIARITIES OF FOREIGN STUDENTS' ADAPTATION TO THE LEARNING ENVIRONMENT AND ACCOMMODATION IN UKRAINE

Інтернаціоналізація сучасної вищої освіти актуалізує проблему адаптації іноземних студентів до чужої їм дійсності вищої школи незнайомої країни. Приблизно двоє зі ста студентів, котрі навчаються у вищій школі в світі на даний момент — іноземні студенти, серед яких у кількісному відношенні традиційно переважають громадяни країн, що розвиваються. Найбільший контингент іноземних студентів приймає вища школа США (більше 30 % загальної чисельності студентів-іноземців у світі), далі йдуть Франція, Німеччина, Великобританія, Канада, Бельгія, Японія (С.Н. Букашов, М.И. Говорова, 2002; А.В. Гапонов, 2004; В.Н. Шибаев, Л.В. Лукашова, 2007) — неоформлена література — Крамар І.Ю.)

Хоча Україна поки не стала учасником європейських програм академічної мобільності нарівні з країнами Європейського Союзу (навчання іноземних студентів здійснюється в рамках міждержавних угод, через міжвузівське співробітництво), соціальне замовлення на підготовку конкурентоспроможних іноземних фахівців, обумовлене входженням країни в міжнародний освітній простір і просуванням українських освітніх послуг на міжнародний ринок, вимагає організації процесу адаптації студентів до навчання у виші (С.Н. Букашов, М.И. Говорова, 2002; О.Т. Смирнова, 2008; Н.Б. Босюк, 2010)

Адаптаційні можливості є предметом вивчення низки наук, включаючи всі гуманітарні та медико-біологічні науки. Проте, загальноприйнятого визначення поняття адаптації немає. Слово «адаптація» (від лат. *Adapto* - пристосування) виникло в біології для позначення процесу пристосування функцій організму до умов навколишнього середовища (Я.В. Курко, 2006).

Розрізняють адаптацію як процес і адаптованість як найбільш стійкий стан організму в нових умовах (результат процесу адаптації). Фізіологічно розрізняють строкову і довготривалу адаптацію (С.Н. Вадзюк. Я.В. Курко, Т.М. Білінська 2006).

Фізіологічна адаптація — сукупність фізіологічних реакцій, що лежить в основі пристосування організму до зміни навколишніх умов, вона спрямована на збереження відносної постійності його внутрішнього середовища. Процес фізіологічної адаптації — це єдність трьох фаз — порушення гомеостазу, руйнування старої програми, формування нової програми. Неповне проходження цих фаз викликає неповну адаптацію, яка проявляється в підвищеному реагуванні на будь-які навантаження, погіршенні самопочуття або поновленні старих захворювань (Я.В. Курко, З.Й. Кульчицький, 2012).

Психологічна адаптація визначається активністю особистості та виступає як єдність акомодатії та асиміляції. Референтними показниками адаптованості

сьогодні є відсутність або низький рівень тривожності і високий рівень самооцінки (Я.В. Курко, Т.М. Білінська, 2008).

Основними факторами, що ускладнюють процес адаптації, передусім можна виділити соціально-психологічні проблеми, пов'язані з необхідністю діяльності в іншомовному середовищі, відривом від сім'ї і звичного соціального оточення, впливом "почуття самотності" в перші місяці перебування в іншій країні. По-друге, проблеми адаптації обумовлюються психофізіологічними наслідками зміни темпу і ритму життя, стресогенними факторами навколишнього середовища, недоступністю рекреаційної сфери. Істотне значення мають також незвичні клімато-географічні умови та відсутність у організму "досвіду" пристосування до них, нові водний і харчовий раціони (Я.В. Курко, З.Й. Кульчицький, 2012).

За оцінками іноземних студентів, по приїзді в Україну їм було найважче звикнути до погоди (26%), умов проживання в гуртожитку (21%) і необхідності спілкуватися українською мовою (18%), далі йдуть складнощі звикання до іншого способу життя (14%), відношенню оточуючих (11%), відсутності родичів (5%) і особливостям української кухні (3%), тобто більшість іноземних студентів стикаються з труднощами як фізіологічного, так і соціального характеру (С.Н. Букашов, М.И. Говорова, 2002). Відкрите питання про те, що сподобалося студентам по приїзді в Україну, дало досить великий розкид думок - від самостійності (1%) до пам'яток міст України (17%) (С.Н. Букашов, М.И. Говорова, 2002). Цікаво, що саме тим студентам, яким найскладніше було звикнути до наших кліматичних умов, сподобалися погода і природа, тобто ті незвичні явища, до яких найскладніше було адаптуватися. Іноземні студенти, яким відразу після приїзду в Україні нічого не сподобалося, відчували труднощі у всіх сферах адаптації, ймовірно, внаслідок домінування негативних вражень від нової соціокультурної реальності.

Абсолютна більшість іноземних студентів після приїзду в Україну зустрічаються з труднощами фізіологічного (звикання до клімату, кухні) і соціально-психологічного характеру (пристосування до побутових умов, нормам поведінки і вимогам навчальної діяльності). Наведені психофізіологічні дані слід враховувати при розробці заходів, спрямованих на оптимізацію процесів адаптації студентів-іноземців, особливо студентів першого курсу, до умов навчання та проживання в Україні.

Секція 4. Особливості організації академічної мобільності студентів за програмами подвійних дипломів

Current issues of academic mobility of students in double degree programs

УДК 37.378

Степан Дячук

Тернопільський національний технічний університет імені Іван Пулюя, Україна

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Stepan Dyachuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

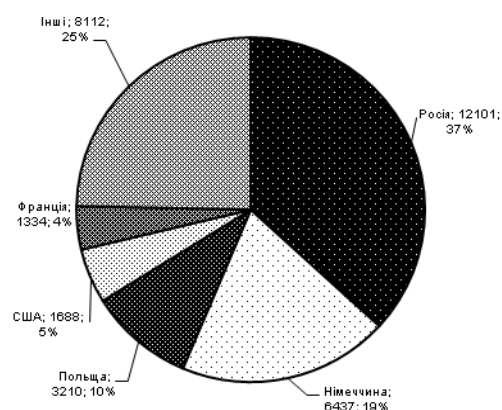
STUDENTS' ACADEMIC MOBILITY AS A FACTOR OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

Сучасна освіта, у тому числі і вища, в Україні розвивається на фоні глобалізації та інтеграції у сферах економіки та бізнесу. Процеси глобалізації суспільства поглиблюють міжнародні відносини, зокрема у сфері вищої освіти. Усі процеси глобалізації економіки та промисловості постійно проектується і на сучасну вищу освіту. Тільки випускник вищого навчального закладу, який отримав знання, що відповідають розвитку суспільства і економіки зможе адаптуватись до сучасного ринку праці.

Враховуючи зазначене вище, одним з головних напрямів роботи вищих навчальних закладів є міжнародна співпраця і у тому числі реалізація академічної мобільності як студентів так і науково-педагогічних працівників. Реформування вищої освіти, що постійно відбувається з запровадженням Болонської декларації, створює передумови для отримання студентом знань у різних країнах та різних університетах.

До запровадження у європейській освіті єдиних принципів та підходів до організації навчального процесу та оцінювання рівня знань аналогом академічної мобільності можна вважати здобуття освіти за кордоном. Згідно звіту ЮНЕСКО [1] у 2009 році за межами України навчалися 32882 українські студенти, а в Україні – 35780 студентів з інших країн. Інформація у розрізі країн подана на діаграмах.

Українці за кордоном

Іноземці в Україні

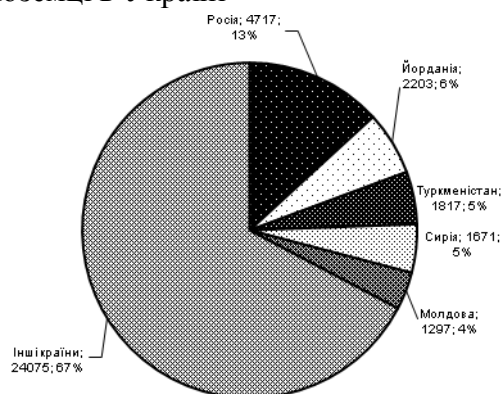

Рисунок1. Студенти за кордоном

Популярність навчання за кордоном зростає з року в рік в усьому світі. За даними ЮНЕСКО, всього в 2010 році 3,6 млн. студентів здобували вищу освіту за межами своєї держави. Для порівняння, в 2000 році в світі налічувалося близько 2 млн. міжнародних студентів[1].

Здобуття освіти за кордоном має як свої переваги так і недоліки. Сьогодні більш актуальним є здобуття освіти у різних країнах під час навчання за окремим освітньо-кваліфікаційним рівнем, або реалізація принципів академічної мобільності. Академічна мобільність набуває актуальності після узгодження спільних вимог, критеріїв та стандартів національних систем вищої освіти та принципів визнання документів про освіту, тобто створення єдиного освітнього та наукового простору. Країни Євросоюзу та інші країни, підписавши Болонську декларацію домовились про створення такого простору у 2010 році.

Поняття «академічна мобільність» трактується сьогодні по різному. Це і «важлива якісна особливість європейського простору, що передбачає обмін людьми між вищими навчальними закладами та між державами» [2]; і «виїзд певної кількості студентів для навчання за кордон» [3]; і «це можливість обрання найкращих варіантів навчання задля підготовки сучасного фахівця» [4]. На погляд автора у сучасних умовах академічну мобільність можна трактувати як **«процес накопичення знань та умінь студентом у представників сучасних наукових шкіл вищих навчальних закладів різних країн та отримання практичної підготовки в умовах передового виробництва і бізнесу, або реалізація індивідуального навчального плану студента з вибором предметів, університетів та країн де ці університети розміщені».**

Академічна мобільність в Україні набуває широкого втілення після затвердження у 2013 році Міністерством освіти і науки України «Примірного положення про академічну мобільність студентів вищих навчальних закладів України». У документі визначені основні види академічної мобільності, порядок її реалізації та порядок визнання та перезарахування результатів

навчання. Положення визначає поняття внутрішньої (у межах України) та зовнішньої (у межах двох чи більше країн) академічної мобільності.

Зовнішня мобільність студентів може реалізовуватись шляхом:

- навчання з метою отримання освітньо-кваліфікаційного рівня з отриманням диплому одного університету;
- участі у програмах подвійних дипломів, що дає змогу отримати дипломи двох університетів;
- вивчення окремих дисциплін чи навчання протягом якогось часу у ВНЗ-партнерах з визнанням та перезарахуванням результатів такого навчання;
- участь у програмах мовної підготовки під час канікул;
- проходження практики чи стажування як у навчальних закладах так і на підприємствах на підставі договорів.

Участь у програмах академічної мобільності дозволяє студентам підвищити рівень своєї підготовки, як практичної так і теоретичної та стимулює викладачів до підвищення рівня викладання з метою залучення студентів до навчання.

У Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя протягом останніх років активно реалізуються програми академічної мобільності, особливо програми подвійних дипломів з вищими навчальними закладами Німеччини, Франції, Польщі, Великобританії, Російської федерації. Нами розроблено та запроваджено пакет документів з реалізації таких програм, що складається з договору між навчальними закладами, узгодженого спільного навчального плану та переліків дисциплін, результати з яких визнаються та перезараховуються ВНЗ партнерами.

Досвід участі студентів університету у програмах мобільності показав основні проблеми їх реалізації та окреслив напрями діяльності з підвищення рівня готовності до участі у таких програмах як студентів так і інших учасників навчального процесу.

Зокрема, при реалізації програм подвійних дипломів виникла проблема мовної підготовки студентів, особливо при участі у англо та німецькомовних програмах. З метою вирішення цього питання розробляється проект документів про мовну підготовку студентів університету.

Важливою проблемою при реалізації програм академічної мобільності є економічна складова, а саме оплата вартості навчання у закордонному навчальному закладі. Для пошуку коштів для реалізації програм мобільності необхідно навчати студентів залучати кошти фондів, спонсорів тощо.

Різні терміни підготовки «бакалаврів» та «магістрів» в Україні і за кордоном та наявність затверджених в Україні галузевих стандартів підготовки фахівців також суттєво впливають на впровадження мобільності та у багатьох випадках не дозволяють ефективно розробити спільну навчальну програму.

Також, на жаль, сьогодні академічна мобільність реалізується в Україні в основному односторонньо, тобто тільки студентів з українських університетів їдуть навчатись за кордон.

Як висновок можна сказати що академічна мобільність студентів дозволяє підвищити рівень освіти студентів та рівень готовності навчальних закладів до

надання освітніх послуг і як наслідок, підвищувати конкурентоспроможність вищої освіти України.

Література

1. Звіт ЮНЕСКО «Дайджест світової освіти 2011. Порівняння освітньої статистики по всьому світу» // <http://www.euroosvita.net>
2. Згуровський М. З. Болонський процес — структурна реформа вищої освіти на європейському просторі // <http://www.idn.polynet.lviv.ua>
3. Сагінова О. В. Интернационализация высшего образования как фактор конкурентоспособности // <http://www.marketologi.ru>
4. Гуляєва Н. М. Мобільність викладачів і студентів: проблеми та орієнтири // Матеріали VI щорічної міжнародної конференції «Розбудова менеджмент-освіти в Україні» (17–19 лютого 2005 року м. Дніпропетровськ). — К.: Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. — С. 76–81.
5. Карпенко М. М. Пріоритети розвитку вищої освіти в Україні в руслі загальноєвропейських тенденцій // <http://www.niurr.gov.ua>

УДК 316. 62/ 63. 00

Тетяна Вітенько

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМ ПОДВІЙНИХ ДИПЛОМІВ

Tetiana Viten'ko

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

ORGANIZATION AND IMPLEMENTATION OF DOUBLE DEGREE PROGRAMMES

Створення програм подвійних ступенів в Українських університетах, завдяки підтримці з боку європейського освітнього співтовариства, набуває все більшої актуальності. Спільні програми зустрічаються в безлічі предметних галузей, однак, найбільше поширення вони одержали в економіці, інженерній та бізнес-освіті, юриспруденції й менеджменті.

Два дипломи дають змогу випускнику в подальшому більш вільно здійснювати свою професійну діяльність майже в кожній із європейських країн, пред'являючи той диплом, який в даній країні має більшу вагу. В ідеалі цей процес міг би сприяти вирівнюванню значення дипломів кожної з цих країн, що складає суть так званого «Болонського процесу».

Існування різних моделей і типів програм свідчить про різноманіття підходів університетів до розуміння, дизайну і здійсненню програм подвійних дипломів. Партнерства перебувають на різних стадіях розвитку, володіють різними інституційними та фінансовими ресурсами. Разом з тим, програми

подвійних дипломів не є самоціллю, їх учасників об'єднує прагнення вирішити серйозні завдання, що стоять на порядку денному в сфері освіти

Водночас створення спільних програм супроводжується безліччю проблем і часто є наслідком непорівнянності вимог різних європейських освітніх структур. Серед цих проблем найбільш важливими є різна структура навчальних планів, фінансування навчання, забезпечення та контроль якості, недостатнє знання мови як студентами так і викладачами, синхронізація руху студентів в університетах різних країн. Як вирішити ці питання? Які шляхи можливо практично реалізувати? Розглянемо деякі з них.

Навчання у двох ВНЗ одночасно вимагає фактичної і формальної спорідненості навчальних планів і робочих програм, що не завжди так. В ідеалі частина навчання за програмою могла би бути пройденою в будь-якому з університетів партнерів за вибором студента. Водночас повний курс навчання повинен відповідати повному курсу в будь-якому з цих університетів. Таким чином, найбільш простим рішенням було б прийняття повністю однакових навчальних планів. Природний шлях для цього - зіставлення всіх програм, аналіз переваг і недоліків, спільна розробка на цій основі найкращої, що з'єднує переваги та виключає недоліки кожної. На жаль, основною перешкодою такого шляху є галузеві стандарти, затверджені на рівні міністерств, зокрема, переліки обов'язкових дисциплін, стандарти на кількість годин та їхній розподіл по семестрах, кількість лекційних годин, лабораторних робіт, практичних занять і самостійної роботи. Водночас можна реалізувати зміни у структурі необов'язкових дисциплін у бік їхньої відповідності обов'язковим дисциплінам університетів, з якими передбачається реалізація програми подвійних дипломів. Але, такий шлях прийнятний лише для зближення з одним конкретним університетом або, в кращому випадку, з університетами однієї країни.

Вкрай важливою для студентів є також фінансова складова програм подвійних дипломів і є визначальною при прийнятті рішення щодо участі в програмі подвійного диплому. Більшість студентів відзначають, що без отриманої стипендії вони навряд чи змогли б взяти в ній участь. Більше того, частина студентів зазначає, що через постійно зростаючу плату за навчання на програмах подвійних дипломів їм складно знайти гроші для оплати. Чим можна пояснити високу вартість таких програм? Насамперед це пов'язано з тим, що фінансові вкладення на створення програм партнерства великі. На підготовчому етапі - це, перш за все, витрати, пов'язані з великою кількістю необхідних відряджень, організацією переговорів, подоланням мовного бар'єру. Серйозні фінансові вкладення потрібні для створення необхідної інфраструктури спільного проекту. Частково вирішити ці питання можна шляхом збільшення партнерств та джерел фінансування, включаючи європейський і національний рівні (гранти і фонди), залученням до фінансування бізнесу, спрямуванням фінансової підтримки на програми "організованої мобільності", делегуванням прав фінансового управління керівникам спільних програм для забезпечення ефективного розвитку співробітництва.

Питання забезпечення та контролю якості навчання насамперед пов'язано зі структурою навчальних планів і програм курсів, кваліфікацією науково-

педагогічних працівників і забезпеченням їхньої вмотивованості до розвитку, удосконаленням методів викладання і підвищення рівня об'єктивності оцінювання, зворотними зв'язками між учасниками навчального процесу, активністю Університету в національних і міжнародних програмах підготовки фахівців з вищою освітою.

Світова практика засвідчує, що недостатнє знання іноземної мови студентами та викладачами, залученими в процес гальмує процес реалізації програм подвійних дипломів. Тому в університетах доводиться організовувати вивчення іноземних мов, оскільки, зазвичай, знання іноземної мови українськими партнерами виявляється недостатнім для професійного спілкування. Проблема вивчення мови частково може бути вирішена залученням студентів і науково педагогічних працівників до міжнародних програм стажування й практик, їхньою участю у волонтерських програмах, активізацією міжнародної мобільності шляхом взаємодії з агентствами DAAD, Campus France, CIMO, створенням змішаних груп.

Слід відзначити також суттєву різницю систем освіти в підходах до стандартів якості, ролі викладача, співвідношенню аудиторної та самостійної роботи студентів та слухачів, оцінювання результатів навчання. Існуючі відмінності насамперед полягають в тому, що Українська система вибудована за моделлю 4+1 або 4+1,5, а трирічні програми бакалаврату, що поширені в Європі, в Україні не визнаються, що практично унеможливлює нострифікацію диплома випускника європейського університету, і ускладнює можливість здобуття освіти на рівні магістратури. При цьому не береться до уваги, що середня освіта в європейських країнах має тривалість в 12-13 років, а в Україні - 11 років. Поряд із тим, що українські студенти занадто навантажені аудиторними заняттями відносно студент-викладач в європейських університетах носить більш демократичний характер. Виникає проблема розуміння на професійному рівні. Як поєднати різні вимоги, прийняті в освітніх системах? Як пояснити викладачеві, що його оцінка - не основна в останній інстанції, що буде ще одна оцінка колег по кафедрі, а потім ще й зовнішня оцінка? Тому щоб вирішити питання щодо синхронізації руху студентів в університетах різних країн слід насамперед необхідно змінити на комунікаційному і організаційному рівнях загальне бачення навчального процесу, проводити модернізацію навчальних планів і програм, забезпечити сучасне матеріально-технічне оснащення лабораторій, розвивати дистанційну форму освіти, сприяти викладанню в Університеті декількома іноземними мовами.

Підсумуємо які ж основні аспекти для мотивації програм подвійних дипломів? Що є насамперед важливим для студентів? Насамперед в основі мотивації студентів до участі в програмах подвійних дипломів лежить, в першу чергу, прагнення до отримання нових знань, досвіду і можливість знайомства з іншою культурою. У своїх відгуках більшість з них ставлять на перше місце можливість отримання диплома престижного західного вузу одночасно з отриманням вищої професійної освіти на батьківщині, можливість проходження стажування на іноземних підприємствах під час або після

навчання, придбання досвіду проживання в іншій країні і вивчення іншої культури. Студенти відзначають і те, що в майбутньому зможуть пов'язати свої професійні плани з роботою в іноземній компанії. Для цього необхідні не просто професійні компетенції, а й наявність спільної мови, вміння правильно знаходити аргументи, працювати в групі, володіти професійною термінологією на іноземній мові. Не менш важливим фактором є переконаність, що випускників програми очікує гарантована зайнятість по закінченні програми. Студенти відзначають, що такий процес навчання змушує по-іншому ставитися до роботи, вчить самостійності.

Дуже важливо, що в багатьох випадках досвід навчання в європейському ВНЗ веде до переосмислення самої ідеї навчання. Студенти відзначають, що вони кардинально змінюються оскільки навчання вимагає напруженої роботи в бібліотеці, вимушені вчитися навіть ті, хто в Україні займався між справою. З'являється задоволення від роботи і приходить розуміння того, як краще спланувати власне професійне майбутнє. Як результат студенти, на їх власну думку, отримують абсолютно інший рівень володіння іноземною мовою, їхня самооцінка підвищується, вони приходять до розуміння і поваги інших точок зору, набувають нових друзів і контактів.

УДК 658.7

Павло Дудкін, Дмитро Дудкін

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Pavlo Dudkin, Dmytro Dudkin

Ternopil Ivan Puluja National Technical University, Ukraine

STUDENT ACADEMIC MOBILITY: PROBLEMS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Academic mobility of students, as a real opportunity to join the international education system, has emerged as the opportunity for Ukrainian students in mid-90s. At the same time many Ukrainian universities started to establish joint Ukrainian-European faculties. Students are practically accustomed to pass their exams in advance at home university and afterwards go to western universities for a fee-paid semester in most of the cases. After spending time abroad they have to take exams in subjects studied within the period of their absence at Ukrainian university according to an individual schedule.

Anyway, it is only an element of mobility, since the real mobility provides creating of curricula in partner universities, which are generally the same in terms of basic subjects and differ only by selective subjects.

Organization of such process requires much effort from partner universities as curricula of universities come with different subject titles, as well as their contents. Coordination of student mobility programs can be split into a number of stages:

- translation of the corresponding syllabi into Ukrainian;
- translation of subjects' contents into a foreign language;
- coordination of the ECTS quantity and forms of control for normative subjects that will be taught at partner universities;
- coordination of internship procedure at partner universities;
- creation of joint curricula on the corresponding education proficiency levels (bachelor, master);
- determining the basis (granted or paid) of the education.

There are also other differences related to the fact that in European countries bachelor period lasts three years, but in Ukraine – four years. For master – 1,5 years in this country, and 2 years abroad correspondingly. Such situation creates problems for re-enrollment of individual subjects and coordination of curricula. Another problem is low and inadequate foreign language proficiency of our students, which makes impossible to study at partner universities. Finally, solely subjective and psychological factors related to weak motivation of professors and students and lack of confidence in future.

УДК 316.647.5

Галина Ціх

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА ПРОГРАМАМИ ПОДВІЙНИХ ДИПЛОМІВ НА ФАКУЛЬТЕТІ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Halyna Tsikh

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

STUDENT ACADEMIC MOBILITY ORGANIZATION SPECIFICS UNDER THE DOUBLE DEGREE PROGRAMMES AT THE FACULTY OF ECONOMICS AND ENTREPRENEURIAL ACTIVITY

Виклики часу, особливості міжнародного життя породжують нові тенденції у вищій освіті. Сьогодні у світі формується єдиний освітній простір, який передбачає широку академічну мобільність як викладачів, так і студентів.

За визначенням ЮНЕСКО: « Академічна мобільність передбачає період навчання, викладання та/або дослідження в країні іншої, ніж країна місця проживання студентського або академічного персоналу. Цей період повинен мати обмежену тривалість, передбачається, що студент/співробітник повертається до рідної країни після завершення визначеного періоду».

Основними цілями академічної мобільності студентів вищих навчальних закладів України є:

- підвищення якості вищої освіти;
- підвищення ефективності наукових досліджень;
- підвищення конкурентоздатності випускників вищих навчальних закладів на українському та міжнародному ринках освітніх послуг та праці;
- збагачення індивідуального досвіду студентів щодо інших моделей створення та поширення знань;
- залучення світового інтелектуального потенціалу до вітчизняного освітнього процесу на основі двосторонніх та багатосторонніх угод між вищими навчальними закладами-партнерами;
- встановлення внутрішніх та зовнішніх інтеграційних зв'язків;
- гармонізація освітніх стандартів вищих навчальних закладів-партнерів [1].

Академічна мобільність студентів базується на впровадженні студентського обміну та участю студентів у програмах подвійного диплому.

Сучасного студента до кроків з міжнародної академічної мобільності повинні спонукати:

- можливість отримання подвійного диплома;
- істотне заощадження часу на навчання за обраною спеціальністю, вивчення окремих дисциплін у провідних наукових та навчальних школах саме з цих питань, які привертають увагу студента з огляду на здобуття пристойного місця роботи;
- доступ до наукових бібліотек провідних наукових центрів, що, як з суто наукової точки зору, так і із урахуванням фінансово-економічних аспектів наукової роботи, є необхідним і вельми доцільним;
- можливість ознайомлення з соціокультурними сторонами життя в інших країнах, вивчення іноземної мови безпосередньо в мовному середовищі, випробування себе на предмет адаптаційних можливостей до новітніх підходів до навчання, наукового пошуку, спілкування з іноземними студентами.
- можливість отримання подальшого навчання та роботи в країнах ЄС.

Академічна мобільність є одним з пріоритетних напрямків міжнародної діяльності ФПД, що відкриває нашим студентам виняткові можливості для отримання елітної освіти та проходження стажування за кордоном у межах міжнародної співпраці.

На сьогоднішній день цілеспрямовані студенти ФПД можуть одержувати досвід перебування в умовах принципово іншої системи вищої освіти. Співпраця здійснюється на основі партнерських відносин ТНТУ з Люблінською політехнікою, завдяки чому наші студенти мають можливість брати участь у програмі подвійних дипломів та здобувати, одночасно, освіту за ОКР «Магістр» за спеціальностями «Фінанси та кредит» та «Маркетинг» у нашому університеті та, відповідно, «Управління фінансами» та «Підприємництво та маркетинг» у польському виші.

У 2013 році в рамках співпраці відбулась робоча поїздка у Люблінську політехніку та мала місце розширена робоча нарада з керівником відділу з питань Східного партнерства Вацлавом Сікорою і деканом факультету

менеджменту Євою Бояр. На зустрічі ґрунтовно обговорювались та узгоджувались договірні та технологічні питання щодо співпраці в напрямку навчання з магістерської підготовки та отримання подвійних магістерських дипломів, питання навчального плану підготовки, програм дисциплін магістерської підготовки, термінів навчання, умов оплати за навчання, умов проживання і харчування, мовні аспекти процесу навчання, перспективи працевлаштування. Навчання в Люблінській політехніці створює достойні передумови для орієнтованого на практику навчання студентів, а також для застосування їх знань з метою адаптації до західного стилю роботи і максимального сприйняття інтернаціональної системи знань і технологій.

Являючись фактором, який сприяє формування якісно нових трудових ресурсів, здатних зайняти гідне місце як в національній економіці, так і на світовому ринку праці, академічна мобільність студентів стає не стільки необхідним, як неминучим процесом. Без сумніву, що для розширення економічної мобільності необхідна активна інформаційна та продумана освітня політика.

Потрібно пройти процес валідазації, тобто перевірки якості освітнього процесу, а саме рівня забезпечення методичними матеріалами дисциплін, які викладаються за програмами подвійних дипломів.

Спільні магістерські програми вимагають удосконалення і узгодження бакалаврських програм. Інакше якість навчання і труднощі з якими зіткнуться студенти будуть істотними. Потрібно постійно моніторити наших експериментальних студентів і намагатись попередити можливі проблеми.

Єдине, що може гальмувати розвиток міжнародної академічної мобільності студентів ФПД – це фінансовий чинник.

Сучасні студенти мають багато важелів щодо пошуку себе як у навчальному, так і в науковому аспектах, у закордонних університетах, так і в наукових школах. Важливо, щоб їхнє прагнення було дійсно зреалізоване та набуло розповсюдження у студентському середовищі.

Література

Наказ МОН України №635 від 29.05.2013р. «Щодо затвердження Примірного положення про академічну мобільність студентів вищих навчальних закладів України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.mon.gov.ua/img/zstored/files/635.docx

УДК 378.14

Олександр Мацюк¹, Павел Комада²

¹Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

² Університет «Люблінська політехніка», Польща

СПІЛЬНІ ОСВІТНІ ПРОГРАМИ НА ФАКУЛЬТЕТІ КОМП'ЮТЕРНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ПРОГРАМНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ: ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

Oleksandr Matsiuk¹, Paweł Komada²

¹ Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

² Lublin University of Technology, Lublin, Poland

JOINT EDUCATION PROGRAMMES AT THE FACULTY OF COMPUTER INFORMATION SYSTEMS AND SOFTWARE ENGINEERING: CREATION AND IMPLEMENTATION PROBLEMS

Останні роки на факультеті комп'ютерно-інформаційних систем і програмної інженерії активно розвивається співпраця з університетами Європи та СНД. Успішно діють спільні програми подвійних дипломів бакалаврів з університетом прикладних наук Шмалькальдена (Німеччина) та програми подвійних дипломів магістрів з університетом «Люблінська політехніка», з мережею вищих інженерних шкіл Франції «n+i» і Санкт-Петербурзьким державним електротехнічним університетом (ЛЕТІ) (Росія).

На даний час по програмах подвійних диплом навчаються 5 студентів спеціальності 8.05010101 Інформаційні управляючі системи та технології в університеті «Люблінська політехніка» і 1 студент-іноземець в університеті Сержі (Франція).

Реалізація спільних програм дозволила:

- підвищити якість надання освітніх послуг;
- підвищити конкурентоздатність факультету на ринку надання освітніх послуг;
- обмінятися досвідом з використання нових освітніх технологій;
- розширити можливість міжнародної співпраці (стажування викладачів, спільні наукові проекти, наукові публікації, обмін викладачами та інше);
- покращити профорієнтаційну роботу серед абітурентів і збільшити конкурс.

Найбільшу гнучкість з точки зору мобільності студентів та обміну викладачами надає програма подвійних ступенів, коли кожен з вузів-партнерів присвоює свою власну ступінь студентові, який виконав всі визначені взаємними домовленостями вимоги. Так створено програму подвійних дипломів з університетом «Люблінська політехніка».

Розглянемо проблеми створення, впровадження і функціонування спільних програм подвійних дипломів магістрів з факультетом електротехніки та інформатики університету «Люблінська політехніка» (Польща).

Для успішного функціонування спільної програми разом з польським вузом-партнером були здійсненні наступні кроки:

- погоджено спільні навчальні плани;
- погоджено графік навчання за спільною програмою подвійних дипломів;
- погоджено перелік предметів, результати яких перезараховуються університетами;
- погоджено шкалу відповідності системи оцінювання ТНТУ на ЛП.

Створення спільної програми супроводжувалося безліччю проблем та часто було наслідком різних вимог університетів. Приведемо на нашу думку найбільш важливі:

- фінансування навчання (оплата з навчання, проживання, харчування);
- вивчення іноземної мови (польської);
- спільні дипломні роботи (різні вимоги університетів);
- та інші.

Для поширення подвійних дипломів є необхідність розширювати бази їх фінансування. Такі програми є більш витратними порівняно із звичайними програмами. Поширена практика, коли ці високі витрати покриваються самими студентами. Нажаль не всі студенти мають можливість оплатити витрати на участь в програмі.

Успішне поширення програм спільних дипломів з Європейськими університетами (зокрема польськими) залежить сьогодні, перш за все, від вирішення питання їх фінансування за рахунок державної підтримки та грантів міжнародних організацій.

UDC 378.14

Nataliya Zagorodna¹, Heinz-Peter Höller²

¹Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University, Ukraine

²University of Applied Science, Schmalkalden, Federal Republic of Germany

DOUBLE DEGREE PROGRAMME AT TERNOPIL NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY AND UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES SCHMALKALDEN

The development of double degree programmes is becoming one of the main areas of international cooperation between partner universities all over the world. International experts in the field of higher education are convinced that any other form of interaction between universities doesn't give such significant results in cooperation with foreign partners. Double degree programmes lead to the internationalization of universities and increase professional mobility of young professionals.

The implementation of double degree programme pursues the objectives of educational institutions:

- to improve the quality of education;
- to obtain practical experience in new educational technologies;
- to extend the possibilities of international partnerships;
- to increase universities ranking in their countries and abroad;
- to increase the level of theoretical and practical skills of the students, their competitiveness on the labour market, carrying out the research using modern equipment and technologies, acquiring modern research methods, gaining the experience in carrying out the scientific and research work, implementation of its results.

Double degree programme involves a student's studying for two different university degrees in parallel at different institutions (within the same country or two different countries), completing them in less time than it would take to earn them separately. The two degrees might be in the same field or in two different fields. This requires the curriculum execution of both universities. In a case of different countries the particularities of the educational process in each country should be taken into account. So, first of all the participants of double degree programme should get acquainted with the peculiarities of partner university educational system, the basic governmental requirements for education and the institution that offers a double degree program.

Joint double-diploma bachelor degree programme (hereinafter referred to as Joint programme) of the Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University (Ukraine) and the University of Applied Sciences Schmalkalden (the Federal Republic of Germany) is collectively administrated and realised by the Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University (TNTU) and the University of Applied Sciences Schmalkalden (University of Schmalkalden) (hereinafter referred to as Partner Universities) within which students may pursue bachelor studies at the Partner Universities in Computer Science (Ternopil) and Information Science (Schmalkalden).

Joint programme is based on international agreements between the Partner Universities. Duration of studies according to the Joint programme is 4 academic years (standard duration of studies is 3 years at University of Schmalkalden and 4 years respectively at TNTU). The stages, duration and the curriculum of studies at the Partner Universities are determined by the joint curriculum and academic calendars that have been approved by the rector and respectively the council of the Partner Universities. According to these documents students of the Joint programme cover some stages: during the first stage (first two academic years) an applicant is a full-time student of the Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University. At Schmalkalden University of Applied Sciences the student takes courses during two semesters (each lasts 15 weeks) of the third year and takes intensive courses during 3 weeks of the fourth academic year. During the fourth year the student also has internship in Germany and finishes studies at the TNTU.

As we mentioned before, to obtain two diplomas students are required to fulfil the curriculum of both universities. They need to take 240 credits in TNTU and 180 credits at the University of Schmalkalden. To make this work during the period of 4 years, the joint curriculum is composed in such a way that most of subjects have to be studied in Ukraine during first two years will be recognised by University of Schmalkalden. This will give students 76 credits out 180 in University of Schmalkalden, 104 credits are earned during studying at the University of Schmalkalden, including a diploma project. Results of students' performance in Germany will be acknowledged by TNTU. Except compulsory subjects at the Partner Universities, students can choose the optional subjects independently among those provided by the joint curriculum.

Students who have successfully fulfilled the bachelor curriculum get a standard bachelor diploma on higher education of each of Partner Universities. A student gets

a degree of Bachelor in Computer Science at TNTU and in Information Science at the University of Schmalkalden.

Final state assessment, defence of final bachelor thesis in particular, is carried at both Partner Universities. A student has a right to choose the same topic for bachelor thesis at both Partner Universities.

A great advantage of this programme is possibility for students to gain the job-related experience during the internships in Germany.

All participants of this programme are required to be fluent in German and Ukrainian. That is why it is very important for Ukrainian students to improve their language proficiency in German. So, some of the priorities of our activity now is the organization of a summer language school, participation in DAAD programmes and search of other possibilities for students to stay in German speaking environment.

УДК 658.7

Дмитро Дудкін, Павло Дудкін

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ВНЗ ФРАНЦІЇ ДЛЯ СВОРЕННЯ ПЕРСПЕКТИВНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У ТНТУ

Dmytro Dudkin, Pavlo Dudkin

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

USE OF FRENCH UNIVERSITIES' EXPERIENCE TO CREATE PERSPECTIVE EDUCATIONAL PROGRAMS IN TNTU

Сьогодні, у час невинної глобалізації усіх аспектів суспільства, освіта і знання стають транскордонним та транснаціональним явищем. Студентська мобільність набуває все більшого значення – можливість легко мігрувати по всій території ЄС із метою навчання стала однією із причин створення єдиного європейського освітнього простору. Академічна мобільність збільшує шанси людини на професійну самореалізацію, а також підвищує якість трудових ресурсів національної економіки.

У 2013/2014 навчальному році у вищих навчальних закладах України навчається понад 69 тис. іноземних громадян із 146 країн світу, біля 4 тис. з яких – студенти з країн ЄС [1]. Серед країн-імпортерів українських освітніх послуг на першому місці Китай – більш як 9 тис. студентів, на другому місці РФ – понад 6 тис., на третьому Туркменистан – понад 5 тис. студентів. За останні три роки кількість іноземних студентів зростає на 7-8 тисяч щорічно [2], чому сприяє дозвіл іноземним студентам з квітня 2010 року обирати мову навчання – англійську, українську або російську.

В умовах гострої конкуренції між навчальними закладами надання освітніх послуг студентам-іноземцям є одним з пріоритетних завдань для Тернопільського національного технічного університету. Для організації нових перспективних спеціальностей доцільно скористатися досвідом Європейських

ВНЗ. Зокрема, у Міжнародній школі комп'ютерних наук та інформаційних технологій (м. Сержі, Франція) сьогодні існують дві англomовні магістерські програми для іноземних студентів: "Бізнес-аналітика: архітектура, дослідження та оптимізація даних" та "Фінансова математика і менеджмент ризиків"[3]. В рамках цих спеціальностей здійснюється викладання дисциплін 3-х напрямків: комп'ютерні науки, математика та фінанси. Випускники отримують ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку а також проходять обов'язкове стажування на підприємствах протягом 22-х тижнів. Отримані знання та навички дозволяють магістрам претендувати на високооплачувані посади фінансових аналітиків, спеціалістів з інвестування та управління цінними паперами.

Аналіз навчальних планів вищезгаданих програм свідчить про можливість створення подібних і у ТНТУ. Це дасть можливість привабити більшу кількість студентів-іноземців та підвищити престиж закладу на міжнародній арені. Також у Міжнародній школі комп'ютерних наук та інформаційних технологій діє постійна програма обміну, яка надає можливість студентам іноземних вищих навчальних закладів провести один семестр у даному ВНЗ. Такий семестр є еквівалентним першому семестру програми ING2 (перший рік програми підготовки магістрів). Це створює хороші передумови для започаткування програми подвійних дипломів із ТНТУ. Серед українських ВНЗ це уже реалізовано у КНЕУ ім. Вадима Гетьмана.

Література

1. *Вища освіта України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/58/>*
2. *Іноземні студенти додали Україні понад 4 мільярди гривень // Освітній портал Педпреса 24.05.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pedpresa.com.ua/blog/inozemni-studenty-prynesly-ukrajini-ponad-4-milyardy-hryven.html>*
3. *<http://eisti.fr/en/international-students#> [Електронний ресурс].*

Надія Голда

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Nadiya Golda

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF STUDENT ACADEMIC MOBILITY

Формування єдиного світового освітнього простору неможливе без трансформаційних процесів в області освіти і науки. Найбільш розвиненою формою інтернаціоналізації освіти є академічна мобільність, яка сприяє входженню у міжнародну академічну спільноту студентів, викладачів та навчальних закладів в цілому.

Згідно положення про академічну мобільність студентів вищих навчальних закладів України, академічна мобільність трактується як партнерські відносини з іноземними вищими навчальними закладами і вищими навчальними закладами України. Розвиток академічної мобільності студентів забезпечує доступ до освітніх здобутків провідних країн світу, сприяє підвищенню доступності, якості та ефективності освіти, підтримує соціальні, економічні, культурні, політичні взаємовідносини та зв'язки з іншими країнами.

Розглядаючи проблеми академічної мобільності студентів необхідно врахувати її психологічний аспект. Адаптація студента до мови, культури та суспільної поведінки іншої держави вимагає глибокої психологічної адаптації. З точки зору психології основною ціллю мобільності освіти є збереження зацікавленості студента певним навчальним закладом. Таку ціль можливо досягнути у двох випадках: коли підвищити інтерес до самого закладу шляхом покращення якісних характеристик отримання освіти, надійності та іміджу вищого навчального закладу та у випадку, коли привернути увагу до процесу отримання освіти, продемонструвавши його оригінальність, доступність, якість, але найефективніше об'єднати ці два випадки. Студент скористається програмою мобільності у випадку, коли у нього буде в цьому потреба, яка переживається людиною у формі емоційних бажань. Кожна потреба існує лише у формі мотиву, який визначає його напрям (бажання) та дію (збудник). Але людина здатна усвідомлювати механізм дій, а не мотиви, які спонукають до цього.

Як відомо, мотив є внутрішнім психологічним станом, який керує особистістю. Мотив ще можна розглядати як потребу, яка примушує людину шукати засоби її задоволення. Мотив у індивіда може викликати різного роду реакції, може підштовхувати його до певних дій, які у свою чергу, можуть сприяти зміні або появі у нього певних установок. Установка – це внутрішня психологічна готовність людини до будь-яких дій, яка визначає її поведінку у певних ситуаціях. Будь-яка ситуація сприяє або зміні попередньої установки або її закріпленню і викликає у людини ту чи іншу дію на тому чи іншому рівні: на рівні реакції, дії або установки.

Людина сприймає інформацію по двох каналах: інформаційному, який передає певні дані та комунікативному, який спричиняє певні дії, повідомляє про щось раніше невідоме. Орієнтуючись на такі канали людина взаємодіє з образом, який вона собі створила. Тобто на особистість діє створений інформаційний образ, що є загальнопсихологічною категорією, яка одночасно включає об'єктивні характеристики і внутрішні суб'єктивні умови тієї людини, в якій він формується.

Образ завжди індивідуальний і належить конкретній людині. На відміну від образу, імідж є результатом цілеспрямованого формування образу, який не має відношення до його формування. Існують закони формування образу, але не існує законів формування іміджу. Поняття формування образу значно ширше від поняття іміджу: імідж завжди є образом, але образ не завжди буде іміджем. Тому досягнутий інформацією рівень дії визначається через рівень психологічної ефективності створеного образу. У цьому випадку, образ

навчального закладу повинен бути повноцінним (подавати вичерпуючу інформацію про навчання, спеціалізації та спеціальності), диференційований (створити навчальний продукт, який відмінний від аналогів), емоційно привабливий (викликати у студента позитивні емоції).

Щоб досягти ефективного рівня інформаційної дії необхідно, підвищити інтерес до вищого навчального закладу шляхом створення повноцінного його образу та привернути увагу до самого навчального процесу, зробивши його незвичайним та оригінальним. Будь-яка інформація поділяється на змістову, яка закладена в місії вищого навчального закладу та емоційну, що є продуктом суб'єктивної емоційної оцінки даних студентом. Активність студента виникає тоді, коли образ навчального закладу сформований на основі позитивної емоціональної інформації про нього. У випадку, коли емоційна інформація буде для людини нейтральною або негативною, то такий образ не стане основою для активних дій.

Отже, можна зробити висновок, що психологічний аспект академічної мобільності студентів необхідно враховувати при формуванні інформаційного забезпечення про навчальний заклад-партнер, його структуру, навчальні програми, переваги навчання, що впливає з мети академічної мобільності, та передбачає підвищення конкурентоздатності випускників вищих навчальних закладів на українському та міжнародному ринках освітніх послуг та праці; досягнення міжнародного співставлення освітніх стандартів; залучення іноземного інтелектуального потенціалу на основі двосторонніх та багатосторонніх угод між українськими та закордонними партнерськими навчальними закладами.

УДК 378.4

Валерій Лазарюк

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ – ІНСТРУМЕНТ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЕКТОРІЇ СТУДЕНТА

Valeriy Lazaryuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

ACADEMIC MOBILITY: AN INSTRUMENT FOR PERSONAL LEARNING TRAJECTORY OF STUDENT

Інноваційний постіндустріальний характер розвитку економіки, що ґрунтується на нових знаннях, в умовах постійного розширення інформаційного простору створює у працедавців нові підходи при наборі на роботу. Випускник університету із знаннями минулого століття без моральних засад європейських цінностей та відсутністю практичного досвіду роботи розпочинає свою кар'єру з біржі праці та перепідготовки. Замовник на працю висуває до навчального

закладу нові вимоги, що продиктовані йому ринком та інноваціями від конкурентів. З іншого боку широкий доступ до інформації дозволяє студенту сформулювати власне завдання про те, які знання йому потрібні для отримання місця роботи з достатнім рівнем заробітної плати. І на просте запитання у студента, що навчається за програмою академічної мобільності за кордоном, про його мету такого навчання, отримуємо відповідь: "Мені тут дають те, що потрібно?".

За дописами різних авторів можна отримати різні тлумачення мети академічної мобільності студентів, такі як: інструмент формування єдиного європейського освітнього простору, запорука високої конкурентоспроможності спеціаліста, підвищення якості вищої освіти, покращення взаємопорозуміння між народами, адаптація до життя в глобалізованому інформаційному полі, можливість отримати європейський диплом. Серед видів академічної мобільності розрізняють вертикальну у межах одного освітньо-кваліфікаційного рівня та вертикальну при його зміні. Проте для усіх визначень мети академічної мобільності залишається спільним питання свободи самостійного вибору курсів, модулів та спеціальностей, відповідно до власних уподобань, здібностей та прагнень сучасного студента.

Враховуючи положення Болонської декларації, генеральною відповідальністю європейського вищого навчального закладу стає гарантування та створення умов для надання найвищого досяжного рівня кваліфікації своєму студенту. Академічна мобільність як форма проведення навчання стає інструментом забезпечення рівного доступу студента до визнаних центрів знань, осередків провідних наукових шкіл та безпосереднього виховання на кращих зразках світової культури.

Забезпечення академічної мобільності університетом передбачає впровадження ним порядку взаємного визнання періодів, результатів навчання, форм оцінювання досягнень у інших навчальних закладах, створення умов вільного індивідуального вибору освітніх програм, допомогу у вирішенні організаційних та фінансових проблем навчання студента поза своїм університетом.

Незважаючи на окремі успіхи академічної мобільності, заслуговують розгляду проблеми її реалізації при вивченні іноземних мов у вищих навчальних закладах, державного фінансування програм мобільності для найкращих студентів, розширення організаційних можливостей для навчання та самовдосконалення за кордоном для студентів усіх курсів, а також підвищення рівня мотивації та самостійності у потенційних мобільних студентів до проходження програм академічної мобільності.

Тетяна Задорожна

Філія АТ «ПРОСТО-страхування» в м. Тернополі, Україна

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН, ЯКІ ТИМЧАСОВО ПЕРЕБУВАЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Tetyana Zadorozhna

Ternopil branch of «PROSTO-Insurance» joint-stock company, Ukraine

MEDICAL INSURANCE OF FOREIGN NATIONALS TEMPORARILY STAYING IN UKRAINE

АТ «ПРОСТО-страхування» (раніше – «Укрінмедстрах») засновано в 1997 році. Компанія є правонаступником спеціалізованого медичного страховика – **«Акціонерна компанія по наданню екстреної медичної допомоги іноземним громадянам».**

АТ «ПРОСТО-страхування» є членом таких об'єднань страховиків, як:

- Ліга страхових організацій України (ЛСОУ);
- Моторно-транспортне страхове бюро України (МТСБУ);
- Ядерний страховий пул України;
- Український сільськогосподарський страховий пул;
- Будівельний страховий пул.

Компанія також є учасником Союзу спеціалістів з нерухомості міста Києва.

У 2006 році компанія підписала Глобальний договір з Організацією Об'єднаних Націй (ООН).

Компанія входить до складу Національного клубу страхових виплат (у номінаціях: «Особисте страхування», «Страхування відповідальності», «Обов'язкове страхування»). **Головний критерій членства у клубі – річна сума страхових виплат, що перевищує один мільйон євро.** АТ «ПРОСТО-страхування» також має найбільший в Україні досвід роботи з медичного страхування іноземців – **17 років.**

За підсумками діяльності у 2013 році АТ «ПРОСТО-страхування» увійшло **в десятку лідерів ринку** за такими видами страхування як: медичне страхування, ОСЦПВ.

У 2010 році, компанія нагороджена кубком і дипломом Лідера рейтингу «Insurance TOP» у номінації «Клієнторієнтована компанія».

За оцінкою рейтингового агентства «Кредит-Рейтинг» АТ «ПРОСТО-страхування» входить у трійку найбільш клієнторієнтованих компаній у категорії «Медичне страхування».

Особливість роботи компанії полягає в індивідуальному підході до клієнта – від розробки страхових програм до врегулювання страхових випадків. Також ми пропонуємо сервіс високої якості, що підтверджується відсутністю скарг клієнтів, зауважень від компетентних органів, установ охорони здоров'я, нарікань із боку партнерів, з якими співпрацює АТ «ПРОСТО-страхування».

Іноземні громадяни, які тимчасово перебувають на території України, згідно чинного законодавства, зобов'язані придбати договір (страховий поліс) медичного страхування на випадок захворювання.

ДОГОВІР МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ (страховий поліс) – це письмова угода між страхувальником (застрахованою особою) і страховиком, за яким страховик зобов'язується при настанні страхового випадку здійснити страхову виплату шляхом оплати медичних послуг, передбачених договором страхування (програмою медичного страхування).

Страхова сума – ліміт відповідальності, в межах якої страховик зобов'язаний провести виплату при настанні страхового випадку. За договором медичного страхування страхова сума для іноземних студентів складає 38000 грн. Річний страховий платіж за договором медичного страхування для іноземних студентів становить 380 грн.

ДОГОВІР МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ, який пропонує АТ «ПРОСТО-страхування» включає наступні програми страхування «Екстреної медичної допомоги іноземним громадянам»:

- **Амбулаторно-поліклінічну допомогу**, що передбачає: запис на прийом до фахівця, консультації вузькопрофільних фахівців, можливість виклику лікаря додому, лабораторно-діагностичні дослідження: ЕКГ, ЕхоКГ, ендоскопія, УЗД, рентгенографія, МРТ і т.п., медикаментозне забезпечення, лікування в умовах денного стаціонару, виконання усіх видів медичних процедур та амбулаторних хірургічних втручань, фізіотерапевтичне лікування за медичними показами.
- **Стаціонарну допомогу**, що передбачає: екстрену госпіталізацію, консультації вузькопрофільних фахівців, лабораторно-діагностичні дослідження: ЕКГ, ЕхоКГ, ендоскопія, УЗД, рентгенографія, МРТ і т.п., медикаментозне забезпечення, виконання усіх необхідних медичних процедур і лікувальних маніпуляцій, оперативне лікування, оплата вартості харчування під час перебування у стаціонарі, оформлення медичної документації.
- **Швидку медичну допомогу**, що передбачає: виїзд бригади швидкої медичної допомоги, проведення невідкладних лікувально-діагностичних заходів на місці виклику, медикаментозне забезпечення курсу невідкладного лікування, при необхідності – госпіталізація в медичний заклад.
- **Медикаментозне забезпечення**, що передбачає: забезпечення медикаментами та витратними матеріалами при амбулаторному лікуванні, забезпечення медикаментами та витратними матеріалами (шприци, бинти, катетери і т.д.) при стаціонарному лікуванні, наданні швидкої медичної допомоги та у разі придбання медикаментів за власні кошти застрахованої особи – 100% відшкодування вартості медикаментів.
- **Невідкладну стоматологічну допомогу**, що передбачає: огляд і консультацію стоматолога, проведення анестезії, рентгенологічні

дослідження, видалення зубів і коренів, розкриття корневих каналів (розкриття пульпової камери), накладення тимчасової пломби, зняття гострого зубного болю при пульпіті, періодонтиті, періоститі, глибокому карієсі, екстрене протезування, пов'язане з втратою зуба в результаті нещасного випадку .

При настанні страхового випадку застрахована особа звертається за медичними послугами в медичний заклад у зв'язку з погіршенням стану здоров'я.

Основною конкурентною перевагою перед іншими страховими компаніями **АТ «ПРОСТО-страхування» є наповненість програми страхування та механізм обслуговування застрахованих**, який здійснюється через Медичний Асистанс – спеціалізований структурний підрозділ страховика, в функції якого входить: прийом і фіксація звернень застрахованих осіб, організація медичної допомоги для застрахованих осіб, оплата такої допомоги та контроль за процесом її надання, укладення договорів про співпрацю з медичними та аптечними установами України. Медичний Асистанс працює цілодобово, без вихідних і святкових днів. Усі співробітники цього підрозділу мають вищу медичну освіту. Прийом звернень застрахованих осіб здійснюється в телефонному режимі. Медичний Асистанс має 30 виділених телефонних ліній для вхідних і вихідних дзвінків на номер «0800 50 3234» та міський номер «044 581 11 89». Крім того, в наявності є також мобільна телефонна лінія оператора МТС в Україні.

АТ «ПРОСТО-страхування» пропонує добропорядні і довготривалі партнерські відносини.

Ми відкриті до співпраці і завжди готові до обговорення варіантів різноманітних страхових програм.

Гарантуємо оптимальні умови страхового захисту і повне виконання усіх узятих на себе зобов'язань.

З нами співпрацюють **вищі** навчальні заклади на території усієї України.

Наші контакти:

Філія АТ «ПРОСТО-страхування» в м. Тернополі
вул. Словацького, 6/2
м.Тернопіль
тел. (0352) 52-27-43, 52-29-04
директор філії Задорожна Тетяна Вікторівна

Елена Митронина

Страховая компания «ВУСО»

ДОБРОВОЛЬНОЕ МЕДИЦИНСКОЕ СТРАХОВАНИЕ ДЛЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ

Yelena Mitronina

VUSO Insurance Company, Ukraine

VOLUNTARY HEALTH INSURANCE FOR INTERNATIONAL STUDENTS

Страховая компания «ВУСО» одна из крупных классических универсальных страховых компаний в Украине, успешно работает на рынке страховых услуг более 12 лет, имеет широкую региональную сеть – более 40 представительств, 150 точек продаж в Украине.

Добровольное медицинское страхование (ДМС) – это медицинское страхование при котором, все виды услуг оплачивает Страховщик, вид страхования, который включает все виды услуг в поликлинике, стационаре и пунктах неотложной помощи.

Полисы ДМС реализуются в 15 городах Украины: Киев, Харьков, Луганск, Одесса, Сумы, Винница, Житомир, Черкассы, Днепропетровск, Ивано-Франковск, Львов, Николаев, Тернополь, Запорожье, Севастополь.

Страховым случаем является факт получения медицинской помощи при остром заболевании, обострении хронического заболевания и несчастном случае, возникших в течение действия Договора.

Срок действия договора - 1 год – 12 месяцев.

Территория действия Договора – Украина.

Страховая компания «ВУСО» предлагает **2 пакета** страхования, которые отличаются набором программ и размером страхового платежа.

Пакет «Стандарт»	Пакет «Стандарт+ профосмотр»
Страховая сумма - 40 000,00 грн.	Страховая сумма - 40 000,00 грн.
Страховой платеж - 500,00 грн./год	Страховой платеж - 860,00 грн./год

Наполнение программ

Пакет	Стандарт	Стандарт +П/о
Стационарная помощь		
Страховая сумма	34 000 грн.	34 000 грн.
Медикаменты	включены	включены
Возмещение самостоятельно потр. ср-в	предусмотрено	предусмотрено
Неотложная помощь		
Страховая сумма	6 000 грн.	5 700 грн.

Медикаменты	Включены при оказании помощи бригадой СП	Включены при оказании помощи бригадой СП
Класс клиник	А - коммерческие бригады СП С - государственные бригады СП	А - коммерческие бригады СП С - государственные бригады СП
Амбулаторная помощь		
Страховая сумма	-	300 грн.
Класс клиник	С – гос. клиники	С – гос. клиники
Репатриация		
Страховая сумма	10 000 грн.	10 000 грн.
Общая страховая сумма	40 000 грн.	40 000 грн.

Подробнее о каждой программе:

1. Стационарная помощь: госпитализация в профильный стационар (хирургия, неврология, терапия и т.д.); консервативное лечение (процедуры, манипуляции); оперативное лечение; диагностика - лабораторные и инструментальные методы; медикаменты и медицинские материалы; оформление медицинской документации (больничный лист, выписка).

2. Амбулаторная помощь: вызов врача на дом; консультации специалистов в поликлинике (терапевт, хирург, гинеколог, окулист и т.д.); обследования - инструментальные, лабораторные (анализ крови, рентген, УЗИ, МРТ и т.д.); оформление больничного листа, справки; проведение процедур и манипуляций (лечение).

3. Неотложная помощь: вызов бригады скорой помощи; оказание неотложной помощи по месту вызова; проведение лабораторной и экспресс – диагностики; транспортировка в лечебное учреждение; обеспечение медикаментами и медицинскими материалами.

4. Репатриация: программой предусмотрена репатриация тела Застрахованного лица к месту жительства, в случае смерти Застрахованного лица в результате несчастного случая или внезапного заболевания. Транспортировка осуществляется: в ближайшей к месту жительства международный аэропорт в случае транспортировки воздушным транспортом; в ближайшую к месту постоянного проживания железнодорожную станцию в случае перевозки железной дорогой; к месту жительства в случае перевозки автотранспортом.

5. Профосмотр: консультация терапевта; консультация дерматолога; флюорография; общий анализ крови; общий анализ мочи; анализ крови на ВИЧ-инфицированность; измерение артериального давления и пульса.

6. Оказание медицинской помощи: каждый Застрахованный при заключении договора получает договор (книжечку) с персональным номером и контактными телефонами СК «ВУСО».

Міжнародна науково-методична конференція «Актуальні питання організації навчання іноземних студентів у європейському освітньому просторі», Тернопіль, 13-16 травня 2014 р.

Для получения медицинской помощи, необходимо позвонить в **Медицинский Ассистанс СК «ВУСО»**, и врач-координатор организует все услуги.

0 800 503 733*бесплатно по всей Украине

(067) 620 92 77; (044) 209 39 55

Медицинский Ассистанс ВУСО:

- это круглосуточная сервисная служба, которая обеспечивает Застрахованному лицу организацию всех услуг согласно договора;
- звонок принимает врач-координатор с высшим медицинским образованием.

www.vuso.ua

Механизм обслуживания клиентов по ДМС

Мы гарантируем:

- Обслуживание **КРУГЛОСУТОЧНО** – 24 часа;
- На звонок отвечает **врач** – координатор;
- Дозвониться можно всегда: стационарная линия; мобильная линия (многоканальные); линия 0-800 бесплатная по всей Украине.

Бонус для каждого клиента СК «ВУСО» /24 часа.

Если застрахованный хочет получить услугу, не предусмотренную договором, мы поможем!

Почему ДМС выгодно? - это простой и экономически выгодный способ обеспечения иностранных студентов медицинской помощью:

1. За услуги платит СК «ВУСО», а не застрахованный

В случае возникновения острого заболевания или несчастного случая СК «ВУСО» возьмет на себя расходы по лечению и **застрахованному не нужно будет платить за помощь.**

2. Качественная медицинская помощь и лучшие врачи

СК «ВУСО» всегда гарантирует лечение в лучших больницах и советует лучших врачей для лечения застрахованных лиц. Наш многолетний опыт позволяет это делать с легкостью.

3. СК «ВУСО» гарантирует своевременные выплаты

Если застрахованный оплатил услуги самостоятельно, СК «ВУСО» гарантирует своевременно выплатить расходы по лечению. **В течении 10 дней.**

Наши *сильные стороны* при заключении договоров ДМС: договора с программой «Стандарт» возможно заключать сроком от 1 месяца до 1 года; организация помощи происходит через собственный Ассистанс СК «ВУСО»; решение нестандартных ситуаций в случае ходатайства ВУЗа; возможность получать услуги с 1-го дня заключения договора; организация услуг в той поликлинике, больнице, где удобно застрахованному лицу; возмещения самостоятельно оплаченных средств в течении 10 дней.

Приглашаем Вас к взаимовыгодному сотрудничеству!

Страховая компания «ВУСО»

Адрес: г.Тернополь, ул. Академика Брюкнера,3, офис 2

Телефон горячей линии: 0-800-50-37-73; Тел.: (067) 754 56 43

E-mail: evdokimenkov@vuso.ua

[http: //www.vuso.ua](http://www.vuso.ua)

Авторський показник

Абрамчук О.	145	Єремєєва М.	10	Михайлович Т.	58
Баб'як Ж.	123	Жолудєва К.	147	Млинко Б.	82
Бажанова Н.	179	Загородна Н.	156, 198	Мороз Л.	159
Баран І.	43	Задорожна Т.	205	Мосій О.	154
Березовська І.	156	Зяйлик М.	109	Назаревич Л.	93
Білик О.	171	Іваноньків О.	130	Назарко І.	79
Блащак Н.	77	Ісаєнко В.	8	Нікіфоров Ю.	83
Боднарчук І.	43	Казмірчук І.	181	Новицька Л.	106
Борисова А.	171	Кара Н.	176	Онищенко Г.	167
Василенко І.	103	Кареліна О.	114	Пік А.	72
Вербич Т.	17	Ковальчик О.	114	Плинокос Д.	34
Винник Т.	180	Ковалюк Б.	13	Прадівляний М.	94, 135
Виставкіна Т.	147	Козбур Г.	77	Прач В.	61
Вітенько Т.	190	Комада П.	196	Присяжна О.	94
Гавдида Н.	101	Кондрашов О.	17	Ремезовська Н.	149
Гайдарова О.	61	Константюк Н.	124	Савельєв А.	46
Галіздра А.	184	Короліук Т.	127	Семенишин Г.	73
Гашин Н.	73	Косарева Л.	66	Ситник Н.	10
Голда Н.	201	Котовська І.	33	Сіткар О.	84
Головатий Б.	73	Кравченко І.	10	Скоренький Ю.	48
Горчинська Л.	145	Крамар Г.	162	Суховенко Н.	163
Горчинська Л.	90	Крамар І.	138	Такул О.	135
Греб'онкіна О.	51	Кужда Т.	69	Теплий А.	184
Гуськова Е.	31	Куземко Н.	71	Тимохін В.	8
Дейнега І.	8	Кульчицький В.	86	Тимохіна М.	15
Дем'янчук Н.	58	Курко Я.	184	Тіщенко О.	121
Джиджора Л.	64	Кухарська В.	151	Топорець Д.	142
Джур Я.	79	Лазарюк В.	13, 203	Удех Т.	156, 166
Діалло І. С.	117	Літвінова О.	142	Удод А.	66
Дібі Т.	165	Луцків А.	58	Ульянова Т.	171
Довгань А.	29	Лясота О.	57	Фриз М.	82
Довгодько Т.	39	Мариненко Н.	174	Христюк Л.	17
Дорофєєва О.	61	Марічереда Л.	31	Хьоллер Х.-П.	198
Дудкін Д.	193, 200	Марценко С.	42	Ціх Г.	194
Дудкін П.	193, 200	Матвєєва Н.	46, 54	Шакович Ю.	147
Дутка М.	111	Мацюк О.	196	Штанюк О.	169
Дячук С.	187	Мельник Л.	37	Юрик Н.	109
Ємельянова Т.	74	Митроніна О.	208	Ярмоленко О.	90

Author index

Abramchuk O.	145	Khrystiuk L.	17	Pradivlyannyi M.	94, 135
Babiak J.	123	Komada P.	196	Prysyazhna O.	94
Baran I.	43	Kondrashov O.	17	Remezovska N.	149
Bazhanova N.	179	Konstantiuk N.	124	Saveliev A.	46
Berezovska I.	156	Korolyuk T.	127	Semenyshyn H.	73
Bilyk O.	171	Kosareva L.	66	Shakovych Yu.	147
Blashchak N.	77	Kotovs'ka I.	133	Shtanyuk O.	169
Bodnarchuk I.	43	Kovalchuk O.	114	Sitkar O.	84
Borysova A.	171	Kovalyuk B.	13	Skorenkyi Yu.	48
Demyanchuk N.	58	Kozbur G.	77	Sukhovenko N.	163
Deynega I.	8	Kramar H.	162	Sytynk N.	10
Diallo I.S.	117	Kramar I.	138	Takul O.	135
Dibi T.	165	Kravchenko I.	10	Tepliy A.	184
Dorofeeva O.	61	Kukharska V.	151	Tishchenko O.	121
Dovgan A.	29	Kulchytskyi V.	86	Toporets D.	142
Dovgodko T.	39	Kurko Ya.	184	Tsikh H.	194
Dudkin D.	193, 200	Kuzemko N.	71	Tymokhin V.	8
Dudkin P.	193, 200	Kuzhda T.	69	Tymokhina M.	15
Dutka M.	111	Lazaryuk V.	13, 203	Udeh T.	156, 166
Dyachuk S.	187	Litvinova O.	142	Udod A.	66
Dzhur Ya.	79	Lutskiv A.	58	Ulyanova T.	171
Dzhydzhora L.	64	Lyasota O.	57	Vasylenko I.	103
Emelyanova T.	74	Marichereda L.	31	Verbych T.	17
Fryz M.	82	Martsenko S.	42	Viten'ko T.	190
Galizdra A.	184	Marynenko N.	174	Vynnyk T.	180
Gashchyn N.	73	Matsiuk O.	196	Vystavkina T.	147
Gaydarova O.	61	Matveeva N.	46, 54	Yarmolenko O.	90
Golda N.	201	Melnyk L.	37	Yuryk N.	109
Gorchinska L.	145	Mitronina Ye.	208	Zadorozhna T.	205
Grebonkina O.	51	Mlynko B.	82	Zagorodna N.	156, 198
Guskova O.	31	Moroz L.	159	Zaylyk M.	109
Havdyda N.	101	Mosiy O.	154	Zholudeva K.	147
Höller H.-P.	198	Mykhailovych T.	58		
Holovatyy B.	73	Nazarevych L.	93		
Horchinska L.	90	Nazarko I.	79		
Ieremeieva M.	10	Nikiforov Yu.	83		
Isayenko V.	8	Novytska L.	106		
Ivanonkiv O.	130	Onyshchenko G.	167		
Kara N.	176	Pik A.	72		
Karelina O.	114	Plynokos D.	34		
Kazmirchuk I.	181	Prach V.	61		

ЗМІСТ

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ.....	5
ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ.....	6
НАПРЯМКИ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ.....	7
Секція 1. Нормативно-правове забезпечення та стандарти міжнародної освіти в Україні та Європейському Союзі.....	8
В.Н. Ісаєнко, І.І. Дейнега, В.В. Тимохін ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	8
Марина Єремєєва, Ірина Кравченко, Наталя Ситник ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ, ЇХ ПЕРЕБУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ДОКУМЕНТІВ ПРО ОСВІТУ.....	10
Богдан Ковалюк, Валерій Лазарюк ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАБОРУ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН НА НАВЧАННЯ У ВИШАХ УКРАЇНИ.....	13
М.В. Тимохіна РИНОК ПРАЦІ В МІЖНАРОДНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ.....	15
Т.І. Вербич, О.В. Кондрашов, Л.К. Христюк ПРАВИЛА ПЕРЕБУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ВНЗ ТА ОРГАНАМИ ДМС.....	17
Секція 2. Організація навчального процесу для студентів-іноземців.....	29
Анатолій Довгань ОСВІТНЬО-ПІЗНАВАЛЬНІ КОЛІЗІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ.....	29
Е.Д. Гуськова, Л.С. Маричереда К ПРОБЛЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ УЧЕБНО - ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ НАЧАЛЬНОГО ЭТАПА ОБУЧЕНИЯ.....	31
Дмитро Плинокос АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРИ ЕКСПОРТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....	34
Лілія Мельник ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ.....	37

Тетяна Довгодько ОПИС РІВНІВ ЗАГАЛЬНОНАУКОВОЇ ГОТОВНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ В АВІАЦІЙНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.....	39
Сергій Марценко ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНИХ ПРОГРАМ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ.....	42
Ігор Боднарчук, Ігор Баран РЕСУРСИ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ СТУДЕНТАМИ-ІНОЗЕМЦЯМИ ТНТУ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ "КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ"	43
Наталия Матвеева, Андрей Савельев ПОЭТАПНАЯ ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ДИСТАНЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ НА ЭТАПЕ ПРЕДВУЗОВСКОЙ ПОДГОТОВКИ.....	46
Юрій Скоренький ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗДОБУТКІВ МАСОВИХ ВІДКРИТИХ ОНЛАЙН КУРСІВ В НАВЧАЛЬНУ ПРОГРАМУ УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ	48
Олександра Гребьонкіна ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МАТЕМАТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ.....	51
Наталия Матвеева ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ – СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ИНОСТРАННЫХ УЧАЩИХСЯ НА ЭТАПЕ ПРЕДВУЗОВСКОЙ ПОДГОТОВКИ.....	54
Оксана Лясота ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	57
Taras Mykhailovych COMPUTER SCIENCE EDUCATION: TODAY AND TOMORROW.....	58
Andriy Lutskiy, Nestor Demyanchuk IMPROVEMENT OF TEACHING QUALITY ON CYBERSECURITY COURSES.....	58
В.С. Прач, О.М. Дорофеева, О.В. Гайдарова ВИКОРИСТАННЯ ІКТ НА УРОКАХ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ІНФОРМАТИКИ ТА ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ».....	61

Л.А. Джиджора ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ТА ПРОФЕСІЙНО- ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ.....	64
Александр Удод, Людмила Косарева ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ-СТОМАТОЛОГОВ.....	66
Тетяна Кужда ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ” ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ.....	69
Наталія Куземко ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ.....	71
Андрій Пік РОЗВИТОК ТЕХНІЧНОГО МИСЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	72
Надія Гашин, Богдан Головатий, Галина Семенишин ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТУ «ТЕОРЕТИЧНА МЕХАНІКА» ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ.....	73
Тетяна Ємельянова ПРО НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ.....	74
Наталія Блащак, Галина Козбур ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ "ВИЩА ТА ПРИКЛАДНА МАТЕМАТИКА" ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	77
Ірина Назарко, Ярослава Джур ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ З ХІМІЇ СТУДЕНТІВ- ІНОЗЕМЦІВ У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	79
Богдана Млинко, Михайло Фриз ПРОБЛЕМИ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ.....	82
Юрій Нікіфоров ІЗ ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ФІЗИКИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ.....	83
Оксана Сіткар КУРС ФІЗИКИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СЛУХАЧІВ ПІДГОТОВЧОГО ВІДДІЛЕННЯ: МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ.....	84

Віктор Кульчицький ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СЛУХАЧІВ ПІДГОТОВЧОГО ВІДДІЛЕННЯ.....	86
Олена Ярмоленко, Людмила Горчинська ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МОВИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕНІ У ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.....	90
Леся Назаревич ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ.....	93
Микола Прадівляний, Олеся Присяжна АУДІЮВАННЯ ЯК АКТИВНИЙ ВИД МОВЛЕННЯ СВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ (ДОСВІД ВИКЛАДАЧІВ ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ).....	94
Наталія Гавдида АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	101
Ірина Василенко РОЛЬ ЛЕКСИКО-КОМУНІКАТИВНИХ ЗАВДАНЬ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	103
Людмила Новицька ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	106
Наталія Юрик , Марія Зяйлик УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗАСВОЄННЯ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ, ЯКИЙ ВИКЛАДАЄТЬСЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ.....	109
Марія Дутка ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У НІМЕЧЧИНІ.....	111
Олена Ковальчик, Олена Кареліна ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПОЛЬЩІ.....	114
Исса Садио Диалло ОСОБЕННОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ АФРИКАНСКИХ СТРАН.....	117
Секція 3. Особливості адаптації іноземних студентів.....	121
Ольга Тіщенко СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	121

Жанна Баб'як ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ВИБОРУ КРАЇНИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ.....	123
Наталія Константюк НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ.....	124
Тетяна Королук ОСНОВИ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВИШАХ.....	127
Ольга Іваноньків АДАПТАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ.....	130
Ірина Котовська ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ.....	133
Mykola Pradivlyannyu, Olena Takul ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS IN VINNYTSIA NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY.....	135
Iryna Kramar THE FEATURES OF EXTRA-CURRICULAR ACTIVITIES IMPACT ON THE ADAPTATION PROCESS OF TNTU FOREIGN STUDENTS.....	138
Олена Літвінова, Дмитро Топорець ЗАХОДИ З АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У НАЦІОНАЛЬНОМУ АЕРОКОСМІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ М.Є. ЖУКОВСЬКОГО «ХАІ».....	142
Оксана Абрамчук, Людмила Горчинська ПОЗААУДИТОРНА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ У ВНЗ.....	145
Катерина Жолудєва, Юліана Шакович, Тетяна Виставкіна ЩОДО МІСЦЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ.....	147
Надія Ремезовська НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНА ТА АДАПТАЦІЙНА РОБОТА З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ І СЛУХАЧАМИ ПІДГОТОВЧОГО ВІДДІЛЕННЯ УДПУ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ.....	149
Victoria Kukharska CULTURAL AWARENESS AS A KEY COMPONENT OF CULTURAL ADAPTATION.....	151

Ольга Мосій ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ЕТИКИ МІЖНАЦІОНАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ.....	154
Iryna Berezovska, Nataliya Zagorodna, Tochukwu Udeh ADAPTATION OF ZIMBABWE AND NIGERIA STUDENTS TO THE EDUCATIONAL SYSTEM IN UKRAINE.....	156
Liudmyla Moroz ON TEACHING IN CULTURALLY DIVERSE SETTINGS.....	159
Галина Крамар ПОЗИТИВНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ.....	162
Наталія Суховенко ПРОБЛЕМИ АДАПТУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ.....	163
Tamunomiebaka Dibi CHALLENGES AND FACTORS INFLUENCING INTERNATIONAL STUDENTS' SOCIAL ADAPTION.....	165
Tochukwu Udeh PROBLEMS OF INTERNATIONAL STUDENT ADAPTATION.....	166
Геннадій Онищенко РОЛЬ НАРОДНИХ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ У МОВНІЙ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ.....	167
Олеся Штанюк РОЛЬ ВИВЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ФОЛЬКЛОРУ У СПРИЙНЯТТІ ЧУЖОРІДНОЇ КУЛЬТУРИ.....	169
Олена Білик, Аліна Борисова, Тамара Ульянова ЕТНОГРАФІЧНІ НАВЧАЛЬНІ ВІДЕОФІЛЬМИ ЯК ЗАСІБ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ.....	171
Nataliia Marynenko TEACHER'S ROLE IN THE FOREIGN STUDENTS' ADAPTATION TO EDUCATIONAL PROCESS IN UKRAINE.....	174
Наталія Кара МОВНА АДАПТАЦІЯ СЛУХАЧІВ-ІНОЗЕМЦІВ ПІДГОТОВЧОГО ВІДДІЛЕННЯ У СОЦІАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ.....	176
Наталія Бажанова ПІЗНАННЯ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ.....	179

Тетяна Винник СОЦІАЛЬНА ФАСИЛІТАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ.....	180
Ігор Казмірчук ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ВИХОВНИЙ ФАКТОР АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ.....	181
Ярослав Курко, Ангеліна Галіздра, Андрій Теплий ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ- ІНОЗЕМЦІВ ДО УМОВ НАВЧАННЯ ТА ПРОЖИВАННЯ В УКРАЇНІ.....	184
Секція 4. Особливості організації академічної мобільності студентів за програмами подвійних дипломів.....	187
Степан Дячук АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	187
Тетяна Вітенько ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМ ПОДВІЙНИХ ДИПЛОМІВ.....	190
Павло Дудкін, Дмитро Дудкін АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	193
Галина Ціх ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА ПРОГРАМАМИ ПОДВІЙНИХ ДИПЛОМІВ НА ФАКУЛЬТЕТІ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	194
Олександр Мацюк, Павел Комада СПІЛЬНІ ОСВІТНІ ПРОГРАМИ НА ФАКУЛЬТЕТІ КОМП'ЮТЕРНО- ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ПРОГРАМНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ: ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ.....	196
Nataliya Zagorodna, Heinz-Peter Höller DOUBLE DEGREE PROGRAMME AT TERNOPIL NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY AND UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES SCHMALKALDEN.....	198
Дмитро Дудкін, Павло Дудкін ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ВНЗ ФРАНЦІЇ ДЛЯ СВОРЕННЯ ПЕРСПЕКТИВНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У ТНТУ.....	200
Надія Голда ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	201

Валерій Лазарюк АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ – ІНСТРУМЕНТ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЕКТОРІЇ СТУДЕНТА.....	203
ДОДАТКИ.....	205
Тетяна Задорожна МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН, ЯКІ ТИМЧАСОВО ПЕРЕБУВАЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ.....	205
Елена Митронина ДОБРОВОЛЬНОЕ МЕДИЦИНСКОЕ СТРАХОВАНИЕ ДЛЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ.....	208
АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК.....	212

CONTENTS

PROGRAMME COMMITTEE OF THE CONFERENCE.....	5
LOCAL COMMITTEE. OF THE CONFERENCE.....	6
CONFERENCE TOPICS.....	7
Regulatory and legal framework and standards of international education in Ukraine and the European Union.....	8
V.N. Isayenko, I.I. Deynega, V.V. Tymokhin REGULATORY SUPPORT PROBLEMS OF INTERNATIONAL COOPERATION IN HIGHER EDUCATION OF UKRAINE.....	8
Maryna Ieremeieva, Iryna Kravchenko, Natalya Sytnyk WAYS TO IMPROVE THE INTERNATIONAL STUDENT TEACHING PROCESS ORGANIZATION, THEIR RESIDENCE IN UKRAINE AND EDUCATIONAL DEGREE RECOGNITION SPECIFICS.....	10
Bogdan Kovalyuk, Valeriy Lazaryuk SOME ASPECTS OF THE ORGANIZATIONAL PROCESS OF RECRUITMENT OF INTERNATIONAL STUDENTS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE.....	13
M.V. Tymokhina LABOUR MARKET IN THE INTERNATIONAL EDUCATION OF UKRAINE.....	15
Tomash Verbych, Oleh Kondrashov, Larysa Khrystiuk REGULATIONS FOR INTERNATIONAL STUDENTS' RESIDENCE IN UKRAINE. WAYS FOR ENHANCING THE COORDINATION OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS AND STATE CUSTOMS SERVICE OFFICE.....	17
Learning management for international students.....	29
Anatoliy Dovgan ОСВІТНЬО-ПІЗНАВАЛЬНІ КОЛІЗІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ.....	29
Olena Guskova, Liudmyla Marichereda ISSUES OF MOULDING EDUCATIONAL PROFESSIONAL COMPETENCY IN FOREIGN STUDENTS AT THE INITIAL STAGE OF STUDY.....	31
Dmytro Plynokos ACTUAL PROBLEMS OF QUALITY ASSURANCE FOR EXPORT OF EDUCATIONAL SERVICES IN THE MODERN EDUCATIONAL AREA.....	34

Liliya Melnyk PROBLEMATIC ASPECTS OF QUALITY EDUCATION FOR FOREIGN STUDENTS.....	37
Tetiana Dovgodko LEVEL DESCRIPTION OF FOREIGN STUDENTS' GENERAL WILLINGNESS TO STUDY AT THE UNIVERSITY OF AVIATION.....	39
Serhiy Martsenko IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL PROGRAMS IN TRAINING FOREIGN STUDENTS.....	42
Ihor Bodnarchuk, Ihor Baran INTERNET RESOURCES FOR INTERNATIONAL STUDENTS OF TNTU COMPUTER SCIENCES MAJOR STUDY IN ENGLISH.....	43
Natalia Matveeva, Andrei Saveliev PHASED IMPLEMENTATION OF DISTANCE LEARNING TECHNOLOGIES AT THE STAGE OF PRE-UNIVERSITY TRAINING.....	46
Yuriy Skorenkyy INCORPORATION OF MASSIVE ONLINE OPEN COURSES BEST PRACTICES INTO UKRAINIAN UNIVERSITY CURRICULUM.....	48
Oleksandra Grebonkina USAGE OF INFORMATION – COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE MATHEMATICAL PREPARATION OF FOREIGN STUDENTS.....	51
Natalia Matveeva INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AS A TOOL FOR FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE INFORMATION COMPETENCE IN FOREIGN STUDENTS AT THE STAGE OF PRE-UNIVERSITY TRAINING.....	54
Oksana Lyasota CAPABILITIES OF IT TECHNOLOGIES TO INCREASE THE EFFICIENCY OF EDUCATIONAL PROCESS.....	57
Taras Mykhailovych COMPUTER SCIENCE EDUCATION: TODAY AND TOMORROW.....	58
Andriy Lutskevych, Nestor Demyanchuk IMPROVEMENT OF TEACHING QUALITY ON CYBERSECURITY COURSES.....	58
V.S. Prach, O.M.Dorofeeva, O.V. Gaydarova IN-CLASS USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN DISCIPLINE “FUNDAMENTALS OF INFORMATICS AND COMPUTER ENGINEERING”.....	61

L.A. Dzhydzhora INFORMATIONAL TECHNOLOGIES EFFECTIVENESS IN TRAINING FOREIGN STUDENTS FUNDAMENTAL AND SPECIAL SUBJECTS.....	64
Alexandr Udod, Ludmila Kosareva INTERACTIVE METHODS IN TEACHING FOREIGN DENTISTRY STUDENTS.....	66
Tetyana Kuzhda PECULIARITIES OF TEACHING DISCIPLINE “ECONOMIC FORECASTING” TO INTERNATIONAL STUDENTS.....	69
Nataliia Kuzemko SPECIFICS OF TEACHING ELECTRICAL ENGINEERING COURSE TO INTERNATIONAL STUDENTS.....	71
Andriy Pik DEVELOPMENT OF TECHNICAL THINKING IN FOREIGN STUDENTS AT STUDYING GRAPHIC DISCIPLINES.....	72
Nadiia Gashchyn, Bohdan Holovatyy, Halyna Semenyshyn PECULIARITIES OF TEACHING THEORETICAL MECHANICS TO INTERNATIONAL STUDENTS.....	73
Tatyana Emelyanova ON WAYS OF IMPROVING THE QUALITY OF BASIC EDUCATION OF FOREIGN STUDENTS.....	74
Nataliya Blashchak, Galina Kozbur PECULIARITIES OF DELIVERING HIGHER AND APPLIED MATHEMATICS COURSE TO FOREIGN STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALISMS.....	77
Iryna Nazarko, Yaroslava Dzhur WAYS OF KNOWLEDGE QUALITY IMPROVEMENT IN CHEMISTRY FOR INTERNATIONAL STUDENTS AT HIGHER TECHNICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....	79
Bogdana Mlynko, Mykhailo Fryz PROBLEMS OF EDUCATIONAL PROCESS FOR FOREIGN STUDENTS.....	82
Yuriy Nikiforov EXPERIENCE OF TEACHING PHYSICS IN ENGLISH FOR INTERNATIONAL STUDENTS.....	83
Oksana Sitkar COURSE OF PHYSICS FOR INTERNATIONAL ATTENDEES OF PREPARATORY DEPARTMENT: AIM, OBJECTIVES AND PROBLEMS.....	84

Viktor Kulchytskyy SETTINGS IN LEARNING MATHEMATICS FOR INTERNATIONAL ATTENDEES OF PREPARATORY DEPARTMENT.....	86
Olena Yarmolenko, Ljudmila Horchinska PECULIARITIES OF TEACHING THE SPECIFIC PURPOSE LANGUAGE AT THE PREPARATORY DEPARTMENT OF TECHNICAL UNIVERSITIES.....	90
Lesya Nazarevych PECULIARITIES OF TEACHING UKRAINIAN TO INTERNATIONAL STUDENTS.....	93
Mykola Pradivlyannyi, Olesya Prysyzhna LISTENING AS ACTIVE TYPE OF LINGUISTIC ACTIVITY IN TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE (TEACHERS' EXPERIENCE AT VINNYTSIA NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY).....	94
Nataliya Havdyda ACTUAL ISSUES OF EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL SUPPORT IN TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE.....	101
Iryna Vasylenko ROLE OF LEXICAL AND COMMUNICATIVE TASKS IN STUDYING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE.....	103
Liudmyla Novytska CHALLENGES IN TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE.....	106
Natalia Yuryk, Maria Zaylyk ASSIMILATION IMPROVEMENT OF LECTURE MATERIAL TAUGHT IN UKRAINIAN FOR FOREIGN STUDENTS.....	109
Mariya Dutka PECULIARITIES OF FOREIGN STUDENTS EDUCATION IN GERMANY.....	111
Olena Kovalchyk, Olena Karelina SPECIFICS OF HIGHER EDUCATION IN POLAND.....	114
Issa Sadio Diallo PECULIARITIES OF EDUCATIONAL SYSTEM IN AFRICAN COUNTRIES.....	117
Problems of international students adaptation.....	121
Olga Tishchenko FOREIGN STUDENTS' ADAPTATION STRATEGIES FOR STUDIES AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....	121

Janna Babiak EFFECTIVENESS OF TRAINING AS A FACTOR OF CHOOSING THE COUNTRY OF STUDY BY FOREIGN STUDENTS.....	123
Nataliia Konstantiuk EDUCATION OF FOREIGN STUDENTS AT HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF UKRAINE.....	124
Tetyana Korolyuk FOUNDATIONS OF INTERNATIONAL STUDENTS' ADAPTATION AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....	127
Olga Ivanonkiv ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS TO STUDYING PROCESS AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE.....	130
Iryna Kotovs'ka ISSUES OF ADAPTATION OF INTERNATIONAL STUDENTS TO STUDYING PROCESS AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE.....	133
Mykola Pradivlyannyi, Olena Takul ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS IN VINNYTSIA NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY.....	135
Iryna Kramar THE FEATURES OF EXTRA-CURRICULAR ACTIVITIES IMPACT ON THE ADAPTATION PROCESS OF TNTU FOREIGN STUDENTS.....	138
Olena Litvinova, Dmytro Toporets ACTIONS FOR ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS AT NATIONAL AEROSPACE UNIVERSITY "KHARKIV AVIATION INSTITUTE".....	142
Oksana Abramchuk, Lyudmila Gorchinska EXTRACURRICULAR EDUCATIONAL WORK WITH INTERNATIONAL STUDENTS AT UNIVERSITIES.....	145
Kateryna Zholudeva, Yuliana Shakovych, Tetyana Vystavkina ON IMPORTANCE OF EDUCATIONAL PROCESS AT THE INITIAL STAGE OF FOREIGN STUDENTS TRAINING.....	147
Nadiya Remezovska EDUCATIONAL PEDAGOGICAL AND ADAPTATIONAL WORK WITH INTERNATIONAL STUDENTS AND PREPARATORY DEPARTMENT ATTENDEES OF PAVLO TYCHYNA UMAN STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY.....	149
Victoria Kukharska CULTURAL AWARENESS AS A KEY COMPONENT OF CULTURAL ADAPTATION.....	151

Olga Mosiy SHAPING OF UNIVERSAL HUMAN VALUES AND ETHICS OF FOREIGN STUDENTS INTERNATIONAL COMMUNICATION.....	154
Iryna Berezovska, Nataliya Zagorodna, Tochukwu Udeh ADAPTATION OF ZIMBABWE AND NIGERIA STUDENTS TO THE EDUCATIONAL SYSTEM IN UKRAINE.....	156
Liudmyla Moroz ON TEACHING IN CULTURALLY DIVERSE SETTINGS.....	159
Halyna Kramar POSITIVE ASPECTS OF FOREIGN STUDENTS STUDYING IN UKRAINE.....	162
Natalia Sukhovenko FOREIGN CITIZENS ADAPTATION PROBLEMS AT INITIAL STAGE OF THEIR STUDY.....	163
Tamunomiebaka Dibi CHALLENGES AND FACTORS INFLUENCING INTERNATIONAL STUDENTS' SOCIAL ADAPTION.....	165
Tochukwu Udeh PROBLEMS OF INTERNATIONAL STUDENT ADAPTATION.....	166
Gennadiy Onyshchenko THE ROLE OF THE UKRAINIAN FOLK TRADITIONS IN THE FOREIGN STUDENTS' LANGUAGE ADAPTATION.....	167
Olesya Shtanyuk THE ROLE OF STUDYING OF NATIONAL FOLKLORE IN THE PERCEPTION OF A FOREIGN CULTURE.....	169
Olena Bilyk, Alina Borysova, Tamara Ulyanova ETHNOGRAPHIC TRAINING VIDEOS AS A TOOL FOR INTERNATIONAL STUDENTS' SOCIOCULTURAL ADAPTATION.....	171
Nataliia Marynenko TEACHER'S ROLE IN THE FOREIGN STUDENTS' ADAPTATION TO EDUCATIONAL PROCESS IN UKRAINE.....	174
Nataliia Kara LINGUAL ADAPTATION OF INTERNATIONAL ATTENDEES OF PREPARATORY DEPARTMENT IN SOCIAL ENVIRONMENT.....	176
Natalia Bazhanova COGNITION OF UKRAINE AS THE TOOL FOR SOCIALIZATION OF FOREIGN STUDENTS.....	179

Tetyana Vynnyk SOCIAL FACILITATION OF FOREIGN STUDENTS.....	180
Igor Kazmirchuk PHYSICAL TRAINING AS ORGANIZATIONAL AND EDUCATIONAL FACTOR OF INTERNATIONAL STUDENTS' ADAPTATION AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE.....	181
Yaroslav Kurko, Angelina Galizdra, Andriy Teplyy PSYCHOPHYSIOLOGICAL PECULIARITIES OF FOREIGN STUDENTS' ADAPTATION TO THE LEARNING ENVIRONMENT AND ACCOMMODATION IN UKRAINE.....	184
Current issues of academic mobility of students in double degree programs.....	187
Stepan Dyachuk STUDENTS' ACADEMIC MOBILITY AS A FACTOR OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE.....	187
Tetiana Viten'ko ORGANIZATION AND IMPLEMENTATION OF DOUBLE DEGREE PROGRAMMES.....	190
Pavlo Dudkin, Dmytro Dudkin STUDENT ACADEMIC MOBILITY: PROBLEMS AND DEVELOPMENT PROSPECTS.....	193
Halyna Tsikh STUDENT ACADEMIC MOBILITY ORGANIZATION SPECIFICS UNDER THE DOUBLE DEGREE PROGRAMMES AT THE FACULTY OF ECONOMICS AND ENTREPRENEURIAL ACTIVITY.....	194
Oleksandr Matsiuk, Paweł Komada JOINT EDUCATION PROGRAMMES AT THE FACULTY OF COMPUTER INFORMATION SYSTEMS AND SOFTWARE ENGINEERING: CREATION AND IMPLEMENTATION PROBLEMS.....	196
Nataliya Zagorodna, Heinz-Peter Höller DOUBLE DEGREE PROGRAMME AT TERNOPIL NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY AND UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES SCHMALKALDEN.....	198
Dmytro Dudkin, Pavlo Dudkin USE OF FRENCH UNIVERSITIES' EXPERIENCE TO CREATE PERSPECTIVE EDUCATIONAL PROGRAMS IN TNTU.....	200
Nadiya Golda PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF STUDENT ACADEMIC MOBILITY.....	201

Valeriy Lazaryuk	
ACADEMIC MOBILITY: AN INSTRUMENT	
FOR PERSONAL LEARNING TRAJECTORY OF STUDENT.....	203
APPENDICES.....	205
Tetyana Zadorozhna	
MEDICAL INSURANCE OF FOREIGN NATIONALS	
TEMPORARILY STAYING IN UKRAINE.....	205
Yelena Mitronina	
VOLUNTARY HEALTH INSURANCE FOR	
INTERNATIONAL STUDENTS.....	208
AUTHOR INDEX.....	213